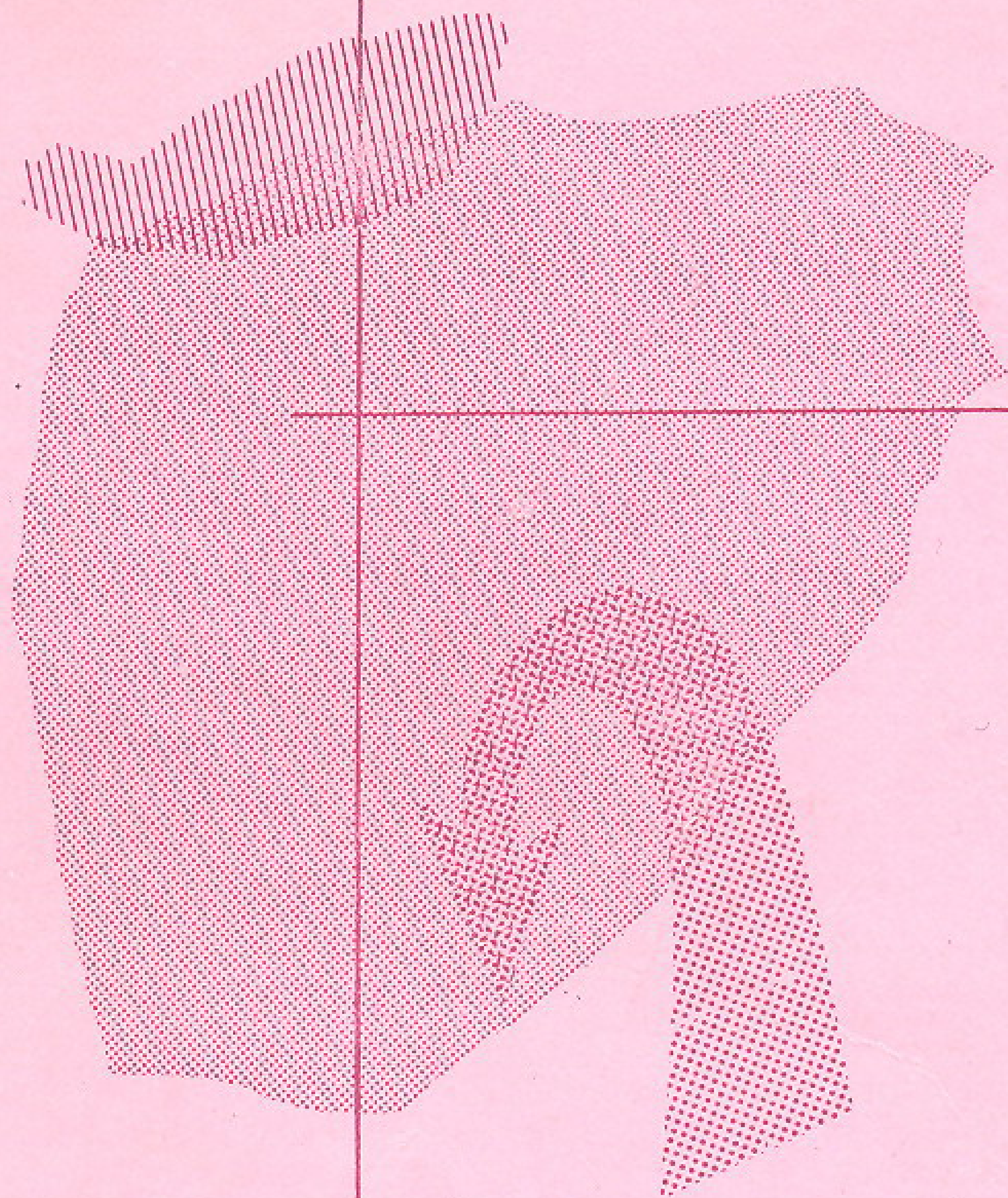

OBAVEŠTAJNO I BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

CENTAR VOJNIH ŠKOLA VOJSKE JUGOSLAVIJE
UNIVERZITET VOJSKE JUGOSLAVIJE

- Katedra za bezbednosno-obaveštajne poslove -

P-1324

VOJNA TAJNA
POVERLJIVO

OBAVEŠTAJNO I BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

(skripta za pitomce vojnih akademija)

1994.

CENTAR VOJNIH ŠKOLA
VOJSKE JUGOSLAVIJE
Pov. 87-90
Beograd, 08. 07. 1993. godine

Na osnovu člana 36. c. Uputstva za izradu i korišćenje vojnostručne literature (izdanje IV U–1/2 od 1982. godine) i člana 83. Pravilnika Centra (N–1235/90. godine) odobravam skripta

OBAVEŠTAJNO I
BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE
TAKTIČKIH JEDINICA
VOJSKE JUGOSLAVIJE

koja će se koristiti na Univerzitetu Vojske Jugoslavije, kao nastavni materijal za pitomce vojnih akademija svih smerova.

REKTOR UNIVERZITETA
VOJSKE JUGOSLAVIJE
general-major
prof. dr Momčilo Lazović, s. r.

AUTORI:
Slobodan SUBOTIĆ, pukovnik
mr Milan MIJALKOVSKI, pukovnik
Živko LUKIĆ, kapetan bojnog broda
Slobodan MIHAJLOVIĆ, potpukovnik
Branko VIŠNJIČKI, potpukovnik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
Mirko RADOJEVIĆ, potpukovnik

RECENZENTI:
Čedomir GILANOVIĆ, pukovnik
mr Milan MIJALKOVSKI, pukovnik

JEZIČKI REDAKTOR:
mr Božidar ROGANOVIĆ, profesor

TEHNIČKI UREDNICI:
Branko LIKER, kapetan I klase
Nada ZARIĆ–MLAĐENOVIĆ, profesor

STRUČNA REDAKCIJA:
Katedra za bezbednosno-obaveštajne poslove UVJ

CIP – Katalogizaciju u publikaciji
Biblioteka Centra vojnih škola Vojske Jugoslavije

/355.535 + 355.40/ : 358.422 (497.1) (075.8)

OBAVEŠTAJNO i bezbednosno obezbeđenje taktičkih jedinica Vojske Jugoslavije: (skripta za pitomce vojnih akademija) / /autori Slobodan Subotić. . . i dr./. – /Beograd/: Centar vojnih škola Vojske Jugoslavije, Univerzitet Vojska Jugoslavije, Katedra za bezbednosno-obaveštajne poslove, 1994 (Beograd: Štamparija CVŠ VJ). – 239 str.: ilustr.; 21 cm
Vojna tajna; Poverljivo. – Tiraž 800. – Literatura: str. 234.
Din. 30
1. SUBOTIĆ, Slobodan
Obaveštajno obezbeđenje – Taktičke jedinice VJ

Skripta obrađuju obaveštajno obezbeđenje i izviđanje u borbenim dejstvima, obaveštajno obezbeđenje taktičkih jedinica KoV u borbenim dejstvima, snage i oblike ugrožavanja bezbednosti VJ i organizaciju bezbednosnog obezbeđenja taktičkih jedinica VJ u borbenim dejstvima.

Namenjena je pitomcima i nastavnicima VA svih smerova na UVJ.

S A D R Ž A J

Strana

PRVI DEO: OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

DRUGI DEO: BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

I

OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE VOJSKE JUGOSLAVIJE

1. OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE

1.1. POJAM I CILJ OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

Pod uticajem savremenih vojnih doktrina i strategija upotrebe oružanih snaga i razvoja sredstava ratne tehnike (oružja visoke tehnologije) bitno se menjaju operativni i taktički postupci na bojištu počevši od najviših sastava (grupacija) oružanih snaga preko operativnih i taktičkih jedinica, do svakog pojedinca na bojištu. To se neposredno odražava na oblike borbenih dejstava (operacija, boj, borba) koje karakterišu: dinamika, složenost i nagle promene situacije u svim prostornim i vremenskim uslovima uz nedovoljno poznavanje neprijatelja, ograničeno vreme za rad komandi i mogućnost iznenađenja različitih vrsta i stepena. Shodno tome, sveobuhvatno poznavanje i praćenje potencijalnih agresora na SRJ predstavlja jedan od bitnih preduslova za sprečavanje iznenađenja, pripremu i organizovanje, i uspešno vođenje oružane borbe u najpovoljnijim uslovima. Sve ovo, postavlja brojne i složene probleme i zadatke pri čemu dominantan značaj imaju pravovremenost i neprekidnost obaveštajnog obezbeđenja VJ na svim nivoima rukovođenja i komandovanja.

Obaveštajno obezbeđenje je skup mera, postupaka i aktivnosti komandi, ustanova i jedinica VJ usmerenih na prikupljanje, obradu

i korišćenje obaveštajnih podataka[1] o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama radi stvaranja povoljnih uslova za vođenje oružane borbe na prostoru SRJ.

Obaveštajno obezbeđenje sastavni je deo ukupnih priprema društva za vođenje rata, a posebno VJ za vođenje svih oblika oružane borbe i svih oblika i vrsta borbenih dejstava na celokupnom i jedinstvenom jugoslovenskom prostoru u svim vrstama agresije, i integralni je deo sistema bezbednosti SRJ. Takođe, ono predstavlja jednu od vrsta (mera) obezbeđenja borbenih dejstava[2] koje organizuju i vrše sve komande, ustanove i jedinice neprekidno.

Cilj obaveštajnog obezbeđenja kao kompletne delatnosti je:

– sprečavanje iznenađenja,
– pravovremeno donošenje celishodnih odluka, i
– efikasno rukovođenje i komandovanje jedinicama VJ.

Realizacijom ovih ciljeva omogućava se uspešna priprema, organizovanje i vođenje oružane borbe u celini pri čemu se obaveštajno obezbeđenje mora zasnivati na:

– poznavanju i neprekidnom praćenju OS potencijalnih neprijatelja u mirnodopskom periodu,

– činjenici da ćemo oružanu borbu uglavnom voditi na našoj teritoriji, koja je u celini (u smislu vođenja oružane borbe i svih drugih oblika suprotstavljanja neprijatelju) organizovana za sve moguće vanredne prilike, ratne situacije i uslove i da će na svakom delu naše teritorije postojati jedinice VJ i organizovan društveno-politički sistem, sa svim oblicima otpora neprijatelju uz široku saradnju i oslonac na stanovništvo i da će te organizovane snage biti osnovni oslonac za obaveštajno-izviđačku delatnost VJ,

– načelu da to obezbeđenje organizuju sve komande, ustanove i jedinice VJ vlastitim snagama i sredstvima u miru, vanrednim prilikama, u svim vrstama agresije i u svim oblicima oružane borbe i borbenih dejstava,

1/ *Obaveštajni podatak (o/p)* je svaka informacija – novo saznanje pod čijim se uticajem menja (upotpunjava obim poznavanja neprijatelja, prostora b/d i vremenskih prilika.

2/ *Vrste obezbeđenja borbenih dejstava:* moralno, obaveštajno, bezbednosno, inžinjerijsko, protivnuklearno-hemijsko-biološko, pozadinsko, hidrometeorološko i hidronavigacijsko, maskiranje i borbeno osiguranje.

– planskom i racionalnom angažovanju odgovarajućih organa, snaga i sredstava, odnosno svih subjekata oružane borbe i svih oblika otpora,

– saradnji sa organima bezbednosti VJ, organima MUP-a i drugim subjektima društva,

– obavezi međusobnog obaveštavanja i izveštavanja svih komandi, jedinica i obaveštajnih organa VJ o prikupljenim obaveštajnim podacima.

Ostvarivanje postavljenih ciljeva na osnovu ovih temeljnih osnova obezbeđuje se angažovanjem: obaveštajnih i svih drugih organa komandi, svih komandi, ustanova i jedinica VJ, kao i različitih subjekata društva van sastava VJ uz masovno angažovanje stanovništva.

Raznovrsnost i brojnost ovih snaga obezbeđuje obaveštajno pokrivanje celokupnog prostora SRJ gustom mrežom obaveštajno-izviđačke delatnosti i znatno smanjivanje eventualnu tehničku nadmoć potencijalnog agresora u sredstvima za prikupljanje obaveštajnih podataka. Oslonac i saradnja sa stanovništvom u realizaciji zadataka obaveštajnog obezbeđenja ostvaruje se posredstvom odgovarajućih obeveštajnih i drugih organa, a zasniva se na rodoljublju, dobrovoljnosti, obavezi i pravima prema odbrani zemlje uz neophodno organizovanje i osposobljavanje u mirnodopskim uslovima.

1.2. ZADACI OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

Koncepcija odbrane SRJ zahteva neprekidno, sistematsko i kompleksno obaveštajno obezbeđenje VJ i jugoslovenskog prostora, kao sastavnog dela ukupnih priprema društva za uspešno vođenje rata, pri čemu je osnovni zadatak obaveštajno-izviđačke organizacije prikupljanje podataka od vojnog značaja u miru, vanrednim prilikama i u ratu.

U miru, težište obaveštajnog obezbeđenja usmereno je na praćenje i otkrivanje snaga i namera potencijalnog agresora, vremena, mogućnosti i načina otpočinjanja agresije i drugih vojnih, političkih i ekonomskih aktivnosti koje utiču na bezbednost zemlje.

Takođe, težište mora biti usmereno na izučavanje i stalno unapređivanje obaveštajno-izviđačke delatnosti sopstvenih organa i jedinica.

Osnovni zadaci u miru:

– stalno poznavanje i praćenje vojne politike, ratne doktrine i stanja u OS potencijalnog agresora;

– praćenje bilateralnih odnosa i uloge zemalja članica NATO pakta, istočnoevropskih i susednih zemalja;

– otkrivanje i praćenje vežbovnih aktivnosti snaga potencijalnog agresora;

– otkrivanje i praćenje snaga KoV, borbene tehnike i elemenata infrastrukture;

– praćenje snaga, borbene tehnike i elemenata infrastrukture RV i PVO;

– otkrivanje i praćenje baziranja, grupisanja i pregrupisavanja pomorskih snaga i sredstava borbene i druge podrške RM;

– otkrivanje i praćenje snaga i sredstava za vođenje specijalnog rata;

– otkrivanje i praćenje organizacije pozadinskog obezbeđenja potencijalnog agresora;

– neprekidno praćenje borbene gotovosti, obučenosti i moralnih kvaliteta snaga potencijalnog agresora.

U ratu, težište obaveštajnog obezbeđenja je na prikupljanju obaveštajnih podataka neophodnih za donošenje celishodnih odluka i što uspešnijeg rukovođenja i komandovanja. Zadaci proističu iz zadataka jedinice, odluke komandanta, naređenja pretpostavljene komande za obaveštajno obezbeđenje, traženja (zahteva) potčinjenih, sadejstvujućih i susednih jedinica i organa.

Osnovni zadaci u ratu:

– pravovremeno otkrivanje postupaka i namera neprijatelja u zahvatu fronta, na zauzetoj teritoriji i u njegovoj pozadini: gde se nalazi, šta radi, njegova jačina, sastav i raspored namere i cilj predstojećih dejstava, vrsta, količina, raspored, način obezbeđenja i pripreme za dejstvo nuklearnim, hemijskim i biološkim oružjem;

– otkrivanje vazdušnih desanata u rejonu ukrcavanja, u toku prevoženja i u rejonima iskrcavanja: snaga, sredstava i elemenata infrastrukture RV i PVO, prvenstveno aerodroma (helidroma) neprijateljeve borbene avijacije i nosača nuklearnog oružja;

– otkrivanje postojećih i dovođenje novih pomorskih snaga neprijatelja na pomorskom vojištu, njihovo baziranje, grupisanje, pokrete i aktivnosti, rasporeda borbenih elemenata i objekata utvrđivanja obalske odbrane i njihovih borbenih osobina, kao i pripremu i izvođenje pomorskih desanata.

– otkrivanje i neprekidno praćenje lokacije i aktivnosti osnovnih grupacija pomorskih snaga potencijalnog neprijatelja u široj zoni (rejonu) obaveštajnog interesovanja;

– realna ocena borbene sposobnosti neprijateljevih jedinica (borbeno iskustvo, primena poznatih i novih operativno-taktičkih i tehničkih postupaka, pretrpljeni gubici u ljudstvu i materijalno-tehničkim sredstvima, popunjenost, zamorenost, stanje morala i dr.);

– pravovremeno otkrivanje dolaska svežih neprijateljevih snaga iz dubine ka liniji fronta, pravci dovođenja tih snaga, njihova jačina, sastav, pripadnost i namere;

– otkrivanje sistema veza, rasporeda i načina obezbeđenja komandnih mesta i centara veze neprijateljevih jedinica;

– pravovremeno otkrivanje sistema i mera inžinjerijskog obezbeđenja dejstva neprijatelja u zahvatu fronta, na zauzetoj teritoriji (ZT) i u njegovoj pozadini sa težištem na zaprečavanju, utvrđivanju, obezbeđenju kretanja i manevra, kao i izvedenim maskirnim radovima;

– otkrivanje i praćenje vatrenog sistema neprijatelja, naročito u odbrani, sa težištem na otkrivanju vatrenih položaja i jačine raketnih i artiljerijskih oruđa;

– otkrivanje rejona razmeštaja neprijateljevih jedinica za elektronsko izviđanje i ometanje, njihove jačine, tehničke opremljenosti i mera obezbeđenja;

– otkrivanje i izučavanje novih operativno-taktičkih postupaka koje neprijatelj primenjuje, kao i otkrivanje novih vrsta naoružanja i vojne opreme i načina njihove upotrebe,

– otkrivanje i izučavanje: sistema i organizacije neprijateljevog pozadinskog obezbeđenja, baziranje borbenih grupacija, raspored i način obezbeđenja pozadinskih jedinica i ustanova, izvora snabdevanja i popune materijalno-taktičkim sredstvima, puteva dotura i evakuacije;

– otkrivanje i praćenje sistema mobilizacije i obuke u dopunskim jedinicama (centrima) radi popune gubitaka, formiranje novih jedinica, organizacijsko-formacijske promene i slično;

– otkrivanje sistema, mera i postupaka koje neprijatelj preduzima radi učvršćivanja svojih pozicija na zauzetoj teritoriji (uključujući izgradnju, uređenje i obezbeđenje objekata) i njihov odnos prema stanovništvu i materijalnim dobrima;

– prikupljanje i obrada podataka o stanovništvu i materijalnim izvorima na neprijateljevoj teritoriji;

– izučavanje iskustava i stalno praćenje razvoja radi unapređenja obaveštajno-izviđačke delatnosti sopstvenih obaveštajno-izviđačkih organa i jedinica;

– praćenje vojnopolitičkih aspekata dejstava neprijatelja na međunarodnom planu i međunarodnih kretanja.

Načela obaveštajnog obezbeđenja polazne su osnove za izvršavanje zadataka obaveštajnog obezbeđenja u strategijskim, operativnim i taktičkim razmerama. Iz tog razloga, sve komande, ustanove, jedinice vidova, rodova i službi VJ dužne su da se u obaveštajnom radu oslanjaju na sve nosioce oružane borbe i sve oblike otpora i pridržavaju sledećih načela: koordinirano učešće svih subjekata borbe i otpora, usmerenost na cilj, neprekidnost i aktivnost, oslonac na stanovništvo, pravovremenost, verodostojnost, centralizacija i tajnost.

1.3. SADRŽAJ OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

Sadržaj (funkciju) obaveštajnog obezbeđenja predstavlja neprekidan proces sa različitim stepenom intenziteta i obuhvata:

– planiranje i organizovanje obaveštajnog obezbeđenja,

– prikupljanje obaveštajnih podataka,

– obradu obaveštajnih podataka – procena snaga, namera i mogućnosti neprijatelja,

– korišćenje obaveštajnih podataka (izveštavanje i obaveštavanje).

Planiranje[3/] obaveštajnog obezbeđenja je neprekidan i obavezan proces bez obzira na vreme kojim se raspolaže, složenost situacije i druge okolnosti, s ciljem da se sve raspoložive snage i sredstva najcelishodnije upotrebe i postignu maksimalni rezultati u prikupljanju, obradi i korišćenju obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama. Vrše ga obaveštajni organi komandi i jedinice VJ izradom plana obaveštajnog obezbeđenja kao borbenog dokumenta na osnovu koga se realizuju zadaci kroz izdavanje naređenja (direktiva) za obaveštajno obezbeđenje.

Organizovanje[4/] obaveštajnog obezbeđenja predstavlja preduzimanje potrebnih mera u cilju realizacije plana i obuhvata: izdavanje naređenja (direktive) potčinjenim komandama i jedinicama, izdavanje zadataka obaveštajno-izviđačkim organima za prikupljanje obaveštajnih podataka, njihovu pripremu i upućivanje na zadatak i drugo.

Prikupljanje obaveštajnih podataka predstavlja sistematsku delatnost obaveštajno-izviđačkih i drugih snaga i organa komandi i jedinica vidova, rodova i službi VJ radi dobijanja izvornih obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama u cilju što realnije procene situacije i donošenja što boljih odluka.

Obrada obaveštajnih podataka je proces u toku koga se utvrđuje stepen upotrebljivosti prikupljenih obaveštajnih podataka, pri čemu je bitno da se omogući njihovo brzo i potpuno korišćenje u toku pripremanja odluke komandanta i u toku rukovođenja i komandovanja. Bez svestrane obrade ne može se pouzdano odrediti vrednost prikupljenih podataka jer su oni često nepotpuni, protivrečni i prikupljeni u uslovima koji izazivaju sumnju, tim pre što će neprijatelj primenjivati dezinformacije. U principu, nijedan podatak o neprijatelju ne

---

3/ *Planiranje* kao delatnost starešina i komandi je proces iznalaženja najracionalnijih rešenja za izvršenje predstojećeg zadatka. U procesu planiranja primenjuju se odgovarajuće metode i tehnička sredstva, a sam plan se izrađuje u pismenoj formi, tabelarno, grafički a najčešće kombinacijom ova tri načina.

4/ *Organizovanje* je elemenat procesa rukovođenja u kome se iznalaze najpogodnija organizaciona struktura, postupci i metode za izvršenje planiranog zadatka. Postupkom organizovanja realizuje se stvoreni plan.

može se dostaviti na korišćenje pre nego što ga obradi obaveštajni organ ili organ koji je za to odgovoran.

Procena neprijatelja je sastavni deo opšte procene situacije i stalan proces u radu svih organa komandi na donošenju odluke. Vrši se na svim komandnim stepenima, na osnovu obrađenih obaveštajnih podataka i opšteg poznavanja neprijatelja i prostora borbenih dejstava. Procena može biti opšta i posebna. Opštu procenu neprijatelja vrše obaveštajni organi komandi u saradnji sa operativnim i drugim organima, a posebnu procenu organi vidova, rodova i službi za svoje potrebe. Cilj procene je da se sagleda stanje, namere, mogućnosti, cilj i verovatni način dejstva neprijatelja (ideja manevra i težište dejstva), koje i kakve probleme neprijatelj nameće našim jedinicama u datoj situaciji i kako ih rešavati, a time olakša donošenje odluke komandanta (komandira) i obezbedi uspešno izvođenje borbenih dejstava.

Korišćenje obaveštajnih podataka kao funkcija obaveštajnog obezbeđenja predstavlja pravovremeno dostavljanje (izveštavanje i obaveštavanje) prikupljenih i obrađenih obaveštajnih podataka zainteresovanim komandama, organima i jedinicama, a po potrebi i drugim organima VJ pridržavajući se odredaba o kriptozaštiti dokumenata.

Izveštavanje je dostavljanje svih prikupljenih i obrađenih obaveštajnih podataka:

– pretpostavljenoj komandi – pismeno (redovni i vanredni obaveštajni izveštaji),

– komandantu i načelniku štaba – usmeno.

U osnovnim taktičkim jedinicama – do bataljona, izveštavanje se vrši usmeno, osim kada se naredi da izveštaj bude dostavljen pismeno.

Obaveštavanje je dostavljanje prikupljenih i obrađenih obaveštajnih podataka pismeno (obaveštenje o neprijatelju) ili usmeno:

– svojim organima komande i potčinjenim jedinicama – detaljno,

– susednim i sadejstvujućim jedinicama – o onome što može imati uticaj na njihova borbena dejstva.

1.4. NAČINI PRIKUPLJANJA OBAVEŠTAJNIH PODATAKA

Prikupljanje obaveštajnih podataka predstavlja najvažniju i najsloženiju funkciju obaveštajnog obezbeđenja u čijem ostvarivanju se angažuje najviše snaga i sredstava. Pored posebnih (specijalizovanih) obaveštajno izviđačkih organa i jedinica na prikupljanju obaveštajnih podataka angažuju se i sve jedinice vidova, rodova i službi u VJ. Razumljivo je da se sve jedinice ne bave ovom funkcijom u jednakom obimu. Dok je jednima prikupljanje obaveštajnih podataka osnovni zadatak i za to je vezana celokupna njihova aktivnost (obaveštajno-izviđački organi, izviđačke i diverzantske jedinice), druge to obavljaju povremeno, sa većim ili manjim intenzitetom, uporedo sa izvršavanjem svojih osnovnih zadataka.

Sve komande, ustanove i jedinice VJ vrše prikupljanje obaveštajnih podataka angažovanjem vlastitih raspoloživih organa, snaga i sredstava za svoje potrebe i, za potrebe pretpostavljene komande potčinjenih, susednih i sadejstvujućih jedinica.

Prikupljanje obaveštajnih podataka vrši se na sledeće načine:

– obaveštajno-operativnom delatnošću,

– izviđanjem vidova, rodova i službi,

– ispitivanjem ratnih zarobljenika i onih koji su prebegli,

– izučavanjem neprijateljevih dokumenata, primeraka novog (nepoznatog) naoružanja i ostalih novih tehničkih i borbenih sredstava i vojne opreme,

– izučavanjem poverljivih, javnih i drugih publikacija (štampe, časopisa, pravila, udžbenika, meteoroloških izveštaja i sl.) i praćenjem emisija neprijateljevih sredstava javnog informisanja.

Obaveštajni podaci se prikupljaju i korišćenjem raznih izvora i načina koje primenjuju stanovništvo i druge strukture društva van sastava VJ, kao i razmenom obaveštajnih podataka sa prijateljskim i savezničkim zemljama.

Obaveštajno-operativna delatnost obuhvata mere i postupke specijalizovanih obaveštajnih organa VJ na stvaranju, vaspitavanju

i korišćenju obaveštajno-operativnih izvora primenom raznovrsnih oblika i načina delovanja, a s ciljem prikupljanja obaveštajnih podataka. Ova delatnost se reguliše posebnim uputstvima i nije u nadležnosti taktičkih i združenih jedinica.

Izviđanje vidova, rodova i službi organizuju starešine njihovih jedinica, odnosno odgovarajući organi vidova, rodova i službi; obavlja se samostalno i u okviru opštevojnog izviđanja (od opšteg značaja za jedinicu kao celinu). Podaci koji se prikupe na ovaj način koriste se i za dopunu opštevojnog izviđanja kroz organizaciju saradnje između organa koji organizuju izviđanje radi planskog angažovanja snaga i racionalnog korišćenja obaveštajnih podataka.

Ispitivanje ratnih zarobljenika i prebega vrše obaveštajni organi u komandama jedinica preko posebno formiranih organa određene specijalnosti. Kratko ispitivanje ratnih zarobljenika i prebega može vršiti starešina jedinice (organa) koja ih je zarobila (kojoj su se predali), a potom ih upućuje pretpostavljenoj komandi ili na mesto koje za tu svrhu bude određeno.

Prilikom ispitivanja ratnih zarobljenika (prebega) treba se pridržavati sledećih načela:

– ispitivanje po obimu i pitanjima podrediti potrebama sopstvene jedinice – komande, a ako se radi o zarobljeniku koji je imao više komandne i štabne funkcije, njega treba što pre sprovesti u višu komandu,

– u toku ispitivanja insistirati na činjenicama, strogo odvajajući subjektivno mišljenje i zaključke zarobljenika (prebega),

– u toku ispitivanja zarobljenik (prebeg) ne sme biti upoznat sa podacima kojima se raspolaže o neprijatelju,

– lice koje ispituje mora imati solidno vojnostručno i opšte obrazovanje i mora da zna jezik neprijatelja, a u određenim okolnostima može se ispitivati i posredstvom prevodioca,

U postupku prema ratnim zarobljenicima mora se strogo pridržavati odredaba Ženevske konvencije iz 1949. godine.

Izučavanje neprijateljevih dokumenata i novog naoružanja i vojne opreme. Sva neprijateljeva dokumenta, zaplenjena ili dobivena na neki drugi način, treba razvrstavati po rodovima i službama,

jedinicama, sadržaju i vremenu izdavanja da bi se olakšalo njihovo sistematsko izučavanje i korišćenje od strane obaveštajnih i drugih organa komande. Lična dokumenta zarobljenika (prebega) treba prosleđivati sa njima, a sva ostala (službena) dostavljati posebno obaveštajnim organima najbržim sredstvima. Starešine osnovnih taktičkih jedinica VJ mogu koristiti ta dokumenta samo koliko im je potrebno da sagledaju situaciju kod neprijatelja u rejonu (na pavcu) dejstva svoje jedinice. Sva zaplenjena šifrovana dokumenta, sredstva za šifrovanje i ostala dokumenta i sredstva kriptozaštite neprijatelja treba dostavljati posebno obaveštajnom organu Vrhovne komande. Neprijateljeva dokumenta, zavisno od njihove vrste i značaja, posle korišćenja treba čuvati u arhivi obaveštajnog organa određene komande VJ.

Izučavanje zaplenjenih primeraka novog naoružanja i vojne opreme neprijatelja vrše stručni tehnički organi pozadinskih službi vidova i rodova VJ u združeno-taktičkim i višim jedinicama uz stavljanje istog na raspolaganje naučnoistraživačkoj ustanovi, koja vrši istraživanje i razvoj srodnog naoružanja i vojne opreme.

Uz neprijateljeva dokumenta i sredstva treba dostavljati i izveštaj u kome, pored ostalog, treba naznačiti: ko je, kada i pod kojim uslovima do njih došao.

Izučavanje poverljivih, javnih i drugih publikacija i praćenje emisija neprijateljevih sredstava javnog informisanja treba organizovati i vršiti u svim komandama i ustanovama VJ na nivou obaveštajnih organa, s ciljem korišćenja opštih podataka o stanju, načelima upotrebe i moralu neprijatelja, njegovoj propagandi, ekonomskim prilikama, uslovima u kojima se izvode borbena dejstva i drugim značajnim činjenicama.

1.5. IZVORI OBAVEŠTAJNIH PODATAKA

Izvori obaveštajnih podataka su fizička lica – organi, pojave, događaji, sredstva i dokumenti koji, obaveštajno-izviđačkim i drugim organima ili pojedincima, u svim uslovima i na bilo koji način daju

početne podatke[5] o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama.

Pod početnim smatra se podatak koji je dat neposredno, iz prve ruke, pa između izvora i određenog stanja ili događaja nema nikakvih „posrednika". Početni – izvorni podaci mogu biti vremenski trajnije vrednosti i vremenski ograničene vrednosti[6] što zavisi od karakteristika izvora i sadržaja podatka.

S obzirom na svoje karakteristike, izvori obaveštajnih podataka mogu biti različiti, a najčešći su:

– aktivnost neprijatelja,

– fizička lica – ljudi (zarobljenici i prebegla vojna i druga lica, izviđački organi, jedinice u borbenom dodiru, stanovništvo),

– tehnička sredstva (elektronska sredstva, nova tehnika, naoružanje i vojna oprema neprijatelja),

– dokumenta i štampani materijali (lična i službena dokumenta neprijatelja – zaplenjena ili dobijena na drugi način, aerofoto-snimci i snimci dobijeni drugim tehničkim sredstvima, vojni časopisi i drugi štampani materijali),

– sredstva javnog informisanja neprijatelja (štampa, radio, TV).

Stvarni – realni izvor obaveštajnih podataka jeste neprijatelj, odnosno, njegovo samo postojanje. Sveukupne njegove aktivnosti i mere koje preduzima predstavljaju (stvaraju) podatke, pa se može reći da je neprijatelj jedini i pravi izvor obaveštajnih podataka, ako se izuzmu stanje u prostoru borbenih dejstava i vremenske prilike. U suprotnom, ne bi postojala potreba za podacima a time ni za izvorima. Svi ostali, pa čak i ratni zarobljenici, tehnička sredstva i dokumenta, samo odslikavaju neprijatelja i njegove mere i aktivnosti. Pa ipak, iz praktičnih razloga, izvori obaveštajnih podataka su baš ti i njima slični posrednici, ali samo prvi koji su otkrili aktivnost (ljudi), odnosno, na

5/ Podatak – određeni skup simbola kojim se izražava neko značenje.

6/ Vremenski trajniju vrednost imaju oni podaci koji se mogu koristiti duži vremenski period (nekoliko dana, meseci, godina ili duže).
Vremenski ograničenu vrednost imaju podaci koji se mogu koristiti kraći vremenski period (nekoliko minuta, časova).

osnovu kojih se aktivnosti i mere neprijatelja ispoljavaju (dokumenta i sredstva).

Svi navedeni, i neki drugi, izvori obaveštajnih podataka neće biti dostupni svakoj komandi i jedinici već će korišćenje pojedinih vrsta izvora zavisiti od: raspoloživih snaga i sredstava (veličine jedinice), njihovih mogućnosti (obučenost i opremljenost), ispoljene aktivnosti neprijatelja i stepena zaštite informacija.

Da bi se izvori obaveštajnih podataka mogli pravovremeno, racionalno i maksimalno iskoristiti, mora se prethodno oceniti koji od njih u konkretnoj situaciji mogu dati neophodne obaveštajne podatke i odrediti sredstva način i organe za korišćenje određenih izvora podataka.

Taktičke jedinice, u toku pripreme, organizacije i izvođenja različitih vrsta borbenih dejstava koriste većinu od navedenih vrsta izvora obaveštajnih podataka.

Aktivnosti i svakodnevne mere neprijatelja stalan su izvor obaveštajnih podataka. To su uglavnom, obaveštajni podaci vremenski ograničene vrednosti: o mobilizaciji i strategijskom razvoju, o rasporedu i pokretima jedinica neprijatelja, sistemu komandovanja i veze, sistemu vatre, sistemu i vrstama prepreka, aktivnostima i pripremama za naredna dejstva, sistemu pozadinskog obezbeđenja i dr.

Zarobljenici i prebegla vojna (i druga) lica dragocen su izvor obaveštajnih podataka o neprijatelju i prostoru borbenih dejstava. Zarobljenici omogućavaju, u većoj meri, dobijanje obaveštajnih podataka trajnije vrednosti: o organizaciji, formaciji i načelima upotrebe jedinica, o stanju, mogućnostima i namerama neprijateljevih jedinica, o taktičko-tehničkim osobinama naoružanja i opreme, o moralu vojničkog i starešinskog sastava, o zemljištu i njegovom fortifikacijskom uređenju i drugo. Prebegla lica (vojna i civilna), načelno, mogu dati veći broj podataka nego zarobljenici, s obzirom da su dobrovoljno napustili jedinice ili teritoriju pod kontrolom neprijatelja. Značaj ovog izvora zavisi od nekoliko bitnih pretpostavki: čin i dužnost lica, lični kvaliteti (inteligencija, pamćenje, moć zapažanja i sl.) zarobljenika i prebeglih lica; stručna osposobljenost i umešanost lica koje vrši ispitivanje i dobro poznavanje jezika neprijatelja. Prilikom korišćenja ovog izvora treba biti obazriv jer nam mogu spontano ili namerno davati lažne podatke.

Izviđački organi[7/] predstavljaju stalan i siguran izvor obaveštajnih podataka i daju značajan doprinos u sagledavanju stanja, rasporeda i jačine neprijatelja, mera i postupaka za pripremu i izvršenje borbenih dejstava, u zavisnosti od mesta gde se nalaze u borbenom poretku neprijatelja, objekata o kojima prikupljaju podatke i uslove u kojima ih prikupljaju.

Oni svojim dejstvom, ne predstavljaju samo izvore obaveštajnih podataka jer, pošto prikupljaju podatke na različite načine, omogućavaju i korišćenje drugih izvora (ratni zarobljenici, zaplenjena dokumenta, stanovništvo). Odlikuju se masovnošću i stručnom osposobljenošću.

Jedinice u borbenom dodiru kao izvor karakterišu se time što na poseban način – izvođenjem borbenog dejstva (borbom) prikupljaju veliki broj obaveštajnih podataka prvenstveno o neprijateljevim jedinicama u neposrednom dodiru sa našim snagama. Ovi podaci se odnose na neprijateljeve jedinice prve linije (njihov raspored, jačina, način dejstva, pokreti, vatreni sistem, način i stepen utvrđivanja, sistem prepreka i dr. Održavanjem stalnog borbenog dodira sa neprijateljem, jedinice u borbenom dodiru omogućavaju korišćenje i drugih izvora (zarobljenika, prebeglih lica, dokumenata, naoružanja i vojne opreme i dr.).

Stanovništvo organizovano i uključeno u razne oblike otpora neprijatelja na celokupnom jugoslovenskom prostoru (u zahvatu fronta, zauzetoj teritoriji i u vlastitoj pozadini predstavlja dragocen i nepresušan izvor obaveštajnih podataka). Svojom masovnošću obezbeđuje neprekidnost i sveobuhvatnost praćenja neprijatelja i svih njegovih aktivnosti i mera koristeći različite mogućnosti koje se pružaju u svakodnevnom životu i radu. Na zauzetoj teritoriji predstavlja izvor brojnih i korisnih obaveštajnih podataka o neprijatelju: raspored, jačina, sastav, pokreti, sistemi veza, moralno-političko stanje, pozadinsko obezbeđenje, okupacioni sistem i dr.; o zemljištu, putevima, prolazima, gazovima, političkom, ekonomskom stanju i uslovima za snabdevanje

---

7/ Izviđački organi – privremeni izviđački i borbeni sastavi (delovi) izviđačkih i drugih jedinica ili pojedinci koji prikupljaju obaveštajne podatke o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim uslovima.

iz mesnih izvora hranom, vodom, gorivom i drugim potrebama. Stanovništvo iz uporišta neprijatelja (gradova, naselja) može pružiti podatke i o sistemu prepreka, rasporedu utvrđenih tačaka i načinu njihove odbrane, o režimu koji je neprijatelj zaveo i dr. U sopstvenoj pozadini predstavlja izvor obaveštajnih podataka o upotrebljenim vazdušnodesantnim snagama, ubačenim obaveštajno-izviđačkim, diverzantsko-terorističkim i drugim specijalnim grupama neprijatelja.

Tehnička sredstva (elektronska sredstva, nova borbena tehnika, naoružanja i oprema neprijatelja predstavljaju izvor velike obaveštajne vrednosti. Omogućava prikupljanje raznovrsnih podataka koje neprijatelj prenosi preko elektronskih sredstava, kao i upoznavanje taktičko-tehničkih karakteristika njegovih novih elektronskih sredstava, borbene tehnike, naoružanja i opreme. Korišćenje ove vrste izvora od posebnog je značaja za stručne – tehničke organe komandi i naučnih ustanova za pravovremeno preduzimanje odgovarajućih mera na planu iznalaženja najpovoljnijih rešenja za suprotstavljanje savremenom naoružanju i borbenoj tehnici neprijatelja i usavršavanje naše borbene tehnike i opreme.

Dokumenta predstavljaju dragocene izvore obaveštajnih podataka. U ovu grupu izvora svrstavaju se različita službena dokumenta (zapovesti, naređenja, izveštaji, radne karte, razni pregledi o popunjenosti, gubicima, stanju borbene tehnike, dokumenta veze i kriptozaštite i dr.), i lična dokumenta (vojničke knjižice, zabeleške, pisma i sl.) zarobljenih ili poginulih lica neprijatelja. Službena dokumenta do kojih se dođe na lak način (ostavljena posle napuštanja nekog rejona upućuju na punu opreznost zbog moguće obmane – dezinformisanja od strane neprijatelja. Najveću vrednost imaju službena dokumenta do kojih se dođe nasilnim putem (zaplena od strane izviđačkih organa ili borbom jedinica). Sve vrste dokumenata, do kojih se dođe na bilo koji način, razvrstavaju se preme rodovima i službama, jedinicama, sadržaju i vremenu izdavanja čime se omogućava njihovo lakše izučavanje i korišćenje.

Aerofoto-snimci i snimci dobijeni drugim tehničkim sredstvima izviđanja. Snimljeni materijali korišćenjem savremene foto, TV i druge tehnike predstavljaju značajan izvor podataka jer omogućavaju dobijanje preciznih podataka danju i noću o većem broju objekata i

aktivnosti neprijatelja na većem prostoru jednovremeno i za kraći vremenski period nego neke druge vrste izvora obaveštajnih podataka. Najčešće se koriste aerofoto-snimci, kao veoma korisna dopuna topografskih karata, jer se na njima mogu, pored prirodnih, uočiti i svi veštački objekti kojih nema na karti. Dešifrovanjem (analizom) snimaka mogu se identifikovati pojedina borbena sredstva, vrste jedinica i njihove aktivnosti danju i noću, a moguća je i izrada trodimenzionalnih slika.

Štampani materijali. U mirnodopskim uslovima štampa, časopisi i druge javne publikacije mogućeg neprijatelja, kao izvor mogu pružiti veliki broj podataka opšeg značaja (politički, vojni, ekonomski). Vojni časopisi, pravila i ostale publikacije omogućavaju praćenje razvoja vojne misli, aktuelne probleme obuke komandi i jedinica, organizaciju i načela upotrebe pojedinih delova ili oružanih snaga u celini, razvoj borbenih sredstava, naoružanja i vojne opreme i njihovo uvođenje u operativnu upotrebu i sl. U ratu, štampani materijali su ređi, strožije cenzurisani, a ujedno su idealno sredstvo za lažno predstavljanje stanja i mogućnosti (dezinformisanje – obmana), pa zato gube na značaju kao izvor. Za potrebe taktičkih jedinica kopnene vojske značajan izvor podataka predstavljaju priručnici, koje neprijatelj koristi, o upotrebi jedinica, o borbenim sredstvima, naoružanju i vojnoj opremi, a do njih se može doći zaplenom u toku borbenih dejstava, dejstvom izviđačkih organa ili na neki drugi način.

2. *IZVIĐANJE*

2.1. UOPŠTE O IZVIĐANJU

2.1.1. *Pojam, cilj i značaj izviđanja*

Izviđanje je sistematizovana, planska organizovana i neprekidna aktivnost koju, u okviru obaveštajnog obezbeđenja vrše jedinice Vojske Jugoslavije, kao i druge strukture društva radi prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama. Izviđanje se organizuje i vrši u zahvatu fronta, na zauzetoj teritoriji, na teritoriji neprijatelja i u vlastitoj pozadini, sa zemlje, iz vazdušnog prostora i na moru.

Cilj izviđanja, kao jednog od osnovnih načina prikupljanja obaveštajnih podataka je upotpunjavanje uvida u borbenu situaciju radi donošenja celishodnih odluka, efikasnog rukovođenja i komandovanja u borbenim dejstvima i sprečavanje različitih vrsta i oblika iznenađenja neprijatelja sa kopna, mora i iz vazdušnog prostora.

Izviđanje se organizuje i vrši neprekidno, pravovremeno i aktivno u svim oblicima, vidovima i vrstama borbenih dejstava usmeravanjem glavnih obaveštajno-izviđačkih organa, snaga i sredstava na težište borbenih dejstava i prema osnovnim neprijateljevim objektima čime se omogućava da jedinice Vojske Jugoslavije stupe i izvode borbena dejstva pod najpovoljnijim uslovima.

Izviđanje organizuju i vrše sve komande i jedinice Vojske Jugoslavije u određenim zonama obaveštajne odgovornosti angažovanjem vlastitih organa, snaga i sredstava, za svoje potrebe, potrebe pretpostavljene komande, kao i za potrebe susednih i sadejstvujućih jedinica. Osloncem na vojnoteritorijalne komande i jedinice i u saradnji sa odgovarajućim organima i organizacijama društva obezbeđuje se pokrivanje svih delova teritorije organima za prikupljanje obaveštajnih podataka i detaljno poznavanje neprijatelja.

2.1.2. Podela izviđanja

Zavisno od cilja, obima i angažovanih snaga i sredstava vidova, rodova i službi i prostora na kome se vrši artikulisana je podela izviđanja, koja u suštini predstavlja jedinstvenu sistematizovanu celinu.

Po cilju, obimu i angažovanim snagama i sredstvima izviđanje može biti: strategijsko, operativno i taktičko.

Strategijsko izviđanje organizuje Generalštab VJ, u ratu Vrhovna komanda, na celoj dubini teritorije neprijatelja, odnosno na teritorijama koje mogu biti zahvaćene ratom. Vrši se radi pravovremenog prikupljanja obaveštajnih podataka o rasporedu i pokretima grupacija oružanih snaga neprijatelja koje imaju strategijski značaj, na što većoj dubini. Zadatke strategijskog izviđanja izvršavaju: obaveštajno-operativni organi, jedinice za EI i PED, izviđačke i druge jedinice i izviđačka avijacija.

Operativno izviđanje organizuju komande operativnih jedinica Vojske Jugoslavije radi prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama neophodnih za obaveštajno obezbeđenje pripreme, organizacije i izvođenja operacija. Zadatke operativnog izviđanja izvršavaju: obaveštajni centri, odgovarajuće jedinice za EI i PED, izviđačke i druge jedinice i izviđačka avijacija.

Taktičko izviđanje organizuju komande svih združenih i osnovnih taktičkih jedinica KoV, RV i PVO i RM i vojnoteritorijalne komande i jedinice radi prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama neophodnih za obaveštajno obezbeđenje pripremа i vođenja združenih bojeva i borbi. Zadatke taktičkog izviđanja izvršavaju: jedinice u borbenom dodiru, izviđačke jedinice i organi, vojnoteritorijalne jedinice i izviđačka avijacija.

Prema izvršiocima izviđanje se deli na: opštevojno, na izviđanja vidova, rodova i službi i na komandantsko izviđanje.

Opštevojno izviđanje organizuju i vrše sve komande i jedinice Vojske Jugoslavije koje u svom sastavu imaju izviđačku jedinicu

radi pravovremenog prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju i prostoru borbenih dejstava koji su od opšteg značaja za jedinicu kao celinu sa ciljem donošenja celishodnih odluka i efikasnog rukovođenja i komandovanja u toku izvođenja borbenih dejstava. Izviđačke jedinice angažuju se za izvršavanje složenih izviđačkih zadataka, prvenstveno na težištu borbenih dejstava. Pored toga, obaveštajni podaci od opšteg značaja za jedinicu mogu se tražiti od pretpostavljene jedinice, razmenjivati sa susednim i sadejstvujućim jedinicama kao i razmenom sa jedinicama koje dejstvuju u dubini rasporeda neprijatelja.

Opštevojno izviđanje u združenim taktičkim jedinicama ostvaruju pešadijske, motorizovane, brdske, oklopne i mehanizovane jedinice KoV osmatranjem i prisluškivanjem, dejstvom izviđačkih organa i borbom jedinica (borbenim rasporedom).

Izviđanje vidova, rodova i službi organizuje se i vrši samostalno i u okviru opštevojnog izviđanja. Organizuju ga i ostvaruju komande i jedinice, odnosno odgovarajući organi vidova, rodova i službi u saradnji sa obaveštajnim organima komandi i jedinica koje vrše opštevojno izviđanje radi planskog angažovanja organa, snaga i sredstava i racionalnog korišćenja prikupljenih obaveštajnih podataka.

Komandantsko izviđanje obavlja lično komandant–komandir sam ili sa grupom starešina u duhu dobijenog zadatka od pretpostavljene komande. Komandantsko izviđanje ostvaruje se sa zemlje, iz vazdušnog prostora i sa plovnog objekta u zoni (na pravcu) predstojećeg dejstva. Neophodno je radi prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju i prostoru borbenog dejstva, preciziranja zadataka iz odluke, organizacije sadejstva i praćenja toka borbenih dejstava.

Bitan zahtev je da starešina lično osmatra bojište ne samo radi praćenja dejstva neprijatelja i vlastitih snaga, već i zbog mogućnosti i potrebe da lično prikuplja podatke i efikasno komanduje svojom jedinicom. Ovo posebno važi za komandire i komandante nižih taktičkih jednica (komandiri vodova i četa i komandanti bataljona) jer se njihovo komandovanje ne može zamisliti bez ličnog praćenja toka borbenih dejstava. Komandanti viših jedinica ne mogu da kontrolišu celokupni prostor dejstva svojih jedinica sa jednog mesta zbog velike širine zone, pa zato oni prate tok borbenih dejstava na težištu – na glavnom pravcu napada, odnosno težištu odbrane.

U odnosu na liniju fronta izviđanje se vrši:
– u zahvatu fronta,
– u sopstvenoj pozadini,
– na zauzetoj teritoriji (pozadini neprijatelja),
– na teritoriji neprijatelja.

2.2. OBJEKTI IZVIĐANJA

Pod objektima izviđanja podazumevaju se svi elementi neprijateljevog borbenog poretka, važni zemljišni objekti i objekti infrastrukture koje neprijatelj stalno ili povremeno koristi a na koje je usmereno dejstvo izviđačkih i drugih organa u cilju prikupljanja obaveštajnih podataka.

Na izbor objekata izviđanja na svim nivoima rukovođenja i komandovanja utiču njegova veličina, udaljenost od linije fronta, aktivnosti, načini dejstva, uticaj na tok i ishod borbenog dejstva, raspoložive snage i sredstva i njihove mogućnosti za izviđanje.

Objekti izviđanja su:
– nuklearno-hemijska borbena sredstva,
– oklopne, mehanizovane i pešadijske jedinice u neposrednom borbenom dodiru (bataljoni prve borbene linije),
– jedinice u taktičkoj dubini (drugi ešelon i rezerve združenih taktičkih jedinica),
– snage za vatrenu podršku (artiljerijsko-raketne jedinice),
– komandna mesta i centri veze,
– helikopterske jedinice i snage za vazdušni desant,
– pozadinske jedinice i ustanove,
– važniji prirodni objekti (prevoji, tesnaci, visovi, vodene prepreke) i veštački (naseljena mesta, mostovi, raskrsnice i dr.) u određenoj zoni obaveštajne odgovornosti.

Kada se izviđa za potrebe viših jedinica, na većoj dubini neprijateljevog rasporeda i zauzetoj teritoriji, broj objekata se proširuje i obuhvata: oklopne i mehanizovane jedinice u operativnoj dubini, privredne objekte, luke, aerodrome, snage za uspostavljanje i obezbeđenje okupacione vlasti na zaposednutoj teritoriji (snage za civilne poslove, specijalne snage, uporišta, garnizoni, logori i dr.).

Radi proračuna sopstvenih mogućnosti i realnog planiranja izviđanja, kao prosečna veličina objekta izviđanja uzima se neprijateljeva jedinica jačine bataljon – divizion. Međutim, za komandanta bataljona objekti izviđanja će biti jačine voda, eventualno čete, a u određenim situacijama i odeljenja.

U toku procene neprijatelja, i pri planiranju obaveštajnog obezbeđenja, broj i vrste objekata izviđanja, za pojedine oblike, vidove i vrste borbenih dejstava sagledavaju se po pravcima i stepenu uticaja na tok i ishod dejstva s tim što se najveća pažnja pridaje onima na glavnom pravcu. Izvršiocima se za izviđanje određuju konkretni objekti, tako da jedan izviđački organ može da prikuplja podatke o jednom, a samo pod povoljnim uslovima o dva objekta. U toku planiranja i organizovanja obaveštajnog obezbeđenja uvek se naglašavaju najvažniji objekti, koji ne smeju biti ispušteni, a to su: nuklearno-hemijska borbena sredstva, brzopokretne jedinice (oklopni i mehanizovani bataljoni u dodiru ili u rezervi – drugom ešelonu), snage za protivoklopnu borbu, snage za vatrenu podršku (artiljerijsko-raketne i minobacačke), helikopterske jedinice i snage za vazdušni desant.

Za svaki objekat izviđanja može se odrediti veliki broj zadataka – pojedinosti koje nas u određenom vremenskom periodu interesuju o konkretnom objektu i koje treba otkriti ili pratiti dalje aktivnosti. Izviđačkim i drugim organima moraju se precizno odrediti zadaci i vreme njihovog izvršenja s obzirom da su pojedini objekti i zadaci aktuelni u određenom vremenskom periodu za određeni nivo rukovođenja i komandovanja, da bi se, posle izvesnog vremena interesovanje za njih izmenilo ili prestalo.

Zadaci su vrlo različiti, ne samo za pojedine objekte već su specifičnosti i u pojedinim vidovima borbenih dejstava. U odbrani, najvažniji zadaci biće vezani za pokrete jedinica neprijatelja: jačina i sastav jedinica prvih ešelona, rezervi, jedinica podrške), grupisanje po pravcima, vreme i način kretanja itd. U napadu zadaci će biti usmereni na: otkrivanje jačine, sastava i rasporeda snaga u prvom ešelonu, grupisanje po pravcima, mere inžinjerijskog obezbeđenja, organizacija vatrenog sistema, međuprostori, otkrivena krila i bokovi, raspored i aktivnosti snaga u dubini odbrane i drugo.

U većini slučajeva, za objekte izviđanja zadaci bi bili:
- vrsta objekta,
- pripadnost,
- jačina i sastav,
- raspored po nižim jedinicama (delovima),
- mesto i raspored sredstava podrške,
- slabosti u rasporedu,
- snage i način obezbeđenja,
- mera inžinjerijskog obezbeđenja,
- vreme, način i pravac kretanja,
- borbeni moral,
- gubici i dr.

Osnovne objekte i zadatke izviđanja određuje komandant jedinice na predlog obaveštajnog organa, a konkretne zadatke, za svaki objekat precizira obaveštajni organ koji i organizuje izviđanje u određenoj zoni obaveštajne odgovornosti.

2.3. IZVIDAČKE I IZVIDAČKO-DIVERZANTSKE JEDINICE

2.3.1. Izvidačke jedinice

Izviđačke jedinice KoV VJ su specijalizovane, posebno organizovane, naoružane, opremljene i osposobljene jedinice namenjene za prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim uslovima u svim oblicima, vidovima i vrstama borbenih dejstava na kopnu.

Predstavljaju osnovnu snagu obaveštajnog obezbeđenja za prikupljanje obaveštajnih podataka na težištu (glavnom pravcu) dejstva u zahvatu fronta, u borbenom rasporedu neprijatelja, na zauzetoj teritoriji, i u sopstvenoj pozadini. U zahvatu fronta (borbenom rasporedu, neprijatelja) radi prikupljanja obaveštajnih podataka izvode i izviđačka borbena dejstva (prepad, zaseda) na slabo branjene neprijateljeve rejone (spojevi, krila, bokovi, međuprostori). U pozadini neprijatelja (zauzetoj teritoriji) pored izviđanja mogu se upotrebiti za

izvođenje diverzantskih akcija samostalno, ili u sadejstvu sa diverzantskim i drugim jedinicama koje učestvuju u diverzantskim dejstvima. U sopstvenoj pozadini, upotrebljavaju se za otkrivanje, praćenje ubačenih obaveštajno-izviđačkih, diverzantsko-terorističkih grupa i drugih snaga neprijatelja (VD i dr.).

Načelno, za izvršenje zadataka, ne upotrebljavaju se kao celine već po delovima – formiranjem izviđačkih organa (osmatračnice, izviđačke patrole, izviđačke grupe) za samostalno dejstvo prema glavnim objektima neprijatelja.

Veličina i struktura izviđačkih jedinica određena je formacijom i usklađene sa organizacijom jedinice u čijem sastavu se nalazi. Formirane su u odeljenja, vodove i čete. Izviđačko odeljenje predstavlja najmanju organizacijsku celinu i osnovu za formiranje izviđačkih organa. Izviđački vodovi i čete nalaze se u sastavu pojedinih vrsta združenih taktičkih jedinica.

2.3.2. Izvidačko-diverzantske jedinice

Izviđačko-diverzantske jednice KoV VJ predstavljaju specijalizovane, posebno organizovane, naoružane, opremljene i osposobljene jedinice namenjene za prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju i prostoru borbenih dejstava i izvođenje diverzantskih dejstava u borbenom rasporedu neprijatelja i u njegovoj pozadini (zauzetoj teritoriji) u svim oblicima, vidovima i vrstama borbenih dejstava na kopnu.

Upotrebom izviđačko-diverzantskih jedinica u borbenim dejstvima obezbeđuje se ne samo otkrivanje i praćenje aktivnosti i dejstava glavnih snaga neprijatelja u određenim zonama već i nanošenje gubitaka njegovoj živoj sili, tehnici i infrastrukturi uz stvaranje osećaja nesigurnosti, psihofizičke napetosti, dodatno angažovanje snaga i sredstava za kontrolu teritorije i obezbeđenje važnijih objekata.

Dejstva izviđačko-diverzantskih jedinica kao sastavni deo svih borbenih dejstava na kopnu moraju biti usklađena sa njihovim ciljem, načinom njihove realizacije, i dejstvima ostalih jedinica u određenoj zoni dejstva radi postizanja maksimalnih efekata. U uslovima kada je na određenom delu zauzete teritorije onemogućeno ili

otežano prisustvo i dejstvo drugih jedinica, izviđačko-diverzantske jedinice predstavljaju osnovnu snagu za uspostavljanje narušenog sistema obaveštajnog obezbeđenja, omogućavanje neprekidnosti borbenih dejstava, kao i onemogućavanje ili otežavanje korišćenja komunikacija, objekata i materijalnih dobara od strane neprijatelja.

Za izvršenje zadataka ne upotrebljavaju se kao celine već po delovima – formiranjem određenih grupa (izviđačke, izviđačko-diverzantske, diverzantske) za samostalno dejstvo prema vitalnim snagama i objektima neprijatelja ili u sadejstvu sa drugim jedinicama u zavisnosti od cilja (efekta) dejstava, uslova izvođenja i karakteristike objekata.

Broj, veličina, struktura, naoružanje i oprema izviđačko-diverzantskih jedinica određena je formacijom i usklađena sa organizacijom jedinica u čijem sastavu se nalaze, a uslovljena je potrebama, uslovima i specifičnostima načina izvršenja zadataka na određenoj teritoriji prema snagama i objektima neprijatelja. Formirane su u izviđačko-diverzantske čete, odrede i bataljone. Osnovnu za njihovo formiranje predstavljaju izviđačka i diverzantska odeljenja i vodovi. Izviđačko-diverzantski odred nalazi se u sastavu određenih vojnoteritorijalnih komandi, a čete i bataljoni u operativnim jedinicama.

2.4. IZVIĐAČKI I IZVIĐAČKO-DIVERZANTSKI ORGANI

2.4.1. Izviđački organi

Izviđački organi u kopnenoj vojsci su privremeno formirani izviđački i borbeni sastavi (delovi jedinica) ili pojedinci, sa odgovarajućim naoružanjem, opremom i borbenim sredstvima osposobljeni i namenjeni za prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim uslovima. Obrazuju se iz sastava izviđačkih i ostalih rodovskih i drugih jedinica Vojske Jugoslavije.

U taktičkim jedinicama (osnovne i združene taktičke) formiraju se sledeće vrste izviđačkih organa:

– osmatrači (Os) i osmatračnice (O),

– izviđačke patrole (IP),
– izviđačke grupe (IG),
– izviđački odredi (IOd).

Ovi izviđački organi, osim izviđačkog odreda formiraju se iz sastava izviđačkih jedinica združenih taktičkih jedinica kopnene vojske i smatraju se opštevojnim izviđačkim organima. Namenjeni su za dejstvo (izviđanje) na glavnim pravcima (težištu) borbenih dejstava radi prikupljanja podataka o glavnim snagama neprijatelja. Po potrebi, u njihov sastav ulaze i izviđači rodova kopnene vojske.

Navedene izviđačke organe formiraju i taktičke jedinice (vod, četa, bataljon) za sopstvene potrebe i angažuju ih u svojim zonama (pravcima) obaveštajne odgovornosti.

U rodovskim jedinicama formiranje i angažovanje izviđačkih organa vrši se u skladu sa njihovim potrebama i mogućnostima u duhu dobivenih zadataka.

2.4.2. Izviđačko-diverzantski organi

Izviđačko-diverzantski organi u kopnenoj vojsci su privremeno formirani izviđački i borbeni sastavi radi prikupljanja obaveštajnih podataka o vitalnim objektima neprijatelja i njihovog uništenja ili onesposobljavanja za duži ili kraći vremenski period.

Zadatke izvršavaju prvenstveno u pozadini neprijatelja – zauzeta teritorija i na teritoriji neprijatelja samostalno ili u sastavu diverzantskih dejstava u uslovima kada su dejstva drugih snaga znatno ograničena ili onemogućena. Dovođenje (ubacivanje) u zone (prostorije) izviđanja i dejstva vrši se vazdušnim putem (helikopteri, padobrani), vodenim putem (sa mora, reka, jezera) koristeći podmornice, plovne objekte, priručna sredstva, i kopnom (provlačenjem, kroz raspored neprijatelja ili ostavljanjem u njegovoj pozadini).

Iz sastava Izviđačko-diverzantskih i nekih drugih jedinica kopnene vojske formiraju se:

– izviđačko-diverzantske grupe (IDG),
– diverzantske grupe (DG).

Izviđačko-diverzantske grupe i diverzantske grupe formiraju oni operativni sastavi koji u svom sastavu imaju izviđačko-diverzantsku ili diverzantsku jedinicu (četu, bataljon).

3. IZVIĐANJE SA ZEMLJE

Izviđanje sa zemlje organizuju i vrše sve komande, ustanove i jedinice kopnene vojske kao i drugih vidova Vojske Jugoslavije koje su raspoređene na zemlji i raspolažu odgovarajućim snagama i sredstvima za izviđanje. Ova vrsta izviđanja omogućava: održavanje stalnog borbenog dodira sa neprijateljem, neprekidno i pravovremeno otkrivanje i praćenje svih promena u njegovoj jačini, sastavu, rasporedu i namerama, kao i prikupljanje potrebnih podataka o prostoru borbenih dejstava i vremenskih prilika s obzirom na njihov bitan uticaj na pripremu, organizaciju, tok i ishod borbenih dejstava na celokupnom prostoru.

Izviđanje sa zemlje komande, ustanove i jedinice kopnene vojske organizuju i vrše angažovanje svih jedinica rodova i službi kroz opštevojno izviđanje, izviđanje rodova i službi i komandantsko izviđanje na različite načine: osmatranjem i prisluškivanjem, dejstvom izviđačkih i Izviđačko-diverzantskih organa, i izviđanjem borbom (borbenim rasporedom).

3.1. OSMATRANJE I PRISLUŠKIVANJE

3.1.1. *Osmatranje*

Osmatranje kao jedan od osnovnih, najmasovnijih i najvažnijih načina izviđanja predstavlja prikupljanje podataka o neprijatelju, sopstvenim snagama, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama golim okom, optičkim i elektronskim sredstvima. Osmatranje organizuju komande i starešine taktičkih jedinica i njihovi izviđački i izviđačko-diverzantski organi, a vrše pojedinci sa osmatračkih mesta i grupe osmatrača sa osmatračnica u rejonima razmeštaja, u zonama (pravcima) kretanja i dejstva. Pored toga, svaki vojnik u borbenom rasporedu ili na bilo kom drugom mestu, uporedo sa izvršavanjem svog osnovnog borbenog zadatka, vrši osmatranje.

Neprijatelj se osmatra neprekidno, u svim oblicima i vrstama borbenih dejstava sa opštevojnih i radarskih osmatračnica koje raspoređene na frontu, u pozadini neprijatelja i u sopstvenoj pozadini obrazuju opšti sistem osmatranja[8] za potrebe komandi, ustanova i jedinica.

Sistem osmatranja u združenim taktičkim jedinicam obuhvata: opšte vojne osmatračnice, brigada – pukova i bataljona i osmatračnice jedinica rodova i službi. Osmatranje sa opštevojnih osmatračnica organizuje obaveštajni organ a osmatranje vrše osmatračke grupe iz sastava izviđačkih jedinica. Zavisno od konkretne situacije obrazuje se, načelno, jedna od tri opštevojne osmatračnice. Sistem osmatranja u bataljonu obuhvata osmatrače u odeljenjima, vodne, četne i osmatračnicu komandanta bataljona koje se formiraju iz sastava potčinjenih jedinica sa kojih i sami osmatraju i komanduju svojim jedinicama u toku borbe. Prva dužnost komandira (komandanta) po prijemu zadatka je da organizuje osmatranje na svom pravcu (rejonu) dejstva.

3.1.2. Prisluškivanje

Prisluškivanje je pasivna radnja izviđačkih i drugih organa koje služi kao dopuna osmatranja, naročito noću i u drugim uslovima ograničene vidljivosti (magla, vejavica, zadimljavanje bojišta) u zahvatu fronta, u pozadini neprijatelja – zauzetoj teritoriji i u sopstvenoj pozadini.

Prisluškuje se sluhom i upotrebom elektronskih sredstava. Prisluškivanje sluhom sastoji se u tome da se prema karakteristikama pojedinih zvukova i šumova otkrije prisustvo i aktivnost (pokret, dejstvo) neprijatelja i njegovih borbenih i drugih sredstava. Prisluškivanje upotrebom elektronskih sredstava (radio-prislušni prijemnici, elektronski mikrofoni – laserski, digitalni, minijaturni predajnici, senzori) omogućava dobijanje podataka o aktivnostima neprijatelja i njegovih elektronskih sredstava (sredstva veze i druga).

8/ Sistem osmatranja predstavlja raspored svih osmatračnica (opštevojne i rodovske), angažovane snage i sredstva za osmatranje i organizovanu vezu sa njima.

3.2. DEJSTVO IZVIĐAČKIH I IZVIĐAČKO-DIVERZANTSKIH ORGANA

Pod dejstvom izviđačkih i izviđačko-diverzantskih organa podazumeva se formiranje i dejstvo privremenih sastava (delova jedinica) čiji je zadatak da na određenom pravcu ili u određenoj zoni (prostoriji) prikupljaju podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama, odnosno uništavaju i onesposobljavaju važne objekte neprijatelja u zahvatu, frontu, pozadini neprijatelja – zauzetoj teritoriji, na teritoriji neprijatelja, i u vlastitoj pozadini. Obrazuju se iz sastava izviđačkih, izviđačko-diverzantskih i rodovskih jedinica kopnene vojske.

3.2.1. Osmatrači i osmatračnice

Osmatrač je pojedinac koji sa uređenog ili podešenog prikrivenog mesta vizuelno i upotrebom tehničkih sredstava otkriva, prati i prikuplja podatke o aktivnostima neprijatelja u određenom prostoru. Za osmatranje mu se određuje zona ili objekat. Osmatrači se određuju u odeljenju, vodu i četi a nalaze se u neposrednom borbenom rasporedu svoje jedinice na težištu dejstva.

Osmatračnica je izrađen ili podešen prirodni odnosno veštački objekat, a može biti i vozilo, plovni objekat i vazduhoplov (avion, helikopter) iz koga se osmatra bojište u određenoj zoni (rejonu) i komanduje potčinjenim jedinicama.

Organizuje se u zahvatu fronta, pozadini neprijatelja – zauzetoj teritoriji, vlastitoj pozadini, u određenim situacijama i na teritoriji neprijatelja radi neprekidnog otkrivanja snaga i sredstava neprijatelja i praćenja toka borbenih dejstava. Jačina osmatračnica može biti od grupe vojnika (3–5) do odeljenja.

Po svojoj nameni osmatračnice mogu biti: glavne (Og), pomoćne (Op), rezervne (Or) i lažne (Olž). Sve vrste osmatračnica mogu biti naredne (ON). Zavisno od načina izvršenja zadatka, mogu biti stalne i pokretne.

Glavne osmatračnice određuju se na težištu borbenih dejstava za osmatranje neprijatelja, zemljišta i praćenje dejstva sopstvenih snaga.

Pomoćne osmatračnice organizuju se prema potrebi radi osmatranja pravaca koji se ne mogu osmatrati sa glavnih (krila, bokovi, spojevi, međuprostori, ispred prednjeg kraja).

Rezervne osmatračnice služe da se sa njih produži osmatranje kada je ono, iz bilo kojih razloga onemogućeno sa glavnih osmatračnica.

Lažne osmatračnice organizuju se sa ciljem da se zavara neprijatelj i njegova pažnja odvrati od osmatračnica sa kojih se osmatra.

Naredne osmatračnice organizuju se radi obezbeđenja neprekidnosti osmatranja i praćenja borbenih dejstava.

Dubina zone osmatranja zavisi od stepena vidljivosti i mogućnosti sredstava kojima se osmatra. U okviru zone osmatranja određuju se pravci, rejoni ili objekti naročite pažnje. Zone osmatranja susednih osmatračnica (osmatrača) u osnovnim taktičkim jedinicama, treba da se preklapaju.

Komandant bataljona organizuje i formira osmatračnicu od ljudstva iz sastava jedne od četa, sa koje prema potrebi, i sam osmatra i prati tok borbenih dejstava. Za potrebe združenih taktičkih i viših jedinica osmatranje se vrši sa opštevojnih osmatračnica angažovanjem grupa osmatrača iz sastava izviđačkih jedinica. Radi uspešnog osmatranja formiraju se jedna do tri opštevojne osmatračnice (glavne i pomoćne) zavisno od konkretne situacije.

3.2.2. Izviđačka patrola

Izviđačka patrola je izviđački organ namenjen za prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju i zemljištu na određenom pravcu ili u određenom rejonu. Na zadatak se upućuje u svim vidovima borbenih dejstava, na maršu (posebno ukoliko se očekuje borba u susretu) i na odmoru, na pravcima sa kojih se očekuje nailazak neprijatelja.

Jačina, sastav i daljina upućivanja izviđačke patrole zavise od zadatka, verovatne jačine, udaljenosti i aktivnosti neprijatelja, doba

dana i godine i načina kretanja. Patrola je, načelno, jačine grupe vojnika do ojačanog voda. Četa i bataljon obrazuju izviđačku patrolu iz svog sastava, a u ZTJ iz sastava izviđačke jedinice u čiji sastav mogu ući izviđači iz sastava rodova (artiljerije, inžinjerije, jedinica ABHO).

Ako ne postoji borbeni dodir sa neprijateljem, izviđačka patrola se upućuje na daljinu 3–5 km (kada se kreće peške) ili na 15–20 km (ako je motorizovana ili mehanizovana) ispred osiguravajućih delova taktičkih jedinica. Noću i u drugim uslovima ograničene vidljivosti, po dubokom snegu i na ispresecanom i pokrivenom zemljištu, udaljenost može biti i manja.

Kada je uspostavljen borbeni dodir sa neprijateljem, patrola prikuplja podatke o glavnim snagama neprijatelja dejstvujući na liniji fronta, na bokovima i u međuprostorima neprijateljevih snaga.

Izviđačka patrola zadatke izvršava osmatranjem (prisluškivanjem) u toku kretanja i sa osmatračkih tačaka u toku kratkih zastanaka radi detaljnijeg osmatranja, prikupljanjem podataka od stanovništva, a u određenim uslovima i izviđačkim borbenim dejstvima (zaseda, prepad, nasilno izviđanje).

3.2.3. Izviđačka grupa

Izviđačka grupa je izviđački organ koji formiraju i upućuju (ostavljaju) sve združene taktičke jedinice koje se nalaze u neposrednom dodiru sa neprijateljem ili im neposredno predstoji izvršenje borbenog zadatka.

Zadatke (prikupljanje podataka o neprijatelju i zemljištu u određenoj zoni – rejonu) može izvršavati u zahvatu fronta – liniji dodira, u dubini borbenog (operativnog) poretka neprijatelja – zauzetoj teritoriji, i na neprijateljevoj teritoriji.

Dubina neprijateljevog borbenog ili operativnog rasporeda na koju se upućuje izviđačka grupa zavisi od nivoa jedinice koja je upućuje, zadatka, načina i stepena ispoljenih aktivnosti neprijatelja, zemljišta, načina upućivanja, raspoloživog vremena i mogućnosti održavanja veze.

Izviđačka grupa za dejstvo u zahvatu fronta – liniji dodira sa neprijateljem formira se i upućuje – ubacuje iz sastava četa i bataljo-

na (pešadijski, motorizovani, mehanizovani, oklopni) koji su u borbenom dodiru. Jačina se kreće od grupe vojnika (3–5) do ojačanog voda, a dubina upućivanja 5–10 km. Prikupljanje podataka o neprijatelju i zemljištu vrši u zahvatu fronta – prednjeg kraja neprijatelja i u bližoj dubini njegovog rasporeda osmatranjem i prisluškivanjem, izviđačkim prepadom i zasedom koristeći spojeve, međuprostore i otkrivene bokove.

Izviđačka grupa za dejstvo u dubini borbenog (operativnog) rasporeda neprijatelja, na zauzetoj teritoriji i na teritoriji neprijatelja formira se i upućuje – ubacuje iz sastava izviđačkih jedinica združenih taktičkih i viših jedinica KoV. Izviđačka grupa je, načelno, sastava od grupe vojnika (3–5) do odeljenja, a izuzetno i voda. U njen sastav, po potrebi, ulaze 1–2 izviđača rodova (artiljerije, inžinjerije i ABHO), prevodilac i vodič. Daljina upućivanja–ubacivanja u združenim taktičkim jedinicama načelno iznosi 10–40 km.[9/] Grupa se pravovremeno ostavlja ili upućuje u raspored neprijatelja pešice provlačenjem kroz međuprostore ili vazdušnim putem. Zadatke, načelno, izvršava osmatranjem i prisluškivanjem, prikupljanjem podataka od stanovništva, a u povoljnim uslovima i izviđačkim borbenim dejstvima.

3.2.4. *Izviđački odred*

Izviđački odred formira i upućuje komanda brigade i korpusa na posebno važne i osetljive pravce sa zadatkom da što pre stupi u borbeni dodir sa glavnim snagama neprijatelja radi utvrđivanja njegove jačine, sastava, pripadnosti, rasporeda i načina dejstva. Jačina izviđačkog odreda je od ojačane čete do ojačanog bataljona. U njegov sastav pored jedinica rodova, redovno se uključuju i delovi izviđačkih jedinica.

Za prikupljanje podataka o neprijatelju odredu se određuje zona čija širina i dubina zavise od vida borbenih dejstava, jačine i zadatka odreda, karaktera dejstva neprijatelja, osobina zemljišta, vremenskih uslova i mogućnosti korišćenja transportnih sredstava.

9/ Daljina upućivanja IG u ZTJ iznosi: brigada 10–20 km; korpus 20–40 km.

Zadatke izvršava osmatranjem (prisluškivanjem), dejstvom izviđačkih organa koje formira iz svog sastava (osmatračnice, izviđačke patrole i grupe), prikupljanjem podataka od stanovništva, i borbom, prema načelima dejstva čete – bataljona.

3.2.5. *Izviđačko-diverzantska grupa (IDG)*

Izviđačko-diverzantska grupa namenjena je za otkrivanje, praćenje i uništavanje ili neutralisanje vitalnih objekata neprijatelja na celokupnoj dubini njegovog rasporeda. U uslovima kada je na određenom delu zauzete teritorije ograničeno ili onemogućeno prisustvo i dejstvo drugih jedinica, izviđačko-diverzantske grupe koriste se i za uspostavljanje narušenog sistema obaveštajnog obezbeđenja.

Jačina izviđačko-diverzantskih grupa zavisi od dobijenog zadatka, cilja i efekata dejstva, uslova izvođenja (zahvat fronta, pozadina neprijatelja – zauzeta teritorija, teritorija neprijatelja); vrste i karakteristika objekata izviđanja – dejstva, karakteristika zemljišta i vremenskih prilika, a može biti od grupe (odeljenja) do ojačanog voda.

Zadatke izvršava osmatranjem (prisluškivanjem), osloncem (dobijanjem podataka) na obaveštajno-izviđačke organe, komande, jedinice i stanovništvo (saradnike) u određenoj zoni (prostoriji) dejstva, po načelima diverzantskih dejstava.[10/]

3.2.6. *Diverzantska grupa (DG)*

Diverzantska grupa namenjena je za prikupljanje podataka o vitalnim objektima neprijatelja, zemljištu i objektima infrastrukture i izvođenje diverzija radi njihovog uništenja ili oštećenja za duži ili kraći vremenski period.

Jačina diverzantske grupe može biti tri i više diverzanata što zavisi od: dobivenog zadatka, cilja i efekata dejstva, uslova izvođenja, vrste i karakteristike objekata dejstva (važnost, pristupačnost, osetlji-

10/ Načela pripreme, organizacije i izvođenja diverzantskih dejstava regulisana su Uputstvo za diverzantska dejstva na kopnu.

vost, promenljivost), karakteristika zemljišta, vremenskih prilika, raspoloživih borbenih i minsko-eksplozivnih sredstava.

Diverzantske grupe izvode akcije – dejstva u sadejstvu sa drugim organima (izviđački, izviđačko-diverzantski) i osloncem na komande i jedinice u zoni (prostoriji) dejstva koje im obezbeđuju povoljne uslove za dejstvo (dovođenje, prikupljanje podataka o objektima dejstva, prilaz do objekata, izvršenje zadatka i izvlačenje po izvršenom zadatku). Dejstvo izvode na različite načine.[11/]

3.2.7. *Izviđačka i izviđačko-diverzantska dejstva*

Izviđačka borbena dejstva predstavljaju jedan od načina izvršenja zadatka izviđačkih organa (patrola, grupa, odred) a primenjuju se u uslovima kada se do potrebnih podataka o neprijatelju ne može doći na drugi način. U ova dejstva spadaju: izviđačke zasede, izviđački prepadi i nasilno izviđanje.

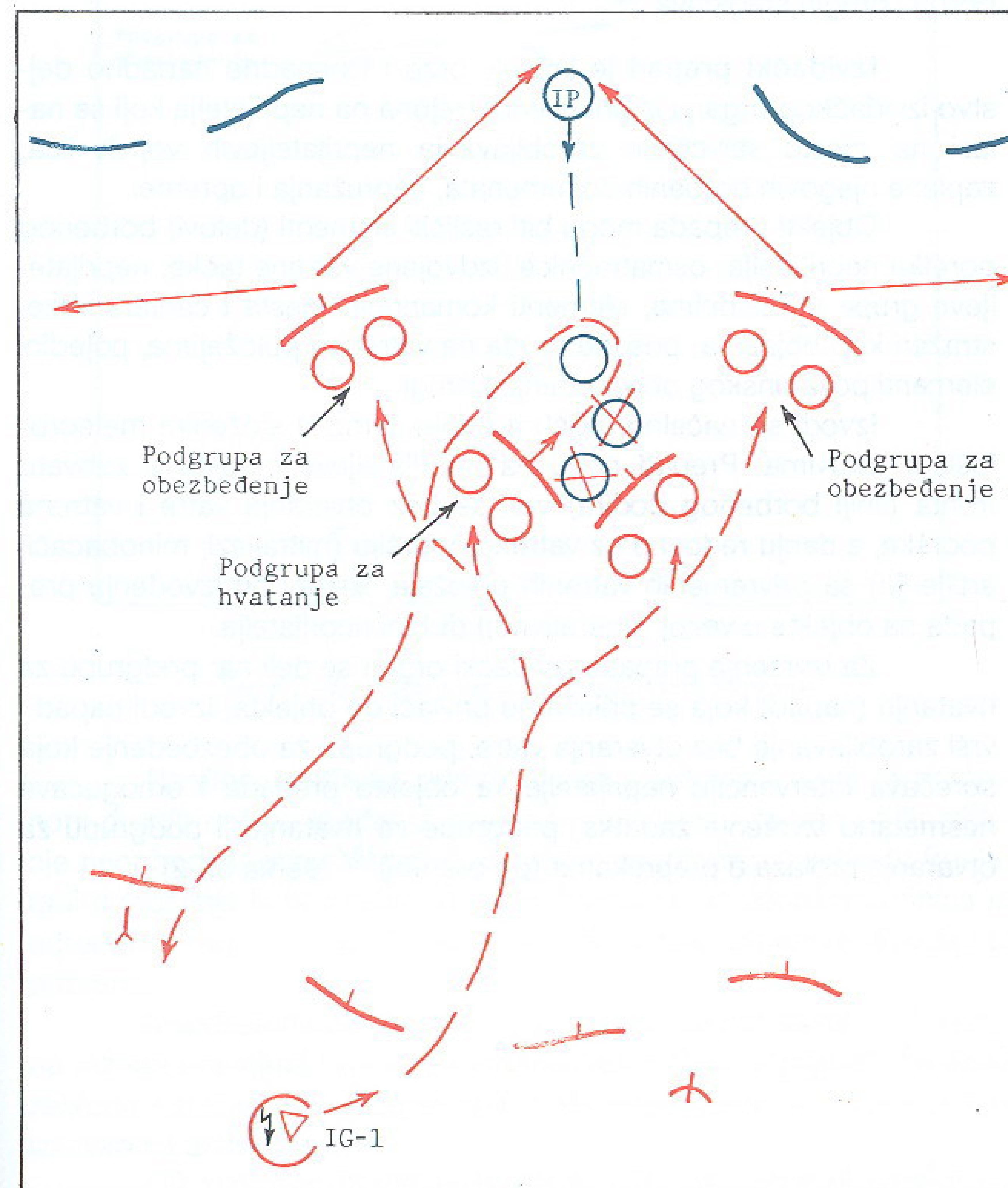
Izviđačka zaseda je iznenadno, kratko i brzo dejstvo izviđačkog organa sa prikrivenog mesta na neprijatelja koji je u pokretu sa ciljem zarobljavanja neprijateljevih vojnika i starešina, manjih osiguravajućih izviđačkih delova, i radi zaplene dokumenata, naoružanja, tehničkih sredstava i opreme.

Izvodi se na frontu (liniji borbenog dodira) i u dubini taktičkog i operativnog rasporeda neprijatelja u svim vidovima i vrstama borbenih dejstava, na različitom zemljištu i u svim vremenskim prilikama. Mesto za zasedu bira se u rejonima gde se očekuje nailazak manjih neprijateljevih delova i pojedinaca (u blizini puteva, staza, mostova, izvora, proplanaka, prolaza u preprekama, izlaza iz naseljenih mesta) i gde je moguće postići iznenađenje.

Izboru mesta za zasedu mora se posvetiti posebna pažnja, jer pored ostalog od toga zavisi i njen uspeh. Mesto mora da omogući prikriven prilaz i raspored, dobre uslove za iznenadno i efikasno izvršenje zadatka i prikriveno izvlačenje po izvršenom zadatku. Takođe, to mesto treba da onemogući ili što više oteža brzo sređivanje i razvoj neprijatelja za borbu, da ima povoljne prirodne zaklone i da

11/ Isto, kao pod 12.

omogući izviđačkom organu efikasno dejstvo sa bliskog odstojanja (šema br. 1).

Šema 1 - IG u zasedi

Za izvršenje zadatka u zasedi izviđački organ se deli na podgrupe: za hvatanje (napad) i za obezbeđenje (jedna ili više) a zadatak izvršava hladnim oružjem ili otvaranjem vatre uz upotrebu prigušivača (ili bez), upotrebom ručnih bombi, sredstava za blisku protivoklopnu borbu i drugih sredstava.[12]

Izviđački prepad je kratko, brzo i iznenadno napadno dejstvo izviđačkog organa iz prikrivenog rejona na neprijatelja koji se nalazi na mestu sa ciljem zarobljavanja neprijateljevih vojnih lica, zaplene njegovih borbenih dokumenata, naoružanja i opreme.

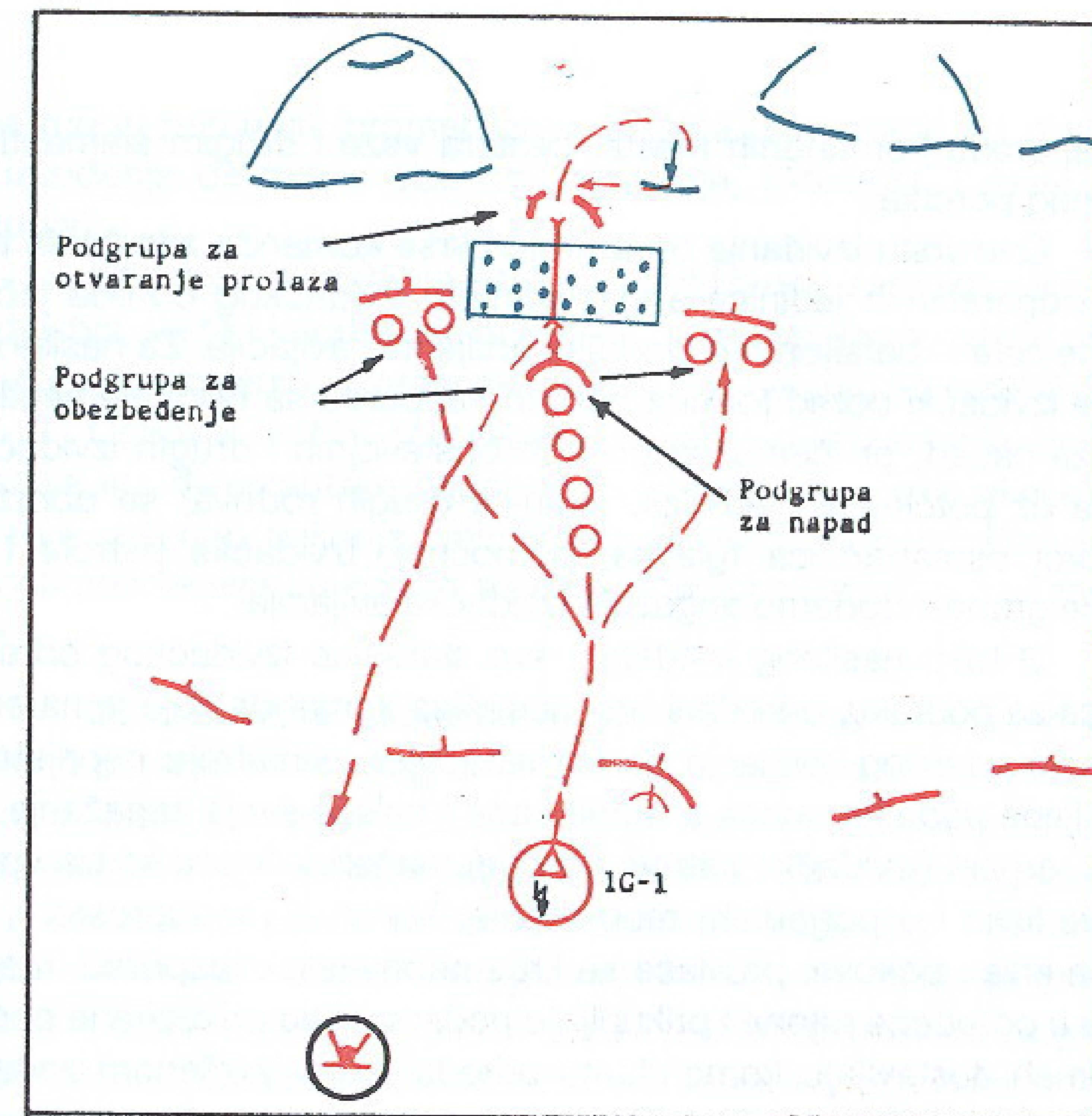
Objekti prepada mogu biti različiti elementi (delovi) borbenog poretka neprijatelja: osmatračnice, izdvojene vatrene tačke, neprijateljeve grupe u zaklonima, elementi komandnih mesta i centara veze, stražari kod objekata, posade oruđa na vatrenim položajima, pojedini elementi pozadinskog obezbeđenja i drugi.

Izvodi se načelno, noću a danju samo u složenim meteorološkim uslovima. Prepad noću na neprijateljeve objekte u zahvatu fronta (liniji borbenog dodira) vrši se bez otvaranja vatre i vatrene podrške, a danju redovno uz vatrenu podršku (mitraljezi, minobacači, artiljerija) sa privremenih vatrenih položaja, izuzev pri izvođenju prepada na objekte u većoj (operativnoj) dubini neprijatelja.

Za izvršenje prepada izviđački organ se deli na: podgrupu za hvatanje (napad) koja se prikriveno privlači do objekta, izvodi napad i vrši zarobljavanje bez otvaranja vatre, podgrupu za obezbeđenje koja sprečava intervenciju neprijatelja ka objektu prepada i omogućava nesmetano izvršenje zadatka, podgrupe za hvatanje, i podgrupu za otvaranje prolaza u preprekama (po potrebi)[13] (šema br. 2).

12/ Priprema, organizacija i način dejstva izviđačkog organa u zasedi, vrši se prema odredbama Pravila izviđačka četa – vod.

13/ Isto, kao pod 14.

Šema 2 - Izviđački prepad na prednji kraj odbrane

Nasilno izviđanje primenjuje se u uslovima kada je primenom drugih načina izviđanja onemogućeno pravovremeno prikupljanje neophodnih obaveštajnih podataka o neprijatelju u zahvatu fronta radi donošenja ili korekcije odluke komandanta o upotrebi jedinica u određenoj zoni (pravcu). Može se izvoditi u toku pripreme napada i u odbrani.

Izvodi se na delu fronta, u borbenom dodiru sa neprijateljem, na raznim pravcima i u različito vreme kako bi se neprijatelj doveo u zabludu i stekao utisak da se radi o stvarnom napadu i na taj način izazvao na aktivnost.

Cilj nasilnog izviđanja je da se prikupe potrebni podaci o: jačini, sastavu i rasporedu neprijatelja, sistemu vatre (streljačke, minobacačke, artiljerijske), merama inžinjerijskog obezbeđenja, rejonima rasporeda njegovih rezervi, njihovoj jačini, sastavu i pravcima upotre-

be, rasporedu komandnih mesta, centara veze i drugim elementima borbenog poretka.

Ovu vrstu izviđanja organizuju i vrše komande združenih taktičkih i operativnih jedinica angažovanjem izviđačkog odreda jačine ojačane čete – bataljona uz podršku artiljerije i avijacije. Za nasilno izviđanje izviđački odred formira borbeni raspored sa istim elementima kao i za napad, pri čemu od pridatih opštevojnih i drugih izviđačkih organa (iz potčinjenih jedinica, jedinica drugih rodova) se obrazuje veći broj osmatračnica (glavna, pomoćne), izviđačke patrole i izviđačke grupe, i dodatno angažuje izviđačka avijacija.

U toku nasilnog izviđanja, sve starešine izviđačkog odreda, jedinica za podršku, određeni broj starešina komande koja je naredila izvođenje nasilnog izviđanja sa osmatračnica osmatraju neprijatelja, prikupljene podatke unose u radne karte i beleže svoja zapažanja. Izviđački organi (izviđačke patrole i grupe), načelno, kreću se iza vodova prve linije i u pogodnim momentima, koristeći međuprostore, otkrivena krila i bokove, provlače se kroz neprijateljev raspored, raspoređuju u određene rejone i prikupljaju podatke. Sve prikupljene podatke odmah dostavljaju komandantu odreda, a po izvršenom zadatku (naređenju) izvlače se određenim pravcem i ulaze u sastav najbliže jedinice izviđačkog odreda ili menjaju rejon (objekat) izviđanja i produžavaju sa prikupljanjem podataka.

Izviđačko-diverzantska borbena dejstva predstavljaju osnovni način izvršenja zadataka izviđačko-diverzantskih organa (izviđačko-diverzantske i diverzantske grupe) u zahvatu fronta, pozadini neprijatelja – zauzetoj teritoriji i na teritoriji neprijatelja. Oranizuju se i vrše radi prikupljanja podataka o vitalnim objektima neprijatelja i njihovog uništavanja ili onesposobljavanja.

Na pripremu, organizaciju i izbor načina izvođenja izviđačko-diverzantskih borbenih dejstava neposredno utiču: vrste objekata izviđanja i dejstva (operativno-taktičke i pozadinske jedinice i ustanove neprijatelja i njihova borbena i tehnička sredstva, objekti infrastrukture, snage i ustanove za kontrolu teritorije i stanovništva na zauzetoj teritoriji) i karakteristike tih objekata (važnost u odnosu na borbenu situaciju, pristupačnost objektu dejstva s obzirom na mere fizičkog i tehničkog obezbeđenja, vrstu, količinu i raspored fortifikacijskih i minsko-eksplozivnih sredstava, osetljivost na vrstu dejstva i sredstava koja se mogu primeniti, promenljivost objekta u vremenu od planiranja do izvođenja dejstva s obzirom na stanje, aktivnosti i mere obezbeđenja).

Zavisno od borbene situacije, dobivenog zadatka, cilja (efekta) dejstva, vrste i karakteristika objekata dejstva, raspoloživih snaga i sredstava, zemljišnih i vremenskih prilika, primenjuju se različiti načini.

Osnovni načini izvođenja izviđačko-diverzantskih borbenih dejstava su: diverzantske napadne, prepadne i zasedne akcije uz izvođenje rušenja, paljenja, miniranja, atentata, kidnapovanje važnih ličnosti neprijatelja i njegovih saradnika, oslobađanje talaca i zatvorenika.

Diverzantska napadna akcija predstavlja iznenadno i kratkotrajno dejstvo sa bliskog odstojanja u vidu jednog ili više vatrenih udara iz automatskog oružja uz rušenje, paljenje, miniranje, dejstvom snajperista i fizičkim napadima na pojedina lica. Objekti napada su važni i osetljivi elementi borbenog poretka neprijatelja – komandna mesta, centri veze, pozadinske jedinice i ustanove, posluge (posade) pojedinih oruđa i borbenih sredstava, objekti infrastrukture, pojedinici, i drugi objekti. Izvode se neposrednim napadom spolja ili napadom iznutra uz prethodno ubacivanje u objekat (objekte) ili u njihov rejon. Za izvršenje zadatka formiraju se: grupe za izvođenje napada, grupa za izvođenje diverzije i grupa za osiguranje.

Diverzantska prepadna akcija je iznenadno, snažno i brzo vatreno dejstvo sa odstojanja kada je prilaz objektu i neposredno dejstvo ka istom onemogućeno zbog jakog obezbeđenja (fizičko, tehničko, fortifikacijske i minsko-eksplozivne prepreke). Objekti dejstva su taktičke jedinice neprijatelja, komandna mesta i centri veze viših jedinica, baze za snabdevanje, vatreni položaji raketnih jednica, aerodromi, helidromi, stalne vojne posade, prelazi preko vodenih prepreka i drugi. Izvode se vatrenim udarima minobacača i sredstava za protivoklopnu borbu (rakete, bacači raketa) u trajanju od 2 do 5 minuta sa odstojanja koje omogućava njihovo efikasno dejstvo i pravovremeno napuštanje rejona dejstva pre intervencije neprijatelja. Za izvršenje zadatka formira se grupa za izvršenje prepada, a u povoljnijim uslovima (izvođenje akcije iz neposredne blizine) formira se i grupa za osiguranje i koriste se i druga sredstva (bešumno automatsko oružje, snajperi u paru, ručne bombe, eksplozivno-zapaljiva sredstva).

Diverzantska zasedna akcija je iznenadan i kratkotrajni napad sa bliskog odstojanja na neprijatelja u pokretu automatskim oružjem, ručnim bombama i sredstvima za protivoklopnu borbu u kombinaciji sa rušenjem, miniranjem, i upotrebom zapaljivih sredstava. Objekti dejstva su jedinice neprijatelja u pokretu, putne i železničke transportne kolone (kompozicije), plovni objekti na rekama (kanalima), izdvojene manje grupe ili pojedinačna vozila, radi uništenja ili onespo- sobljavanja, kao i pojedine visoke starešine neprijatelja sa pratnjom ili kolaboracionisti, radi izvršenja atentata. Izvode se često u kombinaciji sa napadnom ili prepadnom akcijom. Za izvršenje zadatka formiraju se: grupa za izvođenje diverzije, grupe za napad i grupa za obezbeđenje.[14/]

3.3. IZVIĐANJE BORBOM

Izviđanje borbom (borbenim rasporedom) vrši se u svim oblicima, vidovima i vrstama borbenih dejstava a ostvaruje se elementima borbenog rasporeda osnovnih i taktičkih jedinica koje su u neposrednom borbenom dodiru sa snagama neprijatelja.

Izviđanje borbenim rasporedom predstavlja održavanje stalnog borbenog dodira[15/] i neprekidno osmatranje i prisluškivanje dejstva i aktivnosti neprijatelja od strane svih vojnika i starešina u toku izvođenja borbenih dejstava radi njegovog neprekidnog praćenja, zarobljavanja vojnih lica i zaplene dokumenata, borbenih sredstava, naoružanja i vojne opreme.

Borbenim dejstvom (vatrom i pokretom) elemenata borbenog rasporeda na liniji dodira i u taktičkoj dubini rasporeda neprijatelja kao i ostalim aktivnostima, on se prisiljava da reaguje čime otkriva svoju jačinu, sastav, raspored, namere i mogućnosti. Na taj način omogućava nam prikupljanje velikog broja različitih obaveštajnih podataka vremenski ograničene vrednosti (koriste se kraći vremenski period) koji se odmah moraju dostavljati pretpostavljenoj komandi jer su neophodni za donošenje (korekciju) odluka i uspešno rukovođenje i komandovanje taktičkim jedinicama u borbenim dejstvima.

14/ Priprema, organizacija i način izvođenja diverzantskih napadnih, prepadnih i zasednih akcija vrši se prema odredbama Uputstva za diverzantska dejstva na kopnu.

15/ Borbeni dodir se održava:borbenim rasporedom, isturenim osmatračima, izviđačkim patrolama, grupama i odredima, osiguravajućim delovima, plovnim sredstvima na moru, vazduhoplovima u vazdušnom prostoru.

3.4. IZVIĐANJE RODOVA

Izviđanje rodova u kopnenoj vojsci organizuju njihove starešine (komandanti i komandiri) a vrše organi i jedinice rodova u saradnji sa odgovarajućim obaveštajnim organima komandi koji organizuju opštevojno izviđanje, radi planskog angažovanja snaga i sredstva i racionalnog korišćenja prikupljenih obaveštajnih podataka. Izviđanje rodova može se izvoditi u sastavu opštevojnih izviđačkih i izviđačko-diverzantskih organa ili posebnim rodovskim izviđačkim organima. U svakom slučaju, obaveštajni podaci prikupljeni rodovskim izviđanjem koriste se za upotpunjavanje podataka dobijenih opštevojnim izviđanjem.

Mada izviđanje u kopnenoj vojsci organizuju i vrše svi rodovi u određenom obimu i prema svojim potrebama i mogućnostima za svoje potrebe i potrebe drugih rodova, za potrebe združenih taktičkih i viših jedinica kao celine, najveći značaj imaju: izviđanje pešadijom, oklopno-mehanizovanim jedinicama, artiljerijsko, inžinjerijsko, i RHB izviđanje.

Izviđanje u pešadijskim (motorizovanim) i oklopno-mehanizovanim jedinicama već je obrađeno kroz prethodno pitanje o načinima izviđanja.

3.4.1. Artiljerijsko izviđanje

Artiljerijsko izviđanje kao deo opštevojnog izviđanja organizuju i vrše organi artiljerije, artiljerijske jedinice i pojedinci radi prikupljanja podataka o neprijatelju, zemljištu i meteorološkim uslovima za svoje potrebe (obezbeđenje borbenih dejstava, razvoj za borbu i najcelishodniju upotrebu artiljerije) i upotpunjavanje obaveštajnog obezbeđenja jedinice u čijem sastavu se nalaze. Glavne snage i sredstva

artiljerijskog izviđanja usmeravaju se na težište vatrenog dejstva sopstvene artiljerije, prema glavnim snagama (ciljevima) neprijatelja.

Zadaci artiljerijskog izviđanja, koji proističu iz zadataka koje artiljerija izvršava u borbenim dejstvima u zahvatu fronta, pozadini neprijatelja (zauzetoj teritoriji), i u sopstvenoj pozadini su:

– prikupljanje, obrada i dostavljanje na korišćenje pretpostavljenoj komandi, artiljerijskim organima i jedinicama podataka o neprijatelju, zemljištu, i meteorološkim uslovima,

– praćenje promena u rasporedu i dejstvu sopstvenih jedinica, i

– osmatranje dejstva sopstvene artiljerije.

Pri izviđanju neprijatelja, zemljišta i meteoroloških uslova, prvenstveno se prikupljaju podaci o ciljevima za planiranje dejstva artiljerijskih jedinica i o uticaju zemljišnih i meteoroloških uslova za manevar, razmeštaj, zaštitu i efikasno dejstvo.

Praćenje promena u rasporedu i dejstvu sopstvenih jedinica ostvaruje se osmatranjem i izvršavanjem manevra artiljerije (putanjama projektila, premeštanjem jedinica). Osmatranje dejstva sopstvene artiljerije vrši se radi prikupljanja podataka o postignutim efektima dejstva i upravljanja i rukovanja artiljerijskom vatrom.

Artiljerijsko izviđanje vrši se sa zemlje i iz vazdušnog prostora. Izviđanje sa zemlje obuhvata: vizuelno, zvukovno, elektronsko, fotogrametrijsko i meteorološko, a vrše ga artiljerijske izviđačke jedinice i izviđački artiljerijski organi samostalno ili u sastavu opštevojnih izviđačkih organa u određenoj zoni (rejonu) izviđanja. Izviđanje iz vazdušnog prostora obuhvata: vizuelno, aerofoto i elektronsko izviđanje, a vrši se avionima, helikopterima i bespilotnim letelicama upotrebom tehničkih sredstava.

3.4.2. Inžinjerijsko izviđanje

Inžinjerijsko izviđanje organizuje se radi prikupljanja podataka inžinjerijsko-tehničkog karaktera o neprijatelju i zemljištu radi uspešnog planiranja inžinjerijskog obezbeđenja, izvođenja inžinjerijskih radova i upotpunjavanja podataka opštevojnog izviđanja. Organizuju ga inžinjerijske komande, organi i jedinice a ostvaruju ga

inžinjerijske jedinice i izviđački organi. U jedinicama koje u svom sastavu nemaju inžinjerijske organe i jedinice, ovo izviđanje organizuju komandanti, odnosno komandiri tih jedinica.

Inžinjerijsko izviđanje vrši se osmatranjem sa osmatračnica, dejstvom inžinjerijskih izviđačkih patrola, dejstvom inžinjerijskih izviđačkih organa u sastavu izviđačkih organa drugih rodova (prvenstveno u sastavu opštevojnih izviđačkih organa).

3.4.3. Nuklearno, hemijsko i biološko izviđanje

NHB izviđanje organizuje se i vrši radi pravovremenog otkrivanja i neprekidnog praćenja NHB oružja neprijatelja, priprema za upotrebu i prikupljanje podataka o efektima njihovog dejstva.

Organizuju ga i vrše sve jedinice i njihovi izviđački organi u okviru svog opštevojnog izviđanja. Stručne poslove NH izviđanja organizuju i vrše izviđačke jedinice ABHO preko svojih izviđačkih organa (osmatračnice, osmatračke stanice, izviđačke patrole) samostalno i uključivanjem ABH izviđača u sastav opštevojnih izviđačkih organa. Stručne poslove biološkog izviđanja za potrebe svih jedinica organizuju i vrše organi i jedinice sanitetske i veterinarske službe.

3.5. ELEKTRONSKO IZVIĐANJE

Elekronsko izviđanje kao jedan od elemenata protivelektronske borbe predstavlja prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju, njegovim elektronskim sredstvima i sistemima, prostoru borbenih dejstava, i vremenskim uslovima. Izvodi se odgovarajućim elektronskim sredstvima jedinica za EI korišćenjem elektromagnetskog zračenja elektronskih i drugih tehničkih sredstava i objekata neprijatelja.

Planira se, organizuje i vrši kao deo opštevojnog izviđanja u okviru obaveštajnog obezbeđenja borbenih dejstava združenih taktičkih i viših jedinica Vojske Jugoslavije, radi prikupljanja podataka o neprijatelju, njegovu realnu procenu, i radi prikupljanja podataka o njegovim elektronskim sredstvima i sistemima potrebnim za protivelektronska dejstva.

Jedinice za elektronsko izviđanje prikupljanje podataka vrše u zoni elektronskog izviđanja koja se poklapa sa zonom obaveštajne odgovornosti pretpostavljene komande. Težište angažovanja jedinica i organa za elektronsko izviđanje je na otkrivanju, identifikaciji i praćenju aktivnosti avijacije, raketnih, oklopno-mehanizovanih, vazdušnodesantnih i specijalnih jedinica, i elektronskih sredstava i sistema za upravljanje, rukovanje i komandovanje.

Prema značaju, cilju, obimu i angažovanim snagama i sredstvima elektronsko izviđanje se deli na taktičko (blisko), operativno i strategijsko, a prema prostoru na: izviđanje sa kopna, mora i iz vazdušnog prostora.

Elektronsko izviđanje ostvaruje se prisluškivanjem i prijemom elektromagnetnog zračenja elektronskih i drugih tehničkih sredstava i sistema i goniometrisanjem (određivanje azimuta) radi određivanja rejona, lokacije i pravaca kretanja sredstava. Izvodi se različitim namenskim sredstvima pa može biti: radio, radio-tehničko, radarsko, optoelektronsko, televizijsko i akustičko.

Radio-izviđanje obezbeđuje prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju i njegovim radio i radio-relejnim vezama i sredstvima na osnovu elektromagnetnog zračenja i rada izviđanih radio i radio-relejnih veza i stanica (uređaja). Ostvaruje se radio-prisluškivanjem i radio-goniometrisanjem

Radio-tehničko izviđanje obezbeđuje prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju i njegovim radarskim stanicama i sredstvima u sistemu navigacije, vođenja i upravljanja, na osnovu njihovog rada. Otkrivanjem, goniometrisanjem i određivanjem parametara izvora zračenja određuje se tip, namena, pripadnost i lokacija radarskih stanica na kopnu, odnosno pravac kretanja na moru i u vazdušnom prostoru.

Radarsko izviđanje vrši se radi pravovremenog otkrivanja, identifikacije i praćenja pokreta i aktivnosti ciljeva i objekata u određenoj zoni na kopnu, moru i u vazdušnom prostoru u svim vremenskim i meteorološkim uslovima, a posebno u uslovima ograničene vidljivosti (noć, magla, oblaci, zadimljavanje) i na velikim daljinama. Taktički osmatrački radari prevoznog ili prenosnog tipa omogućavaju otkrivanje pokreta vojnika (pojedinaca, grupa) na daljinama do 20 km, vozila do 35 km. Nedostatak ove vrste izviđanja je mogućnost utvrđivanja da je određeni objekat (prostor) izložen njegovom osmatranju uz određivanje približnog rejona izvora zračenja, korišćenjem prenosnih radarskih detektora.

Optoelektronsko izviđanje povećava efikasnost i dubinu osmatranja u kopnenoj vojsci naročito u okviru taktičkog izviđanja čime se obezbeđuje uspešnije dejstvo jedinica u ograničenim uslovima vidljivosti danju i noću. Ostvaruje se upotrebom različitih vrsta optoelektronskih sredstava: IC (aktivni, pasivni, pojačivači svetlosti), laseri, termolokacioni uređaji, senzori (akustički, seizmički, udarni, magnetni, elektromagnetni).

Televizijsko izviđanje omogućava otkrivanje i procenjivanje objekata, pokreta jedinica, toka borbenih dejstava, otkrivanje spuštanja vazdušnih i iskrcavanje pomorskih desanata, izučavanje rejona predstojećih borbenih dejstava. Ostvaruje se upotrebom TV kamera i predajnicima prenosnog tipa ili njihovim ugrađivanjem na vozila, plovne objekte, izviđačke avione i bespilotne letelice.

Akustičko izviđanje koristi se u kopnenoj vojsci za otkrivanje vatrenih položaja artiljerije, u ratnoj mornarici (hidroakustičko) za otkrivanje površinskih plovnih objekata i podmornica. Sredstva za ovu vrstu izviđanja rade na principu radara sa usmerenim ultrazvučnim talasima a mogu biti za aktivno i pasivno izviđanje.

3.6. SPECIJALNO IZVIDANJE

Specijalno izviđanje kao poseban vid izviđanja, organizuju strategijske i strategijsko-operativne komande VJ radi prikupljanja obaveštajnih podataka o vitalnim objektima neprijatelja i njihovog neutralisanja ili uništenja. Izvode ga posebno obučeni i opremljeni izviđački organi: izviđačko-diverzantske grupe (IDG) ili odredi specijalne namene (OSN) formirani iz sastava izviđačko-diverzantskih, padobranskih, ABHO, jedinice za EI i drugih jedinica VJ.

Zadatke izvršavaju u pozadini neprijatelja – zauzetoj teritoriji, na celokupnoj dubini operacije. Na izvršenje zadataka upućuju se: ubacivanjem vazdušnim, pomorskim, ponekad i kopnenim putem, ili

se pravovremeno ostavljaju. Zadaci specijalnog izviđanja su: otkrivanje i utvrđivanje jačine i sastava grupacija kopnenih snaga neprijatelja u rejonima koncentracije i na maršu; otkrivanje, uništenje ili neutralisanje oružja za masovno uništenje, KM i CV, aerodroma (helidroma) na kojima bazira taktička avijacija, sredstava za navigaciju, upravljanje i vođenje, vatrenih položaja RJ, vojnog železničkog i putnog transporta, skladišta, naftovoda i drugih vitalnih objekata neprijatelja.

Otkrivanje i prikupljanje podataka specijalnim izviđanjem vrši se: osmatranjem, pretraživanjem, saslušavajem zarobljenika, proučavanjem dokumenata, naoružanja i opreme zarobljenih u toku prepada i zaseda, ispitivanjem mesnog stanovništva, prisluškivanjem razgovora protívnika, fotografisanjem objekata – lica, kidnapovanjem viših starešina neprijatelja i sl.

Neutralisanje ili uništenje vitalnih objekata neprijatelja ostvaruje se primenom različitih načina izvođenja diverzantskih dejstava (diverzantske napadne, prepadne, zasedne akcije).

4. IZVIĐANJE IZ VAZDUŠNOG PROSTORA

4.1. POJAM, CILJ I ZNAČAJ IZVIĐANJA IZ VAZDUŠNOG PROSTORA

Izviđanje iz vazdušnog prostora kao specifičan vid aktivnosti avijacije sastavni je deo obaveštajnog obezbeđenja VJ i jedan od načina prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava (kopno, more, vazdušni prostor) i vremenskim uslovima. Organizuje se i vrši sa ciljem da zajedno sa ostalim načinima prikupljanja obaveštajnih podataka omogućava svim komandama i jedinicama neprekidan uvid u borbenu situaciju, pravovremeno donošenje celishodnih odluka, uspešno rukovođenje i komandovanje jedinicama u toku izvođenja borbenih dejstava, kao i kontrolu rezultata borbenih dejstava i maskiranja svojih jedinica.

Planskim i sistematskim izviđanjem omogućava se:

– brzo prikupljanje obavešajnih podataka na velikom kopnenom prostoru, obalnom rubu, obalnom moru i u vazdušnom prostoru,

– verodostojnost (tačnost) prikupljenih obaveštajnih podataka, posebno prikupljenih tehničkim sredstvima,

– pouzdanost prikupljenih obaveštajnih podataka,

– neprekidnost prikupljanja obaveštajnih podataka,

– brzo prenošenje težišta izviđanja po prostoru, vremenu i zadacima.

Složeni meteorološki uslovi i noć znatno otežavaju (ograničavaju) mogućnosti izviđanja iz vazdušnog prostora, a nepovoljni ga gotovo onemogućavaju.

U zavisnosti od stepena komandi koje ga organizuju, cilja, obima angažovanih snaga i sredstava, karaktera i značaja obaveštajnih podataka koji se prikupljaju izviđanje iz vazdušnog prostora može biti: strategijsko, operativno i taktičko.

Strategijsko izviđanje vrši se za potrebe Vrhovne komande VJ i njime se prikupljaju obaveštajni podaci od interesa za celokupnu VJ. Izvodi se na dubini zahvata teritorije susednih zemalja. Planiranje

izviđanja je u nadležnosti Komande RV i PVO a izvode ga specijalizovane jedinice iz sastava VaK-a. Dopunjava se podacima prikupljenim kroz operativno i taktičko izviđanje.

Operativno izviđanje vrši se za potrebe Vrhovne komande VJ i za potrebe komandi strategijsko-operativnih grupacija (SOG). Njime se prikupljaju podaci najčešće na operativnoj dubini (dubina operativnog rasporeda armije) za potrebe planiranja i izvođenja operacija. Planiranje je u nadležnosti Komande RV i PVO a izvode ga specijalizovane jedinice iz sastava VaK-a. Dopunjava se podacima prikupljenim kroz taktičko izviđanje.

Taktičko izviđanje vrši se za potrebe komandi operativnih i združenih taktičkih jedinica a podaci se prikupljaju najčešće na taktičkoj dubini (dubina borbenog rasporeda ZTJ) radi planiranja i izvođenja bojeva i borbi a izvode ga vazduhoplovi iz sastava VaK-a.

U okviru taktičkog izviđanja vrši se i osmatranje bojišta u zoni borbenih dejstava u cilju otkrivanja i praćenja otkrivenih snaga i sredstava u dinamici borbenih dejstava. Vrši ga prvenstveno laka avijacija višestruke namene i helikopterske jedinice iz sastava KoV i RM, kao i ostale vrste avijacije iz RV i PVO u toku izvršavanja svojih osnovnih borbenih zadataka.

4.2. NAČINI IZVIĐANJA IZ VAZDUŠNOG PROSTORA

Prikupljanje obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim uslovima pri izviđanju iz vazdušnog prostora vrši se na dva osnovna načina: vizuelno i izviđanje tehničkim sredstvima.

Vizuelno izviđanje je način prikupljanja obaveštajnih podataka o objektu izviđanja neposrednim osmatranjem posada vazduhoplova u toku leta po danu, u sumrak, u svitanje i noću, uz pomoć optičkih pomagala i sredstava za veštačko osvetljavanje. Primenjuje se kada je potrebno da se obaveštajni podaci u najkraćem vremenu prikupe, dostave i iskoriste, kada to omogućavaju meteorološki uslovi

(let ispod oblaka) sloboda manevra vazduhoplova i stepen maskiranja objekta izviđanja.

Ovaj način izviđanja može da bude osnovni (izviđanje u zoni borbenih dejstava taktičkih jedinica, za osmatranje bojišta i praćenje pokretnih ciljeva) ili kao dopuna izviđanja uz upotrebu tehničkih sredstava.

Obaveštajne podatke prikupljene ovim načinom izviđanja, posade vazduhoplova javljaju u toku leta iz rejona izviđanja radio-putem na talasu (kanalu) vizuelnog izviđanja (VI) a podatke primaju određene zainteresovane komande i jedinice.

Izviđanje tehničkim sredstvima vrši se specijalnom opremom radi prikupljanja obaveštajnih podataka o objektima (ciljevima) koji se moraju detaljno proučiti u toku donošenja odluke, ili njihovo otkrivanje i praćenje zahteva upotrebu posebne izviđačke tehnike radi otkrivanja demaskirajućih znaka. Ovaj način izviđanja pruža i precizne podatke o karakteristikama objekata izviđanja.

Izviđanje tehničkim sredstvima obuhvata:

– aerofoto-izviđanje (AFI), – elektronsko izviđanje (EI),
– izviđanje ostalim tehničkim sredstvima.

Aerofoto-izviđanje je prikupljanje obaveštajnih podataka snimanjem iz vazdušnog prostora određenog rejona ili objekta, fotografsku obradu i dešifrovanje aerofoto-snimaka. Vrši se danju i noću u cilju prikupljanja detaljnih i tačnih podataka i radi provere – potvrde podataka otkrivenih vizuelnim izviđanjem.

U odnosu na položaj optičke ose objektiva aerofoto-kamere u momentu snimanja aerofoto-snimanje može biti:

– *vertikalno* (osa objektiva ne odstupa više od 5°od vertikalne ose) koje se primenjuje kada su potrebni tačni podaci o položaju i dimenzijama objekata, zemljištu i njegovom fortifikacijskom uređenju;

– *koso* (osa objektiva odstupa od vertikalne ose više od 5°) primenjuje se samostalno ili u kombinaciji sa vertikalnim, u cilju proučavanja zemljišta, lakšeg otkrivanja maskiranih objekata, potvrdu podataka vizuelnog izviđanja, kao i pri snimanju objekata koji se ne mogu direktno nadleteti;

– *stereoskopsko* aerofoto-snimanje (preklapanje između snimaka 60–65%) omogućava da se pri njihovom posmatranju kroz ste-

reoskop dobija izgled treće dimenzije (visina–dubina) snimljenog objekta. Primenjuje se za otkrivanje dobro maskiranih objekata, izučavanje reljefa i objekata sa izraženom trećom dimenzijom.

Zavisno od veličine i oblika objekta (objekata), odnosno zemljišta i prema broju potrebnih snimaka aerofoto-snimanje može biti:

– pojedinačno (1–3 aerofoto-snimaka),
– foto-marš-ruta (više od 3 snimka),
– foto-celina (više foto marš-ruta).

Elektronsko izviđanje iz vazdušnog prostora je prikupljanje obaveštajnih podataka o snagama KoV, RV i PVO, i RM neprijatelja kao i taktičko-tehničkim karakteristika njegovih elektronskih sredstava na mestu i u pokretu (na kopnu, moru, pod morem i u vazdušnom prostoru). Vrši se specijalno opremljenim vazduhoplovima i osposobljenim posadama prijemom elektromagnetnih talasa koje emituju neprijateljeva elektronska sredstva ili prijemom reflektovanih elektromagnetnih talasa sopstvenih elektronskih uređaja.

Elektronsko izviđanje može biti:

– radio-izviđanje (RI),
– radio-tehničko izviđanje (RTI),
– radarsko izviđanje (Ral),
– televizijsko izviđanje (TVI).

Radio-izviđanje je način prikupljanja podataka prisluškivanjem neprijateljevog radio-saobraćaja. U izviđanju iz vazdušnog prostora nema značajnije mesto.

Radio-tehničko izviđanje je način prikupljanja podataka o taktičko-tehničkim karakteristikama i poziciji neprijateljevih elektronskih sredstava na osnovu prijema njihovih elektromagnetnih talasa koje zrače u prostor. Osnovna namena RTI je izviđanje radarskih sredstava svih vrsta i namena. Analizom podataka RTI mogu da se odrede položaji radarskih stanica i njihove taktičko-tehničke karakteristike. Vrši se metodom radio-goniometrisanja sa velikih daljina van dometa radara koji se izviđa i kao takvo predstavlja jedno od osnovnih komponenti za sprečavanje operativno-taktičkog iznenađenja od strane neprijatelja u toj oblasti naoružanja.

Radarsko izviđanje je način prikupljanja podataka o objektima na kopnu i moru pomoću radara u avionu.

Televizijsko izviđanje je način prikupljanja podataka pomoću televizijske opreme ugrađene u avion. Snimci se neposredno prenose televizijskim putem na prijemnike korisnika ili se skladište u TV kasetu.

Izviđanje **ostalim tehničkim sredstvima** obuhvata:

– nuklearno izviđanje,
– opto-elektronsko izviđanje,
– akustičko izviđanje,
– magnetsko izviđanje.

Nuklearno izviđanje je način prikupljanja podataka o stepenu kontaminiranosti zemljišta i atmosfere. Vrši se pomoću avionskih detektora (brojača) i filtera. Pomoću filtera prikupljaju se uzorci radioaktivnih čestica u određenim rejonima. Detektorima se prikupljaju podaci o jačini radiološkog zračenja.

Opto-elektronsko izviđanje je način prikupljanja podataka o snagama neprijatelja pomoću opreme za infracrvenu detekciju i opreme za linijsko osmatranje. Prikupljanje podataka se vrši iz vidljivog i infracrvenog dela spektra.

Akustičko izviđanje je način prikupljanja podataka o neprijateljskim objektima, uređajima (pasivnim i aktivnim) za izviđanja koji registruju zvučne signale sa objekata koji se izviđaju. Primenjuje se za otkrivanje položaja podmornice u zaronjenom stanju.

Magnetsko izviđanje je način prikupljanja podataka pomoću magnetnih detektora. Primenjuje se za otkrivanje podmornica u zaronjenom stanju kada im pogonska grupa nije u radu, potonulih brodova, podvodnih diverzanata i mina.

5. *IZVIĐANJE NA MORU*

5.1. POJAM I ZNAČAJ IZVIĐANJA NA MORU

Otkriti neprijatelja na moru, ustanoviti njegovu snagu i borbeni poredak i saznati njegove namere – oduvek je bio problem koji su nastojali rešiti komandanti brodova i flota svih mornarica u svim epohama.

Veoma brzi napredak tehnike, naročito poslednjih decenija, omogućio je usavršavanje postojećih i razvoj novih sredstava za izviđanje na moru, koja su znatno povećala efikasnost i smanjila zavisnost od ograničavajućih faktora kao što su doba dana, hidrometeorološki uslovi i sl.

Ubrzani razvoj naoružanja i tehnike, posebno kada je reč o snagama RM i RV, dvojako se odražava na izviđačku delatnost:

– bitno su uvećane mogućnosti oružanih snaga protivnika, elemenata njegovog borbenog poretka i ratnog potencijala koje treba neprekidno pratiti i

– stalno se usavršavaju i jačaju snage i sredstva za obaveštajno-izviđačko praćenje protivnika.

Savremena sredstva ratne tehnike omogućila su da iznenađenje i početni period rata dobiju izuzetan značaj za konačan ishod rata. Na to, pre svega, utiču: visok stepen pokretljivosti snaga i sredstava koji omogućava brzu koncentraciju i visoki tempo nastupanja, narasla razorna moć borbenih sredstava za jednovremeno dejstvo po čitavoj dubini vojišta ili ratišta (vazdušno-desantne snage, pomorsko-desantne snage, avijacija i sistemi naoružanja za udare sa distance), razvoj novih sistema naoružanja koji omogućavaju tehnološko iznenađenje.

Zbog svega navedenog obezbeđenje od iznenađenja postavlja pred izviđačke snage i sredstva ratnih mornarica veoma značajne i složene zahteve.

Po svom karakteru *izviđanje je aktivna borbena radnja, koja se odvija u svim sredinama* (na moru, ispod površina mora, na kopnu

i u vazduhu) *i traje neprekidno u miru i ratu, u borbenim dejstvima i van njih.* Po definiciji izviđanje na moru je *skup mera, postupaka i dejstava kojima se obezbeđuje da odluke komandi budu zasnovane na što realnijim procenama o stanju, mogućnostima, načinu upotrebe i namerama snaga neprijatelja.*

Izviđanje na moru u uslovima savremenog ratovanja postaje sve složenije, posebno zbog povećanja prostora na kome se izvode b/d na moru, neophodnosti obezbeđenja centralizovanog komandovanja na tom prostoru te povećanog značaja tajnosti prikupljanja podataka.

Velika razorna moć, brzina, žilavost na ED i dometi postojećih sistema naoružanja, njihovo stalno usavršavanje i razvoj novih, kao i tendencija da se razvijaju univerzalni sistemi koji mogu kontinuirano dejstvovati u sva tri medija (more, kopno, vazduh), još više naglašavaju značaj izviđanja na moru u savremenim oružanim snagama.

Izviđanje na moru izvodi se u specifičnim uslovima. Jedna od bitnih specifičnosti je potreba za prikupljanjem podataka iz sve tri sredine, pri čemu je izviđanje ispod površine mora poseban problem. S druge strane, velika morska prostranstva sa velikim brojem mogućih pravaca pojava snaga protivnika kao i brze promene situacije nameću izviđanju na moru složene i specifične zadatke.

CILJ, ZADACI I NAČELA IZVIĐANJA NA MORU

Osnovni zadaci izviđačke delatnosti na moru proističu iz zadataka jedinice, zamisli i odluke komandanta, naređenja pretpostavljene komande i zahteva potčinjenih, sadejstvujućih i susednih komandi jedinica.

U suštini, izviđanje na moru je jedna od mera borbenog obezbeđenja koju organizuju komande svih nivoa i ono se izvodi neprekidno u cilju prikupljanja podataka o snagama neprijatelja na moru i u njegovom obalskom području. U tom smislu zadatak izviđačkih organa je prikupljanje podataka: o snagama neprijatelja na moru i u re-

jonima baziranja, o uređenju pomorskog vojišta i o hidrografskim i meteorološkim prilikama u područjima dejstava sopstvenih snaga.

Podaci o snagama neprijatelja obuhvataju: mesto (baziranja) ili područja manevrisanja, sastav, grupisanje, jačinu, borbeni poredak, način obezbeđenja, dejstva i namere, podatke o naoružanju, opremi i taktičkoj upotrebi.

O uređenju pomorskog vojišta prikupljaju se podatci o: rasporedu i jačini jedinica OA, i raketa obala-more, rasporedu i karakteristikama OROSt, OSt, stanica VOJIN i VOJ, minskom i ostalom zaprečavanju na moru i obalnom rubu, ispred baza i luka, svim ostalim objektima na obali neprijatelja (infrastruktura i sl.).

U savremenom ratu nimalo nije smanjena potreba za podacima o *hidrografskim i meteorološkim prilikama* u područjima dejstava sopstvenih snaga. Naprotiv, pored velike usavršenosti savremenih oružnih sistema, stanje mora i vetra, morske struje, temperatura mora, reljef dna, imaju veliki uticaj na njihovu efikasnost i upotrebljivost.

Do navedenih podataka dolazi se uz znatne poteškoće, jer neprijatelj preduzima niz protivmera, od raznih vrsta maskiranja do izrade lažnih objekata, ED i sl.

Zbog svega navedenog, a da bi izviđanje na moru bilo što efikasnije, neophodno je pridržavati se određenih **načela** u izviđanju.

Neprekidnost rada izviđačke delatnosti svodi se na stalno prikupljanje i obradu podataka, u miru i u ratu, danju i noću, u svakoj situaciji i u svim uslovima akvatorije i vremena. Ovo je uslovljeno pre svega, neprekidnom promenom kvaliteta i kvantiteta opreme i naoružanja, sastava snaga, grupisanja, karaktera aktivnosti i posebno velikim mogućnostima manevra jedinica RM, uz stalne mere dezinformisanja o pravom stanju.

Zahvaljujući savremenom tehnološkom razvoju, moderne oružane snage se u vreme mira nalaze u takvom stepenu pripravnosti koji im omogućava da u krajnje ograničenom vremenu pređu sa redovnih aktivnosti na borbena dejstva. Zato princip neprekidnosti podrazumeva preduzimanje konstantnih aktivnosti, zavisno od karaktera objekta, stepena njegove pokretljivosti, udaljenosti i važnosti.

Pravovremenost prikupljanja i korišćenja podataka, ima poseban značaj zbog velike dinamičnosti i brzine borbenih dejstava na moru kao i pokretljivosti elemenata borbenog poretka protivnika, pa izviđački podaci veoma brzo zastarevaju.

Da bi se načelo pravovremenosti ostvarilo, potrebno je: pravovremeno postaviti zadatak izviđačkom organu, odrediti realno vreme za njegovo izvršenje, precizno organizovati prikupljanje, obradu i predaju informacije, raspolagati savremenim sredstvima za neprekidnu i sigurnu vezu, opremiti izviđačke jedinice i organe sistemima za automatsku obradu podataka (računari), izabrati odgovarajuće snage i sredstva izviđanja za konkretni zadatak.

Tajnost priprema i dejstva izviđačkih organa i sredstava. Ovo je značajno načelo, jer, ako neprijatelj otkrije da je izviđan imaće mogućnost da preduzme odgovarajuće protivmere kojima će prikupljane podatke učiniti bezvrednim, ili čak štetnim za komandu koja ih koristi.

Ekonomičnost u upotrebi izviđačkih snaga i sredstava je važna jer ratna dejstva mogu trajati vrlo dugo a obučavanje izviđačkih organa i njihova oprema su vrlo skupi (što u ratu ima posebnu dimenziju).

Sigurnost veza pri izviđanju ima posebnu važnost, s jedne strane što je to najbrži put dostavljanja podataka komandi, a s druge što neprijatelj najlakše može otkriti naše izviđačke organe baš praćenjem veza.

ORGANIZACIJA IZVIĐANJA NA MORU

Izviđanje na moru organizuje i vrši svojim i pridodatim snagama komanda ratne mornarice. Ona izvodi dejstva na tom vojištu i organizuje izviđanje samostalno ili prema planu Vrhovne komande. S obzirom da iz cilja dejstva proizilazi i konkretan cilj izviđanja, komanda RM određuje cilj, sredstva, vreme, rejone, način organizovanja veze i prioritet izviđanja kako ne bi došlo do preplitanja izviđačkih organa po zadatku, mestu i vremenu.

Vojnoteritorijalne komande, u skladu sa jedinstvenim planom RM, organizuju izviđanje na svojoj akvatoriji i teritoriji.

Jedinice flote (redovna organizacija) eskadre, flotile, divizioni, odredi, grupe i pojedinačni brodovi organizuju izviđanje za svoje potrebe svojim snagama i sredstvima u rejonima baziranja i na moru. Isto važi i za udarne sastave, združene sastave, taktičke i borbene grupe u borbenoj organizaciji.

S obzirom na to ko, s kojim ciljem i snagama i na kom prostoru, organizuje izviđanje na moru, možemo razlikovati tri nivoa: strategijsko, operativno i taktičko izviđanje.

Strategijsko izviđanje organizuje se za strategijsku ili strategijsko-operativnu grupaciju na pomorskom vojištu a cilj joj je otkriti i ustanoviti mogućnost i namere neprijateljske grupacije koja može ili ima nameru izvršiti zadatke strategijskog ili strategijsko-operativnog nivoa na pomorskom vojištu.

Operativno izviđanje ima iste zadatke samo na operativnom nivou.

Taktičko izviđanje se organizuje za račun taktičke jedinice kako bi ista mogla stupiti u borbu sa što više poznatih elemenata o neprijatelju.

5.2. NAČINI IZVIĐANJA NA MORU

Prema objektima koji se izviđaju – osmatraju na pomorskom vojištu razlikujemo:

- vazdušno izviđanje,
- protivpodmorničko izviđanje,
- površinsko izviđanje,
- protivminsko izviđanje,
- izviđanje objekata na protivničkoj obali,
- RBH izviđanje i
- protivdiverzantsko izviđanje.

Osnovni zadatak **vazdušnog izviđanja** – osmatranja je otkrivanje protivničkih aviona, helikoptera, raketa i sl. Na ovom zadatku angažuju se sve raspoložive izviđačke snage a svaka mornarička jedinica organizuje ovo izviđanje za svoje potrebe. Najefikasnije sredstvo za ovo izviđanje – osmatranje je osmatrački radar.

Protivpodmorničko izviđanje – osmatranje se vrši s ciljem otkrivanja podmornica u zaronjenom stanju (dok plovi u površinskoj vožnji otkriva se kao površinski brod). Za taj zadatak angažuju se patrolna avijacija RM i površinski brodovi opremljeni specijalnom opremom za izviđanje. Podmornica se može otkriti vizuelno i radarom ako plovi u šnorkl – vožnji. Na prilazima pomorskih baza za ovo izviđanje koriste se i protivpodmorničke detekcione stanice (stacionarnog i prenosnog tipa).

Površinsko izviđanje – osmatranje ima za cilj da se otkriju protivnički površinski brodovi na moru, odnosno u bazama. Za ovaj zadatak redovno se koristi MA, podmornice, jedinice za EI, površinski brodovi i jedinice službe OSOJ i VOJIN. I u ovom izviđanju veoma efikasno sredstvo je radar.

Zadatak **protivminskog izviđanja** – osmatranja je da se utvrdi da li je neprijatelj polagao morske mine i, ukoliko jeste, da se ustanovi na kojem prostoru i kakve su mine položene, kako bi se odredile granice minskog polja na mori i mogle preduzeti mere razminiranja. Ovaj zadatak vrše lovci mina i protivminski helikoperi, koji su opremljeni specijalnom opremom. Pored toga, na obalnom rubu se mogu organizovati i stanice za protivminsko izviđanje.

Protivdiverzantsko izviđanje – osmatranje organizuje se na ulazima u pomorske baze (luke), rejone baziranja pomorskih snaga, a i za potrebe većih ratnih brodova, plovnih sastava za vreme njihovog boravka na sidrištu ili u neuređenim rejonima baziranja s ciljem otkrivanja protivničkih podvodnih diverzanata.

Za ovo izviđanje, pored detekcionih i osmatračkih stanica i specijalne opreme (šumosmerači) koriste se pomorski diverzanti – izviđači.

Izviđanje objekata na protivničkoj obali i RBH izviđanje izvodi se slično kao i u kopnenoj vojsci.

5.3. SNAGE ZA IZVIĐANJE NA MORU

Osnovne snage za izviđanje na moru su sledeće:

– izviđačka avijacija RM,

– jedinice za elektronsko izviđanje RM (radio-izviđanje i radio-tehničko izviđanje),

– jedinice obalske službe osmatranja i javljanja (OSOJ) i jedinice vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja (VOJIN) na obali,

– taktičke jedinice pomorskih snaga ili pojedinačni brodovi i podmornice angažovani na zadacima izviđanja,

– izviđačke jedinice mornaričke pešadije,

– pomorskodiverzantske snage,

– izviđačke jedinice drugih vidova i rodova oružanih snaga, uključujući i jedinice vojnoteritorijalnih komandi, na pomorskom vojištu.

Izviđačka avijacija

Izviđačka avijacija (avioni i helikopteri) za većinu RM je osnovno sredstvo izviđanja. Velika brzina ovih letelica i njihova savremena oprema omogućavaju da se za relativno kratko vreme izvrši izviđanje velikih površina. Pri tome avijacija primenjuje vizuelno, elektronsko, aerofoto, televizijsko i druge vrste senzorskog izviđanja. Sa aerofoto-izviđanjem omogućena je dokumentovanost podataka. Upotreba aviona za izviđanje ima prednost u odnosu na pomorske snage (površinske brodove i podmornice), jer je avijacija manje zavisna od hidrometeoroloških uslova, u prvom redu od stanja i jačine mora.

Ratne mornarice koje u svom sastavu nemaju vlastitu avijaciju, koriste delove izviđačke avijacije iz sastava RV, prema utvrđenom planu, a na osnovu unapred postavljenih zahteva. Takođe, RM se može operativno prepotčiniti jedinica izviđačke avijacije iz RV. Međutim, veoma je važno da se još u miru odgovarajuća jedinica izviđačke avijacije RV osposobi za zadatke izviđanja na pomorskom vojištu. Isto

tako ostale vrste avijacije (lovačka i lovačko-bombarderska) pri izvršavanju svojih namenskih zadataka, redovno izviđaju i izveštavaju–obaveštavaju o otkrivenim objektima na pomorskom vojištu.

Izviđačka avijacija za potrebe RM izviđa objekte na moru, pod morem i na kopnu (obalskom području – posebno u lukama i rejonima baziranja pomorskih i drugih snaga, kao i elemente na obali od uticaja na izvođenje borbenih dejstava i dr.).

Pored uobičajene opreme za izviđanje, izviđački avioni imaju radar, detektor magnetnih anomalija (MAD) ili uređaj sa zvučnim plutačama (ova dva poslednja se koriste za otkrivanje podmornica). Helikopteri za izviđanje imaju obično radar i podvodni električni lokator – PEL (služi za otkrivanje podmornica).

Jedinice za elektronsko izviđanje RM

Radio-izviđanjem i radio-tehničkim izviđanjem, kao osnovnim segmentima EI, prikupljaju se podaci o jačini i sastavu, organizacijsko-formacijskoj strukturi, lokaciji, pokretima i aktivnostima pomorskih snaga kako za vreme vežbi, manevara ili u toku borbene upotrebe, tako i u rejonima baziranja snaga ratne mornarice.

Pored jedinica za EI na obali, oprema za EI postavlja se na ratne brodove a može se montirati i na trgovačke, putničke i ribarske brodove, pa se oni koriste nesmetano i za vreme mira. Velike mornarice kao SAD, ZND i druge prekrile su sistemima sa EI praktično sva mora i okeane a u tu svrhu su izgradile specijalne brodove koji su neprekidno na moru i po potrebi se upućuju u područja kriza ili ratnih dejstava.

Radio-izviđanje je prikupljanje podataka putem otkrivanja i hvatanja radio-poruka koje se predaju radio, radio-relejnim i troposferskim sredstvima veze, te goniometrisanjem radio-predajnika. Zavisno od namene RI sistemi mogu biti taktički ili operativno-strategijski. Ovi sistemi sa velikom verovatnoćom omogućuju otkrivanje rada i određivanje lokacije stanice koja se u eteru zadržava pet sekundi ili duže.

Radio-tehničko izviđanje ima zadatak da prikupi podatke o karakteristikama protivničkih radara, radio-navigacijskih sistema i sistema za radio upravljanje, koje protivnik koristi za komandovanje u KoV, RM, RV i PVO i za obezbeđenje borbenih dejstava jedinice.

Jedinice obalske službe osmatranja i javljanja i jedinice vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja (OSOJ i VOJIN)

Jedinice OSOJ prikupljaju i prenose podatke i informacije o situaciji na površini mora i u vazduhu na malim visinama. Svaka vojnoteritorijalna komanda ima svoje elemente u ovom sistemu i svoj centar OSOJ-a.

U jedinice OSOJ spadaju: obalske radarske osmatračke stanice (OROSt) – stacionarne i pokretne, osmatračke stanice (OSt) koje vrše vizuelno osmatranje površine mora i radarsko-detektorske stanice.

Napred pomenute stanice postavljaju se na uzvišenom mestu duž čitave obale, na takvom odstojanju da im se sektori osmatranja prekrivaju.

Osnovni zadatak snaga OSOJ i VOJIN je da neprekidno prate situaciju i otkrivanje objekata na moru, u vazduhu i pod morem (ako postoje odgovarajuće detekcione stanice) na celom pomorskom vojištu. Sve podatke javljaju u ugovorenim radio-mrežama (talasima) OSOJ, koje slušaju svi ratni brodovi i operativni centri mornaričkih komandi.

Pored toga, u rejonima prilaza pomorskim bazama i na mestima gde se očekuju protivničke podmornice mogu se uspostaviti protivpodmorničke detekcione stanice sa zadatkom otkrivanja podmornica protivnika. Obično se u tu svrhu koriste indikatorske petlje ili uređaji sa stacionarnim zvučnim plutačama – aktivnim ili pasivnim – ili pak šumosmerači i PEL-ovi.

Slično ovim sistemima, na prilazima pomorskih baza postavljaju se detektorske stanice za otkrivanje podvodnih diverzanata.

U sastav snaga OSOJ aktiviraju se i stanice za protivminsko izviđanje i stanice za kontrolu nad minskim i barikadnim preprekama.

Izviđačke jedinice pomorskih snaga

Borbeni sastavi, udarni sastavi, taktičke jedinice pomorskih snaga ili pojedinačni površinski ratni brodovi i podmornice vrše izviđanje za potrebe vlastitog plovnog sastava ili za račun operativno-taktičkih komandi, odnosno, najviše komande na pomorskom vojištu. Za zadatke izviđanja koriste se grupe razarača, fregata, LPS i pojedinačne podmornice. Ako se plovnom sastavu daju zadaci izviđanja, onda, u principu, zadatak operativnog izviđanja izvršavaju u sklopu izvršenja svoje osnovne namenske radnje (raketni, torpedni udari, art. dejstvo i dr.).

Inače svi plovni sastavi, pri izvršavanju svog borbenog zadatka, dužni su da organizuju izviđanje i osmatranje i da prikupljene podatke i informacije blagovremeno dostave pretpostavljenoj komandi i sadejstvujućim jedinicama, u skladu sa predviđenim planom sadejstva. Ovo izviđanje vrše u toku mira i borbe, kao i za vreme boravka u pomorskoj bazi, odnosno rejonu razmeštaja.

Plovni sastavi na maršu, po pravilu, isturaju izviđačku grupu na određenu daljinu za svaki konkretan slučaj, čime se obezbeđuje da jedinica od momenta prijema podataka ima dovoljno vremena za razvoj i dejstvo po predviđenom planu, odnosno da manevrom izbegne susret sa onim protivničkim snagama koje bi je mogle zadržati od izvršenja namenskog borbenog zadatka. Manje i brze plovne jedinice, načelno, ne izdvajaju izviđačku grupu, već organizuju neprekidno kružno osmatranje mora i vazduha. Slično osmatranje organizuju plovni sastavi i za otkrivanje podmornica.

Pojedinačnim podmornicama, za razliku od površinskih brodova, ovaj zadatak se može dodeliti kao glavni ili sporedni u sklopu nekog drugog borbenog zadatka. Ako je izviđanje glavni zadatak, onda se zbog čuvanja tajnosti, načelno, zabranjuje upotreba oružja. Podmornice su u mogućnosti da vrše dugotrajno izviđanje. Poseban problem predstavlja održavanje veze sa podmornicom.

Zadatke izviđanja na moru (JPV) izvršavaju i brodovi trgovačke mornarice, putnički brodovi i brodovi ribarske flote.

Izviđačke jedinice mornaričke pešadije

Izviđačke jedinice mornaričke pešadije su organizovane po načelima kao i u kopnenoj vojsci. Upotrebljavaju se za taktičko izviđanje i prikupljanje podataka o najvažnijim elementima poretka i objektima, načelno na težištu borbenih dejstava.

Krupnije jedinice mornaričke pešadije (brigada i divizija) imaju u svom sastavu i posebnu jedinicu (deo jedinice) za podvodno izviđanje protivničke obale, koje se izvodi neposredno pre izvođenja pomorskog desanta.

Pomorskodiverzantske snage

Pomorskodiverzantske snage su, pored ostalog, namenjene i za izvršenje specijalnih izviđačkih zadataka. Naročito su pogodne za izviđanje baza i lučkih postrojenja protivnika.

U rejon izviđanja pomorskodiverzantske grupe se, radi tajnosti, prevoze prvenstveno podmornicama. Obično stižu danju a iskrcavaju se na obalu noću. Pored izviđanja mogu imati zadatak da izvrše diverziju, pri čemu najpre vrše izviđanje i dostavljanje podataka, a zatim vrše diverziju.

Obaveštajni organi i izviđačke jedinice drugih vidova i rodova

Obaveštajni organi i izviđačke jedinice drugih vidova i rodova na pomorskom vojištu izvršavaju zatake obaveštajnog obezbeđenja u okviru svoje uobičajene obaveštajno-izviđačke delatnosti ili po posebnom naređenju.

Vojno-obaveštajni podaci dobijeni od ovih jedinica dopunjavaju podatke obaveštajnog obezbeđenja komandi na pomorskom vojištu i predstavljaju značajan element sadejstva na obali i ostrvima.

5.4. SREDSTVA ZA IZVIĐANJE NA MORU

Navešćemo neka od sredstava i opreme koje koriste snage za izviđanje na moru.

Radar. Ogromnu ulogu u razvoju izviđanja na moru za vreme drugog svetskog rata odigrala je primena radio-lokacije (aktivna i pasivna). Aktivnu radio-lokaciju čini radar a pasivnu radio-lokaciju (otkrivanje objekata na osnovu rada radara) čini radarski detektor. Ovaj poslednji koristi se i za određivanje tehničkih karakteristika protivničkih radara potrebnih za ometanje i druge protivmere.

Podvodni električni lokator (PEL) ili sonar je elektroakustični uređaj za otkrivanje podvodnih objekata (podmornica, mina, potopljenih brodova, podvodnih hridi, i sl.) pomoću ultrazvuka. Osim toga služi za navigaciju i podvodnu vezu. PEL-om su opremljene sve vrste ratnih brodova a posebno eskortni i patrolni brodovi, podmornice i PPHe. PEL-om se određuje daljina i smer na objekat.

Radio-goniometar je izviđačko sredstvo mornaričkih jedinica na kopnu, površinskih brodova i podmornica. Na osnovu 2 ili više smerova dobija se pozicija objekta.

Indikatorska petlja je sredstvo koje koriste osmatračko-detekcione stanice na prilazima pomorskim bazama. To je u stvari električni kabl (petlja) koja se položi na dno. Krajevi kabla su preko pojačala vezani za galvanometar. Kada podmornica prolazi iznad u petlji se indukuje struja koja se pojačava i registruje na galvanometru. Na sličan način (princip) izveden je i magnetni detektor (MAD-detektor magnetskih anomalija) kojeg poseduju protivpodmornički He.

Ova sredstva samo registruju prisustvo podmornica.

Zvučne plutače se koriste za otkrivanje podmornica. Polažu ih helikopteri ili brodovi a mogu biti i stacionarne. Razlikuju se pasivne i aktivne. Pasivne zvučne plutače rade na principu šumosmerača, a aktivne zvučne plutače funkcionišu na principu PEL-a. Svaka zvučna plutača ima radio-predajnik. Primljeni zvuk (šum) se pojačava i emituje preko predajnika. Polaže ih se više i svaka radi na drugom talasu. Domet zvučne plutače je oko 800–1.600 m, a radio-predajnika do 60 km.

S obzirom na velik značaj koji se pridaje podmornicama, osim pomenutih sredstava, danas velike RM užurbano rade na razvoju novih sredstava za otkrivanje podmornica. Pokušavaju se iskoristiti infracrveni i laserski zraci i sateliti. Nastoji se iskoristiti pojava promene temperature koja nastaje prisustvom podmornica u određenom području, miris izduvnih gasova prodmornica a istražuju se i ostali prirodni fenomeni.

Periskop podmornice. U opremu za izviđanje podmornica spada i periskop. Zavisno od veličine, podmornica može da ima jedan, dva ili čak tri periskopa. Prema nameni, periskopi se dele na osmatračke i napadne. Napadni periskopi se razlikuju od osmatračkih po tome što je kod njih gornji deo tanji, pa je prema tome njihovo vidno polje za tri puta manje, ali su znatno precizniji od osmatračkih.

Periskopima se mogu osmatrati svi objekti na površini mora i na obalnom rubu. Mogućnost osmatranja zavisi od vremenskih prilika, slično kao i kod osmatranja dvogledom. U dobrim meteo uslovima pojedini detalji na obali mogu se osmatrati sa relativno velikih daljina, s obzirom da je kvalitet optike kod periskopa znatno bolji nego kod dvogleda.

Periskopom se mogu meriti daljine do određenih objekata, merenjem vertikalnog ugla, u kom cilju u periskopu je postavljena končanica sa podelom. Neki periskopi imaju kao dodatak ugrađeni koincidentni daljinomer.

Kroz periskop može da se vrši fotografisanje pojedinih objekata. Kvalitet jasnoća fotografije zavisi od daljine.

6. DUŽNOSTI STAREŠINA TJ U ORGANIZOVANJU OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

Sve komande, ustanove i jedinice Vojske Jugoslavije organizuju i vrše obaveštajno obezbeđenje u miru, vanrednim prilikama i u ratu (u svim vrstama agresije, oblicima oružane borbe, oblicima i vrstama borbenih dejstava bez obzira da li su za to dobili naređenje od pretpostavljene komande ili ne. Ostvaruje se u zonama obaveštajne odgovornosti i interesovanja angažovanjem svih raspoloživih organa, snaga i sredstava.

Kao deo komandno-štabne funkcije, obaveštajno obezbeđenje je neprekidan proces u kome učestuju sve starešine, komandi, ustanova i jedinica u obimu koji zavisi od njihove funkcije (dužnosti) shodno potrebama i mogućnostima. Starešine komandi, ustanova i jedinica (komandanti – komandiri) odgovorni su za njihovo obaveštajno obezbeđenje. Dužni su da poznaju:

– osnovna načela obaveštajnog obezbeđenja,
– oblike i načine rada obaveštajno-izviđačkih organa,
– načela upotrebe izviđačkih jedinica i njihove mogućnosti.

6.1. DUŽNOSTI KOMANDANTA BATALJONA

Komandant bataljona je odgovoran za obaveštajno obezbeđenje svoje jedinice, na osnovu čega daje osnovna uputstva za njegovo planiranje, organizovanje i funkcionisanje i to:

– neprekidno prati dejstva i vrši procenu neprijatelja radi pravovremenog donošenja odluke za upotrebu svoje jedinice i brzog reagovanja na sve promene u toku borbenih dejstava;

– preko svog pomoćnika za bezbednosne-obaveštajne poslove i ličnim uvidom kontroliše kako se organizuje i sprovodi obaveštajno obezbeđenje u jedinici;

– odobrava plan obaveštajnog obezbeđenja koji mu podnosi pomoćnik za bezbednosne-obaveštajne poslove;

– zapovešću ili posebnim naređenjem određuje potčinjenim jedinicama: pravac (rejon) obaveštajne odgovornosti, cilj, težište i osnovne zadatke obaveštajnog obezbeđenja, snage i sredstva za njihovo izvršavanje, i vreme izvršenja važnijih zadataka;

– lično izdaje naređenje obaveštajno-izviđačkom organu, pri određivanju posebno važnih zadataka, koji se upućuju u određeni rejon radi prikupljanja obaveštajnih podataka.

6.2. DUŽNOSTI POMOĆNIKA KOMANDANTA BATALJONA ZA BEZBEDNOSNE-OBAVEŠTAJNE POSLOVE

Pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove organizuje i vrši stručne poslove obaveštajnog obezbeđenja u bataljonu.[16] Njegove dužnosti su brojne, složene i raznovrsne, a kao osnovne ističu se:

– u zoni (rejonu) obaveštajne odgovornosti planira, organizuje, usmerava i koordinira celokupnu obaveštajno-izviđačku delatnost;

– neprekidno prikuplja i obrađuje obaveštajne podatke o neprijatelju, zemljištu i vremenskim prilikama, vrši opštu procenu neprijatelja (sagledava: stanje, mogućnosti, cilj i verovatni način dejstva), ukazuje na uočene promene i, prema potrebi, preduzima dopunske mere obaveštajnog obezbeđenja;

– u procesu rada na donošenju odluke i u toku borbenih dejstava izlaže komandantu predlog (dopunu) za organizaciju i sprovođenje obaveštajnog obezbeđenja;

– sarađuje sa obaveštajno-izviđačkim organima susednih i sadejstvujućih jedinica;

– organizuje najcelishodnije korišćenje obaveštajnih podataka: sa važnim podacima odmah upoznaje komandanta, sve podatke

16/ Ovde su iznete dužnosti pomoćnika komandanta bataljona samo u funkciji obaveštajnog organa, a ne i organa bezbednosti.

koji su značajni za pretpostavljenu komandu, sadejstvujuće i susedne jedinice, odmah, najkraćim putem dostavlja i dostavlja zahteve za prikupljanje podataka pretpostavljenoj komandi, sadejstvujućim i susednim jedinicama;

– organizuje i, prema potrebi, neposredno rukovodi pripremama izviđačkih organa i obezbeđuje neophodna dokumenta za održavanje veze i kriptozaštite;

– organizuje i preduzima mere bezbednosti u toku pripreme i izvršenja zadataka izviđačkih organa, kao i u toku prikupljanja i korišćenja obaveštajnih podataka;

– organizuje i, po potrebi, u najnužnijem obimu, ispituje ratne zarobljenike i prebegla lica, proučava naoružanje, opremu i dokumenta radi dobijanja obaveštajnih podataka;

– učestvuje u planiranju i izvođenju obuke starešina i jedinica bataljona o oružanim snagama potencijalnih agresora i organizovanju obaveštajnog obezbeđenja sopstvenih jedinica;

– razrađuje propisana obaveštajna dokumenta;

– proučava i analizira iskustva iz rada vlastitih i stranih obaveštajno-izviđačkih organa i jedinica i koristi ih za unapređenje obaveštajno-izviđačke delatnosti.

6.3. DUŽNOSTI KOMANDIRA ČETE – VODA

Pored opštih dužnosti, u vezi sa borbenom obukom i vaspitanjem, materijalnim obezbeđenjem, održavanjem borbene tehnike, naoružanja, opreme i sredstava veze, sprovođenja mera bezbednosti, komandir čete – voda u obaveštajnom obezbeđenju ima sledeće zadatke:

– poznaje osnovna načela dejstva neprijatelja, njegova borbena i druga tehnička sredstva, naoružanje i opremu i o tome upoznaje sastav čete – voda;

– organizuje izviđanje na svom pravcu dejstva neprekidno bez obzira da li je dobio naređenje ili je ono izostalo;

– lično izdaje zadatke osmatračima, a komandiri četa i drugim izviđačkim organima koje formiraju i upućuju po naređenju (ili odobrenju) komandanta bataljona i, vrše njihovu neposrednu pripremu;

– lično osmatra neprijatelja i prati dejstvo svoje jedinice na svom pravcu (rejonu);

– neprekidno prima podatke od potčinjenih komandira i izveštava pretpostavljenog;

– komandir čete organizuje izviđačku obuku, neposredno je nadzire i, po potrebi, lično izvodi;

– kada je jedinica van borbe, komandir voda obučava svoj vod u različitim dejstvima izviđačkih organa (osmatrači, osmatračnica, izviđačka patrola i izviđačka grupa).

II

OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA KOPNENE VOJSKE U BORBENIM DEJSTVIMA

1. OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE BORBENIH DEJSTAVA

U savremenim uslovima izvođenja borbenih dejstava operativni i taktički postupci jedinica i pojedinaca karakterišu se velikom dinamikom, složenošću, i naglim promenama borbene situacije u svim prostornim (kopno, more, vazdušni prostor) i vremenskim uslovima. Polazeći od ovih karakteristika, pred sve jedinice postavljaju se brojni i složeni problemi među kojima se posebno ističu sledeći: nepotpuno poznavanje neprijatelja, ograničeno vreme za rad komandi i jedinica na pripremi i organizaciji borbenih dejstava, i mogućnost postizanja iznenađenja od strane neprijatelja različitih vrsta i stepena.

Obaveštajno obezbeđenje osnovnih taktičkih jedinica (bataljon, četa, vod) u borbenim dejstvima predstavlja mere, postupke, dejstva i aktivnosti koje se preduzimaju radi pravovremenog prikupljanja, obrade i korišćenja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava, i vremenskim prilikama na pravcima (rejonima) obaveštajne odgovornosti. Organizuje se i ostvaruje u cilju sprečavanja iznenađenja svih vrsta, pravovremenog donošenja celishodnih odluka, efikasnog rukovođenja i komandovanja, i uspešnog izvođenja svih vrsta borbenih dejstava. Težište u realizaciji zadataka obaveštajnog obezbeđenja usmerava se na otkrivanje, praćenje i prikupljanje podataka, o onom delu snaga neprijatelja koje utiču ili mogu imati uticaj na pripremu, tok i ishod pojedinih vrsta borbenih dejstava značaj-

nih za donošenje celishodnih odluka za upotrebu bataljona i njegovih potčinjenih jedinica.

U borbenim dejstvima, osnovne taktičke jedinice zadatke obaveštajnog obezbeđenja izvršavaju kroz izviđanje kao osnovni način prikupljanja obaveštajnih podataka po opštim načelima i principima uz prilagođavanje specifičnostima koje proističu iz karakteristika i uslova u kojima se pripremaju, organizuju i izvode pojedine vrste borbenih dejstava.

Izviđanje u borbenim dejstvima, osnovne taktičke jedinice organizuju i vrše na pravcima (u rejonima) obavešajne odgovornosti neprekidno, pravovremeno i organizovano, vlastitim snagama i sredstvima, osloncem na pretpostavljenu komandu, susedne i sadejstvujuće jedinice u rejonima razmeštaja, na pravcima kretanja, u zahvatu fronta (liniji i borbenog dodira), u vlastitoj pozadini, i u pozadini neprijatelja. Zadatke izviđanja izvršavaju: osmatranjem i prisluškivanjem, dejstvom izviđačkih organa i borbom jedinica (borbenim rasporedom).

1.1. RAD KOMANDI I STAREŠINA OSNOVNIH TAKTIČKIH JEDINICA NA ORGANIZACIJI IZVIĐANJA U PRIPREMI I IZVOĐENJU BORBENIH DEJSTAVA

Polazeći od načela da je izviđanje, u okviru obaveštajnog obezbeđenja, osnovnih taktičkih jedinica osnovni način prikupljanja obaveštajnih podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama, rad komandi i starešina na njegovoj organizaciji i ostvarivanju mora biti neprekidan kako u toku pripreme tako i u toku i po izvršenju konkretnog borbenog zadatka.

Rad komandi i starešina osnovnih taktičkih jedinica mora biti tako organizovan da obezbedi plansko i celishodno angažovanje potčinjenih jedinica radi izvršavanja zadataka izviđanja i obuhvata: rad u toku pripreme, rad u toku borbenih dejstava, i rad po završetku borbenih dejstava.

1.1.1. U toku pripreme borbenih dejstava

Osnovne taktičke jedinice pripreme (planiranje i organizovanje) za izviđanje najčešće izvode u uslovima ograničenog vremena, brze promene i složenosti situacije što od njihovih komandi i starešina zahteva visoku stručnu osposobljenost, dobro poznavanje situacije i operativnost u radu, a od potčinjenih jedinica punu borbenu gotovost. U toku pripreme borbenih dejstava organizacija izviđanja odvija se kroz: rad do prijema zadatka i rad posle prijema zadatka.

A) Rad do prijema zadatka

Do prijema zadatka komandant bataljona, komandir čete–voda celokupnu aktivnost komande (jedinice) usmerava na održavanje stalne borbene gotovosti i pripremanje potčinjenih starešina i jedinica za izvršenje predstojećeg zadatka i to:

– neprekidno prati razvoj situacije u zahvatu fronta;

– prikuplja i proučava podatke o neprijatelju, zemljištu i vremenskim prilikama na određenom pravcu (rejonu);

– upoznaje potčinjene starešine i jedinice sa novim taktičkim postupcima, borbenim sredstvima, naoružanjem i opremom neprijatelja;

– organizuje obezbeđenje borbenih dejstava;

– organizuje, kontroliše i izvodi borbenu obuku (komandir čete – voda).

Sve ove aktivnosti ostvaruju osloncem na pretpostavljenu komandu, susedne i jedinice u borbenom dodiru.

Pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove organizuje i vrši stručne poslove:

– prima opšte obaveštajne podatke od pretpostavljene komande, susednih i jedinica u borbenom dodiru, obrađuje ih i sa njima upoznaje komandanta, organe komande i potčinjene jedinice u potrebnom obimu;

– vrši opštu procenu neprijatelja (sagledava stanje, mogućnosti, cilj i verovatni način dejstva) i prema potrebi preduzima dopunske mere obaveštajnog obezbeđenja – izviđanja (priprema i upućivanje izviđačkih organa);

– organizuje i uspostavlja saradnju sa obaveštajnim organima susednih i vojnoteritorijalnih komandi i jedinica;

– razrađuje (priprema) propisana obaveštajna dokumenta za svoj rad i dokumenta veze i kriptozaštite za potrebe izviđačkih organa.

Osnovnim taktičkim jedinicama pre dobijanja konkretnog zadatka za izviđanje, načelno, izdaje se prethodno naređenje kojim se komanda i starešine potčinjenih jedinica usmeravaju ka predstojećem zadatku radi preduzimanja neophodnih mera koje omogućavaju njegovo organizovano i pravovremeno izvršenje.

B) Rad posle prijema zadatka

Zadatak za izviđanje osnovne taktičke jedinice mogu primiti u vidu zapovesti ili naređenja, načelno, usmeno na zemljištu (na KM – svom ili pretpostavljene komande, na komandantskom – komandirskom izviđanju), u pisanoj formi (preko oficira za vezu, kurirom), ili preko sredstava veze (nema dovoljno vremena, u toku izvođenja borbenih dejstava).

Rad po dobijanju zadatka za izviđanje treba da obezbedi pravovremenu i kvalitetnu pripremu komande, starešina i jedinica za pripremu i donošenje celishodne odluke i njenu realizaciju. Pripreme i organizovanje konkretnog izviđačkog zadatka obuhvata sledeće aktivnosti:

– proučavanje i shvatanje zadatka u obaveštajnom smislu;
– izrada i dostavljanje pripremnih naređenja potčinjenim jedinicama za izviđanje;
– procena situacije;
– izrada i podnošenje predloga za obaveštajno obezbeđenje;
– izrada tačke zapovesti za obaveštajno obezbeđenje (izviđanje);
– izdavanje zapovesti (prenošenje odluke na potčinjene);
– organizovanje sadejstva i uspostavljanje saradnje;
– planiranje i izrada plana obaveštajnog obezbeđenja;
– priprema (učešće) jedinica i izviđačkih organa;
– kontrola priprema za izvršenje izviđačkog zadatka.

Proučavanje i shvatanje zadatka

Kroz proučavanje i shvatanje zadatka u obaveštajnom smislu komandant bataljona sam ili sa svojim zamenikom i pomoćnicima, a komandir čete – voda sam sagledavaju:

– cilj, zona i težište obaveštajnog obezbeđenja – izviđanja pretpostavljene komande, zadaci i način angažovanja snaga i sredstava;

– mesto i uloga svoje jedinice u okviru obaveštajnog obezbeđenja pretpostavljene komande (zona obaveštajne odgovornosti i njen odnos prema težištu pretpostavljene komande – uloga, cilj i zadaci);

– podaci koje treba prikupiti za potrebe pretpostavljene komande (vrsta podataka – neprijatelj, zemljište, period borbenog dejstva, red hitnosti);

– mesto i uloga suseda i njihov uticaj (zona obaveštajne odgovornosti, njen odnos prema težištu pretpostavljene komande – ciljevi i zadaci i njihov uticaj na obaveštajno obezbeđenje – izviđanje sopstvene jedinice);

– opšti vremenski i zemljišni uslovi u kojima će se organizovati i izvršavati zadaci (dužina trajanja pripreme, vremenski period – dan, noć, meteorološki uslovi, opšte karakteristike zemljišta u zoni).

Pošto prouči i shvati zadatak, komandant bataljona (komandir čete – voda) donosi zaključak o merama koje treba odmah preduzeti, radi pravovremene pripreme za izvršenje predstojećeg zadatka, poziva potčinjene, upoznaje ih sa dobivenim zadatkom, izdaje pripremna naređenja, vrši proračun vremena i pristupa proceni situacije.

Pripremno naređenje

Izradom i dostavljanjem pripremnih naređenja potčinjenima oni se usmeravaju na blagovremene pripreme za konkretan zadatak i skraćivanje vremena za rad na donošenju odluke. Sadržaj može biti različit s obzirom na aktivnosti za koje treba izvršiti pripreme i načelno, sadrži:

– osnovni podaci o neprijatelju;

– vid borbenog dejstva (borbena radnja), orijentirno pravac (objekat) dejstva;

– zona obaveštajne odgovornosti;

– pripremne radnje koje treba sprovesti do dobijanja zadatka;

– gde i kada će biti saopšten zadatak.

Plan rada komande bataljona, lični plan rada pomoćnika za bezbednosno-obaveštajne poslove i proračun vremena komandira čete – voda rade se u cilju određivanja najrealnijeg vremena gotovosti za izvršenje konkretnog izviđačkog zadatka. Kada je određeno vreme gotovosti jedinice, odnosno njenih izviđačkih organa, tada se celokupan rad prilagođava datom vremenu a za izvršenje prioritetnih aktivnosti određuju se konkretni rokovi. Osnovu za proračun vremena predstavlja vreme prijema zadatka i vreme gotovosti za izviđanje. Raspoloživo vreme se deli na vreme za svoj rad i rad potčinjenih kojima treba obezbediti dve trećine ukupnog vremena i potrebno vidno vreme. Planom se utvrđuje redosled i vreme trajanja pojedinih aktivnosti:

– ukupno raspoloživo vreme od dobijanja zadatka do početka borbenog dejstva – izviđanja, dnevno i noćno vreme;

– izdavanje pripremnog naređenja potčinjenima;

– procena situacije;

– izrada i podnošenje predloga za obaveštajno obezbeđenje;

– donošenje odluke (izrada naređenja za obaveštajno obezbeđenje);

– izdavanje zapovesti (oformljenje tačke zapovesti za obaveštajno obezbeđenje komandanta bataljona);

– učešće u pripremi (priprema) jedinica – izviđačkih organa;

– kontrola sprovođenja naređenja i pružanje pomoći potčinjenima.

Procena situacije

Procena situacije je proces koji se odvija neprekidno: pre prijema zadatka, u toku donošenja i sprovođenja odluke i posle izvršenog zadatka. Prilikom procene treba uočiti činjenice koje imaju najveći značaj i koje mogu ispoljiti najveći uticaj na izvršenje konkretnog izviđačkog zadatka. Vrši se, načelno, jednovremeno po svim elemen-

tima procene (neprijatelj, vlastite snage, zemljište, vreme) i u meri u kojoj su povezani i uslovljeni. Procenom treba utvrditi vlastite realne mogućnosti i najpovoljnije načine angažovanja snaga i sredstava radi postizanja optimalnih rezultata izviđanja u odnosu na neprijatelja u konkretnoj situaciji.

Procena neprijatelja obuhvata:

– jačina i sastav (formacijska pripadnost, veličina i broj osnovnih jedinica) i ojačanja elemenata borbenog poretka;

– prethodna dejstva i sadašnje aktivnosti (marš, napad, odbrana);

– raspored, grupisanje po pravcima, položajima i objektima (glavni ili pomoćni pravac, I b/e, rezerva) i mogući način dejstva;

– borbene mogućnosti i kvalitet jedinica (obučenost, borbeno iskustvo, gubici, moralno stanje, popunjenosti);

– snage, sredstva i način obezbeđenja elemenata borbenog poretka (fizičko, tehničko), raspored i vrste minsko-eksplozivnih i drugih prepreka;

– mogućnost uticaja sa drugih pravaca i iz vazdušnog prostora;

– slabosti u rasporedu (nebranjeni međuprostori, otkriveni bokovi, nezaposednuti rejoni i objekti);

– angažovanje izviđačkih, diverzantskih i drugih specijalnih snaga i sredstava (vrsta, jačina i sastav, mogućnosti, objekti, cilj i način dejstva);

– nova načela i načini dejstva, nova borbena sredstva, naoružanje i oprema (karakteristike, efikasnost, vrsta i izgled).

Na osnovu izvršene procene po ovim elementima izvlači se zaključak: raspored objekata izviđanja (broj, vrsta, veličina, oblik, osetljivost), važnost objekata i redosled (prioritet) u prikupljanju podataka, i koje objekte treba neprekidno pratiti.

Procena vlastitih snaga obuhvata:

– ukupne raspoložive sopstvene, pridate i sadejstvujuće snage i sredstva za izviđanje u zoni obaveštajne odgovornosti (vrsta, broj, jačina i sastav);

– osposobljenost potčinjenih jedinica za izviđanje (obučenost, borbeno iskustvo, gubici, popunjenost, moralno stanje);

– vrsta i broj izviđačkih organa koji se mogu formirati, po formacijskim jedinicama i ojačanja sa izviđačkim snagama (opštevojne, rodovske), veličina objekata i izviđanja i na kojoj dubini neprijateljevog rasporeda;

– stanje i mogućnosti tehničkih sredstava za izviđanje i održavanje veze (tip – vrsta, broj, pojedinačne mogućnosti, obučenost posluga) i mogući uticaj zemljišta i neprijatelja (domet, otkrivanje, ometanje);

– uticaj i mogućnosti susednih i sadejstvujućih jedinica i njihovih izviđačkih organa (broj, vrsta, objekti izviđanja, dubina);

– zone – pravci izviđanja potčinjenih jedinica i njihovih izviđačkih organa (širina, dubina, taktički – borbeni uslovi);

– mogućnosti i način izviđanja pojedinih objekata – elemenata borbenog poretka neprijatelja (pravci prilaska, mogućnosti osmatranja, izvođenje izviđačkih borbenih dejstava, pravci i rejoni izvlačenja);

– stanje i popunjenost materijalno-tehničkim sredstvima i mogućnosti oslonca u pozadini neprijatelja (snabdevanje hranom, vodom, sanitetsko zbrinjavanje);

– politička pripadnost, odnos stanovništva i mogući oslonci.

Na osnovu izvršene procene po ovim elementima izvlači se zaključak: koje izviđačke organe formirati (broj i vrsta) i iz čijeg sastava, zone – pravce izviđanja potčinjenih jedinica i njihovi objekti izviđanja, težište izviđanja, način upućivanja na zadatke, način organizovanja veze i sadejstva, mere i postupke neposredne pripreme.

Procena zemljišta obuhvata:

– prohodnost i uticaj konfiguracije i sastava tla u odnosu na godišnje doba u zoni obaveštajne odgovornosti na kretanje izviđačkih organa (peške, na vozilima, broj i kvalitet puteva, nagibi, usponi);

– pokrivenost zemljišta (vrsta i visina vegetacije i njen uticaj na maskiranje, kretanje, dejstvo i baziranje) i uticaj flore i faune na mogućnost preživljavanja;

– hidrografske karakteristike (broj i veličina reka i jezera, mogućnosti savlađivanja, broj i raspored izvora pitke vode);

– uslovi za korišćenje prirodnih i veštačkih objekata za zaštitu i smeštaj ljudi i sredstava (pećine, kolibe, naseljena mesta);

– uticaj zemljišta na primenu pojedinih načina izviđanja, komandovanja i održavanje veze sa izviđačkim organima;

– mogućnosti manevra snagama i sredstvima u toku pripreme, izvršenja i po izvršenju zadatka (približavanje objektu, izviđanje, pravci i rejoni izvlačenja i povratka u sastav jedinice);

– uticaj na dejstvo neprijatelja (maskiranje, razmeštaj i obezbeđenje elemenata borbenog poretka, obezbeđenje i kontrole teritorije i stanovništva);

– naseljenost (broj i vrsta, veličina i raspored naseljenih mesta, nacionalna i politička pripadnost stanovništva, i njegov odnos prema našim jedinicama, mogući oslonci), zdravstveno i ekonomsko stanje na teritoriji.

Na osnovu izvršene procene po ovim elementima izvlači se zaključak: karakteristike i najpogodniji pravci i načini kretanja (ubacivanja) izviđačkih organa, mogući rejoni baziranja i uslovi preživljavanja, najpogodniji načini izviđanja pojedinih objekata i upotrebe tehničkih sredstava (izviđanje, održavanje veze) i mogućnosti oslonca na teritoriju.

Procena vremena obuhvata:

– vreme kao trajanje (iz plana rada – proračuna vremena);

– uticaj vremena kao doba dana (vidno i noćno vreme) i godišnjeg doba;

– meteorološki uslovi (padavine, temperatura vazduha, oblačnost, magle, vazdušna strujanja i dr.);

– materijalno-tehničke i druge pripreme koje treba preduzeti radi stvaranja povoljnih vremenskih uslova.

Na osnovu izvršene procene po ovim elementima izvlači se zaključak: da li je ukupno raspoloživo vreme dovoljno za pripremu, prilaz objektima izviđanja, izvršenje zadatka i povratak u sastav jedinice, uslovi za izvršenje zadatka (dan, noć, godišnje doba, padavine i dr.) i kako ih iskoristiti – neutralisati.

Izrada i podnošenje predloga za obaveštajno obezbeđenje

Predlog za obaveštajno obezbeđenje podnosi pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove kojim pre-

dlaže komandantu organizaciju obaveštajnog obezbeđenja za predstojeći zadatak. Predlog se radi na osnovu zaključka iz procene situacije i sadrži:

1.– zaključke iz opšte procene neprijatelja;

2.– osnovne zadatke obaveštajnog obezbeđenja (u pripremi i u toku b/d), uključujući i obaveze prema pretpostavljenoj komandi;

3.– težište obaveštajno-izviđačke delatnosti (pravac i zadaci);

4.– koje snage i sredstva angažovati za izvršenje određenih zadataka (broj i sastav izviđačkih organa i rejon upotrebe);

5.– zone obaveštajne odgovornosti potčinjenih jedinica;

6.– pridavanje snaga i sredstava potčinjenim jedinicama (jačina, sastav i vreme), koje snage imati u rezervi, način njihove upotrebe i gotovost za dejstvo;

7.– podatke koji se ne mogu prikupiti vlastitim snagama i sredstvima i od koga i na koji način ih tražiti;

8.– organizaciju veze (izviđački organi, potčinjene jedinice, pretpostavljena komanda, susedne i sadejstvujuće jedinice);

9.– zahteve prema drugim organima komande, pretpostavljenoj komandi, susednim i sadejstvujućim komandama i jedinicama.

Donošenje odluke

Na osnovu izvršene procene situacije, i odobrenih – prihvaćenih predloga organa komande, komandant bataljona donosi odluku za izvršenje zadatka. Komandir čete – voda po izvršenoj proceni donosi odluku.

Odluka za izvršenje izviđačkih zadataka načelno, sadrži:

– zamisao izvršenja zadatka (način izvršenja zadatka, cilj, polazna tačka, pravac kretanja i zona izviđanja, angažovanje snaga, gotovost za izviđanje);

– zadatke potčinjenih jedinica – izviđačkih organa (sastav i zadatak, polazna tačka, vreme polaska, pravac kretanja, zona izviđanja, vreme i način izveštavanja, postupak u različitim situacijama i po izvršenom zadatku);

– mere obezbeđenja borbenih dejstava – izviđanja;

– organizovanje komandovanja i veze (mesto komandanta – komandira, organizacija, uspostavljanje i održavanje veze, signali, znaci raspoznavanja, vreme i način dostavljanja izveštaja);

– organizovanje sadejstva i saradnje (jedinice u borbenom dodiru, vojnoteritorijalne komande i jedinice, stanovništvo).

U bataljonu, odluka komandanta za izvršenje zadatka oformljuje se grafički na karti i tekstualno – zapovest. Bezbednosno-obaveštajni organ u bataljonu izrađuje plan obaveštajnog obezbeđenja (Prilog br. 1). Komandir čete – voda odluku oformljuje grafički (šema odluke) i tekstualno u ratni blok.

Izrada tačke zapovesti za obaveštajno obezbeđenje

Tačku zapovesti za obaveštajno obezbeđenje radi pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove na osnovu odobrenog predloga za obaveštajno obezbeđenje i odluke komandanta bataljona. Tačka zapovesti „obaveštajno obezbeđenje" sadrži: težište, cilj, i zone obaveštajne odgovornosti potčinjenih jedinica, angažovanje snaga i sredstava.

Izdavanje zapovesti – prenošenje odluke na potčinjene

Odluka se na potčinjene prenosi odmah po njenom donošenju, usmeno na zemljištu. Izuzetno (van rejona dejstva, u pokretu, dopunski zadaci), odluka se može preneti preko kurira ili sredstava veza. Odluka se saopštava putem komandantskog – komandirskog izviđanja.

Na osnovu izdatog prethodnog naređenja i donete odluke komandant bataljona u određeno vreme sa odgovarajućim starešinama komande i potčinjenim komandirima, a komandir čete – voda sa potčinjenima, pod zaštitom čelnih izviđača izlazi na radnu (polaznu) tačku, organizuje osmatranje, neposredno osiguranje i izdaje **zapovest:**

– orijentacija (geografska, topografska, dopuna topografske);

– podaci o neprijatelju i objektu (objekti) izviđanja (raspored, sastav, veličina, važnost i redosled prikupljanja podataka, objekti koje neprekidno treba pratiti);

– zadatak jedinice (jačina i sastav, zona obaveštajne odgovornosti, objekti izviđanja i podaci koje treba prikupiti do početka i u toku borbenog dejstva, težište, način uspostavljanja sadejstva i saradnje, postupak u različitim situacijama i po izvršenom zadatku;

– mogućnosti i uticaj susednih jedinica i izviđačkih organa u zoni obaveštajne odgovornosti (ako ih ima) – broj, vrsta, objekti izviđanja i na kojoj dubini);

– odluka.

Organizovanje sadejstva i saradnje

Sadejstvo i saradnju za izvršavanje izviđačkih zadataka komandant bataljona i komandir čete – voda najčešće organizuju na zemljištu u toku pripreme i organizovanja borbenih dejstava, a dopunjavaju u toku njihovog izvođenja u skladu sa razvojem situacije. Osnova za njihovu organizaciju su: odluka komandanta – komandira, uputstvo pretpostavljene komande za njihovu organizaciju, i stečena iskustva iz njihovog organizovanja u prethodnim dejstvima. Za njihovu organizaciju i ostvarivanje odgovorni su komandant – komandir. Ostvaruje se po objektima dejstva – izviđanja, mestu i vremenu, načelno, na celoj dubini zadatka.

Sadejstvo predstavlja međusobno usklađivane postupke između izviđačkih organa bataljona, čete – voda i sa susednim i sadejstvujućim jedinicama i njihovim izviđačkim organima.

Saradnja je usklađivanje vlastitih izviđačkih aktivnosti sa aktivnostima vojnoteritorijalnih komandi, njihovim organima i jedinicama na čijoj teritoriji se izvršavaju izviđački zadaci.

Planiranje i izrada borbenih dokumenata

Planiranje izviđanja i izrada borbenih dokumenata počinje odmah posle donete odluke. Dopunjava se u toku izvršenja zadatka – izviđanja, a završava izvršenjem zadatka. U bataljonu, osnovu za planiranje predstavlja: naređenje za obaveštajno obezbeđenje pretpostavljene komande, odobreni predlog za obaveštajno obezbeđenje i

odluka komandanta bataljona. U četi – vodu, planiranje izviđanja vrše komandiri na osnovu naređenja za izviđanje (zapovesti) pretpostavljene komande i svoje odluke.

Borbena dokumenta za obaveštajno obezbeđenje – izviđanje u bataljonu izrađuje i vodi pomoćnik komandanta za bezbednosno-obaveštajne poslove, a u četi – vodu, komandiri jedinica. Vrsta, forma i način izrade pojedinih obaveštajnih dokumenata obrađeni su u temi „Obaveštajna dokumenta".

Priprema (učešće) jedinica i izviđačkih organa

Na osnovu dobijenog naređenja za obaveštajno obezbeđenje – izviđanje (zapovest), donete odluke i odobrenog plana obaveštajnog obezbeđenja (bataljon) – plana dejstva (četa – vod) pristupa se neposrednoj pripremi jedinica – izviđačkih organa[17/] za izvršenje dobijenog zadatka. Trajanje, obim i vrsta priprema zavisi od: cilja i karakteristika objekata izviđanja, jačine i rasporeda snaga i sredstava za neposredno obezbeđenje i mogućeg uticaja na dejstvo izviđačkih organa, stanja i mogućnosti izviđačkih organa (broj, vrsta, obučenost, opremljenost odgovarajućim naoružanjem, opremom i tehničkim sredstvima), mogućnosti kretanja i prikupljanja podataka, zemljišnih i vremenskih uslova izviđanja.

U bataljonu, neposredne pripreme za izvršenje izviđačkih zadataka organizuje i, po potrebi, njima rukovodi pomoćnik komandanta za obaveštajno-bezbednosne poslove. U četi – vodu, pripreme organizuju i vrše komandiri lično, preko svojih zamenika i potčinjenih komandira. Pripreme načelno, obuhvataju:

– organizacijsko-tehnološke pripreme (formiranje izviđačkih organa, vojnostručna obuka, bezbednosna priprema);

– moralne pripreme (informisanje o vojnopolitičkoj situaciji i psihološko-propagandnoj aktivnosti neprijatelja, upoznavanje sa ciljem, ulogom i značajem zadatka, naporima koji se očekuju, preduzimanje mera na jačanju borbenog morala);

17/ U bataljonu – četi nema izviđačkih jedinica, ali za izvršenje izviđačkih zadataka formiraju se (osmatračnice, IP, IG) od strane bataljona – čete.

– materijalno-tehničke pripreme (ispravnost i kompletnost naoružanja, opreme i tehničkih sredstava za izviđanje i održavanje veze, ispravnost i popunjenost vozila, popuna hranom, vodom, municijom);

– zdravstvene pripreme (analiza zdravstvenog stanja, trijaž ljudstva, popuna sanitetskim materijalom).

Kontrola priprema za izvršenje zadatka

Kontrolom priprema za izvršenje postavljenih zadataka stiče se uvid u pravovremenost, potpunost i kvalitet izvršavanja naređenih mera obaveštajnog obezbeđenja – izviđanja datih kroz zapovest (naređenje) u funkciji predstojećeg zadatka. Ujedno, kroz kontrolu, pruža se pomoć potčinjenim starešinama i jedinicama bez remećenja njihovog rada i mešanja u njihove nadležnosti.

U bataljonu komandant preko svog pomoćnika za bezbednosno-obaveštajne poslove i ličnim uvidom kontroliše kako se organizuje i sprovodi priprema za izvršenje zadatka. U četi – vodu, komandiri jedinica lično i preko svojih zamenika i potčinjenih kontrolišu neposredne pripreme za izviđanje.

Kontrolom se sagledava:

– blagovremenost upućivanja i prijem zapovesti (naređenja) u jedinice, njihovo shvatanje i sprovođenje;

– sadržaj odluke potčinjenih komandira (obim angažovanih snaga i sredstava prema zadacima, kvalitet izdatih zadataka izviđačkim organima i stepen poznavanja istih);

– obim, vrsta i kvalitet neposrednih priprema;

– organizacija i obezbeđenje sigurnog sistema veza izveštavanja i obaveštavanja.

1.1.2. U toku izvođenja borbenih dejstava

Osnovu za uspešan rad komandi i starešina osnovnih taktičkih jedinica za organizaciju i izvršenje izviđačkih zadataka u borbenim dejstvima predstavlja: osnovna odluka (zapovest, naređenje) i plan obaveštajnog obezbeđenja – izviđanja zasnovani na realnom

predviđanju razvoja situacije u toku borbenih dejstava, pravovremene, potpune, tajne i organizovane pripreme komandi i jedinica, sposobnost i brzina reagovanja na promene situacije, i upornost u izvršavanju dobijenih zadataka.

Uspeh u organizaciji i izvršenju izviđanja u borbenim dejstvima obezbeđuje se kroz: neprekidno praćenje situacije, pravovremeno reagovanje na promene situacije, i neprekidno i pravovremeno izveštavanje i obaveštavanje.

Neprekidno praćenje situacije

U osnovnim taktičkim jedinicama u toku izvršavanja izviđačkih zadataka neprekidno praćenje i analiza situacije obuhvata:

– prikupljanje obaveštajnih podataka,
– obradu obaveštajnih podataka,
– procenu situacije.

Prikupljanje obaveštajnih podataka ostvaruje se ličnim osmatranjem bojišta u zoni obaveštajne odgovornosti, prijemom podataka od potčinjenih jedinica, izviđačkih organa, pretpostavljene komande i razmenom podataka sa susednim i sadejstvujućim jedinicama.

Obrada obaveštajnih podataka vrši se prema ustaljenom postupku radi utvrđivanja stepena njegove upotrebljivosti i njegovog brzog i potpunog korišćenja. Nijedan podatak o neprijatelju ne može se dostaviti na korišćenje pre nego što ga obradi pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove, odnosno komandir čete – voda.

Procena situacije vrši se neprekidno, na osnovu procene u pripremi borbenih dejstava – izviđanja, novoprikupljenih i obrađenih podataka i opšteg poznavanja neprijatelja i praćenja toka dejstva. Procena se vrši po istim elementima kao u pripremi borbenih dejstava – izviđanja uz izražavanje težišta na pojedine elemente u zavisnosti od karaktera novoprikupljenih podataka i dotadašnjeg toka dejstva – izviđanja. Na kraju procene izvlači se opšti zaključak o:

– neprijatelju (još uvek nedostajući podaci, opšti zaključak);

– sopstvenim snagama (trenutno stanje i mogućnosti – raspored, gubici, dalje angažovanje, dodatno angažovanje snaga i

sredstava), mogućnosti susednih i sadejstvujućih snaga, i opšti zaključak;

– zemljištu i vremenu (po istim elementima kao u pripremi izviđanja).

Reagovanje na promenu situacije

Brzina i pravovremenost reagovanja na promenu situacije u toku izvršavanja zadataka zavisi od efikasnosti dejstva izviđačkih organa, načina i brzine pristizanja podataka u komande i stručne osposobljenosti i operativnosti u radu komandi i starešina. Ostvaruje se kroz:

– dopunsko planiranje,
– izdavanje dopunskih zadataka,
– priprema (učešće) novoformiranih izviđačkih organa,
– kontrola priprema za izvršenje dopunskih zadataka.

Dopunsko planiranje ima za cilj da obezbedi neprekidnost izviđanja u borbenim dejstvima u zavisnosti od promena u toku njihovog izvođenja. Ostvaruje se na osnovu prethodno izvršene procene. U bataljonu, vrši ga pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove izradom i podnošenjem dopunskog predloga i plana obaveštajnog obezbeđenja na odobrenje komandantu. Komandir čete – voda usmeno, kurirom, ili preko sredstava veze predlaže komandantu (komandiru) dopunu izviđanja na svom pravcu dejstva.

Izdavanje dopunskih zadataka za izviđanje vrši se na osnovu plana obaveštajnog obezbeđenja i njegove dopune, odnosno odobrenog predloga za izviđanje. Potčinjenim jedinicama izdaje se dopunsko naređenje za izviđanje radi formiranja i upućivanja novih izviđačkih organa, a već angažovanim izviđačkim organima za prikupljanje još nedostajućih podataka o objektu izviđanja, ili na kom zadatku (objektu) se dalje angažovati.

Priprema (učešće) novoformiranih izviđačkih organa organizuje se i vrši na osnovu elemenata kao i u pripremi borbenih dejstava – izviđanja, prilagođavajući njihov obim i sadržaj konkretnoj situaciji, raspoloživom vremenu i zadatku (objektu) izviđanja.

Kontrola priprema za izvršenje dopunskih zadataka organizuje se i ostvaruje po istim elementima kao i u pripremi dejstva – izviđanja. Njom se proverava pravovremenost i kvalitet realizacije pripremnih mera i pruža potrebna pomoć radi održavanja celovitog sistema obaveštajnog obezbeđenja – izviđanja u toku borbenog dejstva.

Korišćenje obaveštajnih podataka

Korišćenje obaveštajnih podataka u osnovnim taktičkim jedinicama predstavlja proces kojim se vrši razmena obaveštajnih podataka prikupljenih izviđanjem. Ostvaruje se slanjem obaveštajnih izveštaja (redovni, vanredni) pretpostavljenoj komandi, upućivanjem obaveštenja o neprijatelju potčinjenim, susednim, sadejstvujucim i vojnoteritorijalnim komandama i jedinicama sa kojima je organizovana saradnja, i prijemom izveštaja od potčinjenih jedinica i izviđačkih organa i obaveštenja od suseda. Forma, sadržaj, način izrade i dostavljanja izveštaja i obaveštenja obrađeni su u posebnoj temi – „Obaveštajna dokumenta".

1.2. IZVIĐANJE NA MARŠU

U toku pripreme, organizacije i izvođenja marša izviđanje se organizuje i ostvaruje radi bezbednog pokreta i pravovremenog stizanja jedinica na marševski cilj u punoj borbenoj gotovosti za izvršenje predstojećeg zadatka. Izviđanje na maršu podrazumeva pravovremeno obezbeđenje jedinica potrebnim obaveštajnim podacima o neprijatelju i njegovom mogućem uticaju u zoni (pravcu) marša i o osetljivim linijama i objektima na marš-ruti, radi sprečavanja iznenadnih napada sa zemlje i iz vazdušnog prostora i stvaranja uslova za uspešnu borbu u susretu.

Podatke o neprijatelju (udaljenost, jačina, sastav, raspored, aktivnost, namere i mogućnosti, stanje i mogućnosti upotrebe NH b/s, artiljerijsko-raketnih i vazduhoplovnih snaga, vazdušnodesantne i helikopterske snage i njihova eventualna upotreba, aktivnost izviđa-

čke avijacije, stanje i aktivnosti izviđačko-diverzantskih snaga), i o stanju komunikacija i objekata na njima u zoni (pravcu) marša jedinici koja organizuje i izvodi marš, načelno daje pretpostavljena komanda. Eventualno nedostavljanje podataka od pretpostavljene komande, ne oslobađa odgovornosti komandu (jedinicu) koja organizuje i izvodi marš da sama organizuje izviđanje radi pravovremenog prikupljanja potrebnih podataka.

Jedinica koja organizuje marš, bez obzira na raspoložive podatke, u toku pripreme i izvođenja marša neprekidno mora vršiti izviđanje radi prikupljanja podataka o aktivnostima neprijatelja i o stanju komunikacija i objekata na njima u zoni (pravcu) kretanja. Izviđanje ostvaruju preko izviđačkih organa: pokretne osmatračnice, izviđačke patrole, izviđačke grupe i izviđački odred. Koji će se od navedenih organa formirati zavisi od uslova borbene situacije, veličine jedinice, mesta i uloge u marševskoj koloni.

Izviđanje na maršu organizuju i vrše sve jedinice bez obzira na mesto i ulogu u okviru marševske kolone (marševsko osiguranje, ešelon – podešelon u glavnini marševske kolone) u zoni – na pravcu kretanja.

Marševanje kao osnovni način kretanja, osnovne taktičke jedinice (bataljon, četa, vod) izvode peške, na vozilima (b/v, m/v) i kombinovano u zahvatu fronta, u vlastitoj pozadini i u pozadini neprijatelja u uslovima stalne opasnosti od napada sa zemlje i iz vazdušnog prostora. Marš izvode u sastavu više jedinice (marševsko osiguranje ili deo glavnine marševske kolone – ešelon) ili samostalno na određenom pravcu. Kada maršuju kao marševsko osiguranje više jedinice (čelno, začelno, bočno) ili samostalno (na odvojenom pravcu gde nema naših snaga) obrazuju marševsku kolonu koju sačinjavaju marševsko osiguranje i glavnina.

1.2.1. Izviđanje u bataljonu

Kada bataljon maršuje u sastavu glavnine marševske kolone (glavne, pomoćne) više jedinice – brigade u kojoj predstavlja jedan od marševskih ešelona, izviđanje vrši osmatranjem i borbom jedinica.

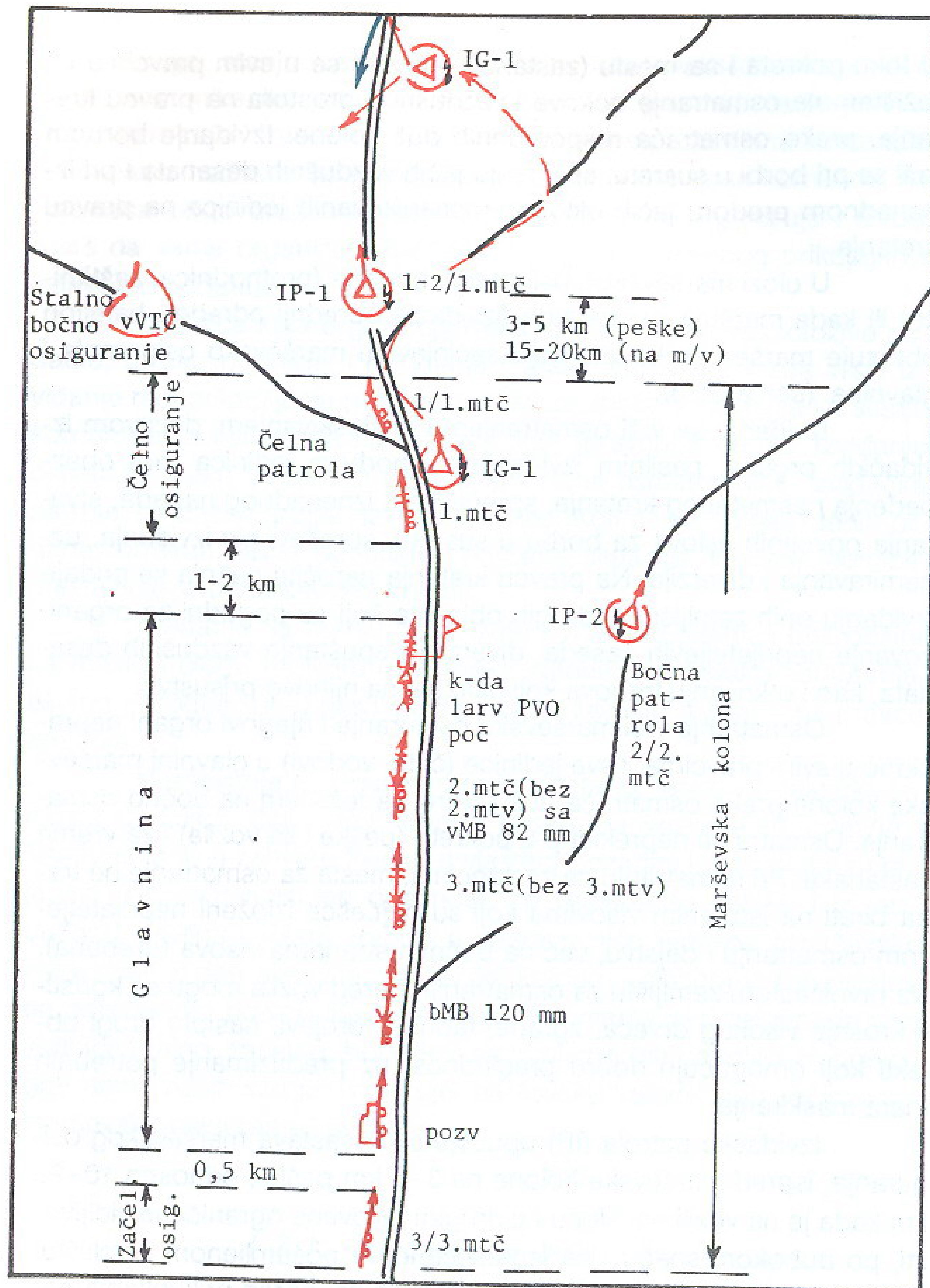
U toku pokreta i na mestu (zastanci) osmatra se u svim pravcima sa težištem na osmatranje bokova i vazdušnog prostora na pravcu kretanja, preko osmatrača raspoređenih duž kolone. Izviđanje borbom vrši se pri borbi u susretu, spuštanju jačih vazdušnih desanata i pri iznenadnom prodoru jačih oklopno-mehanizovanih jedinica na pravcu kretanja.

U ulozi marševskog osiguranja brigade (prethodnica, zaštitnica) ili kada maršuje samostalno (izviđački i prednji odrede), bataljon obrazuje marševsku kolonu koju sačinjavaju marševsko osiguranje i glavnina. (šema br. 3).

Izviđanje se vrši osmatranjem i prisluškivanjem, dejstvom izviđačkih organa, nasilnim izviđanjem i borbom jedinica radi obezbeđenja nesmetanog kretanja, sprečavanja iznenadnog napada, stvaranja povoljnih uslova za borbu u susretu, sprečavanje izviđanja, uznemiravanja i diverzija. Na pravcu kretanja naročita pažnja se pridaje izviđanju onih zemljišnih i drugih objekata koji su pogodni za organizovanje neprijateljevih zaseda, diverzija i spuštanje vazdušnih desanata, kao i otkrivanju tragova koji ukazuju na njihovo prisustvo.

Osmatranje vrši marševsko osiguranje i njegovi organi neprekidno u svim pravcima, i sve jedinice (čete, vodovi) u glavnini marševske kolone preko osmatrača duž kolone sa težištem na bočno osmatranje. Osmatra se neprekidno u pokretu (peške i sa vozila) i za vreme zastanaka. Pri osmatranju na zastancima, mesta za osmatranje ne treba birati na isturenim visovima koji su najčešće izloženi neprijateljevom osmatranju i dejstvu, već na bočnim stranama visova (grebena). Na ravničastom zemljištu za osmatranje, pored vozila mogu se koristiti krošnje visokog drveća, zgrade, fabrički tornjevi, nasipi i drugi objekti koji omogućuju dobru preglednost uz preduzimanje potrebnih mera maskiranja.

Izviđačka patrola (IP) upućuje se iz sastava marševskog osiguranja, ispred marševske kolone na 3–5 km peške, odnosno 10–20 km kada je na vozilima. Noću i u drugim uslovima ograničene vidljivosti, po dubokom snegu i na ispresecanom i pošumljenom zemljištu, upućuje se na kraća odstojanja. Zadatak je da, pored prikupljanja podataka o neprijatelju, ustanovi stanje pojedinih prirodnih i veštačkih objekata, obeležava prepreke i pronalazi obilaske na pravcu kretanja marševske kolone. Svoje zadatke izvršava osmatranjem sa osmatra-

Šema 3 - Organizacija izviđanja u bataljonu na maršu (samostalna kolona - marševsko osiguranje više jedinice)

njem sa osmatračkih tačaka, krećući se u skokovima od jednog do drugog objekta izviđanja, prisluškivanjem, izviđačkim borbenim dejstvima, prikupljanjem podataka od vojnoteritorijalnih jedinica i mesnog stanovništva. Za izviđanje bočnih pravaca, iz sastava marševskog osiguranja ili glavnine marševske kolone, izviđačke patrole upućuju se ređe jer se za njih prvenstveno angažuju vojnoteritorijalne i lake jedinice koje se nalaze u zahvatu marševskog pravca.

Pri susretu sa slabijim delovima neprijatelja izviđačke patrole ih obilaze i produžavaju prikriveno kretanje, a ukoliko to ne ometa izvršenje zadatka, a po odobrenju pretpotavljenog, organizuju zasedu (vrše prepad) radi zarobljavanja ili uništenja ljudstva ili sredstava. Pri nailasku na glavne snage neprijatelja zaustavlja se ili ubacuje u međuprostor njegovog rasporeda koristeći pogodnosti zemljišta za maskiranje pokreta i prikriveno osmatranje radi prikupljanja potrebnih podataka. U slučaju otkrivanja od strane neprijatelja, izviđačka patrola se izvlači uz sopstveni prihvat koristeći mesne objekte, međuprostore, krila i spojeve u neprijateljevom rasporedu i produžava izvršenje osnovnog zadatka.

Izviđačka grupa (IG) upućuje se u slučaju kada se predviđa borba u susretu. Kreće se u sastavu čelnog osiguranja u gotovosti za izvršenje zadataka. Po ukazanoj potrebi upućuje se najvećom brzinom najpogodnijim načinom koristeći pogodnosti zemljišta i zaustavlja u predviđenom rejonu tako da se nađe u neprijateljevom rasporedu kada dođe do borbe u susretu.

Izviđanje borbom (borbenim rasporedom) vrši se preko elemenata borbenog rasporeda pri borbi u susretu izvođenjem napada ili odbrane.

Bataljon kao prednji odred (POd) upućuje se pre otpočinjanja marša, na glavnom pravcu najvećom brzinom u rejon marševskog cilja ili na linije (objekte) gde se predviđa borba u susretu. Izviđanje vrši u toku kretanja osmatranjem i dejstvom izviđačkih organa koji produžavaju izviđanje po zaustavljanju i posedanju određenih položaja, a po potrebi i borbom kada dođe do borbe u susretu.

1.2.2. Izviđanje u četi - vodu

Četa – vod maršuje u sastavu glavnine marševske kolone bataljona – čete, kao marševsko osiguranje bataljona ili brigade, i samostalno.

Kada maršuju u sastavu glavnine marševske kolone bataljona – čete, izviđanje organizuju i vrše na isti način kako je to izneto za bataljon.

U uslovima kada je četa – vod u ulozi marševskog osiguranja bataljona ili brigade (čelno, začelno odeljenje), odnosno ako četa maršuje samostalno kao prednji odred (POd) brigade, formiraju marševsku kolonu koju sačinjavaju glavnina, čelno, začelno i po potrebi bočno osiguranje. (šema br. 4).

Izviđanje se vrši angažovanjem svih elemenata marševske kolone neprekidno u toku kretanja i na zastancima preko osmatrača, izviđača, po potrebi borbom i dobijanjem podataka od vojno-teritorijalnih jedinica, i stanovništva u zahvatu marševskog pravca.

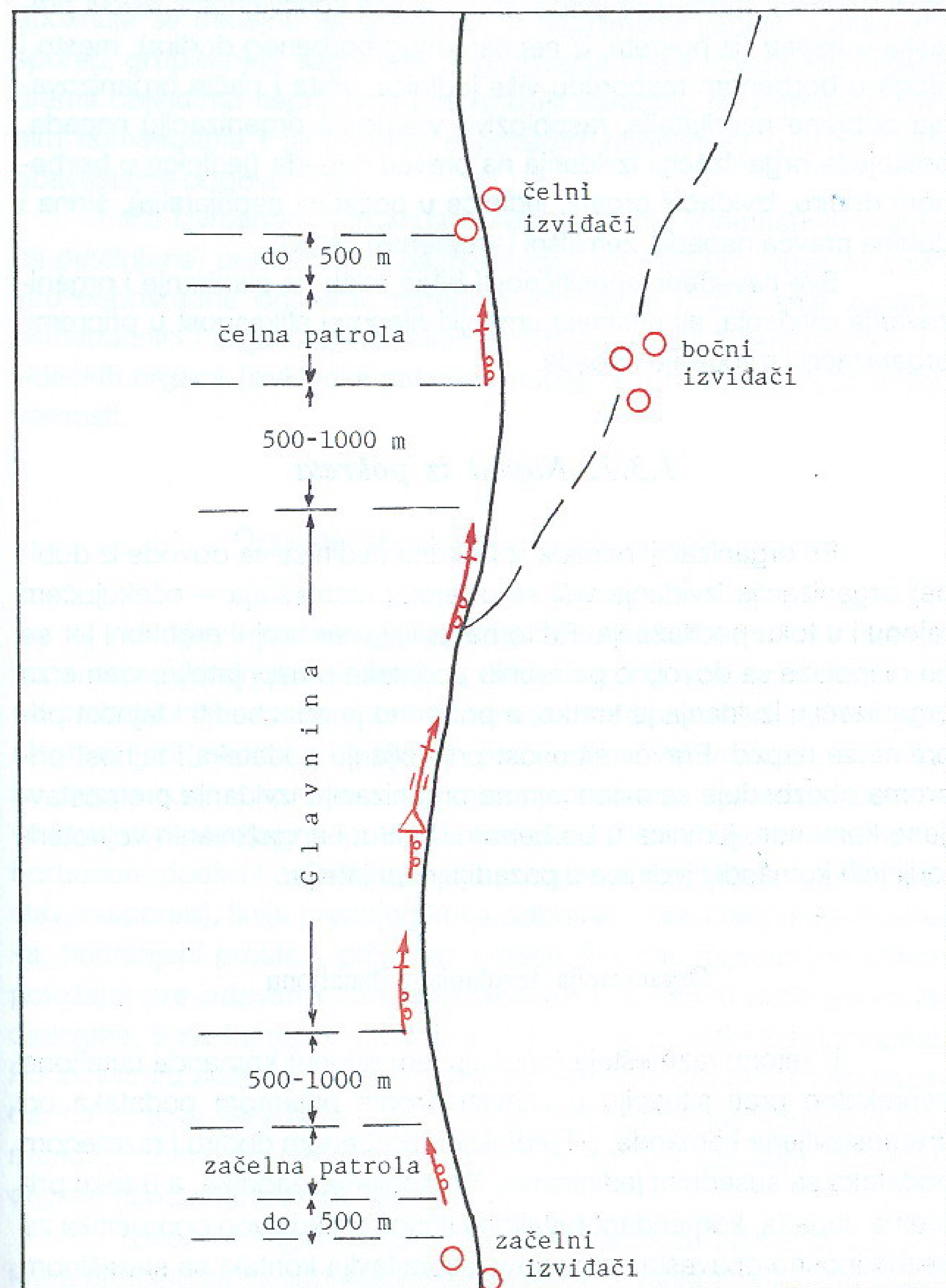
Marševsko osiguranje izviđanje vrši osmatranjem u svim pravcima, upućivanjem čelnih, začelnih i po potrebi bočnih izviđača (2–3 vojnika) radi detaljnog izviđanja posebno važnih i osetljivih objekata na pravcu kretanja, dobijanjem podataka od snaga u zahvatu marševskog pravca, i borbom pri susretu sa neprijateljevim snagama.

Glavnina marševske kolone izviđanje vrši preko osmatrača raspoređenih duž kolone, upućivanjem bočnih izviđača (po potrebi) i borbom pri susretu sa jačim neprijateljevim snagama.

Pri susretu sa slabijim odnosno, glavnim snagama neprijatelja, postupak je isti kao što je to izneto za bataljon, s tim što treba imati pripremljene snage koje se u pogodnom momentu u ulozi IP ili IG mogu ubaciti u raspored neprijatelja radi detaljnijeg prikupljanja potrebnih podataka.

1.3. IZVIĐANJE U NAPADU

Polazeći od toga da se napad kao osnovni vid borbenih dejstava organizuje i izvodi u različitim borbenim, zemljišnim i vremenskim uslovima, pri organizovanju izviđanja, u OTJ pored poštovanja

Šema 4 - Izviđanje u četi na maršu kao marševsko osiguranje više jedinice ili samostalno

opštih načela, moraju se uvažavati i sledeće specifičnosti: uslovi prelaska u napad (iz pokreta, iz neposrednog borbenog dodira), mesto i uloga u borbenom rasporedu više jedinice, vrsta i način organizovanja odbrane neprijatelja, raspoloživo vreme za organizaciju napada, postojeća organizacija izviđanja na pravcu napada (jedinice u borbenom dodiru, izviđački organi, jedinice u pozadini neprijatelja), širina i dubina pravca napada, zemljišni i vremenski uslovi.

Sve navedene specifičnosti bitno utiču na planiranje i organizovanje izviđanja, ali nesmeju umanjiti njegovu efikasnost u pripremi, organizaciji i izvođenju napada.

1.3.1. Napad iz pokreta

Pri organizaciji napada iz pokreta (jedinice se dovode iz dubine) organizacija izviđanja vrši se u rejonu razmeštaja – očekujućem rejonu i u toku podilaženja. Pri tome, javljaju se brojni problemi jer se ne raspolaže sa dovoljno potrebnih podataka o neprijatelju, vreme za organizaciju izviđanja je kratko, a potrebno je obezbediti i tajnost pripreme za napad. Pravovremenost prikupljanja podataka i tajnost priprema obezbeđuje se osloncem na organizaciju izviđanja pretpostavljene komande, jedinica u borbenom dodiru, i angažovanih vojnoteritorijalnih komandi i jedinica u pozadini neprijatelja.

Organizacija izviđanja u bataljonu

U rejonu razmeštaja (očekujućem rejonu) komanda bataljona neprekidno prati situaciju u zahvatu fronta prijemom podataka od pretpostavljene komande, od jedinica u borbenom dodiru i razmenom podataka sa susednim jedinicama. Po dobijanju zadatka, a u toku priprema napada, komandant bataljona lično i preko svog pomoćnika za bezbednosno-obaveštajne poslove uspostavlja kontakt sa starešinom jedinice u borbenom dodiru koji ga upoznaje sa raspoloživim podacima i neposredno na zemljištu mu pokazuje objekte neprijatelja i druge elemente važne za napad. Pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove preko obaveštajnog organa jedinice u borbenom dodiru

upoznaje se detaljno sa podacima o neprijatelju (jačina, sastav, raspored, grupisanje), sagledava angažovanje njenih izviđačkih organa prema objektima neprijatelja i organizuje saradnju sa vojnoteritorijalnim komandama i jedinicama u pozadini neprijatelja u svojoj zoni obaveštajne odgovornosti.

Po izvršenom komandantskom izviđanju (prenošenju odluke na potčinjene) pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove u okviru neposredne pripreme naređuje formiranje i izdavanje zadatka osmatračnici i organizuje formiranje, pripremu i upućivanje ostalih izviđačkih organa (izviđačke patrole i grupe), u zoni obaveštajne odgovornosti.

Organizacija izviđanja u četi – vodu

U rejonu razmeštaja (očekujućem rejonu) komandir čete – voda neprekidno prati situaciju u zahvatu fronta prijemom podataka od pretpostavljene komande, razmenom podataka sa susednim jedinicama, i od jedinica u borbenom dodiru. Po dobijanju zadatka, u toku neposredne pripreme i organizacije napada, komandiri četa – vodova uspostavljaju neposredni kontakt sa komandirima jedinica u borbenom dodiru i od njih dobijaju podatke o neprijatelju (jačina, sastav, raspored), linija prednjeg kraja odbrana, vrste i raspored prepreka, nebranjeni prostori, prikriveni pravci). Na liniji razvoja (polaznom položaju) pre izdavanja zadatka (zapovesti) za napad potčinjenim jedinicama, ili na komandirskom izviđanju izdaju zadatke osmatračima. Po izdavanju zadatka, uporedo sa neposrednom organizacijom napada, na osnovu naređenja – odobrenja pretpostavljene komande (komandira) formiraju, vrše neposrednu pripremu i upućuju izviđačke organe (izviđačke patrole i grupe).

Izviđački organi osnovnih taktičkih jedinica pri napadu iz pokreta upućuju se na zadatak posle donete odluke radi prikupljanja podataka o pravcima dovođenja jedinica, pronalaženja prolaza u minsko-eksplozivnim i drugim preprekama, nebranjenih prostora i pravaca pogodnih za ubacivanje dela snaga odnosno, primenu obuhvata ili obilaska, i radi neprekidnog praćenja dejstva neprijatelja.

1.3.2. Napad iz neposrednog borbenog dodira

Kada se u napad prelazi iz neposrednog borbenog dodira osnovu za organizaciju izviđanja predstavlja njegova organizacija iz prethodnog dejstva (odbrana, neuspeh napada iz pokreta, borba u susretu i dr.), raspored već angažovanih izviđačkih organa, organizovano sadejstvo sa susednim jedinicama, i uspostavljena saradnja sa vojnoteritorijalnim komandama i jedinicama u pozadini neprijatelja. Bez obzira na prethodnu vrstu borbenog dejstva preduzimaju se dopunske mere izviđanja radi njegovog prilagođavanja novom zadatku i brzog prikupljanja dodatnih podataka.

Organizacija izviđanja u bataljonu

Komandant bataljona na osnovu dobijenog zadatka i njegovog proučavanja precizira osnovne elemente za dopunsku organizaciju izviđanja i prenosi ih komandirima četa preko svog pomoćnika za bezbednosno-obaveštajne poslove, po potrebi i lično (za izvršenje posebno važnih zadataka). Pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove, na osnovu uputstava od komandanta bataljona, analizira dotadašnje objekte izviđanja, zadatke angažovanih izviđačkih organa i potrebu njihovog pomeranja (izdavanje novih zadataka), i sagledava potrebe i mogućnosti za formiranje i upućivanje novih izviđačkih organa. Na osnovu odobrenog predloga (dopune) za obaveštajno obezbeđenje preduzima dopunske mere (izdaje dopunske zadatke angažovanim izviđačkim organima i naređuje formiranje, pripremu i upućivanje novih).

Organizacija izviđanja u četi – vodu

Komandiri četa i vodova po dobijanju zadatka za napad, uporedo sa neposrednom pripremom napada a na osnovu dopunskih naređenja i odobrenja pretpostavljene komande izdaju dopunska naređenja angažovanim izviđačkim organima, a po potrebi, formiraju, pripremaju i upućuju nove na zadatak.

Pri napadu iz neposrednog borbenog dodira vrši se pregrupisavanje snaga i sredstava što uslovljava i neophodno pomeranje u rasporedu angažovanih izviđačkih organa i u sistemu osmatranja, pripremu, formiranje i upućivanje novih pre i posle donete odluke za napad. Težište u izviđanju usmerava se na otkrivanje i praćenje rezervi neprijatelja, dovođenje svežih snaga iz dubine, pripreme za izvršenje protivnapada, pravaca povlačenja i posedanja položaja i objekata po dubini.

1.3.3. Izviđanje u toku izvođenja napada

U toku izvođenja napada osnovnih taktičkih jedinica izviđanje se ostvaruje osmatranjem svih pripadnika jedinica, prijemom podataka od potčinjenih jedinica, izviđačkih organa, pretpostavljene komande, i razmenom podataka sa susednim i sadejstvujućim jedinicama pri čemu poseban značaj ima izviđanje borbom (borbenim rasporedom) koje vrše vodovi i čete u borbenom dodiru sa neprijateljem.

Komandant bataljona, pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove i ostali organi komande (u potrebnom obimu) osmatraju i prate dejstvo neprijatelja u zoni obaveštajne odgovornosti. Pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove prati dejstvo izviđačkih organa i preduzima mere koje obezbeđuju neprekidno izviđanje i pristizanje podataka. Komandir čete – voda lično osmatra neprijatelja, prima podatke od potčinjenih jedinica, izviđačkih organa, pretpostavljene komande, i izveštava istu. Prema stepenu prodiranja u dubinu odbrane neprijatelja vrši pomeranje angažovanih izviđačkih organa u naredne rejone, po potrebi, formira i upućuje nove.

Uspeh u gonjenju često će zavisiti od dobro organizovanog izviđanja. Osmatranje se vrši pojačanim naporima s obzirom da su jedinice u gonjenju u stalnom borbenom dodiru sa neprijateljem. Veliki značaj imaju izviđačke patrole (motorizovane i oklopno-mehanizovane), koje se kreću uporedo sa neprijateljevim jedinicama koje se povlače i ubacuju u stvorene međuprostore. Izviđačke grupe postavljaju se u pogodne rejone (dominantne objekte), otkrivaju početak izvlačenja i prate jačinu i sastav snaga neprijatelja koje se izvlače na pojedinim pravcima.

1.3.4. Zona obaveštajne odgovornosti i angažovanje izviđačkih organa

Zona obaveštajne odgovornosti u napadu određuje se jedinicama zaključno sa bataljonom a precizira je pretpostavljena komanda. Širina zone bataljona poklapa se sa širinom pravca napada, a ispred,na dubinu rasporeda protivnika koji izvodi odbranu i može imati uticaj na izvršenje zadatka bataljona. Načelno, ta dubina obuhvata raspored delova borbenog poretka protivnika na najmanje dvostruko većoj dubini od dobijenog zadatka.

Kada bataljon napada u sastavu glavnih snaga i na glavnom pravcu, zona obaveštajne odgovornosti, načelno, određuje se na dubini 5–10 km od linije fronta. Kada napada na pomoćnom pravcu određuje mu se veća dubina.

Za potrebe bataljona u napadu, iz sastava potčinjenih jedinica mogu se formirati: 1–2 osmatračnice, 1–2 izviđačke patrole, i 1–2 izviđačke grupe i angažovati po sledećem:

– 1 osmatračnica na glavnom pravcu napada, između KM bataljona i četa prve linije,

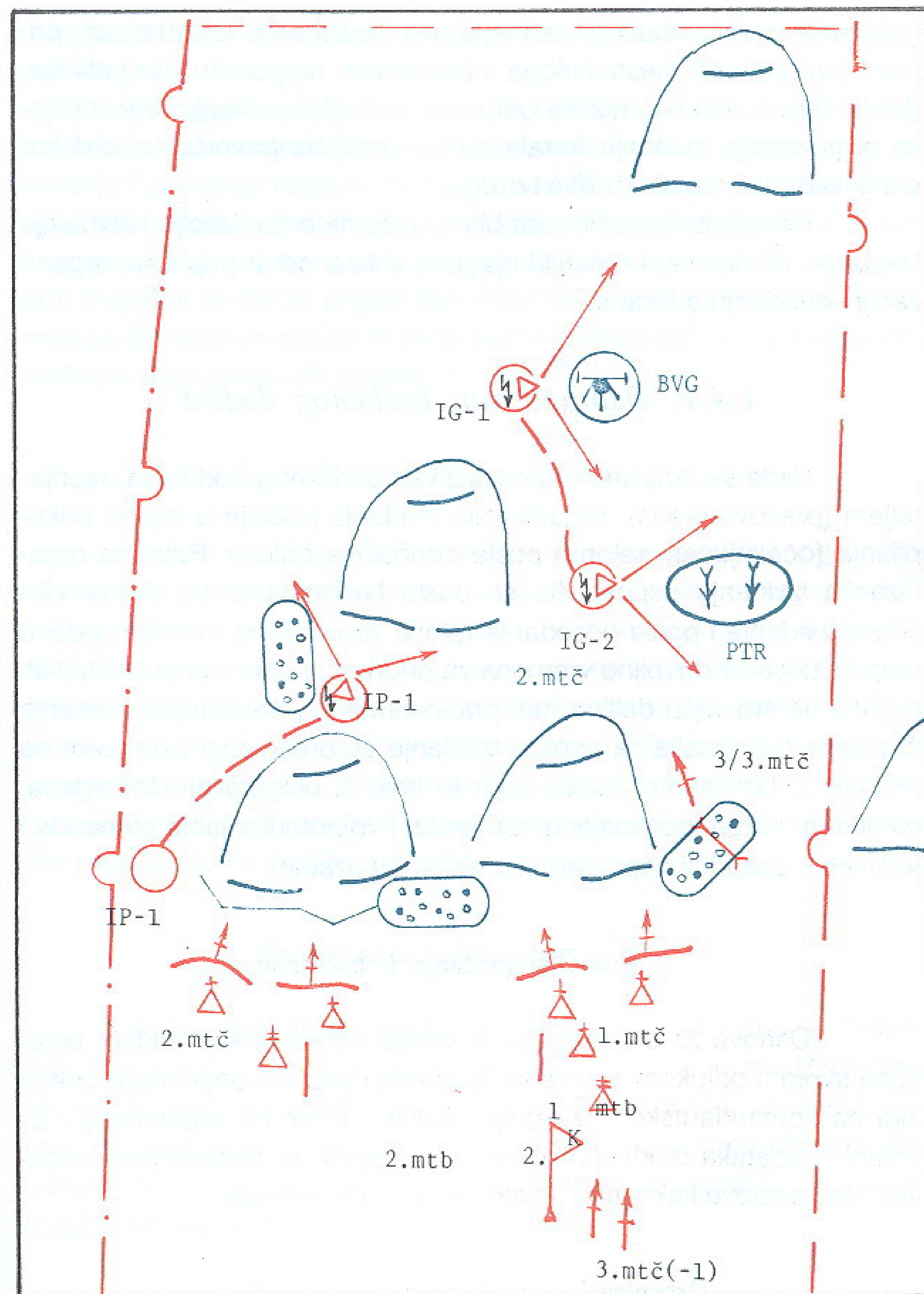
– 1 izviđačka patrola na jednom boku (međuprostoru) neprijatelja,

– 1 izviđačka grupa, na glavnom pravcu napada na dubini (5–10 km).

Načelna veličina zone obaveštajne odgovornosti, raspored i angažovanje izviđačkih organa bataljona u napadu prikazani su na šemi br. 5 .

1.4. IZVIĐANJE U ODBRANI

Izviđanje u odbrani osnovne taktičke jedinice organizuju po opštim načelima uz poštovanje specifičnosti različitih borbenih, zemljišnih i vremenskih uslova u kojima se odbrana kao vid borbenih dejstava priprema, organizuje i izvodi: uslovi prelaska u odbranu (van borbenog dodira, iz neposrednog dodira), način izvođenja odbrane

Šema 5 - Organizacija obaveštajnog obezbeđenja bataljona u napadu.

(odsudna, zadržavajuća), način dejstva neprijatelja (brzi napad, pripremljeni napad), mesto i uloga u borbenom rasporedu više jedinice (I b/e, II b/e, rezerva, težište odbrane, pomoćni pravac), uspostavljena organizacija izviđanje, karakteristike zemljišta (ravničasto, brdsko-planinsko), vremenske prilike i drugo.

Navedene specifičnosti bitno utiču na organizaciju i izvršenje izviđanja, ali nesmeju umanjiti njegovu efikasnost u pripremi, organizaciji i izvođenju odbrane.

1.4.1. Odbrana van borbenog dodira

Kada se odbrana organizuje van borbenog dodira sa neprijateljem (pravovremeno), organizacija izviđanja počinje u rejonu prikupljanja (očekujućem rejonu) posle donošenja odluke. Potpuna organizacija izviđanja uspostavlja se posle komandantskog (komandirskog) izviđanja i posle posedanja rejona za odbranu. U ovom uslovu raspolaže se sa dovoljno vremena za pripremu i upućivanje izviđačkih organa na što veću daljinu radi pravovremenog otkrivanja i praćenja priprema neprijatelja za napad. Izviđanje se organizuje osloncem na jedinice u borbenom dodiru (ako ih ima) ili osiguravajućih organa, osloncem na pretpostavljenu komandu, i vojnoteritorijalne komande i jedinice u pozadini neprijatelja i u vlastitoj pozadini.

Organizacija izviđanja u bataljonu

Osnove za organizaciju izviđanja određuje komandant bataljona svojom odlukom a zadatke izviđanja i angažovanje snaga precizira na komandantskom izviđanju. Daljim radom na organizaciji i izvršenju zadataka izviđanja rukovodi pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove kako je to izneto za napad iz pokreta.

Organizacija izviđanja u četi – vodu

Izviđanje u četi – vodu organizuje se i vrši u rejonu prikupljanja (očekujućem rejonu) i po posedanju rejona odbrane, po istom

principu kako je objašnjeno za organizaciju izviđanja pri napadu iz pokreta.

Pri organizovanju odbrane van borbenog dodira angažovanje izviđačkih organa treba da obezbedi pravovremeno i neprekidno otkrivanje i praćenje neprijatelja na što većem odstojanju ispred prednjeg kraja (pravci dovođenja, formiranje i razmeštaj elemenata borbenog poretka, pripreme za noćni napad i ubacivanje delova snaga, i dr.). Pojedini izviđački organi formiraju se i upućuju na zadatak odmah po donošenju odluke ili kada počne prihvat jedinica u borbenom dodiru ili osiguravajućih organa.

1.4.2. Odbrana iz neposrednog dodira

S obzirom da se odbrana iz neposrednog borbenog dodira sa neprijateljem najčešće organizuje na brzinu posle potpunog ili delimičnog uspeha ili neuspeha u napadu, pri borbi u susretu, ili izvlačenju iz borbe, za organizaciju izviđanja ima malo vremena. Zbog toga, vrši se njegovo prilagođavanje kroz preduzimanje dopunskih mera na osnovu postojećeg plana obaveštajnog obezbeđenja, već prikupljenih podataka o neprijatelju, angažovanih izviđačkih organa, i organizovanog sadejstva sa vojnoteritorijalnim komandama i jedinicama u pozadini neprijatelja i u vlastitoj pozadini.

Organizacija izviđanja u bataljonu

Komandant bataljona na osnovu dobivenog zadatka i raspoloživih podataka precizira osnovne elemente za dopunu izviđanja i prenosi ih lično komandirima četa ili preko pomoćnika za bezbednosno-obaveštajne poslove, koji organizuje i naređuje preduzimanje dopunskih mera izviđanja kako je to objašnjeno za napad iz neposrednog borbenog dodira.

Organizacija izviđanja u četi – vodu

Komandiri čete i vodova uporedo sa organizacijom i neposrednom pripremom odbrane preduzimaju i dopunske mere izviđanja.

Uporedo sa pregrupisavanjem snaga i sredstava radi formiranja borbenog rasporeda za odbranu vrši se i prilagođavanje izviđanja. Težište u angažovanju izviđačkih organa usmerava se na otkrivanje pregrupisavanja snaga neprijatelja, dovođenje svežih snaga i način izvođenja napada.

1.4.3. Izviđanje u toku izvođenja odbrane

U toku izvođenja odbrane izviđanje se ostvaruje neprekidnim osmatranjem svih pripadnika jedinica, prijemom podataka od potčinjenih jedinica, izviđačkih organa, pretpostavljene komande, i razmenom podataka sa susednim i sadejstvujućim jedinicama. Izviđanje borbom u toku prihvata jedinica u borbenom dodiru (osiguravajućih organa) kao i borbom vodova i četa prve linije predstavlja osnovu uspeha izviđanja u toku izvođenja odbrane.

Komandant bataljona i ostali organi komande (u potrebnom obimu) osmatraju neprijatelja i prate tok dejstva jedinica. Pomoćnik za bezbednosno-obaveštajne poslove neprekidno prati dejstvo izviđačkih organa i pravovremeno naređuje preduzimanje mera koje obezbeđuju neprekidno izviđanje i pravovremeno pristizanje podataka. Komandir čete – voda lično osmatra neprijatelja, prima podatke od potčinjenih jedinica, izviđačkih organa, pretpostavljene komande i izveštava istu. Prema stepenu prodiranja neprijatelja pomera angažovane izviđačke organe u naredne rejone, po potrebi formira i upućuje nove.

Ako u toku izvođenja odbrane postoji neposredna opasnost od okruženja, izviđanje se pojačava upućivanjem izviđačkih patrola prema onim snagama neprijatelja koje najviše ugrožavaju borbeni raspored radi otkrivanja jačine, sastava i pravaca kretanja. U toku borbe u okruženju i u toku proboja, izviđanje se organizuje u svim pravcima sa težištem na delove neprijatelja koje najviše ugrožavaju naše snage i radi otkrivanja najslabijih mesta u njegovom rasporedu. U toku izvlačenja iz borbe izviđačke patrole ostaju poslednje u borbenom dodiru sa neprijateljem koristeći međuprostore u njegovom rasporedu.

1.4.4. Zona obaveštajne odgovornosti i angažovanje izviđačkih organa

Zona obaveštajne odgovornosti u odbrani za bataljon zavisi od zadatka, mesta i uloge u borbenom rasporedu više jedinice, karakteristika zemljišta, stepen poznavanja neprijatelja, mogućnosti izviđačkih organa, rasporeda i mogućnosti vojnoteritorijalnih jedinica na određenom prostoru.

Zona obaveštajne odgovornosti poklapa se sa širinom i dubinom rejona odbrane bataljona, a ispred, na dubinu rasporeda snaga neprijatelja za napad, obično za jedan stepen više od sopstvene jedinice, načelno 5–10 km.

Za potrebe bataljona u odbrani, radi izvršenja izviđačkih zadataka, iz sastava potčinjenih jedinica mogu se formirati: 1–2 osmatračnice, 1–2 izviđačke patrole, i 1–2 izviđačke grupe i angažovati po sledećem:

– 1 osmatračnica između KM bataljona i četa prve linije, na težištu odbrane,

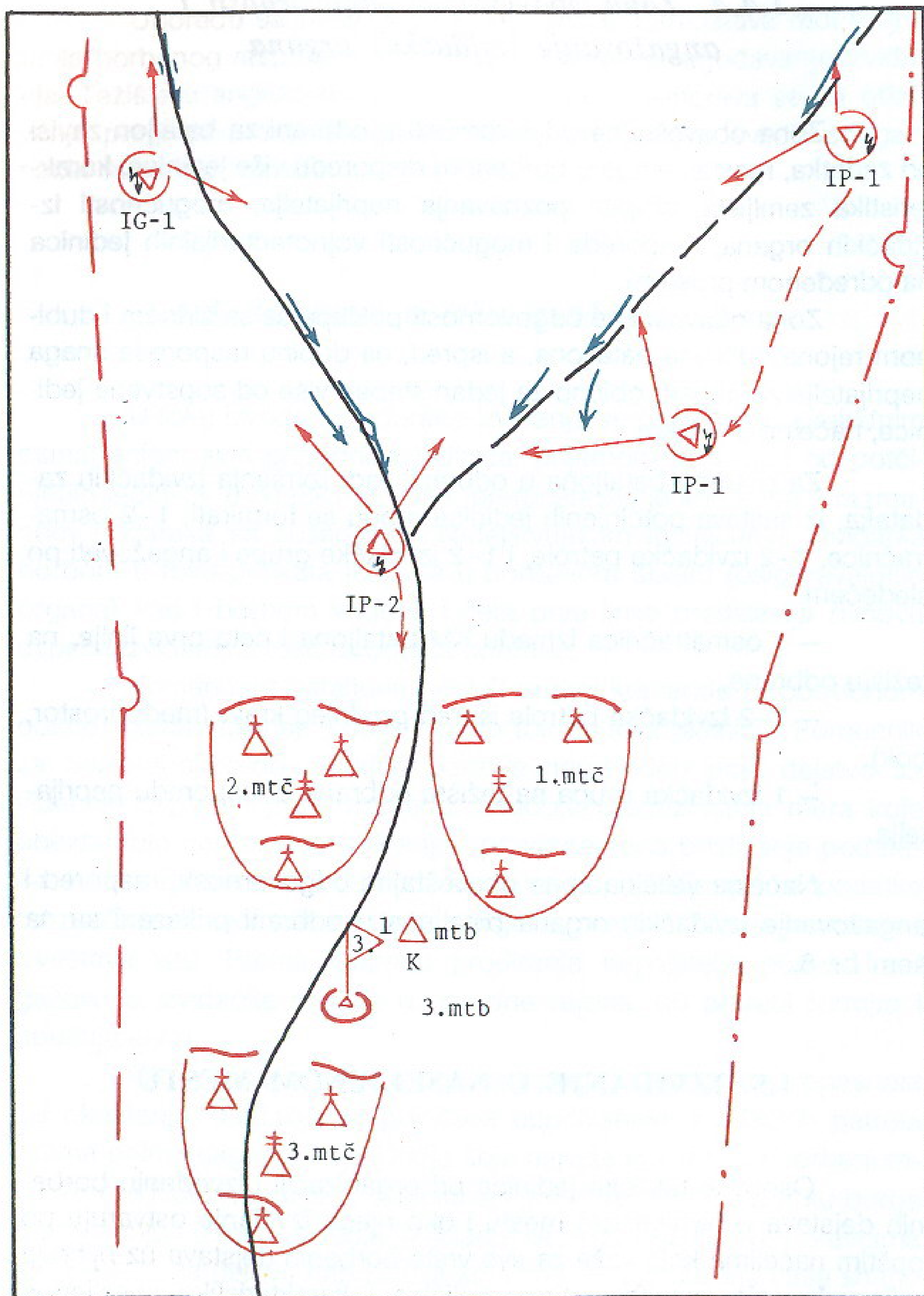
– 1–2 izviđačke patrole ispred prednjeg kraja (međuprostor, bok),

– 1 izviđačka grupa na težištu odbrane u rasporedu neprijatelja.

Načelna veličina zone obaveštajne odgovornosti, raspored i angažovanje izviđačkih organa bataljona u odbrani prikazani su na šemi br. 6.

1.5. IZVIĐANJE U NASELJENOM MESTU

Osnovne taktičke jedinice pri organizaciji i izvođenju borbenih dejstava u naseljenom mestu i oko njega izviđanje ostvaruju po opštim načelima koje važe za sve vrste borbenih dejstava uz njihovo prilagođavanje specifičnostima: veličina i karakteristike naseljenog mesta (manje, veće, stepen razvijene infrastrukture), vid borbenog dejstva, mesto i uloga u borbenom rasporedu više jedinice, način dej-

Šema 6 - Organizacija obaveštajnog obezbeđenja bataljona u odbrani

stva neprijatelja u odnosu na naseljeno mesto, stanje i mogućnosti vojnoteritorijalnih komandi i jedinica u naseljenom mestu i oko njega, zemljišni i vremenski uslovi.

1.5.1. Izviđanje u napadu na naseljeno mesto

Napad na naseljeno mesto zahteva detaljno i sveobuhvatno izviđanje iz čega proističe potreba za formiranje većeg broja izviđačkih organa, njihovo pojačano angažovanje na većem broju objekata izviđanja, i preduzimanje drugih dopunskih mera radi prikupljanja podataka o neprijatelju u naseljenom mestu.

U uslovima kada je neprijatelj organizovao odbranu na prilazima naseljenom mestu izviđanje se organizuje kao i pri napadu, ali po izbijanju jedinica ispred naseljenog mesta, uporedo sa prilagođavanjem borbenog rasporeda uslovima napada na naseljeno mesto, vrši se i prilagođavanje izviđanja. Poseban značaj ima organizacija i uspostavljanje neprekidnog i pravovremenog kontakta sa ubačenim (ostavljenim) snagama i stanovništvom u naseljenom mestu.

U toku neposredne pripreme napada, izviđanje se ostvaruje osmatranjem šire okoline, prilaza i ivica naseljenog mesta postavljanjem većeg broja osmatrača i osmatračnica koristeći pogodne i dominantne objekte, upućivanjem izviđačkih patrola za detaljnije izviđanje ivica naseljenog mesta, izdvojenih grupa zgrada, postrojenja i drugih objekata pogodnih za dejstvo, i ubacivanjem izviđačkih grupa radi uspostavljanja kontakta sa snagama u naseljenom mestu.

U toku izviđanja napada izviđanje je otežano zbog ograničenih mogućnosti osmatranja, postojanja većeg broja izdvojenih objekata izviđanja i ograničenih mogućnosti prilaza istim i detaljnijeg izviđanja. Osmatranje se vrši preko većeg broja osmatrača i osmatračnica raspoređenih bliže neprijatelju (u borbenom rasporedu jedinica) zbog ograničene vidljivosti (dim, vatra, prašina, mrtvi i zaklonjeni prostori) što se odražava i na veličine zone osmatranja. Izviđačke patrole vrše izviđanje duž ulica i dvorišta krećući se od zgrade do zgrade i od jedne do druge ulice. Ako je veće naseljeno mesto patrola može dobiti zadatak da izviđa samo jednu ulicu. Izviđačka grupa ubacuje (ako postoje uslovi), stupa u kontakt sa snagama u naseljenom mestu i oslončem na njih i stanovništvo izviđa nekoliko objekata i iz-

vodi izviđačka borbena dejstva. Kada ne postoje mogućnost provlačenja, izviđačka grupa kreće se određenim pravcem neposredno iza jedinica prve linije, i čim se stvore povoljni uslovi, prikriveno se provlači u određeni rejon (objekat).

1.5.2. Izviđanje u odbrani naseljenog mesta

U odbrani naseljenog mesta izviđanje se prilagođava veličini (delu) naseljenog mesta koje se poseda i brani kao i načinu njegove odbrane (ispred, u ili iza njega).

Ako se odbrana organizuje na prilazima ili iza naseljenog mesta, izviđanje se organizuje kao i u odbrani na ravničastom i manevarskom zemljištu. Pri organizaciji odbrane unutar naseljenog mesta (dela) za osmatranje se koriste pogodni objekti (zgrade, potkrovlja, tavani; fabrički tornjevi) formiranjem većeg broja osmatračnica i osmatrača u borbenom rasporedu jedinica. Izviđačke patrole se upućuju radi obezbeđenja bokova, međuprostora i prilaza otpornim tačkama a izviđanje vrše duž ulica, dvorišta i trgova. Izviđačke grupe pravovremeno se isturaju ispred naseljenog mesta (dela) radi otkrivanja i praćenja pokreta i aktivnosti neprijatelja duž putnih pravaca koji vode ka naseljenom mestu i drugih prilaznih pravaca, pokrivenih rejona, dolina, jaruga i vodenih tokova.

1.6. IZVIĐANJE NA ZAUZETOJ TERITORIJI

Izviđanje na zauzetoj teritoriji organizuju i vrše sve komande i jedinice koje stalno ili privremeno izvode borbena dejstva u taktičko-operativnoj pozadini neprijatelja (vojnoteritorijalne, ostavljene, odsečene ili ubačene jedinice VJ) po opštim načelima i principima uz odgovarajuće prilagođavanje s obzirom da se nalaze u stalnom okruženju od strane neprijatelja pa su posebno osetljive na brze i česte promene situacije u moguća iznenađenja. To zahteva maksimalnu mobilnost i aktivnost svih komandi, jedinica, njihovih izviđačkih organa, i drugih organa i struktura uz maksimalni oslonac na stanovništvo u izvršavanju izviđačkih zadataka.

Vojnoteritorijalne komande i sve jedinice na zauzetoj teritoriji, po pravilu organizuju i vrše izviđanje ne samo za svoje potrebe već i za potrebe jedinica raspoređenih u zahvatu fronta, posebno onih sa kojima sadejstvuju, na osnovu njihovog traženja. Vojnoteritorijalna komanda na čijoj teritoriji se organizuju, pripremaju i izvode borbena dejstva odgovorna je za organizaciju izviđanja u svojoj zoni obaveštajne odgovornosti koja se poklapa sa njenom matičnom teritorijom, a ostvaruje ga dejstvom izviđačkih organa, angažovanjem svih jedinica, stanovništva i svih struktura na svojoj teritoriji. Potčinjenim jedinicama zavisno od njihove veličine i mogućnosti, za izvršenje izviđačkih zadataka određuju se zone (pravci, rejoni) i objekti izviđanja.

S obzirom na stalno operativno-taktičko okruženje, raznovrsnost i složenost borbenih dejstava jedinica na zauzetoj teritoriji prikupljanje podataka o neprijatelju i prostoru borbenih dejstava, u pripremi i izvršenju svih vrsta borbenih dejstava organizuje se i vrši kroz daljnje i blisko izviđanje.

Daljnje izviđanje ostvaruju vojnoteritorijalne komande i jedinice preko svojih izviđačkih jedinica formiranjem i upućivanjem izviđačkih grupa radi ostvarivanja stalne kontrole osnovnih objekata neprijatelja: uporišta (stalne posade), pokretne snage za intervencije (oklopno-mehanizovane, motorizovane, helikopterske), specijalne i policijske snage, sistem obezbeđenja komunikacija i objekata na njima, objekti infrastrukture, i dr. Izviđanje vrše osmatranjem i prisluškivanjem sa prikrivenih mesta, izviđačkim zasedama i prepadima na prilazima uporišta i pravcima kretanja, ubacivanjem u naseljena mesta, od stanovništva i dr.

Blisko izviđanje organizuju osnovne taktičke jedinice (bataljon, četa, vod), vojnoteritorijalne brigade i opštinske vojnoteritorijalne komande, za potrebe svojih jedinica. Težište izviđanja je na osnovnim taktičkim jedinicama i njihovim izviđačkim organima jer su izviđačke jedinice vojnoteritorijalnih komandi i jedinica male i name-njene za izvršavanje najsloženijih zadataka, a potrebno je neprekidno pratiti veliki broj objekata. Izviđanje se ostvaruje aktivnošću izviđačkih patrola i stalnim održavanjem razvijenog sistema osmatranja.

Za izvođenje konkretnih borbenih aktivnosti na zauzetoj teritoriji izviđanje se organizuje radi pravovremenog prikupljanja potrebnih podataka o objektima dejstva, a uslovljeno je stepenom opšteg

poznavanja neprijatelja, posebno u rejonu predstojećeg dejstva, udaljenošću od objekata (rejona) dejstva, dobijenog zadatka, i raspoloživog vremena za organizaciju izviđanja i plansko prikupljanje podataka. U svim uslovima i vrstama borbenih dejstava izviđanje se ostvaruje: osmatranjem, dejstvom izviđačkih patrola i grupa, izviđačkim borbenim dejstvima, borbom jedinica (napad, odbrana, zaseda, prepad).

Kada se organizuje **napad – odbrana** izviđanje se organizuje za: kretanje jedinica do objekata (rejona) dejstva, izvršenje borbenog zadatka, i za odstupanje (izvlačenje i povlačenje) u određene rejone prikupljanja.

Pri pokretu jedinica iz rejona razmeštaja ka objektu (rejonu) dejstva daljnje izviđanje organizuje se upućivanjem (isturanjem) izviđačkih grupa i patrola kojima se određuje po jedan objekat izviđanja. Često će se dešavati da jedan izviđački organ tokom izvršavanja osnovnog zadatka mora prikupljati podatke o više objekata primenom različitih postupaka. Blisko izviđanje preduzima jedinica koja napada (organizuje odbranu) radi obezbeđenja sopstvenog pokreta, borbeno sposobnog dovođenja do objekta (rejona) dejstva, i (po meri približavanja) radi prikupljanja podataka o objektu dejstva.

U toku neposredne pripreme i izvođenja napada – odbrane, primenjuju se svi načini izviđanja radi neprekidnog prikupljanja podataka o neprijatelju kako bi se pravovremeno otkrile i pratile promene u rasporedu i borbenim postupcima i onemogućila njegova intervencija sa drugih pravaca. Zato se mora posvetiti posebna pažnja tzv. slobodnim snagama, odnosno jedinicama koje su namenjene za intervencije organizovanjem daljnjeg izviđanja osloncem na vojnoteritorijalne komande i druge jedinice u zavisnosti od udaljenosti objekata (uporišta) iz kojih može uslediti intervencija.

U toku odstupanja iz borbe, snage za zaštitu organizuju blisko izviđanje praćenjem glavnih snaga neprijatelja osmatranjem i izviđačkim patrolama, a izviđački organi za daljnje izviđanje ostaju na svojim zadacima dok se jedinice ne povuku u rejone prikupljanja. Po prikupljanju jedinica u određene rejone, izviđačka aktivnost usmerava se u duhu predstojećeg zadatka (aktivnosti).

Pri organizovanju i izvođenju **marša**, izviđanje se vrši pre, u toku i posle stizanja jedinica na marševski cilj. Pre početka marša moraju se pravovremeno prikupiti podaci o neprijatelju i zemljištu. Daljnje izviđanje organizuje se radi prikupljanja podataka o neprijatelju u rejonu marševskog cilja i ka onim snagama koje bi mogle intervenisati prema jedinicama u toku marša, a o zemljištu radi sagledavanja osetljivosti pojedinih linija i objekata, i mogućnosti koje ono pruža za život, rad i borbena dejstva jedinica. Blisko izviđanje organizuje jedinica koja maršuje u svim pravcima preko marševskog osiguranja i angažovanjem izviđačkih patrola i grupa u cilju neometanog izvršenja marša. Po pristizanju u rejon marševskog cilja izviđanje se organizuje kružno i usmerava u duhu predstojećeg zadatka.

Kada se organizuje i postavlja **zaseda** izviđanje je usmereno na objekat (kolonu u pokretu) i na snage za intervenciju. Daljnjim izviđanjem, prati se za određeno vreme režim saobraćaja na izabranom pravcu zasede, sa većeg odstojanja. U toku organizacije zasede blisko izviđanje obuhvata osmatranje i upućivanje izviđačkih patrola na pravac kretanja kolone i na pravce moguće intervencije. Po izvršenom zadatku izviđanje se organizuje na isti način kako je objašnjeno za napad – odbranu.

U toku **odmaranja** jedinica na zauzetoj teritoriji izviđanje se organizuje u cilju onemogućavanja iznenadnih dejstava neprijatelja i u duhu naređenja za predstojeća dejstva. Daljnje izviđanje organizuje se osloncem na vojnoteritorijalne komande, susedne jedinice, ostale strukture i stanovništvo. Blisko izviđanje organizuje svaka jedinica na odmaranju sa kružne osnovice usmeravajući težište na onim pravcima odakle može najverovatnije uslediti dejstvo neprijateljevih snaga za intervencije.

III

OBAVEŠTAJNA DOKUMENTA

Obaveštajna dokumenta predstavljaju vrstu borbenih dokumenata čijom se izradom i vođenjem obezbeđuje uspešno planiranje, organizovanje i ostvarivanje funkcije obaveštajnog obezbeđenja komandi i jedinica Vojske Jugoslavije i sastavni su deo borbenih dokumenata za pripremu i realizaciju odluke komandanta.

Obaveštajna dokumenta mogu biti u pisanoj (tekstualnoj) i grafičkoj formi, grafički prikazi (karta, šeme) i kombinacijom navedenih formi. U pisanim borbenim – obaveštajnim dokumentima naročito u zapovestima i naređenjima, stavovi, namere i zadaci moraju biti jasno, sažeto, precizno i logično izloženi. Grafička dokumenta rade sa propisanim taktičkim znacima i skraćenicama[18/] koji se mogu upotrebljavati i pri izradi drugih dokumenata, umesto punog naziva odgovaraju- ćeg pojma. Dokument se smatra izdatim u trenutku kada ga komandant potpiše (odobri). U slučajevima kada se zapovesti ili naređenja izdaju usmeno pa se naknadno oformljuju ili zapisuju, navodi se vreme (čas, dan, mesec i godina) kada ih je i kome komandant usmeno saopštio.

U osnovnim združenim taktičkim, osnovnim taktičkim i borbenim jedinicama KoV izrađuju se i vode sledeća obaveštajna dokumenta:

– u bataljonu (osnovna združena taktička jedinica): plan obaveštajnog obezbeđenja, naređenje za obaveštajno obezbeđenje, obaveštajni izveštaj, obaveštenje o neprijatelju, traženje obaveštajnih podataka, radna karta obaveštajnog organa, obaveštajni dnevnik. Oformljuje ih i vodi pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove u ratnom bloku i na svojoj radnoj karti. Pored ovih dokumenata, u bataljonu komandir osmatračnice izrađuje šemu osmatranja i vodi dnevnik osmatranja,

– u četi (osnovna taktička jedinica) i vodu (osnovna borbena jedinica) ne izrađuju se posebna obaveštajna dokumenta već se planiranje, organizovanje i izvršenje zadataka iz okvira obaveštajnog obezbeđenja ostvaruje kroz izdavanje zapovesti unošenjem u ratni blok komandira jedinice. Na osmatračnicama komandira četa izrađuje se šema i vodi dnevnik osmatranja.

18/ Upotreba taktičkih znaka i skraćenica propisana je Uputstvom o radnoj karti u oružanim snagama.

1. PLAN OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

Plan obaveštajnog obezbeđenja u bataljonu izrađuje se tekstualno ili šematski (Prilog br. 1) na karti uz potrebna objašnjenja u legendi, na osnovu:

– naređenja za obaveštajno obezbeđenje pretpostavljene komande,

– dobijenog zadatka jedinice,

– odluke komandanta bataljona,

– odobrenog predloga za obaveštajno obezbeđenje, koji je podneo pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove,

– obaveštajnih podataka kojima se raspolaže,

– zahteva potčinjenih, sadejstvujućih i susednih jedinica,

– stanja i mogućnosti potčinjenih jedinica za formiranje i angažovanje izviđačkih organa za prikupljanje podataka.

Sadržaj plana obaveštajnog obezbeđenja mora biti prilagođen borbenoj situaciji, mogućnostima i potrebama bataljona. Planom se preciziraju objekti i zadaci za prikupljanje podataka za potrebe bataljona u celini u toku pripreme i izvršenje zadatka, snage i srerdstva za izvršenje svakog zadatka i vreme izvršenja. Plan bezbed-

nosno-obaveštajnog obezbeđenja izrađuje pomoćnik komandanta bataljona za obaveštajne poslove a odobrava (potpisuje) komandant.

2. *NAREĐENJE ZA OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE*

Ovaj dokument radi se u pisanoj formi prema obrascu (Prilog br. 2) uz odgovarajuće prilagođavanje za nivo bataljona. Osnova za njegovu izradu su zadaci iz naređenja za obaveštajno obezbeđenje pretpostavljene komande i plan obaveštajnog obezbeđenja bataljona odobren od strane komandanta. Izrađuje ga pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove posebno za svaku potčinjenu jedinicu, potpisuje ga komandant, a potčinjenim jedinicama se dostavlja zajedno sa komandantovom odlukom.

U četi i vodu, naređenje za izviđanje izdaje komandir usmeno, na zemljištu, gde precizira zadatke izviđačkim organima. U ratni blok i na šemu odluke unosi objekte izviđanje, zadatke i raspored angažovanih izviđačkih organa.

3. *OBAVEŠTAJNI IZVEŠTAJ*

Obaveštajni izveštaj je dokument kojim se pretpostavljenoj komandi (obaveštajnom organu) dostavljaju prikupljeni podaci o neprijatelju. Može biti redovni i vanredni.

Redovni obaveštajni izveštaj dostavlja se u vremenskim intervalima (načelno svaka 24 časa) što reguliše pretpostavljena komanda (zapovest, naređenje za obaveštajno obezbeđenje). Dostavljaju se prikupljeni podaci o neprijatelju u izvornom obliku (neobrađeni) koji nisu dostavljeni od poslednjeg redovnog izveštaja, kao i promene koje su nastupile u tom vremenu. Za izradu zaključaka koriste se svi raspoloživi podaci.

Vanredni obaveštajni izveštaj dostavlja se prema potrebi (u kraćim vremenskim intervalima), između dva redovna izveštaja. Njima

se izveštava o onim podacima koji mogu izgubiti svoju aktuelnost u momentu dostavljanja redovnog izveštaja.

Forma i sadržaj obaveštajnog izveštaja izrađuje se prema obrascu (Prilog br. 3) uz prilagođavanje za potrebe i mogućnosti bataljona. Izrađuje ga i potpisuje pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove. Uz izveštaj se dostavljaju i zaplenjena dokumenta.

Četa i vod redovno dostavljaju obaveštajne izveštaje usmeno preko sredstava veze korišćenjem dokumenata KZ.

4. *OBAVEŠTENJE O NEPRIJATELJU*

Ovaj dokument načelno se sastavlja u sličnoj formi kao i obaveštajni i izveštaj (Prilog br. 4). Služi za upoznavanje potčinjenih, susednih i sadejstvujućih jedinica sa raspoloživim prikupljenim i obrađenim obaveštajnim podacima o neprijatelju a koji su od značaja za njih. Obaveštenjem o neprijatelju dostavljaju se obrađeni obaveštajni podaci, potčinjenim i sadejstvujućim jedinicama detaljne, o susednim jedinicama o onome što može imati uticaj na njihova dejstva. Njime se ujedno, mogu tražiti podaci o neprijatelju i obavestiti jedinice kojima se šalje o aktivnostima sopstvenih izviđačkih organa a mogu biti od interesa za njih.

5. *TRAŽENJE OBAVEŠTAJNIH PODATAKA*

Kada bataljon angažovanjem vlastitih snaga i sredstava i izviđačkih organa ne može prikupiti potrebne obaveštajne podatke o neprijatelju ili kada je potrebno neke podatke potvrditi iz više izvora, tada se oni mogu tražiti od pretpostavljene komande, sadejstvujućih i susednih jedinica. Izrađuje ga i potpisuje pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove (Prilog br. 5).

6. RADNA KARTA OBAVEŠTAJNOG ORGANA

Radna karta[19/] obaveštajnog organa je osnovna radna karta na kojoj se vode svi važniji podaci o neprijatelju u određenoj zoni (prostoriji, pravcu) dejstva. Radna karta je najvažnija, a u uslovima brzih promena situacije u borbenim dejstvima i jedini borbeni dokument obaveštajnog organa. Vodi se uz primenu ustaljenih taktičkih znakova, naziva, skrećenica i boja prema Uputstvu o radnoj karti; ako se uredno vodi, omogućava brzi pregled stanja neprijatelja i njegovo neprekidno praćenje i procenjivanje, izdavanje potrebnih naređenja izviđačkim organima i potčinjenim jedinicama, sastavljanje i upućivanje izveštaja i obaveštenja o neprijatelju.

Radna karta obaveštajnog organa u združenim taktičkim jedinicama KoV (brigada, bataljon) vodi se na karti razmera 1:100.000 i 1:50.000.

Na radnu kartu pomoćnika komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove unose se sledeći podaci:

O neprijatelju (detaljan raspored za dva stepena niže):

– jedinice u dodiru: bataljoni, čete vodovi,
– rezerve: brigadne, bataljonske, četne,
– komandna mesta i centri veze: brigadni, bataljonski,
– jedinice vatrene podrške: brigadne, bataljonske i četne vatrene grupe,
– protivoklopne jedinice: brigadne, bataljonske i četne,
– pozadinske jedinice: brigadne i bataljonske,
– taktički vazdušni desant (pre i posle desantiranja) u rejonu bataljona i susednim rejonima,
– izviđačko-diverzantske grupe,
– mere inžinjerijskog obezbeđenja,
– elementi obezbeđenja zaposednute teritorije (pozadine neprijatelja): sistem, snage i sredstva, mere i postupci,
– svi ostali podaci koji mogu biti od uticaja na izvršenje zadatka bataljona.

19/ Pojam, vrste, sadržaj i način vođenja radne karte regulisani su Uputstvom o radnoj karti u oružanim snagama.

O sopstvenim snagama:

– osnovne elemente borbenog rasporeda,
– načelan raspored susednih i sadejstvujućih jedinica,
– detaljne podatke o rasporedu i stanju svojih i izviđačkih organa potčinjenih jedinica bataljona,
– neophodne podatke o rasporedu obaveštajnih i izviđačkih organa pretpostavljene komande i vojnoteritorijalnih jedinica na pravcu (rejonu) obaveštajne odgovornosti bataljona.

7. OBAVEŠTAJNI DNEVNIK

Obaveštajni dnevnik (Prilog br. 6) služi za evidentiranje podataka o neprijatelju koje dobija obaveštajni organ, i za traženje potrebnih podataka od pretpostavljene komande, susednih i sadejstvujućih jedinica. Zajedno sa radnom kartom, obaveštajni dnevnik je osnovni radni dokumenat za obradu podataka, procenu neprijatelja i izradu drugih dokumenata (redovni i vanredni obaveštajni izveštaji).

Sačinjava ga i vodi pomoćnik komandanta bataljona za bezbednosno-obaveštajne poslove i potpisuje ga na kraju svakog dana. Prikupljeni – traženi podaci unose se po redosledu pristizanja sa potpunim sadržajem. Za svaki pristigli podatak daje se ocena pouzdanosti izvora podatka i tačnost podatka, posle izvršene obrade.

8. ŠEMA OSMATRANJA

Na osmatračnici komandanta bataljona, komandira čete i voda izrađuje se šema osmatranja koja predstavlja uvećani deo karte ili skicu određenog rejona na koju se unose osmatračnica, orijentiri, zona osmatranja, karakteristični objekti na zemljištu i otkriveni podaci o neprijateljevom rasporedu i aktivnosti borbenih sredstava, oruđa i oružja.

Šema osmatranja (Prilog br. 7) služi osmatračkoj grupi (osmatraču) da može obavestiti komandira o tačnoj poziciji osmotre-

nog cilja (objekta neprijatelja). Šemu crta osmatrač ili komandir osmatračnice posle dobijenog zadatka od pretpostavljenog starešine. Mesto osmatračnice i podaci o neprijatelju označavaju se taktičkim znacima, orijentiri se unose prema njihovom spoljašnjem izgledu, a ostali objekti na zemljištu (prirodni i veštački) topografskim znacima.

9. DNEVNIK OSMATRANJA

Dnevnik osmatranja je obrazac (Prilog br. 8) koji služi za unošenje svih podataka koji su prikupljeni osmatranjem i prisluškivanjem. Takođe, služi i kao evidencija dostavljenih podataka (kada, kome i koji podaci). Izrađuje ga i vodi komandir osmatračnice, a potpisuje na kraju svakog dana i prilikom primopredaje dužnosti sa novim komandirom.

P R I L O Z I

Prilog br. 1

VOJNA TAJNA

____
(stepen poverljivosti)
Primerak br. _______

O D O B R A V A M:
KOMANDANT
čin
ime i prezime
potpis
vreme

PLAN OBAVEŠTAJNOG OBEZBEĐENJA

KOMANDE 3.mtb ZA NAPAD OD _____________ DO _____________
Sekcija 1:50.000 ___________________________ izdanje _____ god.
(naziv - broj lista)

Redni broj	Objekti i zadaci	Snage i sredstva za izvršenje zadatka po vremenu i objektima			Ocena izvršenog zadatka
		Izviđački organi	Potčinjene jedinice	Traženjem: od pretpostavljene komande, od susednih i sadejstvujućih jedinica	
1	2	3	4	5	6
	U toku pripreme za napad od _____________ do _____________				
1.	Do ___________________ otkriti sastav i raspored neprijatelja na pravcima: ___________	IG-1/1.mtbr O-1	1.mtč 2.mtč	2/1.mtbr	
2.	Do ___________________ otkriti vrstu i raspored minskih polja i žičanih prepreka na pravcima: ___________		1.mtč 2.mtč	2/1.mtbr	

1	2	3	4	5	6
3.	Do ______ ustanoviti da li na pravcu ______ postoji neposednuti međuprostor, veličina i način kontrolisanja	IP-1			
4.	Do ______ ustanoviti da li na pravcu ______ ima tenkovskih jedinica, jačinu i raspored	IG-2/1.mtbr		1.mtbr	
U toku izvođenja napada					
1.	Utvrditi stepen neutralisanja neprijatelja u rejonu ______	O-1	Jedinice u borbenom dodiru		
2.	Utvrditi početak izvlačenja snaga u dodiru, pravac njihovog povlačenja i liniju posedanja po dubini.	IG-1	Jedinice u borbenom dodiru		
3.	Pravovremeno otkriti pokret rezerve neprijatelja na pravcu ______ i liniju razvoja za borbu.	IG-2/1.mtbr		1.mtbr	
	itd.				

ANGAŽOVANJE SNAGA:

1. Radi pravovremenog prikupljanja obaveštajnih podataka i izvršenja postavljenih zadataka do ______ č. uspostaviti neposredni kontakt sa obaveštajno-bezbednosnim organom 2/1.mtbr i angažovati potčinjene jedinice.

2. Za izvršenje zadataka iz sastava potčinjenih jedinica formirati izviđačke organe koje angažovati po sledećem:
- O-1 sastava ______ u rejonu ______, početak osmatranja od ______ č,
- IP-1 sastava ______ uputiti pravcem ______ u ______ č,
- IG-1 sastava ______ uputiti pravcem ______, od ______ č. bazira u rejonu ______

3. Pravci obaveštajne odgovornosti potčinjenih jedinica ______

4. Izveštaje dostavljati:
- redovne do ______ č, vanredne po potrebi,
- redovni izveštaj pretpostavljenoj komandi do ______ č.

Prilog:
- dokumenta KZ

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP
č i n
ime i prezime
potpis

Prilog br. 2

VOJNA TAJNA
(Stepen poverljivosti)
Način otpremanja
Vreme uručivanja

KOMANDA 1.mtb
Vreme ______
Mesto ______

KOMANDI 3. mtč
(formacijski naziv komande)

NAREĐENJE ZA OBAVEŠTAJNO OBEZBEĐENJE Ob. broj ______
Sekcije ______ izdanje ______ god.
(razmera i naziv - broj lista)

1. Neprijatelj (daju se neophodni podaci o stanju i namerama neprijatelja ______ ______.

2. Zona (pravac - rejon) obaveštajne odgovornosti ______. Težište obaveštajnog obezbeđenja izraziti na pravcu (objektu) ______.

3. Za potrebe ove komande prikupiti sledeće podatke:

a) U pripremi za izvođenje b/d (do gotovosti za napad - odbranu, marš):

- do ______ otkriti (ustanoviti) jačinu, sastav i raspored snaga neprijatelja u rejonu ______,

- do ______ otkriti prisustvo, sastav i raspored artiljerijske jedinice neprijatelja, obraćajući posebnu pažnju na rejon ______,

- do ______ ustanoviti stepen inžinjerijskog uređenja i otkriti raspored i vrstu minskih polja, posebno na pravcu ______;

b) U toku izvođenja b/d (napad - odbrana, marš):

- ustanoviti jačinu, sastav i raspored snaga neprijatelja na pravcu ______,

- pratiti dejstvo artiljerijske jedinice iz rejona ______, pravovremeno otkriti početak njenog premeštanja, pravac i rejon novog vatrenog položaja,

- pravovremeno otkriti početak pokretanje rezerve na pravcu ______, njenu jačinu, sastav, liniju razvoja i pravac izvođenja protivnapada, itd.

4. U vremenu od ______ do ______ prepočinjavaju vam se sledeći organi (jedinice) ______.

5. Za potrebe ove komande formirajte i do ______ č. uputite IP(IG) jačine ______ radi (navesti zadatak - objekat dejstva) ______. Dokumenta KZ za održavanje veze sa ovim organima biće vam dostavljena (dostavite) do ______.

Prepad radi hvatanja neprijateljevog vojnika izvršite u vremenu od ______________ do ______________ u rejonu ______________.

6. U vašoj zoni (pravcu - rejonu) obaveštajne odgovornosti podatke prikupljaju (navesti vrste izviđačkih organa, njihovu pripadnost zadatke - objekte izviđanja): ______________ ______________ u rejonu ______________ od ______, ______________ u rejonu ______________ od ______.

7. Zarobljenike i prebegla lica, radi daljeg ispitivanja, zaplenjena dokumenta, naoružanje i opremu upućivati obaveštajnom organu ove komande u rejon ______________.

8. Održavanje veze:

Vezu sa obaveštajnim organom ove komande održavati u vezi rukovođenja i komandovanja, a sa vlastitim izviđačkim organima u posebnoj RMr. Talas vizuelnog izviđanja iz vazdušnog prostora ______________.

9. Dostavljanje izveštaja:

- redovni do ______________ sa stanjem u ______________.
- vanredni po potrebi.

Na originalu:

Izradio: ______________
(čin, ime i prezime)

Kucao: ______________
(čin, ime i prezime)

KOMANDANT
čin
Ime i prezime
potpis

Umnoženo u primeraka

Dostavljeno:
br. 1 ______ : ______________
kome — Dan, čas i način slanja

____

Podaci o ekspediciji (čin, ime i prezime, potpis)

____

Podaci o usmenom prenošenju — ko — kome — kada (dan i čas)

Na kopijama: ______________
(Overa tačnosti)

____
Čin, ime i prezime

____
Potpis

Prilog br. 3

VOJNA TAJNA
(Stepen poverljivosti)
Način otpremanja
Vreme uručivanja

KOMANDA 3.mtb
Vreme ______________
Mesto ______________

KOMANDI 1.mtbr

OBAVEŠTAJNI IZVEŠTAJ, Ob. broj ______

Sekcije: ______________, izdanje ______________ god.
(razmena i naziv - broj lista)

1. Od poslednjeg redovnog izveštaja prikupljeni su sledeći obaveštajni podaci:

a) Ispitivanjem ratnih zarobljenika i prebega:

____

b) Dejstvom izviđačkih organa:

____

c) Borbenim dejstvom jedinica:

____

d) Iz zaplenjenih dokumenata:

____

e) Od stanovništva:

____

f) Od ______ vojnoteritorijalne jedinice[20/]

____

2. Na osnovu raspoloživih podataka može se zaključiti:

a) jačina i raspored:

Neprijatelj je u toku ______ na pravcu ______________ izvršio ______________ i nalazi se u rasporedu po sledećem:

- 1. sv u rejonu ______________
- 2. sv u rejonu ______________
- 3. sv bez ______ najverovatnije u ulozi rezerve otkriven je u rejonu ______.
- ČVG sastava ______ otkrivena je u rejonu ______.

20/ Samo u zoni obaveštajne odgovornosti.

b) Cilj dejstva i verovatne namere neprijatelja:
____.

c) Gubici i novi taktički postupci neprijatelja:
____

3. Za dalje prikupljanje obaveštajnih podataka ______________ (npr. uputili smo IP-3 na pravac ______________), a nameravamo ______________ (npr., izvršiti izviđački prepad u rejonu ______________).

4. Molimo da za naše potrebe preduzmete (ustanovite): ______________.

a) Prepočinite sledeće organe ______________

b) Dostavite obaveštajne podatke o ______________ do ______________

c) Naredite komandi - da za naše potrebe ustanove (preduzmu) ______________
____.

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP
čin
Ime i prezime
potpis

NAPOMENA:

1. Na originalu, podatke o obradi, umnožavanju i distribuciji uneti prema Uputstvu za rad komandi - štabova (kao u Prilogu br. 2)

2. U redovni obaveštajni izveštaj ne unositi obaveštajne podatke koji su obuhvaćeni (poslani) vanrednim obaveštajnim izveštajem.

Prilog br. 4

KOMANDA 3.mtb
Vreme ______________
Mesto ______________

VOJNA TAJNA
(Stepen poverljivosti)
Rok uručenja

KOMANDI 1/3. mtbr

OBAVEŠTENJE O NEPRIJATELJU Ob broj ______________

Sekcije ______________, izdanje ______________ god.
(razmera i naziv - broj lista)

1. Na pravcu ______________ u ______________ č. prošla je kolona od tenkova i BVP i pristiglo u rejon ______________. Cenimo da ta jedinica pripada ______________ i da će biti (verovatno) angažovana na pravcu ______________.

2. U rejon ______________ u ______________ č. pristigla artiljerijska jedinica sa ______________ oruđa kalibra ______________ mm koja pripada ______________.

3. Zarobljeni kurir iz 2/1. mtč u ______ č. izjavio da se KM - 1.mtb nalazi u rejonu ______________, a rezerva bataljona u širem rejonu ______________. Izjava ovog zarobljenika do sada nije potvrđena.

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP
čin
ime i prezime
potpis

NAPOMENA:

Na originalu, podatke o obradi, umnožavanju i distribuciji uneti prema Uputstvu za rad komandi - štabova. (Kao u Prilogu br. 2).

Prilog br. 5

KOMANDA 3.mtb
Vreme ____________
Mesto ____________

VOJNA TAJNA
(Stepen poverljivosti)
Rok uručenja
Na ličnost PNŠ ZA ObO

KOMANDI 2mtbr

TRAŽENJE OBAVEŠTAJNIH PODATAKA Ob. broj ________
Sekcije ________________________ izdanje ________ god.
(razmera i broj - naziv lista)

1. Kratko navesti karakteristike dejstva neprijatelja iz kojih se vidi neophodnost podataka koji se traže.

2. Redosledom, po stepenu hitnosti navesti podatke koji se traže.

3. Kada, gde, kome i na koji način dostaviti tražene podatke.

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP
čin
ime i prezime
potpis

NAPOMENA:

Na originalu, podatke o obradi, umnožavanju i distribuciji, uneti prema Uputstvu za rad komandi - štabova (kao u Prilogu br. 2).

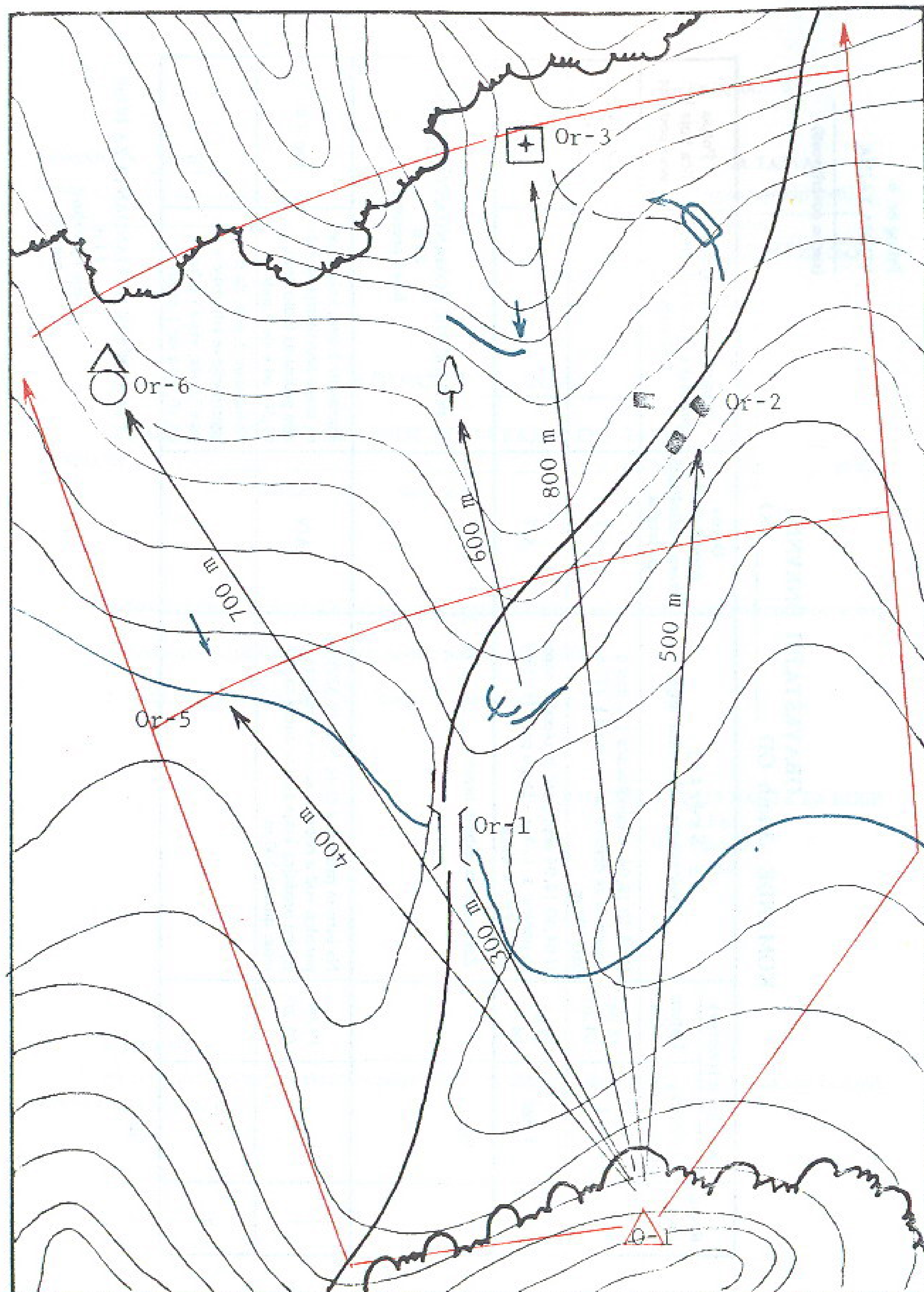
Prilog br. 6
VOJNA TAJNA
____
(stepen poverljivosti)

OBAVEŠTAJNI DNEVNIK
KOMANDE 3.mtb OD ____________ DO ____________

Redni broj	Ko i kada izveštava		Sadržaj izveštavanja - obaveštavanja	Ocena pouzdanosti izvora i istinitosti podataka	Traženje obaveštajnih podataka (ko, šta, kada, i od koga)	Potpis lica koje je unelo podatke
	Jedinica, organ, izvor	Datum i čas				
1.	IG-1	18.04. 04.20	U 04.10 18.04. 4 minobacača 120 mm u gotovosti za dejstvo sa vp s/z od k.282 za oko 500 m.	A/T		kap. I kl. N.N.
2.	1.mtč	18.04. 04.35	U 04,30 18.04 neprijatelj je otpočeo napad na pravcu: s. Lokve - Dugo polje (k. 386) sa 9 BVP i 4 tenka	A/T		kap. I kl. N. N.
	itd.		Zaključno sa rednim brojem ________ (n...)		POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP čin ime i prezime	
1.	IG-1	19.04. 05.20	Na južnim padinama Golo brdo (k.322) raspoređen vod u odbrani sa dva mitraljeza. Ispred prednjeg kraja žičana mreža sa tri reda, dužine 200 m.	A/V	Komandir 3.mtč; koja je jačina snaga neprijatelja na južnim padinama Golo brdo, 05,50, od k-de 3.mtb	kap. I kl.
2.					Komandant 3.mtb; da li ima neprijateljeve artiljerije u rejonu Uvala, vrsta i jačina 06,10, od k-de 1.mtbr.	

itd.

POMOĆNIK KOMANDANTA ZA BObP
čin
ime i prezime
potpis

Šema osmatranja

DNEVNIK OSMATRANJA

osmatračnice br. 1 komande 1. mtb,
početak u 04.00 č. 02. 06., završetak u 19.30 č. 04. 06. 1993. godine

Vreme	Gde je primećeno	Šta je primećeno	Kada i kome je dostavljeno
02.06. 04.20	Or. 1 desno 2, dalje 100 m	Jedinica jačine odeljenja sa jednim mitraljezom na položaju	Odmah, pomoćniku komandanta bataljona za BOb poslove
02.06. 04.32	Or. 2 levo 1	Grupa od 3 BVP u pokretu ka Or. 3	Odmah, komandantu bataljona
02.06. 05.10	Or. 4 dalje 100 m	Ukopava se jedinica jačine odeljenja sa jednim puškomitraljezom	Odmah, zameniku komandanta bataljona
02.06. 06.00	Or. 5	Grupa vojnika u pokretu	Odmah, zameniku komandanta bataljona za BOb poslove
	itd.		

BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA VOJSKE JUGOSLAVIJE

1. UGROŽAVANJE BEZBEDNOSTI SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I VOJSKE JUGOSLAVIJE

U Evropi se odvijaju duboke i izrazito dinamične promene koje menjaju njenu političku kartu. Nestala je ravnoteža snaga na kojoj je dugi niz godina počivala politika globalnog mira. Stvoren je nov odnos snaga razbijanjem Varšavskog ugovora i bivšeg SSSR-a, tako da je evidentno postojanje samo jednog vojno-političkog saveza (NATO). U kontekstu navedenih promena raspala se bivša SFRJ a konstituisana Savezna Republika Jugoslavija. Promene u njenom nepo- srednom okruženju su radikalne.

Nesebična i neskrivena pomoć koju strani faktor pruža Hrvatskoj i muslimanskim fundamentalistima u Bosni i Hercegovini, kao i težnja Albanije da prisvoji delove teritorije SRJ imaju višestruki negativni uticaj na vojnopolitički položaj naše države.

1.1. CILJEVI I NOSIOCI UGROŽAVANJA BEZBEDNOSTI SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Razbijanje bivše SFRJ po planovima secesionističkih snaga i stranog faktora nije uspelo u celosti, jer je umesto projektovane male i slabe Srbije, formirana Savezna Republika Jugoslavija, kao država srpskog i crnogorskog naroda, a delovi srpskog naroda koji žive van prostora SRJ vode odlučnu borbu za očuvanje nacionalnog entiteta i slobode. Kako ovaj krajnji cilj potčinjavanja srpskog i crnogorskog naroda novom svetskom poretku, na čelu sa SAD nije uspeo, realno je očekivati da će SRJ biti i dalje izložena sinhronizovanim i kombinovanim političkim, ekonomskim i vojnim pritiscima.

U uslovima sveobuhvatne ekonomske i političke blokade SRJ i njenog optuživanja za dezintegracione procese u Evropi i glavnog krivca za rat u bivšoj Bosni i Hercegovini i podstrekača Srba u Republici Srpskoj Krajini mogu se definisati ciljevi nosilaca ugrožavanja njene bezbednosti i to:

– dalja politička diskreditacija SRJ u međunarodnim odnosima;

– pretnja vojnom silom i ekonomsko iscrpljivanje;

– pružanje moralne, materijalne i vojne podrške secesionističkim, terorističkim i destruktivnim snagama, naročito na Kosovu i Metohiji, Raškoj oblasti i Vojvodini u cilju razbijanja integriteta SRJ.

Navedeni ciljevi ugrožavanja bezbednosti SRJ omogućavaju identifikaciju njihovih nosilaca koje u načelu možemo podeliti na *spoljnje* i *unutrašnje*.

Sa stanovišta različitosti ciljeva i interesa spoljnji nosioci ugrožavanja mogu se svrstati načelno u :

– članice evropske zajednice na čelu sa SR Nemačkom;
– SAD;
– islamske zemlje, na čelu sa Turskom.

Susedi SRJ koji imaju bilo kakve pretenzije u odnosu na našu zemlju, samostalno ili pod patronatom navedenih nosilaca ugrožavanja učestvuju u neprijateljskoj delatnosti.

Sa aspekta vojnog ugrožavanja, NATO i Zapadnoevropska unija su aktuelni i perspektivni nosioci ugrožavanja bezbednosti SRJ, a sa verskog aspekta katolicizam (Vatikan) i islam. Pod pritiskom navedenih nosilaca ugrožavanja bezbednosti SRJ, kao potencijalni ugrožavaoci mogu se pojaviti regionalne organizacije (Konferencija o evropskoj bezbednosti i saradnji (KEBS), Organizacija islamskih zemalja (OIZ), Organizacija nesvrstanih zemalja (ONZ)) i Organizacija ujedinjenih nacija (OUN).

Kada je reč o unutrašnjim nosiocima ugrožavanja, oni se mogu grupisati u dve grupe:

– secesionističke snage,
– terorističke snage.

Između ove dve grupacije (unutrašnja i spoljna) nosilaca ugrožavanja brzbednosti SRJ postoji stalna i višestruka sprega u prvom redu na psihološko-propagandnom i obaveštajno-agenturnom planu, a potom na planu pružanja obilate materijalne, pa i vojne pomoći. Ova sprega se neprekidno unapređuje i prilagođava aktuelnoj vojnopolitičkoj situaciji, čemu uveliko pogoduje i fizičko prisustvo predstavnika spoljnih grupacija u neposrednom okruženju, delimično i na prostoru SRJ. Kao neposredni realizatori unutrašnjih ugrožavalaca bezbednosti identifikovani su pojedinci, grupe, organizacije, pokreti i štabovi za planiranje i rukovođenje subverzivnom delatnošću protiv SRJ.

1.2. OBLICI UGROŽAVANJA BEZBEDNOSTI SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Bezbednost SRJ može biti ugrožena subverzivnom delatnošću i oružanom agresijom. Oružana agresija je najteži oblik ugrožavanja bezbednosti SRJ. S obzirom na to da se ova problematika izučava u okviru drugih nastavnih sadržaja, ovom prilikom neće se posebno razmatrati.

1.2.1. Subverzivna delatnost

Pod subverzijom, u širem smislu podrazumeva se organizovana podrivačka delatnost iz inostranstva protiv političkog i društvenog uređenja neke države ili njenih političkih, ekonomskih ili pravnih ustanova. Može biti otvorena ili tajna, neposredna ili posredna, a ima za krajnji cilj promenu nosilaca vlasti ili rukovodećih lica u državi, izmenu njenog ustavnog ili društvenog sistema. Oblici subverzije mogu biti različiti – od psihološko-propagandnih do terorističkih i pobunjeničkih aktivnosti. Zabranjena je pravilima međunarodnog prava.[1/]

Dubljim sagledavanjem suštine subverzije i njenim upoređenjem sa američkom doktrinom sukoba niskog intenziteta može se za-

1/ *Vojni leksikon,* VIZ Beograd, izdanje 1981.god, str.594

ključiti da se radi o istovetnom obliku ugrožavanja, jer doktrina sukoba niskog intenziteta načelno obuhvata spektar dejstava: terorizam, sabotaže, pobunjenička dejstva, gerilski rat, građanski rat i raznovrsne pritiske.

Analizom delovanja nosilaca ugrožavanja bezbednosti SRJ moguće je izdvojiti sledeće grupe subverzivnih delatnosti:

– obaveštajno-izviđačka delatnost;
– propagandno-psihološka delatnost;
– sabotažna delatnost;
– teroristička delatnost;
– politički, ekonomski i vojni pritisci.

Moguća posledica sinhronizovanog ispoljavanja navedenih subverzivnih delatnosti je *oružana pobuna*. Svi oblici subverzivnih aktivnosti planiraju se i organizovano sprovode, koordiniranim učešćem namenskih snaga (stranih obaveštajnih službi i vojnoobaveštajnih službi (SOS i VOS), snage za specijalna dejstva i svih drugih snaga (razne političke partije i organizacije, terorističke grupe i organizacije) koje imaju mogućnosti da doprinesu ostvarivanju krajnjeg cilja. Uspešno sprovođenje bilo kog oblika subverzije, pre svega zavisi od poznavanja stanja i predviđanja razvoja događaja u SRJ. Nosioci ugrožavnja bezbednosti SRJ do podataka o SRJ i VJ dolaze primenom obaveštajno-izviđačke delatnosti i kroz legalne metode (štampa, radio, TV, zvanični kontakti i sl.).

Obaveštajno-izviđačka delatnost – protiv SRJ je planska, kontinuirana i sprovodi se u svim sferama društvenog života zemlje, ali sa uvek izraženim težištem i prioritetom. Sprovode je, kako spoljnji tako i unutrašnji činioci ugrožavanja i to najčešće udruženi, sa jasnim ciljem i namerom da pravovremeno prikupe što veći broj tačnih podataka o stanju društveno-političkih, ekonomskih, kulturnih, međunacionalnih i drugih odnosa u SRJ, o stanju u VJ i njenim pripremama i sposobnosti za odbranu zemlje.

Obaveštajne službe nosilaca ugrožavanja bezbednosti SRJ imaju precizno definisanu ulogu u planiranju, prikupljanju i obradi podataka, ali i realizaciji planiranih ciljeva na psihološko-propagandnom planu, političkih, ekonomskih i vojnih pritisaka, kao i organizovanja terorističkih akcija i pobuna.

Nosioci obaveštajno-izviđačke delatnosti na teritoriji SRJ su pripadnici SOS i VOS ugrađeni u razna strana predstavništva, pre svega diplomatska kao i u okviru raznih misija evropske ekonomske zajednice (EEZ), KEBS-a, mirovnih snaga UN (UNPROFOR), Visokog komesarijata za izbeglice, Ujedinjenih nacija (UNHCR) i drugih humanitarnih organizacija. Prikupljanjem obaveštajnih podataka o VJ (organizacija, formacija, raspored i aktivnost jedinica i sredstava naoružanja i vojne opreme i drugi važni podaci o odbrambenim pripremama) se pre svega bave VOS, preko mreže obaveštajnih centara i punktova i obaveštajni organi koji lociraju u neposrednom i širem okruženju SRJ.[2/]

U obaveštajnu aktivnost na tlu SRJ uključene su i secesionističko-terorističke snage na Kosovu i Metohiji, Raškoj oblasti i Vojvodini u funkciji prikupljanja podataka o jačini, organizaciji i načinu upotrebe jedinica VJ na tom prostoru i o sistemu fizičkog obezbeđenja vojnih objekata koje su oni izabrali za ciljeve svog napada. Pouzdano je ustanovljeno da funkcionišu secesionističke obaveštajne organizacije, težišno usmerene na obaveštajno istraživanje VJ i organa MUP-a, pre svega u cilju planiranja i izvođenja terorističkih akcija.

Psihološko-propagandna delatnost – prema SRJ sprovodi se takođe kontinuirano i planski u funkciji diskreditacije SRJ u međunarodnim okvirima. Sprečavanje SRJ da međunarodnoj zajednici saopšti istinu jedan je od bitnih ciljeva psihološko-propagandne delatnosti. Time se stvaraju uslovi da nosioci ugrožavanja bezbednosti SRJ nesmetano poluistinama i lažima sistematski obmanjuju vlastitu i svetsku javnost o srpskom narodu, odnosno proglase ga agresorom i jedinim krivcem za rasturanje bivše SFRJ i međunacionalni, etnički i verski rat koji se vodi na ovim prostorima. Ovakvim svojim delovanjem žele da prikriju svoje prave ciljeve agresivne i osvajačke politike i iznađu način za oružanu agresiju na SRJ, Republiku Srpsku i RSK.

2/ Posebna aktivnost registrovana je na moru sa brodova 6.flote RM SAD koji učestvuju u blokadi SRJ i Jadranskog mora i iz vazduha sa aviona E–3A u sistemu ranog otkrivanja, navođenja i kontrole – AWACS. Humanitarni letovi nad Bosnom i Hercegovinom takođe su iskorišćeni za prikupljanje podataka i dodatna snimanja iz vazdušnog prostora, a potom i letovi borbenih aviona NATO pod nazivom „Sprečiti let". Ove snage upućene su na navedene prostore na osnovu rezolucije br. 820 Saveta bezbednosti OUN.

Cilj ovog vida subverzivne delatnosti prema SRJ je da i među njenim građanima pronađe i podstakne one snage koje su spremne da se aktivno uključe u sprovođenju ostalih oblika subverzivnih delatnosti u funkciji nosilaca rušenja ustavnog uređenja SRJ.

Strani faktor psihološko-propagandnom aktivnošću težišno pokušava da internacionalizuje „problem" nekih nacionalnih manjina (Albanaca, Muslimana i Mađara) u SRJ i pruži podršku u ostvarivanju njihovih secesionističkih ciljeva (specijalni status pod zaštitom UN, državnost i dr.) što negativno utiče na bezbednost SRJ. Nosioci psihološko-propagandne aktivnosti su pre svega sredstva masovnih medija, ali i svi drugih pojedinci, organi i institucije koje imaju mogućnosti za takvo delovanje protiv SRJ.

Sabotažna delatnost – Pod sabotažom se podrazumeva smišljena i prikrivena neprijateljska delatnost pojedinaca ili grupa radi izazivanja materijalne štete u proizvodnji, radnoj organizaciji ili objektima na kojima rade. Karakteristično je za sabotere da svojim radom ili neradom izazovu što veće i šire štete, a istovremeno da se dobije utisak kao da je šteta nastupila kao posledica slučajnosti, nemarnosti, javašluka, lošeg materijala, tehnologije ili konstrukcije uređaja ili mašine.[3/]

Iskustva iz prakse pokazuju da saboteri ne moraju uvek biti neposredni rukovaoci sredstvima naoružanja i vojne opreme već i lica na komandnim dužnostima u VJ.

Kada je u pitanju vojna organizacija, sabotažna delatnost može se vršiti na sredstvima naoružanja i vojne opreme (NVO), kako u fazi projektovanja i proizvodnje, tako i u fazi neposrednog korišćenja nekog sredstva (avion, tenk, sredstva veze, minsko-eksplozivna sredstva i sl.). Zbog prikrivenog načina izvršenja ovog dela i posledica koje se mogu ispoljiti tek u fazi korišćenja sredstava NVO, teškoće u pogledu otkrivanja izvršilaca sabotažne delatnosti su velike.[4/] Ukoliko

---

3/ *Leksikon bezbednosti,* dr Obren Đorđević, izdanje Partizanska knjiga, 1986. god.

4/ Primer: – prilikom proizvodnje piropatrona za blizinske upaljače avio-bombi koji su se proizvodili u FNP „Bratstvo"–Travnik od ukupno 50 komada ovih upaljača samo je 7 bilo ispravno. Neispravnost je otkrivena zahvaljujući budnosti članova konstruktorskog tima, koji su izvršili ispitivanje slučajnog uzorka iz cele serije, iako to propisi nisu zahtevali. Posledice ovog sabotažnog dela bile bi 43 neeksplodirane avionske bombe i toliko neuništenih ciljeva, kao i nemogućnost utvrđivanja uzroka ovim otkazima.

bi sabotaža bila masovnije primenjivana i kombinovana sa drugim oblicima subverzivne delatnosti, u neposrednoj ratnoj opasnosti i samom ratu, može imati ogromnog negativnog uticaja na bezbednosno-političku sistuaciju na teritoriji i među stanovništvom (otkazi u snabdevanju električnom energijom i vodom, nefunkcionisanje saobraćaja, PTT i drugo), kao i u jedinicama i ustanovama VJ (otkazi tehnike, neispravnog goriva i maziva, MES i sl.).

Terorizam – je najgrublji oblik subverzivne delatnosti protiv SRJ. Terorističko delovanje u suštini predstavljaju prikrivene tajne akcije, čiji su izvršioci pripadnici secesionističkih, ekstremističkih i drugih destruktivnih snaga, a sprovode ga radi ostvarivanja nekih političkih ciljeva.

Politički, ekonomski i vojni pritisci – kao oblici ugrožavanja bezbednosti SRJ i VJ su usmereni na iznuđivanje ustupaka ili modifikovanje stavova naših najviših državnih organa po bitnim pitanjima unutrašnjeg razvoja i društvenog uređenja zemlje ili pojedinih spoljno-političkih aktivnosti SRJ. Negativne posledice po naš društveno-politički razvoj i ekonomski sistem su razorne i dugotrajne, zbog toga što jednom zauzet stav od strane nosilaca ugrožavanja bezbednosti SRJ prema našoj zemlji trpi samo manje korekcije u tehničkim okvirima a u svim oblicima primene prisutna je krajnja odlučnost u realizaciji krajnjih ciljeva.

Postojanje brojčano jakih, tehnički dobro opremljenih i obučenih snaga za brze intervencije, kao i stacioniranost delova oružanih snaga SAD na tlu Evrope (Italija, Grčka) veoma često se koriste za sprovođenje raznovrsnih vojnih pritisaka protiv naše zemlje. Prisustvo SAD i NATO nad nebom bivše Bosne i Hercegovine i većeg broja brodova ovih zemalja u Jadranskom moru[5/] sa tendencijom narastanja njihovog broja, samo su potvrda sve češće primene vojnih pritisaka za ostvarenje njihovih ciljeva u odnosu na srpski narod i SRJ. Upravo sprovođenje kontrole u zoni zabranjenih letova nad bivšom Bosnom i Hercegovinom je najprovokativniji i najgrublji oblik vojnog pritiska na srpski narod u toj bivšoj jugoslovenskoj republici, ali i na

---

5/ U toku 1992. i prvom tromesečju 1993. god. u Jadranskom moru bilo je angažovano: 5 nosača aviona, 25 ratnih brodova, 4 nuklearne podmornice i ve'i broj pomoćnih brodova.

SRJ, koju strani faktor neprekidno optužuje za rat u BiH. U realizaciji ovog zadatka veliki nesklad između potreba i angažovanosti snaga veoma jasno ukazuje na krajnje namere njegovih nosilaca.[6/]

Posredno uključivanje SAD u kontrolu sprovođenja zabrane plovidbe jugoslovenskim brodovima Dunavom, korišćenje teritorije Mađarske i Albanije za izviđanje prema SRJ (avioni E-3A, AWACS) i razne vežbe u vezi sa situacijom na tlu bivše Jugoslavije i nagoveštaji vojnog angažovanja prema SRJ, takođe predstavljaju oblike vojnih pritisaka. Važnu ulogu u vršenju vojnih pritisaka na SRJ imaju i oružane snage Hrvatske i muslimanske Bosne i Hercegovine, koje permanentno pokušavaju sa ubacivanjem izvidačko-diverzantskih i terorističkih grupa u SRJ sa ciljem izviđanja i vršenja terorističkih i pobunjeničkih aktivnosti.

Oružana pobuna je najekstremniji i najsloženiji oblik ispoljavanja subverzije kada terorističke ili destruktivne snage, samostalno ili uz podršku stranog faktora, oružanom borbom pokušavaju da realizuju krajnji cilj.

Oružana pobuna protiv Savezne Republike Jugoslavije je najsloženiji oblik subverzije kada secesionističke i destruktivne snage, pojedinačno ili udružene, samostalno ili uz podršku iz inostranstva, koordiniranom i sinhronizovanom primenom svih subverzivnih delatnosti, pre svega oružanih, pokušavaju da otcepe deo teritorije ili nasilno promene ustavom SRJ utvrđeno društveno uređenje.

Kao što se iz definicije vidi, oružana pobuna je usmerena ka nasilnom rušenju ili promeni ustavnog uređenja, uz primenu, u prvoj fazi, ilegalnih metoda a potom uz masovnu upotrebu oružja suprotstaviti se legitimnim organima vlasti. Obzirom da se radi o jednom od oblika subverzivnih delatnosti u okviru oružane pobune biće iskorišćene i druge mogućnosti i kombinovanje podrivačkih delatnosti radi ostvarenja konačnog cilja (štrajkovi, masovne demonstracije, sabotaže i sl.).

Secesionističke snage u SRJ su dostigle izvestan stepen pripremljenosti za oružanu pobunu. I dalje se intenzivno pripremaju da tim metodom borbe realizuju krajnji cilj.

6/ Ukupno je angažovano 56 aviona iz SAD, Holandije, Francuske i V. Britanije.

Oružana pobuna sama po sebi ne bi mogla ugroziti SRJ, ukoliko ne bi bila podržana od spoljnjeg faktora, a naročito od strane naših najbližih suseda, Oružana pobuna može da predstavlja uvod u oružanu agresiju na SRJ.

1.3. MERE SUPROTSTAVLJANJA I ZAŠTITE

Nepovoljno geopolitičko i geostrategijsko okruženje SRJ i određeni unutrašnji razlozi nameću potrebu formulisanja definisanja i prilagođavanje politike odbrane koja će uspešno štititi i zaštititi vrednosti SRJ i obezbediti njihov razvoj, što je jedan od bitnih uslova opstanka države. Normativno i sistemski je regulisan jedinstven sistem odbrane i bezbednosti, koji omogućava efikasno organizovanje i suprotstavljanje svim spoljnjim i unutrašnjim nosiocima ugrožavanja. Državni organi su neposredno odgovorni za organizovanje, pripremu i ostvarivanje odbrane zemlje.

Glavna snaga odbrane leži u narodu i vojsci, zasnovanoj na opštoj vojnoj obavezi i dužnosti svih građana da brane zemlju i na profesionalnim vojnicima u VJ.

Odbrana suvereniteta, teritorije, nezavisnosti i ustavnog poretka su osnovni i prioritetni zadaci Vojske Jugoslavije. Ona neposredno angažuje sve svoje potencijale u slučaju oružane agresije na SRJ ili usled oružane pobune sa ciljem slamanja agresorove ofanzivnosti, nanošenja gubitaka i njegovog uništenja, odnosno proterivanja sa teritorije. Kakvu će strategiju VJ primeniti u datoj situaciji zavisi od konkretne ratne situacije i odluke Vrhovnog saveta odbrane SRJ.

Pravovremeno i realno procenjivanje namera nosilaca subverzije, otkrivanje njihovih ciljeva i planova, posebno strategije koju će primenjivati u funkciji ostvarenja svojih ciljeva, efikasno onemogućavanje sprege između unutrašnjih i spoljnjih nosilaca ugrožavanja bezbednosti SRJ i energična borba protiv svih oblika subverzivne delatnosti, najbolji je način suprotstavljanja, kako protiv subverzije, tako i u slučaju oružane agresije. Borba protiv subverzije je i u funkciji preventive, obzirom da je intenzivna i neprekidna subverzivna delatnost priprema i mogući uvod u otpočinjanje oružane agresije.

U realizaciji navedenih aktivnosti u funkciji borbe protiv subverzije učestvuju svi subjekti SRJ, svaki u svom delokrugu rada (Vrhovni savet odbrane, Savezna vlada, Skupština, VJ, MUP i dr.).

Organi i službe bezbednosti nosioci su funkcije otkrivanja, praćenja i sprečavanja subverzivne delatnosti koja se odvija tajno. Pribavljeni podaci se koriste za donošenje pravovremenih i valjanih odluka, kako u funkciji vođenja unutrašnje i spoljne politike, tako i u pogledu primene strategije borbe protiv nosilaca subverzivne delatnosti i suprotstavljanja eventulanoj agresiji na SRJ.

Iako Vojska Jugoslavije nije glavni nosilac borbe protiv subverzivne delatnosti, uzima učešće u toj borbi, naročito u slučajevima ako bi ova delatnost imala obeležja državnog terorizma i oružane pobune. Pored toga Vojska Jugoslavije ima naglašenu ulogu u formiranju, očuvanju i menjanju vojnopolitičkog položaja SRJ na Balkanu i u Evropi. Njen osnovni zadatak je odvraćanje potencijalnog agresora od njegovih namera prema SRJ, a ako do agresije ipak dođe, da mu se oružanom borbom suprotstavi od same granice, nanese mu nenadoknadive gubitke i protera ga sa teritorije SRJ.

2. SAVREMENI OBAVEŠTAJNO-BEZBEDNOSNI SISTEMI

2.1. POJAM, NASTANAK, RAZVOJ I ULOGA OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI U DRUŠTVU

Obaveštajno-bezbednosni sistem čine sve obaveštajne, kontraobaveštajne i policijske organizacije jedne države. Ovim sistemom rukovodi najuži politički vrh ili šef države, neposredno ili preko grupe savetnika.

Njegovi ključni zadaci su:

– prikupljanje posebno čuvanih tajnih podataka o spoljnim i unutrašnjim aktuelnim i potencijalnim protivnicima;

– zaštita državnih, vojnih i drugih tajni vlastite države i

– subverzivno delovanje prema protivnicima.

Obaveštajna služba

Obaveštajna služba je organizacija države (političkog pokreta, partije) namenjena da prikuplja i izučava podatke (stepenovane oznakom tajnosti) o drugim državama i unutrašnjim protivnicima i učestvuje u realizaciji političkih ciljeva vlastite zemlje. Ona vrši svoju delatnost na osnovu zahteva i usmeravanja od šefa države, vlade ili ministra, zavisno od položaja date ustanove u nacionalnom obaveštajnom sistemu ili od rukovodstva pokreta. Savremene obaveštajne službe predstavljaju veoma razvijenu i moderno opremljenu instituciju državnog aparata u kojoj radi veliki broj stručnjaka iz svih oblasti ljudske delatnosti specijalizovanih za rad na obaveštajnom planu, tako da u nekim situacijama svojim akcijama utiču na ishod značajnih političkih zbivanja kao i na međudržavne odnose pojedinih zemalja.

Obaveštajna služba se javlja na određenom stepenu društvenog razvitka odnosno u vreme pojave države kao osnovnog oblika klasnog organizovanja društva. Ova delatnost se od samog početka

pokazala kao nezamenljiva potreba državne vlasti i neophodan uslov za njeno uspešno funkcionisanje, kako na spoljnjem tako i na unutrašnjem planu.

Nastanak i uobličavanje obaveštajne službe posebno je ubrzalo često vođenje ratova među državama. Pokazalo se da bez solidnog poznavanja protivnika, njegovog vojnog organizovanja, opremljenosti, namera i slično, nije moguće postići uspeh. U početku su te podatke prikupljale uhode i izviđači, neposredno pre početka i u toku borbenih dejstava, ali to nije moglo da zadovolji potrebe komandovanja. Naime, razvoj društva i sve složeniji odnosi među državama nametnuli su potrebu pribavljanja širih (ne samo vojnih) informacija o drugim zemljama, pa je i to zahtevalo dalji razvoj obaveštajne službe i njene funkcije.

U periodu kapitalizma stvorene su snažne i razgranate obaveštajne organizacije (u oružanim snagama, većini državnih resora i u vodećim partijama) kojima su postavljeni složeni zadaci a istovremeno data velika ovlašćenja za prikupljanje obaveštajnih podataka iz svih sfera društvenog života.[7/] U razvijenim državama posle II svetskog rata, kao posledica stvaranja vojnopolitičkih blokova, nastaju nadnacionalni obaveštajni sistemi, koji predstavljaju deo vojnih struktura NATO.[8/] Obaveštajna služba predstavlja, specifičan i sastavni deo državnog aparata celokupna njena delatnost i zadaci su strogo usklađeni sa ciljevima rukovodećih organa države. Dostavljanjem informacija državnom rukovodstvu o političkim, vojnim i ekonomskim

---

7/ Poznata doktrina „totalne špijunaže" po sveobuhvatnosti i bezobzirnosti u primeni načela „cilj opravdava sredstvo", karakterističan je za totalitarne režime nacističke Nemačke, fašističke Italije i Japana, verovatno će ostati neprevaziđena u savremenom društvu.
Na ovim iskustvima, praktično se temelji rad savremenih obaveštajnih službi, posebno velikih sila (SAD, ZND, SRN, i dr.

8/ Pri komandama stalnih snaga pakta obrazovane su obaveštajne ustanove koje vrše funkciju obaveštavanja organa komandovanja. U zajedničkom obaveštajnom organu, službe država članica imaju svoje predstavnike. Unutar zajedničkog obaveštajnog organa odlučujući položaj imaju predstavnici vodeće blokovske sile (SAD) u savezu. Oblici saradnje i zajedničkog rada odvijaju se kroz: obavljanje obaveštajnih procena; razmenu obaveštajnih podataka; raspodelu pravaca obaveštajnog istraživanja; ustupanje izvora podataka između službi; korišćenje pojedinih izvora podataka od dve ili više službi i razmenu tehničkih sredstava koja se koriste za obaveštajno istraživanje.

prilikama u drugim zemljama, obaveštajna služba doprinosi celishodnom vođenju spoljne politike. Isto tako, blagovremenom eksploatacijom informacija o stanju i raspoloženju u sopstvenoj zemlji doprinosi efikasnijem angažovanju državnog aparata u rešavanju ili usaglašavanju postojećih unutrašnjih protivurečnosti (suprotstavljanje unutrašnjim protivnicima).

Pored toga, savremene obaveštajne službe se i direktno angažuju u sprovođenju politike svojih vlada. Koristeći se tajnim sredstvima i metodama, one na razne načine nastoje da aktivno utiču na tokove političkih zbivanja u drugim zemljama. S tim u vezi, nema oblasti društvenog, političkog, ekonomskog, vojnog i kulturnog života za koju se obaveštajne službe ne interesuju i to ne samo o sadašnjim i mogućim protivnicima već i o prijateljima i saveznicima. Prema inostranstvu to može biti izraženo kao „pružanje" raznovrsne tajne podrške režimima koji im odgovaraju ili kao organizovanje i tajno podsticanje prevrata radi dovođenja na vlast političkih istomišljenika.

Kontraobaveštajna služba

Kontraobaveštajna služba (KOS) je specijalizovana organizacija države (političke partije, pokreta) namenjena da otkriva, prati i učestvuje u sprečavanju (onemogućavanju) delatnosti SOS i VOS, terorističkih, ekstremističkih i drugih destruktivnih snaga u vlastitoj zemlji.

Na stvaranje kontraobaveštajne službe uticale su i unutrašnje klasne protivrečnosti koje postoje u svakoj državi. To je uslovilo potrebu da se u okviru državnog aparata stvori specifična organizacija koja bi u zemlji otkrivala tajne delatnosti svojih protivnika ili neprijatelja.

Kontraobaveštajna služba otkriva i identifikuje izvore podataka protivnika u strukturama državnog aparata i na teritoriji vlastite zemlje. Prati obaveštajnu aktivnost neprijatelja radi utvrđivanja kojim se metodama, služi i procenjuje i štiti objekte napada – predmet interesovanja. Preseca delovanje strane obaveštajne službe eliminisanjem njenih izvora podataka. Planira, organizuje i predlaže primenu bezbednosnih mera u strukturama pokreta ili države i pruža pomoć

svim subjektima da se organizuju na poslovima zaštite tajnih podataka i objekata. Organizuje i neposredno vrši obmanjivanje neprijatelja plasiranjem dezinformacija i predlaže nadležnim subjektima da preduzimaju političke i druge mere u istom smislu.

U toku XIX veka u svim razvijenim državama obrazuju se kontraobaveštajne službe, prvenstveno u oružanim snagama, pošto su one najviše bile ugrožene od delovanja stranih obaveštajnih službi.[9/]

Postoje i nadnacionalni sistemi bezbednosti zasnovani na saradnji i zajedničkom radu službe bezbednosti država članica kroz sledeće oblike:

– razmena podataka o otkrivenim metodama i oblicima delovanja obaveštajnih službi protivnika i ustupanje obaveštenja o konkretnim nosiocima te delatnosti;

– otkrivanje na svojoj teritoriji nosilaca neprijateljske delatnosti prema državi iz sopstvenog bloka i predavanje organima zemlje protiv koje je uperena ta aktivnost;

– zajedničko angažovanje na konkretnim bezbednosnim zadacima – naročito dolazi do izražaja u saradnji između vojnih organa bezbednosti država čije snage stacioniraju na teritoriji druge zemlje saveza sa domaćim organima.

2.2. SADRŽAJ I KARAKTERISTIKE RADA OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI

Veliki broj i složenost zadataka koje izvršavaju savremene obaveštajne službe čine sadržaj njihovog rada veoma raznovrsnim. Prema mestu odvijanja i ciljevima koji se žele postići, celokupna njihova delatnost mogla bi se uslovno podeliti na tri oblika: obaveštajna, kontraobaveštajna i prevratnička (subverziona) delatnost.[10/]

9/ Iz razloga celishodnosti i racionalnosti organizovanja borbe protiv spoljnjih i unutrašnjih ugrožavanja države, kontraobaveštajni i poslovi političke policije integrišu se u službe bezbednosti (Federalni biro – FBI u SAD, kontraobaveštajna služba MIS-u V. Britanija, Uprava za nadziranje teritorije DTS u Francuskoj i dr.).

10/ U praksi se ove delatnosti obaveštajnih službi međusobno prepliću i kombinuju, tako da je teško između njih povući neke oštre granice.

Obaveštajna delatnost

Obaveštajna delatnost je skup planskih, organizovanih i neprekidnih mera i postupaka koje preduzimaju njeni nosioci, radi ostvarenja uvida u stanje, mogućnosti i namere zemalja (država) i pojava koje su objekat obaveštajnog istraživanja. Pribavljanje ovakvih podataka predstavlja veoma složen posao, jer su oni u svim državama najčešće dobro čuvani i zaštićeni kao tajna. Zato su savremene obaveštajne službe, u izvršavanju ovih zadataka prinuđene da se prvenstveno koriste raznovrsnim tajnim sredstvima i metodama. One moraju vršiti tajni prodor u institucije države koju istražuju, kako bi stvorile sigurne izvore informacija. Pri tome deluju često veoma agresivno.

Proces obaveštajne delatnosti predstavlja ciklus, čije su osnovne faze: planiranje, prikupljanje, obrada i korišćenje podataka.

Planiranje obaveštajne delatnosti se zasniva na konkretnim zahtevima – potrebama države, mogućnostima i raspoloživim podacima. Ono treba da izražava realne i prioritetne zadatke i da bude u skladu sa raspoloživim snagama i vremenom.

Prikupljanje podataka je neprekidan i složen proces, koji podrazumeva korišćenje mnoštva različitih izvora informacija. To je najobimnija i najznačajnija faza u procesu obaveštajne delatnosti za čiju se realizaciju angažuje najviše snaga i sredstava obaveštajnih službi.

Obrada podataka, obuhvata razvrstavanje, analizu, upoređivanje i ocenu svih prispelih obaveštenja i izvlačenje odgovarajućih zaključaka. To je posao istraživača – analitičara visokih stručnih kvaliteta od čijeg rada zavisi kako će prikupljeni podaci biti iskorišćeni. Danas se za obradu podataka koriste savremeni elektronski sistemi, koji, pored ekonomičnosti i naučne objektivnosti ovu fazu obaveštajnog procesa znatno ubrzavaju.

Korišćenje podataka, kao završna faza obaveštajnog procesa, predstavlja ustupanje obrađenih podataka neposrednim korisnicima, za čiji račun je u osnovi obaveštajni proces i organizovan.

Kontraobaveštajna delatnost

Kontraobaveštajna delatnost je skup, planskih, organizovanih i neprekidnih mera i postupaka, koje preduzimaju obaveštajne i kontraobaveštajne organizacije i službe radi sprečavanja delatnosti stranih obaveštajnih i vojnoobaveštajnih službi i unutrašnjih protivnika protiv vlastite zemlje i njenih oružanih snaga.

Ova delatnost obaveštajnih službi se pretežno odvija na sopstvenoj teritoriji. Ona ima zaštitni karakter, zbog čega se često naziva „defanzivnom" obaveštajnom odnosno, kontraobaveštajnom delatnošću. Sračunata je na otkrivanje i onemogućavanje rada stranih obaveštajnih službi u sopstvenoj zemlji, kao i svih drugih struktura koje se tajno bave podrivačkim aktivnostima.

Kontraobaveštajnom aktivnošću se postiže:

– zaštita vitalnih državnih tajni od stranih obaveštajnih službi, odnosno onemogućavanje špijunaže;

– otkrivanje i sprečavanje svih oblika tajne podrivačke delatnosti protiv sopstvene zemlje, čiji su inicijatori strane obaveštajne službe;

– otkrivanje i onemogućavanje tajnog prevratničkog delovanja protiv postojećeg poretka svih stuktura unutrašnjeg protivnika.

Neovisno od toga što je kontraobaveštajna delatnost u osnovi defanzivna, odbrambena, organi koji se njome bave najčešće se postavljaju veoma ofanzivno. Oni vrše prodore u obaveštajne institucije drugih zemalja sa ciljem da blagovremeno otkriju i lakše osujete njihove planirane aktivnosti protiv sopstvene zemlje.

Prevratničko delovanje

Obaveštajne službe, učestvujući u sprovođenju politike svoje vlade, partije ili pokreta, posebnim tajnim metodama i sredstvima, aktivno utiču na menjanje stanja u drugim zemljama. To se ispoljava u različitim oblicima najgrubljeg subverzivnog delovanja kojim se ide sa tim da se ojačaju sopstvene političke i druge pozicije u zemljama za

koje su zainteresovane. Jačanje sopstvenog uticaja u drugim zemljama može biti dvojako izraženo:

– pružanje pomoći i podrške ugroženim režimima čija im politika odgovara;

– tajno organizovanje prevrata radi dovođenja na vlast svojih političkih istomišljenika.

Ovaj oblik delovanja obaveštajnih službi naročito je došao do izražaja u periodu od drugog svetskog rata naovamo, kao sastavni deo politike vodećih svetskih sila. Ovako delovanje obaveštajnih službi je sastavni deo strategije sukoba niskog intenziteta i deo globalne politike SAD i NATO.

Karakteristike rada savremenih obaveštajnih službi

Pored razumljivih razlika u ukupnom pokušaju obaveštajnih službi pojedinih zemalja, postoji niz zajedničkih karakteristika njihove organizacije i delovanja. S tim u vezi, svojstvene su im uglavnom sledeće karakteristike:

– sveobuhvatnost u radu, ali uvek sa izraženim težištem koja se ogleda u interesovanju za sve oblasti državne aktivnosti i društvenog života zemlje koju obaveštajno istražuju. To su pre svega: političko stanje i odnosi, odbramabeni sistem, ekonomika i stanje privrednog sistema i dr.;

– neprekidnost i intenzitet delovanja, bez obzira na političko-vojnu situaciju u svetu ili zemlji i formalnih međudržavnih odnosa. Obaveštajne službe moraju stalno obezbeđivati neophodne podatke svom političkom i vojnom rukovodstvu za celishodno odlučivanje. Obično se kaže da za rad obaveštajnih službi ne postoji mirno i ratno stanje, već je stalno ratno stanje;

– agresivnost u izvršavanju zadataka, predstavlja ustanovljen način ponašanja savremenih obaveštajnih službi. To podrazumeva drsko i energično prodiranje u institucije protivnika koje donose značajne odluke – kako bi se izbeglo pasivno iščekivanje događaja ili slučajnosti da bi se došlo do određenog podatka;

– masovnost snaga i sredstava (ljudstva i tehnike), koja je ustanovljena sveobuhvatnošću rada i interesovanja obaveštajne službe;

– pravovremenost dostavljanja podataka, koja je jedna od najbitnijih karakteristika rada obaveštajnih službi jer ako podatak nije blagovremeno dostavljen on gubi svoju vrednost, te se ne može u potpunosti iskoristiti;

– centralizacija u radu, omogućava uspešno rukovođenje složenim obaveštajnim sistemom i ekonomijom snaga i sredstava;

– visoka stručnost i specijalizacija kadra, što je posledica sveobuhvatnosti i interesovanja obaveštajnih službi iz svih oblasti ljudske delatnosti;

– koordinirano delovanje nacionalnih obaveštajnih službi u okviru vojnopolitičkog saveza (NATO), koje podrazumeva zajedničko planiranje, razmenu podataka,[11/] korišćenje teritorije i institucija za ugradnju obaveštajnih snaga i sredstava. Tako pri vrhovnim i regionalnim komandama NATO-a postoje zajednička obaveštajna tela sastavljena od pretstavnika svih zemalja članica a postojeći zajednički sistemi za elektronsko izviđanje.

2.3. METODI RADA OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI

Pod metodama rada obaveštajnih službi podrazumevaju se načini upotrebe njihovih snaga i sredstava u izvršavanju osnovnih zadataka. Izbor i primena pojedinih metoda rada uslovljava više činilaca, kao što su:

– zadatak, odnosno cilj koji se njegovim izvršenjem želi postići;

– vreme izvršenja zadatka (najveći broj metoda rada koji se primenjuje u miru primenjuju se i u ratu);

11/ Obaveštajne službe Zapada i NATO imaju bilateralni aranžman o razmeni pribavljenih podataka o Jugoslaviji što čine redovito i unilateralno a naročito u ovakvim kriznim situacijama.

– mesto gde se zadatak izvršava (jedni metodi se primenjuju na sopstvenoj teritoriji, drugi na teritoriji savezničke zemlje a treći na teritoriji mogućeg protivnika).

U praksi je uobičajena podela metoda rada obaveštajnih službi na one koji su dopušteni pozitivnim propisima zemlje u kojoj se primenjuju i one koji to nisu. Po toj osnovi postoje *legalni* i *ilegalni metodi*.

Takođe je poznata podela metoda rada i prema sredstvima, odnosno snagama koje imaju glavnu ulogu u izvršenju nekog zadatka (npr. agenturni metod, metod primene prislušne operativne tehnike, metod elektronskog izviđanja itd.).

S tim u vezi, postoje više ovakvih podela metoda rada, jer skoro svaka obaveštajna služba ima svoju kategorizaciju osnovnih pojmova (koji se donekle međusobno razlikuju). Međutim, sa stanovišta zaštite od tih aktivnosti, najcelishodnija je jednostavna podela na metode prikupljanja podataka i metode prevratničkih delatnosti.

Metodi prikupljanja podataka

S obzirom na to da je pribavljanje informacija bio i ostao osnovni zadatak većine obaveštajnih organizacija te je razumljivo što su metodi njegovog izvršavanja najpotpunije razrađeni i uhodani.

Među njima se ističu sledeći:

– *Korišćenje otvorenih izvora informacija* (legalni metod) obezbeđuje veliku mogućnost sagledavanje stanja u svim oblastima života jedne zemlje. S tim u vezi obaveštajane službe, preko svojih posebnih analitičkih organa,[12/] sistematski prate rad sredstava za javno informisanje, kao i svu izviđačku delatnost koja bi mogla sadržati neke interesantne informacije. (Upoređivanjem objavljenih informacija iz više izvora o nekoj činjenici ili događaju dobija se realna slika čak i o onome što su autori pojedinačno pokušali da prikriju). Pored ovih izvora, obeštajne službe iniciraju izradu „naučnih" studija u zajedničkim istraživačkim projektima; preko svojih ljudi koriste sve oblike

12/ Pri nekim ambasadama i vojnim izaslanstvima u Beogradu postoje jaki „prevodilački uredi" koji prate gotovo sve javne publikacije, posebno vojne.

komuniciranja na osnovu naučnih, kulturnih, ekonomskih i drugih veza; upućuju svoje ljude na redovno vojno i drugo školovanje u zemlje od interesa itd. Ovakvo korišćenje legalnih mogućnosti u miru stvara uslove obaveštajnim službama da svoje ključne izvore informacija (agenturu) čuvaju („konzerviraju") za ratne uslove.

– *Metod neposredne opservacije* (osmatranje) realizuje se direktnim obilascima interesantnih pravaca ili rejona i predstavlja lično izviđanje. Najčešće ga primenjuju vojni obaveštajci (članovi vojnih izaslanstava). Pored pribavljanja novih informacija, cilj ove opservacije može biti i da se provere neki podaci ili nagovešteni događaji, pri čemu se skoro redovno koriste uređaji za osmatranje i foto-snimanje. Ovaj metod se nalazi na samoj granici legalnih i ilegalnih. Naime, opservacija se može vršiti kretanjem u neposrednoj blizini zabranjene zone, što formalno nije zabranjeno, ali često dolazi do prekoračenja i zloupotrebe.

– *Agenturni metod* podrazumeva korišćenje tajnih saradnika obaveštajane službe za upoznavanje stanja, mogućnosti i namera protivnika. Smatra se najefikasnijim metodom, pod uslovom da obaveštajci raspolažu tajnim saradnicima (agentima) kojima su dostupni značajni podaci. Zato se nastoji da ovi budu ugrađeni u ključne institucije državne, odnosno vojne administracije. Ovim metodom dobijaju se informacije (kopije dokumenata i sl.) blagovremeno i direktno sa izvora, koje, pored slike stanja i najsuptilnijih odnosa, ukazuju na planove i namere. Međutim, ovo je istovremeno i najrizičniji metod, jer se u slučaju otkrivanja kompromituje i obaveštajna služba i zemlja za čiji račun ona radi, te dolazi i do međudržavnih komplikacija. Posebnu primenu on nalazi u ratu ili nekoj zategnutoj situaciji kada su legalni metodi onemogućeni.

– *Metod korišćenja operativne tehnike* uključuje tajnu upotrebu specijalnih tehničkih sredstava za otkrivanje naročito čuvanih podataka protivnika. Može se primenjivati samostalno ili se češće kombinuje sa drugim metodima (agenturnim, opservacijom i sl.). Njime se prvenstveno koriste obaveštajci a u određenom obimu i sve kategorije tajnih saradnika i „prijatelja".

– *Metod korišćenja „političkih prijatelja"* i svih kategorija unutrašnjih protivnika režima zemlje koja se obaveštajno istražuje malo se razlikuje od agenturnog metoda. Razlika je u tome što ovi opozicioni elementi ne smatraju sebe špijunima, već „političkim" ili „nacionalnim" borcima koji traže stranu podršku.

– Korišćenje informacija specijalnih snaga koje izvode dejstva u dubini teritorije protivnika, redovna je pojava. Sve kategorije ovih snaga su osposobljene za obaveštajnu delatnost i raspolažu odgovarajućim sredstvima veze. Slično je i sa svim izviđačkim jedinicama kao i elementima borbenog poretka u ratnim uslovima.

Metodi prevratničkog delovanja

Savremene obaveštajne službe izvršavaju, u skladu sa stavovima svojih vlada, značajan deo zadatka na planu prevratničkog delovanja. Međutim, skoro svi oblici prevratničkog delovanja ovih država sprovode se na osnovu podataka i sugestija njihovih obaveštajnih službi, koje se ujedno javljaju i kao neposredni izvršioci dela tih poslova.

Metode koje obaveštajne službe primenjuju u izvršavanju tih zadataka karakteriše visok stepen tajnosti i oštrina, s ciljem da se široj javnosti predstavi kako sve neprilike koje proističu iz takvog delovanja su rezultat unutrašnje krize i nesposobnosti režima. Zavisno od objektivnih uslova, metodi podrivačkih delatnosti obaveštajnih službi uglavnom se ispoljavaju sledećim redom:

– *Subverzivna propaganda* se sprovodi paralelno i jednovremeno preko svih snaga obaveštajne službe u napadnutoj zemlji s ciljem da izazove nepoverenje i pometnju, te tako dočara utisak o masovnom nezadovoljstvu. Na ovom planu su naročito izražena nastojanja obaveštajnih službi za prodor u sredstva informisanja.

– *Sabotaža,* kao svesno neizvršavanje planskih zadataka ili namerno pogrešno obavljanje tih poslova, ima za cilj da pojedine sisteme državne ili društvene delatnosti dovede do raspada. To se sprovodi preko svih snaga koje su po bilo kom osnovu naklonjene (ili u sprezi) obaveštajnoj službi. Da bi se izbegle represivne mere organa vlasti, razrađuje se posebna taktika vršenja sabotaže u pojedinim oblastima, kako se u slučaju otkrivanja ova radnja ne bi mogla dokazati (osim kao aljkavost ili nemarnost na poslu).

– *Terorizam,* kao specifičan oblik poluvojnih dejstava kojima se napadaju ljudi i materijalna dobra, sračunat je na šire izazivanje

straha, nesigurnosti i nepoverenja u snage postojeće vlasti u zemlji. Izvršioce ove delatnosti obaveštajne službe najčešće regrutuju iz redova ekstremnih nacionalista, unutrašnjih nezadovoljnika i plaćenika.

– *Upotrebi specijalnih snaga* pod rukovodstvom obaveštajne službe pribegava se onda kada se steknu povoljni međunarodni i posebno unutrašnji uslovi u zemlji koja se napada. To predstavlja najoštriji metod podrivačke delatnosti koji ima i elemente vojne intervencije. Do upotrebe ovih snaga dolazi kada je unutrašnje stanje zemlje postalo do kraja rovito (masovno nezadovoljstvo postojećim stanjem, oružane pobune i postojanje „gerilskog" pokreta). Pripadnici specijalnih snaga ubacuju se u napadnutu zemlju u svojstvu „vojnih instruktora" a oni praktično postaju organizatori, rukovodioci i neposredni učesnici oružane borbe.

– Nasilno izvršenje prevrata kao zamena jedne vladajuće garniture drugom koja više odgovara politici zemlje organizatora – predstavlja realizaciju cilja prevratničkog delovanja obaveštajne službe. Najčešće se javlja kao rezultat sistematske primene svih navedenih metoda unutrašnjeg podrivanja, ali to ne mora uvek biti praksa. Nisu retki slučajevi da se posredstvom uticajnih i ambicioznih „političkih prijatelja", njihovim tajnim organizovanjem i veštim rukovođenjem, puč ili državni udar izvede iznenadno i javnost stavi pred svršen čin.

2.4. NAČELNA ORGANIZACIJA OBAVEŠTAJNIH I VOJNOOBAVEŠTAJNIH SLUŽBI

Organizacija savremenih obaveštajnih službi

Zbog obima i raznovrsnosti zadataka koji se postavljaju obaveštajnim službama, složen je i način njihovog unutrašnjeg organizovanja. Na ovo ispoljava uticaj i društveno-politički sistem zemlje, njena veličina, međunarodni položaj, spoljnopolitička orijentacija i sl.

Organizacija svake savremene obaveštajne službe treba da obezbedi:

– maksimalnu efikasnost u prikupljanju obaveštajnih podataka;

– da prikupljeni podaci najbrže stignu od izvora do onoga kome su potrebni;

– da su prikupljeni podaci tačni.

U svakoj zemlji postoji centralna i više resornih obaveštajnih službi. Vojnoobaveštajna služba najčešće je resorna.

Unutrašnja organizacija svake savremene obaveštajne službe prilagođena je potrebama i politici dotične zemlje. Na čelu obaveštajne službe nalazi se glavni rukovodeći organ (glavna uprava, generalna direkcija, agencija ili sličan naziv), kojim rukovodi njegov načelnik. Načelnik glavnog rukovodećeg organa je ujedno i načelnik dotične službe. U okviru glavnog rukovodećeg organa postoje sektori kao organizacijske jedinice od kojih se svako bavi užim delom poslova od interesa za tu obaveštajnu službu. Sektore sačinjavaju referati za jednu ili više zemalja koje se obaveštajno istražuju.

Pored sektora, koji se neposredno bave operativnim istraživanjem, u okviru glavnog rukovodećeg organa postoji i administrativno-tehnički sektor koji je zadužen za izbor i školovanje obaveštajnog kadra, materijalno-finansijsko obezbeđenje službe, operativnu tehniku i sl.

Glavni rukovodeći organ, preko svojih sektora i referata, rukovodi obaveštajnim centrima, potcentrima, punktovima i *agenturom.*[13/] Paralelno sa ovom strukturom funkcionišu istureni obaveštajni centri i rezidentura za pojedine zemlje koji su direktno vezani za glavnu upravu. Svaka od ovih kategorija može biti locirana u sopstvenoj zemlji, u zemlji koja se obaveštajno istražuje ili u trećoj zemlji. Bez obzira na to gde se nalazi, svaka je dobro prikrivena, tako da javnosti ni-

---

13/ – Obaveštajni centar je organ obaveštajne službe koji neposredno organizuje i ostvaruje prikupljanje određenih podataka i izvršava dobijene zadatke na određenom pravcu. Figurira kao ustanova ili organizaciona jedinica koja je prikrivena u sastavu date institucije, vojne komande odnosno firme na domaćoj ili teritoriji druge države, tj. na prostoru zemlje koju obaveštajno istražuje (diplomatskom, konzularnom ili drugom predstavništvu).

– Obaveštajni potcentar je, organ obaveštajne službe lociran van sedišta obaveštajnog centra, radi efikasnijeg obaveštajnog istraživanja dela prostora prema kojem deluje. Neposredno je podređen obaveštajnom centru i deluje po njegovim zadacima.

– Obaveštajni punkt, grupa obaveštajaca privremeno angažovana na obaveštajnom istraživanju prema određenom prostoru ili objektu, koja po završenom zadatku prestaje sa radom.

je poznata stvarna delatnost kojom se ona bavi. S tim u vezi, javnošću je poznat samo najuži rukovodeći vrh obaveštajnih službi dok su svi ostali niži organi nepoznati – tajni.

Načelna organizacija savremene obaveštajne službe ima sledeće elemente: (šema broj 1)

– rukovodeći organ;

– operativni deo koji se manje-više direktno bavi prikupljanjem obaveštajnih podataka (operativci i tehnički stručnjaci, pojedinci, grupe i organizacije koje rade na ovom planu);

– specijalistički deo (tehnička sredstva kojima se koriste obaveštajne službe i ljudi koji ih opslužuju i održavaju);

– administrativni deo (personalna pitanja, školovanje kadra, evidencija i sl.);

– analitički deo (prihvata prikupljene podatke od operativnog dela, vrši njihovu obradu, selekciju, analizu i izrađuje obaveštajna dokumenta koja preko rukovodećeg dela dostavlja korisnicima);

– deo za subverzivne delatnosti (za specijalne zadatke).

Snage obaveštajne službe

U izvršavanju svojih zadataka savremene obaveštajne službe angažuju, na različitim osnovama i u različitim svojstvima veliki broj ljudi raznih stručnih profila koji potiču iz raznih društvenih i nacionalnih sredina. Čitav taj konglomerat u kome se jednovremeno mogu naći vrhunski političari, visoki intelektualci i školovani obaveštajci zajedno sa profesionalnim ubicama, sitnim švercerima i plaćenim izdajnicima, nazivaju se snagama obaveštajne službe. Ovakva heterogenost ovih snaga znatno otežava njihovu precizniju klasifikaciju.

Međutim, polazeći od uloge i neposrednog doprinosa u izvršavanju osnovnih zadataka iz oblasti svoje delatnosti, savremene obaveštajne službe raspolažu stalnim sastavom (profesionalni pripadnici) i agenturom kao posebnom snagom.

Stalne (profesionalne snage) obaveštajne službe čine provereni, stručno osposobljeni obaveštajci i tehničko osoblje, koji su organizovani u skladu sa ulogom i zadacima savremene obaveštajne

službe. Ove snage unutar same organizacije su usko specijalizovane za obavljanje obaveštajno-operativnih, analitičko-informativnih, administrativno-tehničkih i specijalnih zadataka.

Agentura (tajni saradnici) jeste specijalni, neprofesionalni deo snaga savremenih obaveštajnih službi. Za agenturu se angažuju ljudi raznih profila i iz svih sredina. To su uglavnom građani zemlje koja se obaveštajno istražuje, ali obaveštajne službe mogu koristiti i svoje građane kao i građane treće zemlje kad im se za to ukaže prilika. Agenti iz zemlje koja se obaveštajno istražuje imaju više prednosti nad ostalima (uklopljeni su u ambijent, poznaju situaciju, nisu upadljivi pri izvršavanju zadataka itd.) a sarađuju sa obaveštajnim službama najčešće prihvataju radi materijalne koristi, zbog političkog opredeljenja, ucene ili nekih drugih razloga. Bez obzira na to iz koje zemlje potiču, agenti se težišno angažuju na prikupljanju i dostavljanju informacija službi za koju rade (špijunaža), a u stanju su da izvršavaju i neke druge zadatke na planu prevratničkog delovanja. Agente na „vezi" drže obaveštajci koji im daju zadatke i primaju izveštaje od njih. Pored agenata – tajnih saradnika čija je osnovna namena da prikupljaju i dostavljaju podatke, obaveštajci koriste za povremene zadatke razne kategorije prestupnika (švercere, falsifikatore, obijače kasa, profesionalne ubice, teroriste, narkomane). Preko ovih kategorija organizuju se otmice, ubistva, krađe, diverzije, koje ova lica izvršavaju za novac, često ne znajući koje krajnji korisnik njihovih usluga.

Sredstva savremenih obaveštajnih službi

U svojoj svakodnevnoj delatnosti obaveštajne službe se koriste najsavršenijim tehničkim i drugim sredstvima, koja značajno doprinose njihovoj efikasnosti. Čak je uobičajeno da se mnogi značajni tehnički pronalasci od šireg značaja dugo zadržavaju kao isključivi monopol obaveštajnih (i vojnih) organa. Obaveštajne službe imaju prioritet u snabdevanju modernom opremom, radi čega se u razvijenim zemljama osnivaju i posebni istraživački organi. Čim šira javnost sazna za taktičko-tehničke osobine sredstava u upotrebi, ako se već smatra zastarelim i pronalazi mu se modernija zamena. Posebna ka-

rakteristika sredstava namenjenih obaveštajnim službama jeste njihova minijaturnost i veća efikasnost u odnosu na slične standardne uređaje a namenjena su za: prikupljanje podataka, prevratničko delovanje, održavanje veze i transport.

Sredstva za prikupljanje podataka koriste se masovno u obaveštajnom radu a među njima se razlikuju izviđačka i agenturna.

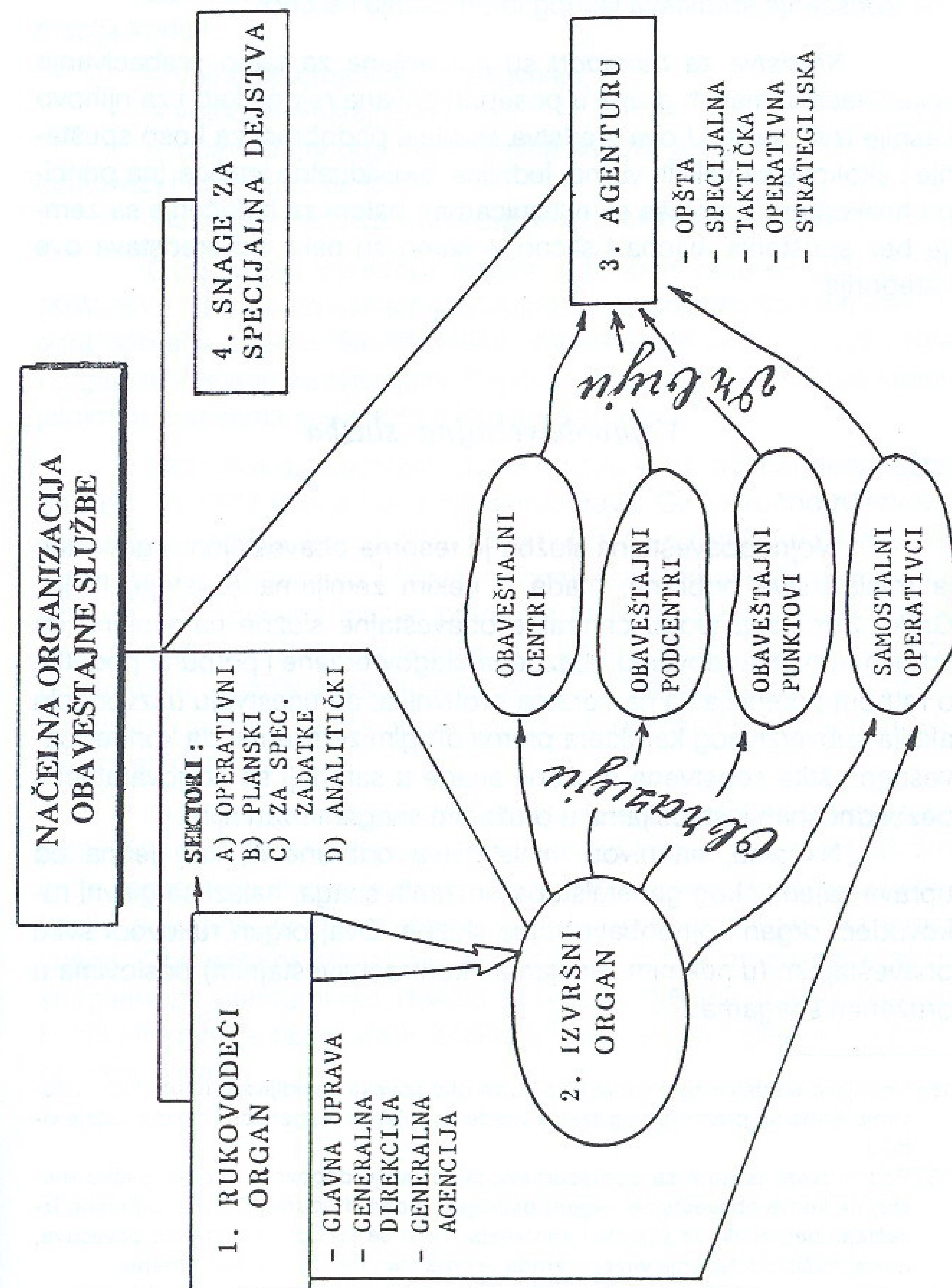
– Izviđačka sredstva, koja su povezana u složene sisteme izviđanja sa zemlje, iz vazdušnog prostora i kosmosa. U tu svrhu koriste se razna elektronska sredstva, IC uređaji i foto-uređaji za sve vrste fotografije. Ovaj način prikupljanja podataka vrši se neprekidno i mogućnosti su mu dosta velike, ali treba imati u vidu da je obaveštajni podatak valjan ako je potvrđen iz više izvora i posebno ako to potvrdi čovek-agent;

– Agenturna sredstva za prikupljanje podataka su raznih oblika i dimenzija, često minijaturna i vrlo efikasna. Ova sredstva se dele na sredstva za prisluškivanje (indikaciju)[14/] i tajno fotografisanje. Zbog svojih dimenzija i oblika, neprimetno se ugrađuju u predmet za svakodnevnu upotrebu (sat, prsten, naliv-pero) ili u prostorije u kojima se vode interesantni i važni razgovori za obaveštajnu službu.

Sredstva za prevratničko delovanaje su namenjena da ubrzaju delovanje svih oblika subverzivne aktivnosti: propagande, sabotaže, terorizma i diverzije. Podešena su za uslove tajnog prenošenja. Pored modifikovanog standardnog naoružanja, tu su uključena specijalna eksplozivna, hemijska i biološka sredstva. Njihova je upotreba sračunata na to da, pored materijalnih učinaka, postigne i važne psihološke efekte.

Sredstva za održavanje veze između tajnih saradnika – agenata i obaveštajaca su prilagođena uslovima stroge konspiracije. Raznovrsna su, minijaturna, efikasna i jednostavna za rukovanje. Tu spa-

14/ Da bi se otkrilo koje i kakve fabrike rade u nekom industrijskom bazenu, navodno je dovoljno otvoriti „hemijsku maramicu", koja prikuplja čestice iz vazduha tog rejona. Njena naknadna analiza daje nepogrešive rezultate (prema američkim izvorima).

daju specijalni radio-uređaji, tajna mastila,[15] mrtve javke,[16] šifrovanje, korišćenje sredstava javnog informisanja i slično.

Sredstva za transport su namenjena za tajno prebacivanje pojedinaca ili manjih grupa u posebno čuvane rejone kao i za njihovo kasnije izvlačenje. U ova sredstva spadaju padobrani za koso spuštanje i skokove sa velikih visina, jedrilice, individualne letelice (na principu helikoptera ili pojasa sa mlaznicama), baloni za izvlačenje sa zemlje bez spuštanja aviona i slično – samo su neka od sredstava ove kategorije.

Vojnoobaveštajna služba

Vojnoobaveštajna služba je resorna obaveštajna organizacija ministarstva odbrane, mada u nekim zemljama (Austrija, Italija, Grčka i dr.) ima ulogu centralne obaveštajne službe namenjena da vrhovnom komandovanju obezbede blagovremene i potpune podatke o ratnom potencijalu i namerama protivnika; da učestvuju u izvođenju akcija subverzivnog karaktera prema drugim zemljama; da kontraobaveštajno štite sopstvene oružane snage u saradnji sa odgovarajućim bezbednosnim institucijama u oružanim snagam i van njih.

Načelno, na nivou ministarstva odbrane ili, kao jedna od uprava zajedničkog generalštaba oružanih snaga, nalazi se glavni rukovodeći organ vojnoobaveštajne službe. Ovaj organ rukovodi svim obaveštajnim (u nekmim zemljama i kontraobaveštajnim) poslovima u oružanim snagama.[17]

15/ Hemijska sredstva za pisanje koja su za oko čoveka nevidljiva u normalnim uslovima. Kada se preko takvog teksta pređe hemijskim reagensom, tekst postaje vidljiv.

16/ Pod mrtvom javkom se podrazumeva tajno ranije dogovoreno pristupačno mesto, na kome obaveštajne i agent ostavljaju jedan drugome poruke, odnosno izveštaje, bez direktnih susreta i kontakata. Time se tajnost rada znatno povećava, a ovaj način održavanja veze, premda veoma star, nalazi i danas primenu.

17/ U OS članica NATO pakta obaveštajne i kontraobaveštajna služba je objedinjena, dok je u istočnoevropskim zemljama posebno organizovana obaveštajna a posebno kontraobaveštajna služba.

Za obaveštajnu aktvnosti prema inostranstvu kao izvor informacija koristi:

– vojnodiplomatske predstavnike;

– vojnoobaveštajne centre;

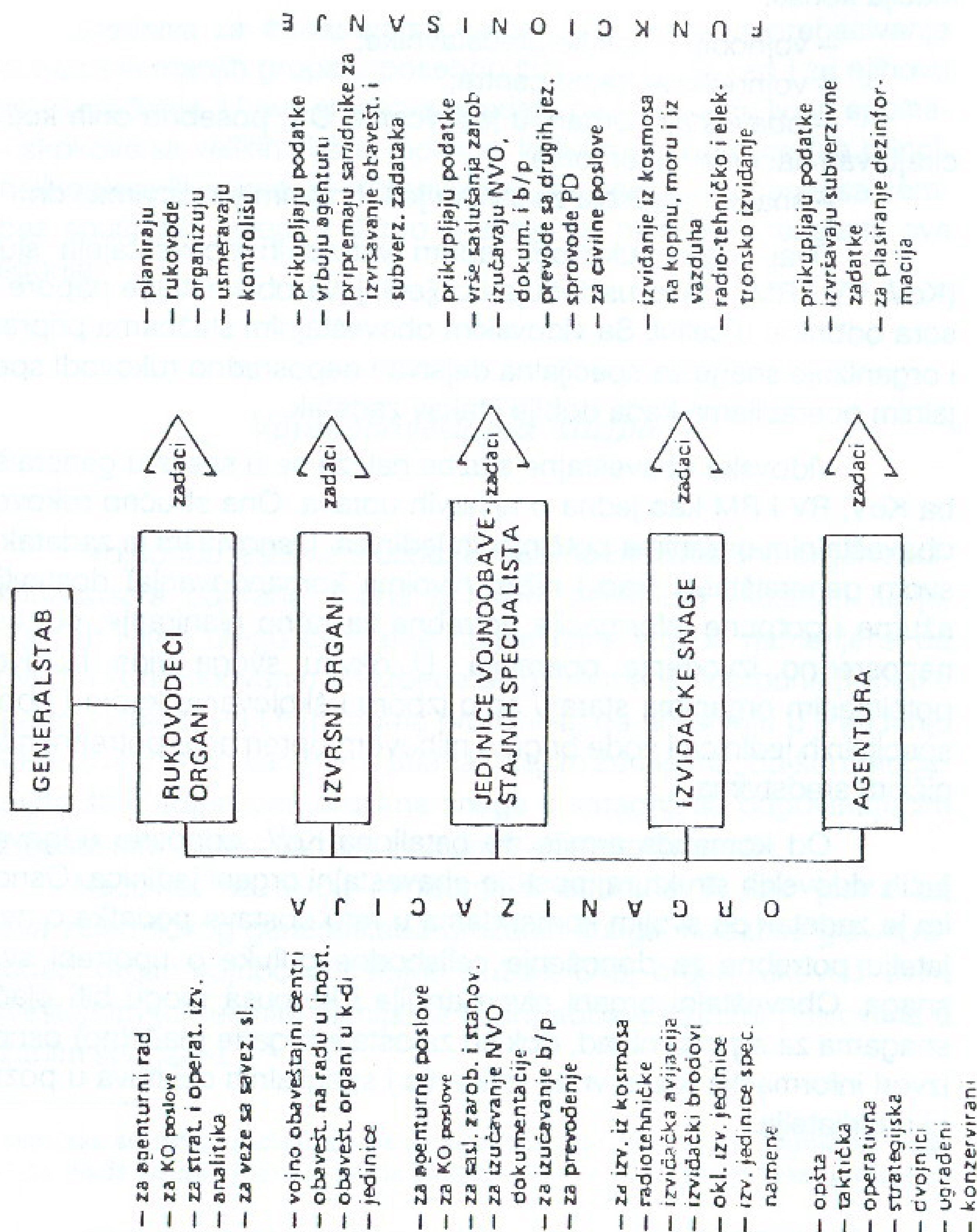
– obaveštajni organi u jedinicama OS, posebno onih koji lociraju van nacionalne teritorije;

– snage i sredstva za izviđanje tehničkim sredstvima i dr.

Ovaj organ rukovodi radom vidovskih obaveštajnih službi (KoV, RV i RM) i tako usklađuje i objedinjava obaveštajne napore resora odbrane u celini. Sa vidovskim obaveštajnim službama priprema i organizuje snage za specijalna dejstva i neposredno rukovodi specijalnim operacijama kada dobije i takav zadatak.

Vidovske obaveštajne službe nalaze se u sastavu generalštaba KoV, RV i RM kao jedna o njihovih uprava. One stručno rukovode obaveštajnim organima potčinjenih jedinica. Osnovni im je zadatak da svom generalštabu (kao i nižim nivoima komandovanja) dostavljaju ažurne i potpune informacije potrebne za ratno planiranje, odnosno neposredno izvođenje operacija. U okviru svoga vida rukovode potčinjenim organima staraju se o izboru i školovanju kadra i popuni specijalnih jedinica i vode brigu o njihovom opremanju potrebnim tehničkim sredstvima.

Od komande armije do bataljona KoV, odnosno odgovarajućih vidovskih struktura, postoje obaveštajni organi jedinica. Osnovni im je zadatak da svojim komandama u ratu dostave podatke o neprijatelju potrebne za donošenje celishodne odluke o upotrebi svojih snaga. Obaveštajni organi nivoa armije i korpusa mogu biti ojačani snagama za agenturni rad, dok su za ostale organe (načelno) osnovni izvori informacija razne vrste izviđanja i specijalnih dejstava u pozadini neprijatelja.

3. TERORIZAM

3.1. POJAM I CILJEVI TERORIZMA

Istoriju ljudskog društva, između ostalog, karakteriše i sistematska primena nasilja, koje je često eskaliralo i u ratove lokalnih, regionalnih i svetskih razmera.

Terorizam je samo jedan (najgrublji) oblik nasilja u okviru pojedinih subjekata, kao i međunarodne zajednice u celini. Njegova rasprostranjenost, intenzitet i način ispoljavanja su u višestrukoj korelaciji sa stanjem međunarodnih odnosa. I pored kontinuiranog ispoljavanja terorizma, zbog evidentnih razlika između subjekata međunarodne zajednice, posebno u pogledu ostvarivanja vlastitih ciljeva i interesa, u svetu ne postoji opšte prihvaćena definicija pojma terorizam.[15/]

Svaki terorizam svodi se, u suštini na relaciju nosilac – meta (objekat napada) – ciljevi koji se nameravaju postići.

Nosioci terorizma mogu biti države i nedržavni subjekti (pojedinci, grupe, organizacije, političke partije, pokreti i sl. strukture). Objekti napada terorizma najčešće su države, ali i nedržavni subjekti. Ciljevi nosilaca terorizma su izazivanje političkih posledica u konkretnom društvu.[16/] Njihova uspešnost najviše zavisi od umešnosti nosilaca u izboru meta napada, čijim se zastrašivanjem ili pretnjom da će biti uništeni ostvaruju postavljeni ciljevi s jedne i organizovanosti napadnutog objekta za odbranu, s druge strane.

Proces terorizma karakteriše misaona i praktična faza. U misaonoj fazi nosioci terorizma u skladu sa svojim ideološkim ili verskim pogledima sprovode svestrane i sveobuhvatne pripreme (razrađuju konkretne planove, strategiju, i taktiku borbe, nabavljaju sredstva, obučavaju neposredne izvršioce i analiziraju moguće posledice u

15/ Vidi šire: *Vojni leksikon,* VIZ, Beograd, 1981, str. 622 i *Leksikon bezbednosti,* „Partizanska knjiga", Beograd, 1986, str. 382.

16/ Vidi šire: Doc. dr Milan R. Pašanski, *Međunarodni terorizam i rat u zalivu,* Vojno delo, broj 4–5/91.

slučaju neuspeha). Praktična faza terorizma obuhvata izvršenje konkretnih akata nasilja u funkciji postizanja projektovanih ciljeva.

Načelna klasifikacija nosilaca terorizma je da:

– jedna država (primenjuje) upotrebljava terorizam protiv druge države;

– jedna država primenjuje terorizam protiv nedržavnog subjekta na teritoriji druge države (emigracija i sl.);[17]

– nedržavni subjekat primenjuje terorizam protiv države i

– nedržavni subjekat primenjuje terorizam protiv drugog nedržavnog subjekta ili protiv vlastitih članova.

U praksi su evidentne teškoće u razlikovanju terorizma od drugih oblika nasilja, posebno od diverzije, mučenja i kriminala.

Suštinska karakteristika koja terorizam razlikuje od navedenih oblika nasilja su politički motiv i ciljevi. Upotreba terorizma na relaciji država protiv druge države i politički ciljevi koji se nameravaju ostvariti su raznovrsni. Na realaciji nedržavni subjekat protiv države najčešće su secesionistički, prevratnički, verski i ideološki. Uopšteno posmatrano, onaj ko u vlastitoj državi umesto korišćenja demokratskih metoda i sredstava za izražavanje i otklanjanje vlastitih ili nezadovoljstava građana pribegava nasilju u cilju izazivanja političkih promena, sebe dovodi u situaciju da bude kvalifikovan kao terorist.

U teoriji i praksi najviše preplitanja se zapaža između terorizma i diverzije,[18] radi čega je u upotrebi rogobatna sintagma diverzantsko-teroristička delatnost. Osnovna razlika između ovih oblika subverzije je u izboru objekata napada. Naime, meta napada terorizma su ljudi, a diverzije su objekti infrastrukture i sredstva, bez obzira što posledice diverzije mogu biti i ljudske žrtve.

Mučenje ili tortura je svaki akt kojim se namerno izazivaju jak bol ili patnja, fizički ili psihički, kako bi se od lica podvrgnutog tim postupcima ili kaznama, ili od trećeg lica dobila obaveštenja ili priznanja,

---

17/ Nasilje države prema nedržavnim subjektima u funkciji postizanja političkih ciljeva kvalifikuje sa kao teror.

18/ „Diverzija je specifična, iznenadna, prikrivena i neočekivana aktivnost, dejstvo ili borbena radnja usmerena na podrivanje, slabljenje ili uništavanje snaga, sredstava ili drugih vrednosti protivnika" (*Vojni leksikon,* VIZ, Beograd, 1981, str. 110–111).

kako bi se ono kaznilo za delo koje je izvršilo ili se sumnja da je izvršilo, ili, kako bi se ono ili ostala lica zastrašila.

Nosioci terorizma učestalo i planski primenjuju metod torture prema objektima napada radi ostvarenja etapnih i krajnjeg cilja. Međutim, mučenje prema izabranim žrtvama primenjuju i kriminalci odnosno mafija. Svakako, oni to ne čine radi postizanja nekog političkog cilja, već radi sticanja materijalne dobiti.

Dakle, bitna obeležja svakog oblika terorizma su politički motiv, nelegitimnost, zločin prema ljudima, u funkciji je izazivanja straha, a njegovi nosioci strogo poštuju principe hijerarhije, tajnost, iznenađenje, perfidnost i maksimalnu efektivnost. Radikalnost ciljeva koji nosioci nameravaju upotrebom terorizma ostvariti opredeljuje, obim njegovog ispoljavanja (masovan ili pojedinačni), i vremenski rokovi utiču na njegov intenzitet i drastičnost. Radikalnost terorizma nedržavnih subjekata protiv države preti da eskalira u oružanu pobunu.

3.2. UGROŽAVANJE BEZBEDNOSTI SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE TERORIZMOM

Specijalni rat i oružana agresija su u odbrambenim doktrinarnim dokumentima bili naznačeni kao oblici ugrožavanja bezbednosti bivše SFRJ. Terorizam je u okviru specijalnog rata tretiran kao najgrublji metod ugrožavanja bezbednosti bivše SFRJ. Međutim, iako su više pouzdanih indikatora i činjenica ukazivale da su se secesionističke snage uz podršku stranog faktora opredelile da upravo primenom masovnog terorizma (oružana pobuna) razbiju integritet zemlje, adekvatne mere protiv istih nisu preduzimane.

Konstituisanje Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) je nosioce razbijanja bivše SFRJ iznenadilo, a istovremeno bitno poremetilo njihove planove koji su predviđali razbijanje srpskog naroda na više delova. Rukovođeni procenom da bi eventualni pokušaj razbijanja SRJ oružanom agresijom doživeo neuspeh i sa velikom mogućnošću proširenja rata i izvan Balkana, opredelili su se za primenu oprobanog

načina protiv bivše SFRJ. Naime, izabrali su subverziju, u okviru koje su terorizmu dali prioritet.

Nesumnjivo, nosioci terorizma protiv SRJ pokušavaju da veoma nepovoljno neposredno i šire okruženje SRJ nastalo u procesu razbijanja bivše Jugoslavije maksimalno iskoriste i pre njegove promene da bolje realizuje svoje ciljeve i interese (razbijanje integriteta, otcepljenje delova teritorije i nasilna promena ustavnog uređenja SRJ).

Pri tome, svoje namere i koordinirane aktivnosti i ne skrivaju, a evidentno je i njihovo nastojanje da perfidnom zloupotrebom demokratije organizuju i sprovode klasičan terorizam. Iako je teško razgraničiti koji su nosioci terorizma protiv SRJ agresivniji budući da optimalno usklađuju svoje delatnosti, ipak su unutrašnji nosioci (nedržavni subjekti) ključni. To, otuda što spoljni nosioci terorizma bez obzira na brojnost, organizovanost, obučenost, opremljenost i ekstremnost imaju male mogućnosti da ugroze bezbednost SRJ ukoliko nisu u sprezi sa unutrašnjim.

Brojni pokazatelji i činjenice koji se sistematski potvrđuju ukazuju da neki nedržavni subjekti u SRJ rukovođeni šovinističkim, secesionističkim, verskim i revanšističkim motivima sprovode raznovrsne pripreme, a učestalo i praktično teroristički deluju protiv SRJ. Naravno da takvim svojim ponašanjem grubo krše Ustav SRJ, jer nelegitimnim sredstvima pokušavaju da realizuju svoje ciljeve.[19/]

Savezna Republika Jugoslavija je suverena savezna država, zasnovana na ravnopravnosti građana i ravnopravnosti republika članica (član 1. Ustava SRJ). Vlast u SRJ organizovana je na načelu podele na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast (čl. 12. ustava SRJ). Građani su jednaki bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, veru, političko ili drugo uverenje, obrazovanje, socijalno poreklo, imovno stanje ili drugo lično svojstvo. Svi su pred zakonom jednaki,

19/ „Zabranjeno je delovanje političkih, sindikalnih i drugih organizacija koje je usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, narušavanje teritorijalne celokupnosti Savezne Republike Jugoslavije, kršenje zajemčenih sloboda i prava čoveka i građanina ili izazivanje nacionalne, rasne, verske i druge netrpeljivosti i mržnje. Zabranjeno je osnivanje tajnih organizacija i paravojski" (Ustav SRJ, član 42. stav 1. i 2.).

svako je dužan da poštuje slobode i prava drugih i odgovoran je za to (član 20. Ustava SRJ).

Navedeni stavovi iz Ustava SRJ ukazuju da je sloboda izražavanja građana garantovana u svakom pogledu, a podela vlasti izvršena na predstavničku, izvršnu i sudsku podrazumeva da je saglasnost građana dobijena za svaku političku, ustavnu i drugu promenu. Ustavom je regulisano otklanjanje razloga nezadovoljstva građana, naravno demokratskim načinom. Pojedinac, grupa građana, interesna grupa, politička partija, pokret ili deo populacije koji nameravaju da svoja nezadovoljstva otklanjaju metodom ignorisanja demokratske procedure automatski dolaze u sukob sa Ustavom SRJ jer ugrožavaju slobode i prava drugih građana, postupak koji Zakon sankcioniše. Onaj ko pribegava nasilju u cilju postizanja promena političkog i državnog uređenja SRJ, kao i ugrožavanju ljudskih sloboda i prava rizikuje da bude kvalifikovan kao terorist. Ako je nosilac takve delatnosti stranka, pokret ili sličan subjekat, takvim postupkom direktno pokušava da poništi saglasnost građana izražena na izborima za organe vlasti. Samim tim što pokušava da primenom nasilja nameće svoje vizije i stavove narodu time sebi daje epitet neprijatelj naroda, a narod koji je dao saglasnost državi da u njegovo ime funkcioniše naravno da očekuje i efikasnu zaštitu od terorističkih napada i nasrtaja ma od koga oni dolazili.

Glavna opasnost po bezbednost SRJ je teroristička delatnost čiji su nosioci secesionističke snage. To stoga, što je brojnost, vojna organizovanost i naoružanost secesionističkih snaga respektivna,[20/] a fanatizovanost i ekstremnost protiv SRJ sveobuhvatna. I pored toga, zagovornici terorizma u funkciji secesije pojedinih delova teritorije od

20/ Javna je tajna o do kraja dovedenom paravojnom organizovanju muslimanskog stanovništva i njegovom užurbanom naoružavanju, jer su te kanale velikim delom presekli upravo pripadnici Užičkog korpusa. Tako se pouzdano zna i to da je u Sandžaku naoružano oko 15.000 muslimana i to u Novom Pazaru 5.000, Prijepolju 4.000, Sjenici 3.000, Tutinu i Priboju po 2.000 i Novoj Varoši 200 ljudi. Naoružani su streljačkim i lovačkim naoružanjem, minobacačima 60 i 82 mm, ručnim bacačima, bestrzajnim topovima i manjim brojem ručnih raketnih bacača. Znaju se i lokacije njihovih vodova, četa, odreda, diverzantsko-terorističkih i borbenih grupa (Milorad Pantelić, Plamen preti sa Drine, članak u listu „Vojska" broj 15 od 3. septembra 1992. godine, strana 7).

SRJ ne uživaju podršku građana u čije ime navodno nastupaju. Naprotiv, nailaze i na otvoreno suprostavljanje nekih svojih ranijih istomišljenika.[21]

Otvorene i ilegalne aktivnosti su bitna obeležja nosilaca terorizma u SRJ. U stvari, javno delovanje terorista u SRJ, naravno pod plaštom stranačkog delovanja je očigledno. Reč je o činjenici da se pojedine političke stranke (registrovane i neregistrovane) na nelegitiman način zalažu za secesiju delova teritorije od SRJ.[22]

Javna teroristička delatnost pre svega ima za cilj da očuva i podstakne moral potencijalnim teroristima, pridobije nove članove, a posebno da svetskoj javnosti skrene pažnju na „problem" koji postoji.

Ilegalna teroristička delatnost je težišna. Njeni nosioci su politički i vojno organizovani,[23] pri čemu izuzetan značaj (ne slučajno)

21/ U toku noći 20/21. 09. 1992. god. dve eksplozije u Novom Pazaru uznemirile su građane. Jedna bomba je bačena na terasu kuće Šefka Alomerovića, a od druge izgoreo je automobil Mahmuta Memića. Navedene terorističke akcije bile su verovatno ozbiljna opomena navedenim licima da se okane borbe za miran i zajednički život muslimana sa Srbima. Eksplozijom su prethodila više sistematskih upozorenja. Najpre je lider SDA za Sandžak (Sulejman Ugljanin preko Radio Novog Pazara uputio poruku da će „Alomerović Šefka (inicijator za sklapanje mirovnog sporazuma Srba, muslimana i Hrvata) i Memić Mahmuta (razišao se sa rukovodstvom SDA) kao i svaku drugu ovcu koja se izdvoji iz stada pojesti vuk", a zatim su preko revije „Sandžak" Alomerović i Memić upozoreni „da trče počasni krug".

22/ – Ibrahim Rugova, predsednik „Demokratskog saveza Kosova" je prilikom svog boravka u SAD (16. 2. 1993. godine) zatražio od SAD i OUN da na Kosovo „odmah pošalju mirovne snage UN kako bi se sprečilo izbijanje sukoba na tom prostoru".

– Adem Demoći, lider albanskih secesionista je 26. jula 1993. godine za bugarski list „Trud" između ostalog, izjavio: „Posle druge bitke za Kosovo, Srbi će plakati još šest stotina godina i da se problem Kosova ne može rešiti autonomijom, zato što bi to bilo samo privremeno rešenje". Nešto kasnije (5. 9. 1993) A. Demaći i Škeljzen Malići, potpredsednik Socijaldemokratske partije Kosova su u bugarskom listu „Standard" izjavili „Ako Evropa i drugi kažu da Kosovo treba da ostane u sastavu Srbije, doći će do srpsko-albanskog rata koji će zahvatiti i Makedoniju i to će, u stvari, biti treći balkanski rat."

23/ Pouzdano je utvrđena ilegalna organizovanost albanskih secesionista, koju čine (1) komiteti – glavni, regionalni i lokalni; (2) vojni štabovi – glavni i regionalni; (3) obaveštajna služba; (4) komande taktičkih i združenih taktičkih jedinica; (5) mesne policijske jedinice i (6) specijalno obučeni teroristi.

pridaju obaveštajnoj i bezbednosnoj funkciji.[24]

Ispoljeni teroristički akti potvrđuju da njihovi organizatori raspolažu izvesnim brojem solidno obučenih terorista koji ne prezaju ni od izvršenja konkretnih zločina.[25] Na taj način višestruko ugrožavaju bezbednost zemlje, a spoljnim nosiocima terorizma pružaju mogućnost za vršenje pritisaka na SRJ.

Navedenim aktivnostima teroristi smatraju da će eventualnom realizacijom više etapnih ciljeva doseći krajnji cilj – otcepljenje delova teritorije od SRJ. Izazivanje straha kod pojedinih kategorija građana, posebno pripadnika vlasti SRJ predstavlja jedan od etapnih ciljeva terorista. Iznuđivanje pregovora Vladom SRJ (ignorišu prava sadržana u Ustavu SRJ) u funkciji ostvarenja krajnjeg cilja sledeći je etapni cilj terorista. Držanje organa vlasti i snaga odbrane i zaštite (VJ i MUP) u neizvesnosti o trenutku otpočinjanja oružane pobune značajan je etapni cilj terorista. Internacionalizacija vlastitih terorističkih aktivnosti, disciplinovanje svojih podanika i članova, odnosno očuvanje i jačanje terorističke organizacije takođe su značajni ciljevi terorista.

Terorističke vođe svesne da su im raspoloživi ljudski potencijal i druge okolnosti ipak nedovoljne za primenu masovnog terorizma (oružana pobuna), iako ga ne odbacuju, težišno su opredelili za tzv. punktovni ili tačkasti terorizam protiv izabranih objekata napada. Smatraju da će takvim akcijama izazvati kontraakciju jugoslovenskih vlasti takvih razmera koja će uzrokovati narastanje terorističkih snaga do razmera koje obezbeđuju podizanje oružane pobune. Naravno, da i u takvoj soluciji računaju na vojnu pomoć stranog faktora, bez koje je malo verovatno da će se ikada odlučiti na takav suludi čin.

24/ „U albanskim naseljima Kosova postoje tzv. informativi punktovi. Reč je o albanskim kućama u kojima boravi njihova ilegalna milicija u civilnim odelima. Svako selo ima svoj informativni štab, koji najinteresantnije informacije za albansku stvar prosleđuje opštinskim štabovima, a dalje se informacije šalju Rugovinom separatističkom vrhu u Demokratskom savezu Kosova" (Fatmir Šekoli, potpredsednik Udruženja Albanaca, Srba, Crnogoraca i drugih iz Gnjilana za list „Večernje novosti" od 8. 11. 1993. godine).

25/ – Samo je tokom 1991. godine na Kosmetu izvršeno 119 napada, od kojih 23 vatrenim oružjem na službena lica od strane albanskih terorista.

– Dva pripadnika MUP-a Republike Srbije u Glogovcu su 23. 5. 1993. godine prilikom terorističkog napada (vatra iz automatske puške „kalašnjikov") ubijena, a na istovetan način je 24. 7. 1993. godine izvršen napad na Stanicu milicije u Prizrenu.

Spoljni nosioci terorizma na razne načine upotrebljavaju terorizam protiv SRJ, a pre svega, kroz:

– podstrekavanje i pružanje otvorene podrške terorističkim strukturama u SRJ;[26/]

– pružanje utočišta, obučavanjem i opremanjem terorista poreklom iz SRJ;[27/] i

– direktnu upotrebu terorizma.[28/]

Evidentno je da zemlje koje se najviše i najgrublje eksponiraju u podršci terorista u SRJ, u vlastitoj zemlji ga svim sredstvima pa i primenom terora[29/] pokušavaju eliminisati.

3.3. UGROŽAVANJE BEZBEDNOSTI VOJSKE JUGOSLAVIJE TERORIZMOM

Neprijatelji SRJ realno procenjuju da nijedan od etapnih niti krajnjeg cilja – razbijanje SRJ ne mogu ostvariti, ukoliko prethodno ne razbiju Vojsku Jugoslavije (VJ) radi čega su težište svog obaveštajno-subverzivnog delovanja usmerili protiv VJ. Na ovom planu kod njih postoji visok stepen međusobne koordinacije, podela zadataka i permanentna saradnja.

Glavni pravci podrivačkih delatnosti VJ i odbrambenih priprema i moći zemlje su usmerena na:

– sveobuhvatnom obaveštajnom istraživanju VJ, posebno starešinskog kadra;

26/ Državni sekretar SAD je početkom jula 1993. godine uputio pismo Predsedniku Republike Srbije u kome ga upozorava da SAD neće tolerisati „srpsku agresiju na Kosovu".

27/ „Iz Albanije i Turske se učestalo na Kosmet prebacuje oružje, u logorima u Albaniji se obučavaju teroristi iz SRJ, njih oko 20.000. Slični logori postoje u Bugarskoj na 2.500 terorista i u okolini Zagreba gde ih je oko 1.500... (General–major Nedeljko Bošković, Terorizam u službi secesije, članak u listu „Vojska" broj 32 od 31. decembra 1992. godine, str. 13).

28/ Pred većem petorice Okružnog suda u Somboru, 6. jula 1992. godine izrečena je presuda grupi uhvaćenih terorista pripadnika „Samostalne uskočke satnije" Republike Hrvatske, koja se u noći između 31. januara i 1. februara 1992. godine ilegalno prebacila preko Dunava u nameri da sruši most „51. divizije" kod Bezdana.

29/ Turska učestalo angažuje i delove svojih oružanih snaga za borbu protiv kurdskih pobunjenika.

– vršenju prodora i stvaranju agenturnih oslonaca u VJ;

– podsticanju aktuelnih i iniciranje novih aktivnosti kojima se kompromituje i slabi VJ i odbrambena moć zemlje, posebno u oblasti morala i popune mirnodopskog i ratnog sastava VJ;

– podsticanju i podršci inicijativa za formiranje, naoružavanje i obuku stranačkog i drugih paravojnih sastava, kao i njihovo usmeravanje na konfrontaciju sa VJ; i

– stvaranje utiska u jugoslovenskoj i međunarodnoj javnosti da je VJ kočnica demokratskih procesa, da ugrožava ljudska prava i sloboda nacionalnih manjina u SRJ, da je agresor u BiH i Hrvatskoj i da predstavlja pretnju miru ne samo na Balkanu već i šire, a sve to radi pripremanja uslova za izvršenje oružane agresije na SRJ.

U skladu sa navedenim ciljevima, nosioci terorizma planski i sistematski deluju protiv VJ, s ciljem da izazovu strah i nesigurnost kod pripadnika VJ, podriju i slabe njihov moral, te podrivaju borbenu gotovost VJ.

Nosioci terorizma protiv VJ su države u sklopu primene državnog terorizma protiv SRJ i nedržavni subjekti. Sa aspekta mesta odakle nosioci terorizma mogu ugroziti bezbednost VJ za očekivati je terorizam prema i unutar VJ, a najčešće spregnut terorizam odnosno višestruku povezanost nosilaca izvan i u VJ. U pogledu rasprostranjenosti terorizma moguća je varijanta da bude uperen prema ili unutar najvećeg broja jedinica VJ ili samo prema pojedinim garnizonima i jedinicama. Njegov intenzitet, oblici i metode će zavisiti od stepena negativnih posledica u VJ koje su nosioci planirali izazvati, kao i dužina vremena sprovođenja. Najzad, bitan, možda čak i osnovni preduslov za efikasnu ili manje efikasnu primenu terorizma, protiv VJ na većem ili manjem delu teritorije jeste stepen organizovanosti državnih subjekata i snaga SRJ da realno procene i pravovremeno osujete potencijalne teroriste. U VJ ovaj zadatak je u nadležnosti rukovođenja i komandovanja, u kojem bezbednosni i obaveštajni organi imaju veoma značajnu ulogu.

Izvršioci državnog terorizma protiv VJ mogu biti:

– delovi oružanih snaga pojedinih zemalja ili koalicionih snaga dejstvima sa distance;[30/]

30/ Po našim gledištima ovakav akt je oružana agresija na SRJ.

– pripadnici obaveštajnih službi i specijalnih snaga nekih zemalja i

– građani SRJ vrbovani od stranog faktora.

Sveobuhvatno obaveštajno istraživanje svih elemenata VJ (brojno stanje, promene u organizacijsko-formacijskoj strukturi, sistem rukovođenja i komandovanja, lokacija jedinica, komandi i ustanova, planovi upotrebe VJ i pojedinih jedinica, obučenost, osposobljenost i spremnost pripadnika da brane zemlju od svih oblika ugrožavanja, moral pripadnika VJ, sistem bezbednosnog obezbeđenja, slabosti i nedostaci u VJ itd.), između ostalog,u funkciji je planiranja i eventualnog izvođenja terorističkih akcija protiv VJ.

Pre donošenja odluke o primeni bilo kog oblika terorizma protiv VJ, njegovi nosioci iz navedenog globalnog obaveštajnog istraživanja VJ, težište usmeravaju ka izabranom objektu (pojedinac, jedinica, komanda, garnizon, više jedinica i sl.). Time nastupa faza neposrednog obaveštajnog istraživanja objekta terorističkog napada koju karakteriše sagledavanje i najsitnijih detalja. Ovo otuda što nosioci terorizma ciljaju na izazivanje maksimalnih efekata s jedne strane i eliminisanja mogućnosti vlastite kompromitacije ili gubitaka s druge strane.

U varijanti državnog terorizma – vatreni udari sa distance po izabranim objektima i borbenim sredstvima VJ težiće da osim njihovog neutralisanja i uništenja istovremeno kod pripadnika VJ izazovu strah, poljuljaju moral i stvore utisak da će na istovetan način biti tučeni i ostali objekti VJ. Perfidnom subverzivnom propagandom će pokušavati da prikriju da takav akt terora predstavlja oružanu agresiju, da opravdanje za svoj terorizam nalaze u rukovodstvu SRJ koje „ne vodi računa o narodu", da razarajuće efekte što više uveličaju, i najzad upute poruku – pretnju da ukoliko se ne povinujemo njihovim zahtevima, nastaviće sa sličnim dejstvima.

Varijanta primene terorizma protiv VJ od strane pojedinih država u kojoj bi neposredni izvršioci bili pripadnici njenih obaveštajnih službi ili specijalnih formacija je manja.

Eskalacija ovakvog oblika terorizma vrlo je verovatna u predratnim uslovima pogotovo ukoliko zemlje u bližem okruženju SRJ, na mig i uz podršku njihovih sponzora odluče da izvrše oružanu agresiju na SRJ.

Najverovatnija varijanta primene državnog terorizma protiv VJ jeste da njeni nosioci (države) kao potencijalne izvršioce angažuju građane SRJ. Imajući u vidu politička previranja u zemlji, otvoreno antijugoslovensko delovanje raznih kategorija političkih ekstremista i secesionista i lica koja su bila u paravojnim hrvatskim i muslimanskim formacijama, te su se planski sa zadatkom ili samoinicijativno vratila u SRJ. Njihove mogućnosti za pronalaženje potencijalnih terorista nisu zanemarljive.

Bezbednost VJ ovakvom varijantom primene terorizma bila bi u mnogo većoj meri ugrožena, iz prostog razloga što su njihovi izvršioci pored izvođenja terorističkih akata prema VJ u situaciji da to čine i unutar VJ. Njihova uverenost da će nakon izvršenja terorističkog akta (ukoliko ne budu otkriveni) sigurno biti prihvaćeni od zemlje naručioca snažno podsticajno će delovati u smislu revnosti izvršenja zadataka.

Teroristi iz ove kategorije osim autonomnog delovanja, od strane države naručioca terorističkih akata mogu biti iskorišćeni i kao pouzdani oslonci za prihvat i baziranje ubačenih specijalnih snaga – terorista radi zajedničke primene terorizma. Podrazumeva se u slučajevima kada terorist ili teroristička grupa u fazi priprema, izvršenja ili nakon izvršenja terorističkog akta bude otkrivena i lišena slobode, država naručilac, odbija bilo kakvu vezu s njima i njihovom delatnošću.

U stabilnoj političkoj i ukupnoj situaciji ova varijanta primene posrednog državnog terorizma je manje verovatna. Međutim, u neposrednoj ratnoj opasnosti dobija maksimalan značaj, a još intenzivnije se nastavlja u oružanoj agresiji.

Terorizam nedržavnih subjekata protiv VJ takođe može biti ispoljen prema i u VJ, a motivi, oblici i metodi su raznovrsni.

Iako su mogućnosti ispoljavanja terorizma nedržavnih subjekata *prema VJ* u savremenim uslovima, verovatno i u bliskoj budućnosti respektivne, efekti koje oni mogu postići nikada ne mogu biti jednaki efektima koji mogu proizići iz terorizma primenjenog *unutar VJ*. Različitost izazvanih efekata u prvom redu proizilazi iz načina izvođenja terorističkih akata. Radi jasnoće, pod postignutim efektima ne podrazumeva se broj ljudskih žrtava, već način na koji su ubijeni ili osakaćeni, te stepen izazvanog straha kod određene kategorije pri-

padnika VJ ili jedinice, komande i ustanove. Naime, izazvan strah uvek je veći ako je izvršilac terorističkog akta iz sastava dotične organizacijske, susedne ili neke druge jedinice. Što god da se dogodilo sa izvršiocem – teroristom (lišen slobode, poginuo, izvršio samoubistvo i sl.) posledice se višestruko reflektuju na svest njegovih dotadašnjih saboraca. Potencijalna opasnost ugroženosti lične sigurnosti svakog pripadnika vojne organizacije može prerasti u opsesiju pojedinaca ili delova vojnih kolektiva. Iz takvog stanja neminovno izrasta sumnja na ostale pripadnike iz kategorije identifikovanog teroriste, do stepena sumnje u sve i svakoga. Takva atmosfera osim što ozbiljnije ugrožava moral i borbenu gotovost jedne ili više organizacijskih celina VJ, pogoduje nastajanju i incidentnih situacija između pripadnika dotične jedinice što utiče na dalje narušavanje mogućnosti upotrebe jedinice za namenske zadatke.

Navedeni razvoj situacije moguć je po osnovu izvršenog pojedinačnog terorističkog akta na jednoj tački (jedinica ili organizacijska celina). Pod pretpostavkom da je izvršilac terorističkog akta grupa pripadnika VJ ili da izvršioci (pojedinci i grupe) sistematski (učestalo po danima) ili sinhronizovano, u isto vreme protiv više objekata (žrtava) u jednom garnizonu ili više garnizona izvrše terorističke akcije njihove mogućnosti za umanjenje borbene gotovosti ne samo taktičkih, već i operativnih jedinica, su realne.

Po osnovu navedenog, lako je proceniti ko može biti potencijalni izvršilac terorističkih akata u VJ. To mogu biti pojedinci, grupe i organizacije koje deluju autonomno (ređi slučaj) i povezane sa terorističkim organizacijama na teritoriji u zemlji i inostranstvu, češće.

Meta njihovog napada mogu biti pojedinac, starešina – komandir, komandant, član komande itd. ili više pripadnika jedinice radi postizanja jednog ili više ciljeva, ali uvek u funkciji postizanja globalnog političkog cilja skupine (organizacija, partija, pokret) kojoj terorist pripada i uvek u funkciji izazivanja straha kod pripadnika organizacijske celine u kojoj je do tada bio. Inicijatori punktovnog terorizma često će primenjivati taktiku iznuravanja pojedinih jedinica VJ metodom sistematskog izvršenja pojedinačnih terorističkih akata ili ispitivanja efikasnosti bezbednosnog i kontraobaveštajnog obezbeđenja dotične jedinice radi kasnijeg izvođenja masovnih i krupnijih terorističkih akcija.

Ugrožavanje bezbednosti VJ kada su izvršioci terorističkih akata u VJ grupe i organizacije je daleko veća, jer efekti njihovog dejstva mogu paralisati rukovođenje i komandovanje određene jedinice, spreče izvršenje konkretnog zadatka, izazovu masovni strah, nepoverenje, sumnjičavost i revanšizam.

Nesumnjivo, eventualno izvršenje nekog terorističkog akta u VJ od bilo koga, bilo kad i bez obzira na motive i negativne posledice po bezbednost VJ, bio bi maksimalno propagandno i sa više aspekata eksploatisan od njegovih nosilaca. Uz puno uvažavanje teškoća na planu otkrivanja priprema izvršenja terorističkih akata u VJ, jer kao sredstva za njegovo izvršenje mogu se praktično upotrebiti sva borbena sredstva koja poseduju VJ, takav čin baca veliku ljagu na vojnu organizaciju. Naime, u najvećem broju slučajeva ili uvek, rekonstrukcija izvršenih terorističkih akata ukazuje da je neka karika u lancu rukovođenja i komandovanja ili bezbednosnog i kontraobaveštajnog obezbeđenja zatajila.

3.4. SUPROTSTAVLJANJE NOSIOCIMA TERORISTIČKE DELATNOSTI

Otklanjanje uzroka terorizma predstavlja najefikasniji način borbe protiv ovog zla. Sinhronizovane mere i aktivnosti na sprečavanju izvršenja terorističkih napada, dakle preventivno delovanje predstavlja veoma značajna faza u suprotstavljanju terorizmu. Borba protiv izvršilaca terorističkih akata u fazi njihovog izvršenja je najteža i najkomplikovanija faza borbe protiv terorizma. Najzad, kažnjavanje neposrednih i posrednih izvršilaca terorističkih akata je izuzetno važna faza borbe protiv terorizma.

Savezna Republika Jugoslavija čini svestrane napore na otklanjanju uzroka terorizma bilo da su njegovi nosioci državni ili nedržavni subjekti. Međutim, zbog izuzetno nepovoljnih političko – strategijskih uslova, trenutne mogućnosti SRJ, na otklanjanju uzroka državnog terorizma protiv SRJ su skromne.

Iluzorne procene nosilaca državnog terorizma da njegovom primenom SRJ mogu ucenjivati, iznuravati i prinuditi je da učini ustupke koji su direktno upereni protiv njenog postojanja, da će izdejstvo-

vati privilegovan status za sve narode i nacionalne manjine u bivšoj SFRJ na račun srpskog i crnogorskog naroda, da će „Srbija biti uhapšena" kako je sredinom avgusta 1992. godine izjavio ministar odbrane Italije i ozbiljne pokušaje koje s tim u vezi čine, ne samo da ignorišu miroljubiv i potpuno ispravan stav SRJ na eliminisanju svih oblika nasilja, već i direktno podstiču eskalaciju terorizma prema i u SRJ.

Nesumnjivo, unutrašnji terorizam u SRJ čiji su nosioci nedržavni subjekti pod direktnim je pokroviteljstvom inostranih faktora, činjenicu koju ne skrivaju niti secesionistički lideri pojedinih nacionalnih manjina u SRJ niti zemlje koje ih otvoreno i uporno podržavaju u njihovim namerama.

I protiv takve varijante terorizma, SRJ je pripremljena da se brani i odbrani. Naime, analogno narastaju opasnosti po bezbednost SRJ od terorizma angažuju se adekvatne snage u cilju njegovog eliminisanja. Vojska Jugoslavije takođe učestvuje u eliminisanju terorizma, a ukoliko se isti masovno ispoljava, tada predstavlja i osnovnu snagu za borbu protiv svih oblika terorizma.

3.5. SUPROTSTAVLJANJE NOSIOCIMA TERORIZMA U VOJSCI JUGOSLAVIJE

Teške posledice koje mogu nastati usled eventualno izvedenih terorističkih akata u VJ nameće potrebu da se onemogućavanju ovog oblika ugrožavanja bezbednosti VJ prida prioritetan značaj. *Mere aktivnosti koje treba preduzeti u cilju efikasnog otkrivanja i onemogućavanja potencijalnih izvršilaca terorističkih akta moraju biti preventivne, sadržajne, upozoravajuće i odvraćajuće.* Takav sklad, pak moguće je postići planskom i smišljenom delatnošću svih činilaca vojne organizacije, što znači da rukovođenje i komandovanje mora neprekidno da besprekidno funkcioniše.

Težište angažovanja, rukovođenja i komandovanja mora biti usmereno na eliminisanje svih činilaca i mogućnosti u VJ koji na bilo koji način pogoduju izvršenju terorističkih akata. Presecanje veza na relaciji potencijalnih terorista u VJ i onih na terenu izuzetno je značajan zadatak vojne organizacije. Eventulano angažovanje VJ za suzbijanje masovnog terorizma (oružana pobuna) na teritoriji, posebno se razmatra od strane rukovođenja i komandovanja.

Suprotstavljanje nosiocima terorizma prema VJ u nadležnosti je organa bezbednosti VJ i službi bezbednosti SRJ, proces u kome VJ aktivno i konstruktivno sarađuje. Obim, intenzitet i način saradnje normativno su regulisani, a stečena iskustva se koriste za njeno stalno unapređenje.

Iako komande jedinice i ustanove VJ naredbodavnim regulisanjem života i rada organizacijskih celina u potrebnoj meri obuhvataju i sva pitanja koja se tiču suprotstavljanja terorizmu,[31] *ukoliko komandiri osnovnih jedinica dosledno iste ne sprovode* (i stalno u skladu sa uvažavanjem specifičnosti vlastite jedinice unapređuju) u praksi, uvek će ostavljati mogućnost potencijalnim teroristima da učine zločin prema ljudima. Suvišno je napominjati da eventualno aljkavim odnosom prema ovom problemu, nesposobnošću da se uhvate u koštac s njim ili nepoznavanja, posredno, nesvesno postaju saučesnici u izvršenju terorističkih akata. Ovim se ni u kom slučaju ne umanjuje odgovornost pretpostavljene komande koja je nadležna da efikasnim mehanizmima rukovođenja i komandovanja navedene i slične štetne karakteristike kod starešinskog kadra eliminiše.

Budući da pripreme terorista za izvršenje nameravanih terorističkih akata u VJ uglavnom karakteriše potpuna tajnost, ta činjenica nalaže potrebu naglašenog angažovanja organa bezbednosti VJ na otkrivanju i sprečavanju terorističke delatnosti. Međutim, često izražena pogrešna shvatanja da je bezbednost jedinica, komandi i ustanova u isključivoj nadležnosti organa bezbednosti VJ mogu biti pogubna, posebno kada je u pitanju teroristička delatnost. Ovo, zbog toga, što se maksimalna efikasnost u suprotstavljanju terorističkoj delatnosti može postići zajedničkim angažovanjem organa bezbednosti i svih subjekata vojne organizacije, posebno komandira osnovnih jedinica (vod, četa – baterija).

31/ Organizovanje i izvođenje bezbednosne obuke i vaspitanje vojnika, informisanje pripadnika VJ o ispoljenoj i očekivanoj terorističkoj delatnosti protiv VJ, regulisanje obaveza komandira osnovnih jedinica o detaljnom upoznavanju vojnika, izrada bezbednosne procene i njeno stalno ažuriranje, solidna priprema organa unutrašnje službe za obavljanje funkcionalnih dužnosti, preduzimanje preventivnih, vaspitnih, disciplinskih i drugih mera protiv akutelnih i potencijalnih terorista itd.

Nesumnjivo, *uloga komandira osnovne jedinice u najvećem* broju slučajeva suprotstavljanja terorizmu je presudna. Podrazumeva se da komandir na ovom planu ne može biti uspešan ukoliko:

– ne raspolaže potrebnim kvantumom znanja o terorizmu, koja će lako povezati sa mogućnošću ugrožavanja bezbednosti jedinice,

– jednom stečena znanja o terorizmu stalno ne proširuje, produbljuje i aktuelizira,

– ne poznaje potčinjene,

– ne organizuje život i rad jedinice u skladu sa normativima i pravilskim odredbama, kao i internih naređenja,

– pravilski solidno reguliše navedena pitanja, ali nije dosledan u njihovom provođenju u praksi i

– pored informacije koje dobija od pretpostavljenog u vezi s ovim, ne ispoljava i određenu samoinicijativu.

Bez pretenzija da se elaboriraju svi navedeni preduslovi, nedopustivo bi bilo ne istaći poseban *značaj elementu – poznavanje* potčinjenih.

Argumentovano se može dokazati da je poznavanje potčinjenih osnovni preduslov za efikasnu zaštitu bezbednosti jedinica od svih nosilaca i oblika ugrožavanja, dakle i od terorizma.

Ta činjenica mora biti trajno prisutna u svesti svakog starešine VJ, jer na taj način se najefikasnije mogu preduprediti podele i druge namere svih nosilaca ugrožavanja bezbednosti VJ i unapređivati borbena gotovost, moral i bezbednosno obezbeđenje.

Mogućnost komandira da svestrano upozna potčinjene su neograničene i nije ih moguće niti taksativno nabrojati niti sadržajno opisati.

Pored opšte poznatih metoda upoznavanja ljudi, svaki komandir koristi i vlastita iskustva.

Procenom bezbednosnog stanja u jedinici komandir sagledava sve relevantne činioce koji mogu ugroziti bezbednost ljudi, sredstava i objekata, eventualna sprega između potencijalnih terorista u jedinici sa njima sličnim i drugim jedinicama VJ, na teritoriji u garnizonu i šire, i inostranstvu, identifikuje moguće oblike i sredstva koja mogu biti iskorišćena za izvršenje terorističkih akata i negativne posledice po jedinicu ukoliko neki teroristički akt bude realizovan.

Po osnovu sumiranih zaključaka iz bezbednosne procene, planira, razrađuje i realizuje adekvatne mere zaštite, pri čemu stalno ima na umu da jednom koncipirane nisu večne, već podložne promenama radi čega ih stalno ažurira u skladu sa razvojem situacije.

Na kraju u funkciji efikasnog suprotstavljanja terorizmu treba naglasiti i sledeće: svako iscrpljivanje na procenjivanju aktuelnih i potencijalnih nosilaca terorizma prema i u jedinici, a olako prelaženje preko procene vlastitih mogućnosti i sposobnosti za suprotstavljanje istom, stvaraju se uslovi za zabludu, dakle, bezbednost jedinice će biti ugrožena. Takođe, *kobno je shvatanje u smislu čekanja da će neko drugi zaštiti* jedinicu od terorizma, jer komandir je taj ključni faktor koji mora doskočiti svakom onom koji pokušava da teroristički deluje u jedinici.

4. ZAŠTITA TAJNOSTI U VOJSCI JUGOSLAVIJE

4.1. POJAM I SADRŽAJ VOJNE TAJNE

Pokušaji da se pronađe precizna definicija *tajne* uvek su davali nove elemente, različite od postojećih, a sve zbog promenljivosti ove kategorije jer je tajna uvek posmatrana sa različitih aspekata. Naime, ako se pojam tajne razmatra u najširem smislu i u najopštijem značenju, onda tajna označava sve ono što je nepoznato.

U dosadašnjem izučavanju pojma tajne, polazilo se sa stanovišta da je moguće govoriti o dve osnovne vrste tajni i to:

– *apsolutnoj*, koja je nepoznata svim ljudima (tajne prirode, nauke i sl.) i može se poistovetiti sa pojmom neznanja, i

– *relativnoj*, koja predstavlja nepoznanicu samo za nepozvane, neovlašćene, jer oni koji su došli do određenih korisnih saznanja žele da ih sačuvaju za sebe.

Pored toga, pojam tajne se može razmatrati sa sociološkog, filozofskog i krivično-pravnog aspekta. Predmet našeg interesovanja je pojam tajne sa krivično-pravnog aspekta koji podrazumeva samo one podatke o činjenicama, sredstvima i postupcima za čije je obelodanjivanje (predavanje nepoznatom licu ili ustupanje na bilo koji drugi način) predviđena krivična sankcija protiv učinioca takvog dela. Iz ovoga proizilazi da se tajni podaci moraju čuvati na propisan način i zabranjeno je da se saopšte, predaju ili na drugi način učine dostupnim nepozvanim licima. Ovo znači da *krivično-pravni pojam tajne* podrazumeva samo one podatke o činjenicama, sredstvima i postupcima za čije neovlašćeno obelodanivanje je predviđena krivična sankcija protiv učinilaca takvog dela.

S tim u vezi, tajne su određene u našim zakonima i drugim propisima i po njima se dele na: *ličnu, poslovnu, službenu, vojnu i državnu tajnu.* Naime, ako se tajna razmatra kao kategorija od interesa za narodnu odbranu, onda bi se moglo zaključiti da je tajna krivično-pravna kategorija a njeni uži oblici su: *vojna, službena i državna*

tajna, kako je to i precizirano Zakonom o odbrani i Pravilnikom o kriterijumima za utvrđivanje podataka značajnih za Vojsku Jugoslavije koji se moraju čuvati kao državna ili vojna tajna i o načinu njihove zaštite.

U vezi s tim, *vojnu tajnu* čine podaci koji su zakonom, drugim propisima, opštim aktima ili odlukom nadležnog organa proglašeni vojnom tajnom a čije bi odavanje, zbog njihove važnosti, moglo izazvati teže štetne posledice za Vojsku Jugoslavije i njenu pripremu za odbranu zemlje. Prema tome, vojnu tajnu predstavljaju podaci o Vojsci Jugoslavije, planovi i programi razvoja VJ, sredstva naoružanja i vojne opreme, vojni objekti i postrojenja i svi ostali podaci koji se odnose na delatnost Vojske Jugoslavije a za koje se procenom utvrdi da bi njihovo otkrivanje moglo izazvati štetne posledice za Vojsku i njenih priprema za odbranu zemlje. Svakom podatku koji predstavlja vojnu tajnu, a sadržan je u dokumentu i drugim materijalima, zavisno od njegovog značaja, određuje se jedan od tri stepena tajnosti i to: *strogo poverljivo, poverljivo* i *interno.*

Vojnu tajnu stepenovanu sa *strogo poverljivo* čine oni podaci čijim bi oticanjem nastale štetne posledice po Vojsku Jugoslavije i njene pripreme za odbranu zemlje, a to su:

– organizacija i formacija ratnih komandi, jedinica VJ i vojnoteritorijalnih okruga (VTO);

– mobilizacijska dokumenta ratnih jedinica;

– poslovi operativnih centara i stalnih operativnih dežurstava;

– izveštaji i analize o borbenoj gotovosti komandi, jedinica i VTO;

– analize moralnog stanja u VJ;

– ukupni raspored, brojno stanje i vatrena moć jedinica i pojedinih značajnih vrsta naoružanja;

– vojni i drugi objekti od posebnog značaja za VJ;

– zbirni pregled o naoružanju i vojnoj opremi;

– planovi operativnog razvoja VJ;

– planovi perspektivnog razvoja VJ;

– uređenje teritorije za potrebe VJ;

– poslovi kriptozaštite koji nisu utvrđeni kao državna tajna, i

– obaveštajni i kontraobaveštajni poslovi koji nisu određeni kao državna tajna.

Vojnu tajnu stepenovanu sa *poverljivo* čine podaci čijim bi odavanjem nepoznatim licima[32] mogle nastupiti štetne posledice za izvršenje zadataka jedinice ili ustanove Vojske Jugoslavije, a to su:

– formacije mirnodopskih komandi, jedinica i ustanova VJ;
– brojno stanje jedinica i ustanova;
– mirnodopska lokacija jedinica VJ;
– pojedini propisi, pravila, instrukcije za koje se to odredi;
– materijalno-finansijsko poslovanje;
– analize i izveštaji o obuci i vaspitanju u VJ;
– moralno stanje i kadrovski poslovi.

Vojnu tajnu stepenovanu sa *interno* čine podaci koji su namenjeni za potrebe lica na službi u Vojsci Jugoslavije, odnosno na radu u preduzećima za NVO i drugim organizacijama, a koji po svom značaju nisu stepenovani kao strogo poverljivo ili poverljivo.

Osnovni oblik krivičnog dela odavanja vojne tajne (kao i državne i službene tajne) sastoji se u neovlašćenom saopštavanju, predaji ili činjenju na drugi način dostupnim drugom licu podataka koji pretstavljaju vojnu tajnu ili pribavljanju takvih podataka u nameri da se predaju nepoznatom licu. Ovo krivično delo spada u grupu krivičnih dela protiv Vojske Jugoslavije.

Službenu tajnu predstavljaju podaci od značaja za narodnu odbranu, čijim bi otkrivanjem nepoznatom licu mogle nastupiti štetne posledice za bezbednost i odbranu zemlje (Krivični zakon SRJ). Svaki dokument ili drugi materijal koji sadrži službenu tajnu mora se označiti oznakom službena tajna i stepenom poverljivosti. Pod službenom tajnom podrazumevaju se na primer:

– podaci o šifri;

– mere, radnje, podaci o izvoru informisanja čije bi odavanje bilo štetno po opšti interes bezbednosti zemlje kao i za uspešno obavljanje službenih zadataka;

– planovi i crteži telefonskih, parovodnih i vodovodnih instalacija;

32/ Nepozvano lice je svako ono lice koje po prirodi posla ne treba da zna određenu tajnu bez obzira na čin ili funkciju koju ima u Vojsci Jugoslavije.

– podaci i izjave koje su pretsednik suda ili ovlašćeni radnik označili kao službenu tajnu;

– podaci o delatnostima kojima se ugrožava Ustavom utvrđeni poredak, izvorima informacija o tim podacima, merama i radnjama koje se preduzimaju radi otkrivanja takvih delatnosti i o sredstvima koja se primenjuju u vršenju tih poslova.

Državnu tajnu čine oni podaci kojima se štite najvitalniji interesi društva u celini a posebno u odnosu prema drugim državama, čijim bi otkrivanjem mogle nastati teške štetne posledice za bezbednost i odbranu zemlje. Ovi podaci mogu biti političke, ekonomske, bezbednosne ili vojne prirode. Prema tome, tajni podaci koji su državna tajna predstavljaju najveći stepen poverljivosti. Podatke koji predstavljaju državnu tajnu u Vojsci Jugoslavije čine:

– vojnostrategijske studije i procene na kojima se zasnivaju zamisli, planovi i konkretna rešenja upotrebe Vojske Jugoslavije u odbrani SRJ;
– ratni planovi Vojske Jugoslavije;
– planovi pripravnosti i uzbunjivanja Vojske Jugoslavije;
– predlog mobilizacijskog razvoja Vojske Jugoslavije, naređenja za izradu i izvodi iz tog predloga;
– planovi uređenja državne teritorije za potrebe Vojske Jugoslavije;
– organizacija, planovi i sredstva za kriptografsku zaštitu i propisane norme i postupci za njeno sprovođenje;
– objekti od posebnog značaja za zemlju;
– ešeloniranje ratnih materijalnih rezervi;
– planovi proizvodnje naoružanja i vojne opreme za potrebe Vojske Jugoslavije u miru i ratu;
– procene i akcije obaveštajnih organa i organa bezbednosti koje su od posebnog značaja za bezbednost Vojske Jugoslavije i odbranu zemlje.

S tim u vezi, kriterijumi za određivanje i čuvanje podataka koji predstavljaju državnu tajnu su najoštriji, a mere za njihovu zaštitu su rigorozne i sveobuhvatne. Krivično delo odavanje državne tajne sastoji se u neovlašćenom saopštavanju, predaji ili činjenju dostupnim neovlašćenom licu podataka koji predstavljaju državnu tajnu, a što bi dovelo do ugrožavanja bezbednosti, ekonomske ili vojne moći SRJ.

4.2. NAČINI UGROŽAVANJA VOJNE TAJNE

Postoje veoma brojni i raznovrsni načini čijom upotrebom strane obaveštajne službe i druga nepozvana lica pokušavaju doći do podataka koji predstavljaju vojnu tajnu.

4.2.1. Dokumenta kao izvor podataka

Tajni podaci su sadržani, odnosno materijalizovani, u dokumentu (svi pisani, štampani, crtani, snimljeni i slični materijali), materijalnim sredstvima (pokretne stvari, patenti, sredstva i uređaji u procesu usvajanja, naoružanje i vojna oprema, vojna tehnika i dr.), objektima (prirodni i veštački objekti – aerodromi, luke, skladišta, poligoni i dr.) i merama i drugim činjenicama (naređenja, saopštenja, zadaci, preduzete radnje i postupci i dr.). Sve navedeno predstavlja stalni predmet istraživanja stranih obaveštajnih službi, što iziskuje planski i dobro organizovan i efikasan način njihove zaštite. Obaveštajne službe nastoje doći do tajnih podataka koji su sadržani u dokumentima primenom najrazličitijih metoda, preko agenture, sredstava javnog informisanja, sredstava veze i neodgovornih lica – nosilaca vojne tajne sadržane u dokumentima.

U zavisnosti od izvora tajnih vojnih podataka obaveštajne službe i svi oni koji rade za njihove potrebe, primenjuju različite metode prikupljanja takvih podataka. Tako, ako su tajni podaci sadržani u dokumentima, mogući načini oticanja tih podataka su: *kradom, uvidom, presnimavanjem i gubljenjem dokumenata.*

4.2.2. Sredstva javnog informisanja kao izvor podataka

Praćenje štampe, časopisa, biltena i druge literature predstavlja najčešći i najjednostavniji način prikupljanja podataka, pri čemu se, uglavnom, dobijaju osnovna orijentacija i saznanja o određenim sredstvima a potom se pristupa upotpunjavanju informacije detaljnim podacima. Naročito je pogodna tehnička literatura, jer prilazi problemima sa stručnog stanovišta, pišu je odgovarajući specijalisti, te su i podaci konkretniji.

Prikupljanje i objavljivanje podataka u sredstvima javnog informisanja regulisano je raznim propisima, predviđenim i dogovorenim formama a procenom se utvrđuje koji podaci mogu u javnosti postići najveći efekat i naneti najmanju štetu. Zbog toga su lica, koja daju ili objavljuju podatke, obavezna da vode računa o zaštiti tajnosti.

Zaštitu tajnih podataka narodne odbrane u poslovima informisanja javnosti o Vojsci Jugoslavije vrše:

– organi informisanja i druga lica koja sarađuju sa novinarima i snimateljima u pripremanju podataka i priloga za objavljivanje;
– urednici rubrika u kojima se pojavljuju prilozi o VJ;
– novinari i snimatelji – autori priloga.

Ova lica su istovremeno odgovorna za objavljivanje podataka koji predstavljaju tajne vojne podatke.

Posebno je regulisano informisanje javnosti o Vojsci Jugoslavije za vreme zajedničkih vežbi i manevara, stanja pripravnosti Vojske Jugoslavije ili njenih delova, u slučaju vojne povrede državne granice, teritorijalnih voda i vazdušnih prostora SRJ, i o težim udesima u Vojsci Jugoslavije kao i o učešću Vojske u borbi protiv elementarnih nepogoda.

U ovim slučajevima određuju se lica za informisanje javnosti koja to čine na osnovu razrađenog plana i odgovorna su za zaštitu tajnosti podataka.

Vojnoobaveštajne službe posvećuju naročitu pažnju izvorima prirodnih bogatstava i strategijskih sirovina naše zemlje, proučavanjem industrijskih postrojenja i njihovih kapaciteta, broju i kvalitetu naučnika i oblastima u kojima su angažovani, primeni naučnih dostignuća itd. Protivniku su naročito dragoceni podaci o preduzećima koja proizvode za vojne potrebe i njihovim mogućnostima za snabdevanje Vojske, perspektivnim planovima, osoblju koje radi na razvoju, planira proizvodnju i učestvuje u njoj, karakteristikama sredstava koja se proizvode itd. O navedenim i drugim oblastima, posebno odbrane i Vojske Jugoslavije, sredstva masovnih medija objavljuju brojne podatke, koje SOS studiozno analiziraju i dolaze do značajnih saznanja.

4.2.3. Sredstva veze kao izvor podataka

Prisluškivanjem saobraćaja preko sredstava veze a koristeći se tehničkim slabostima tih sredstava i greškama korisnika, strane obaveštajne službe uz primenu najsavremenijih elektronskih uređaja mogu prikupiti značajne podatke o Vojsci Jugoslavije. Sredstva za prikupljanje podataka ovim načinom su veoma raznovrsna i koriste se za goniometrisanje (utvrđivanje lokacije) i prisluškivanje, a najčešće se koriste:

– *Radio-predajnici za tajno slušanje*, čija je osnovna karakteristika što su malih dimenzija i raznovrsnih oblika, tako da se mogu neprimetno postaviti na različita mesta radi prisluškivanja razgovora.

– *Radio-izviđački centri.* Oni su instalirani na teritoriji susednih zemalja i imaju mogućnosti za prisluškivanje radio-saobraćaja i otkrivanje određenih ciljeva na velikoj dubini naše teritorije. Njihova aktivnost je *neprekidna*, što se mora imati u vidu pri sprovođenju mera zaštite.

– *Korišćenje telefona za tajno slušanje.* Raznovrsnim uređajima koji se pričvršćuju na telefonske aparate ili razvodne kutije mogu se slušati telefonski razgovori. Svaki razgovor sa takvog aparata se može snimati na magnetofonsku traku (postoje i sredstva za prisluškivanje telefonskih, telegrafskih i teleprinterskih veza bez fizičkog priključenja). S tim u vezi, potrebno je istaći da su analogno razvoju sredstava za prisluškivanje usavršena i mnogobrojna tehnička sredstva za zaštitu tajnosti veza. Pored toga, bez obzira na sve tehničke uređaje za zaštitu, poseban značaj se pridaje budnosti i disciplini posluge i korisnika sredstava veze.

4.2.4. Neoprezni i neodgovorni razgovori

Jedan od češćih načina oticanja tajnih vojnih podataka jesu neoprezne i neodgovorne priče i razgovori. Koliko će i kakvi tajni vojni podaci oteći u neopreznim razgovorima zavisi od karaktera i osobina pojedinih pripadnika VJ. Glavni uzrok otkrivanja podataka ovim načinom su sklonost ljudi hvalisanju, alkoholu, brbljivosti, olakom sklapanju poznanstva itd. Često je kod pojedinih pripadnika VJ izražena težnja za afirmacijom u nepoznatoj sredini, dokazivanjem „dobre obaveštenosti", pričama „u poverenju" a to povećava mogućnost da nepozvana lica dođu do određenih podataka.

Međutim, krivičnoj i disciplinskoj odgovornosti podležu sva lica koja su doprinela odavanju tajnih vojnih podataka, bez obzira na namere, jer se polazi od činjenice da su štetne posledice po Vojsku Jugoslavije iste.

S tim u vezi, da vojno lice ne bi dolazilo u situaciju da razmišlja šta i kome treba reći, treba se držati principa da o vojnim pitanjima i problemima ne govori na javnim mestima, i pred nepozvanim licima bez naročite nužnosti, jer ima podataka koji sami za sebe ne predstavljaju vojnu tajnu ali u masi drugih mogu biti značajni. Pored toga, vojna lica nemaju pravo da o tajnim podacima govore rodbini, prijateljima ili drugim pripadnicima Vojske Jugoslavije, ako to nije od interesa za službu.

4.3. MERE, POSTUPCI I OBAVEZE PRIPADNIKA VOJSKE JUGOSLAVIJE I STAREŠINA JEDINICA U ORGANIZACIJI I ZAŠTITI TAJNOSTI

Pod zaštitom vojne tajne podrazumevaju se mere i aktivnosti koje subjekti VJ preduzimaju sa ciljem da tajni podaci ne dođu u posed nepozvanih, uključujući i onih koji obavljaju bilo kakvu funkciju u VJ. Nužnost zaštite vojne tajne proizilazi iz posledica koje bi nastale po Vojsku i narodnu odbranu u slučaju otkrivanja takvih podataka.

Poseban značaj ima zaštita tajnosti u pripremi i izvođenju borbenih dejstava, a cilj joj je da se spreči, odnosno da se postigne iznenađenje, kome se u savremenim uslovima poklanja izuzetna pažnja. Brze promene situacije i upotreba savremenih borbenih sredstava obavezuju sve komande i jedinice na preduzimanje i sprovođenje mera zaštite vojne tajne, naročito namera jedinice, borbene spremnosti, moralnog stanja i podataka o drugim faktorima čijim otkrivanjem bi mogle nastati štetne posledice po jedinicu i otežalo se izvršenje zadataka. Obaveze svih faktora u Vojsci su regulisane u borbenim i drugim pravilima i propisima.

4.3.1. *Zaštita tajnosti vojnih dokumenata*

Prilikom izrade planova, projekata, studija, izveštaja, analiza, statističkih obrada i sličnih dokumenata za koje se utvrdi da predstavljaju državnu ili vojnu tajnu strogo poverljivog stepena, nosilac određenog zadatka dužan je da preduzme odgovarajuće mere zaštite. Obavezne mere zaštite obuhvataju:

– procenjivanje značaja dokumenta i utvrđivanje vrste i stepena njihove tajnosti;

– određivanje kruga lica koja mogu biti upoznata sa tajnim dokumentima, kao i obima, uslova i načina na koji mogu biti upoznata;

– određivanje uslova pod kojima ovlašćena lica mogu imati uvid u tajna dokumenta i koristiti ih u službi;

– zabranu iznošenja tajnih dokumenata van prostorije u kojoj se čuvaju, odnosno određivanje uslova pod kojima se mogu iznositi i ko može odobriti iznošenje;

– zabranu pristupa nepozvanim licima u prostorije gde se radi na tajnim dikumentima ili se u njima čuvaju;

– zabranu snimanja i skiciranja tajnih dokumenata i unošenja aparata za snimanje u prostorije gde se tajni dokumenti nalaze;

– određivanje načina i sredstava kojima se može vršiti prenos tajnih dokumenata;

– čuvanje tajnih dokumenata i primenu tehničkih mera zaštite;

– evidenciju o tajnim dokumentima, njihovim korisnicima i korišćenju tajnih podataka;

– posebne mere zaštite određenih dokumenata;

– kontrolu sprovođenja propisanih mera;

– zabranu prisluškivanja tajnih podataka iz tajnih dokumenata bez odobrenja nadležnog organa ili starešine.

Pored navedenih mera određuje se: ko će raditi na dokumentu, u koliko primeraka će se raditi, kome se dostavlja i ko može dozvoliti njegovo prepisivanje, umnožavanje, fotografisanje i pravljenje izvoda, čuvanje u kasama, prenošenje preko kurira i pod naoružanom pratnjom, evidencija lica koja su upoznata i dr.

Zavisno od uslova i konkretne situacije preduzimaju se i druge mere zaštite, uključujući i posebne mere (kontraobaveštajane zaštite, izbor lica za rad sa njima i slično).

4.3.2. *Zaštita tajnosti sredstava naoružanja i vojne opreme*

Podaci o sredstvima naoružanja i vojne opreme mogu biti od izuzetnog značaja za strane vojnoobaveštajne službe. Na osnovu poznavanja ovih podataka planiraju se mere i postupci za umanjenje efikasnosti tih sredstava ili poboljšanje karakteristika sopstvenih sredstava.

Zaštita sredstava naoružanja i vojne opreme postiže se organizovanim i stalnim sprovođenjem mera bezbednosti u svim fazama razvoja, proizvodnje ili nabavke, zaključno sa upotrebom ovih sredstava u jedinicama. Kojim sredstvima i u kojoj fazi treba dati prioritet u zaštiti – zavisi od mnogobrojnih faktora.

Zaštita sredstava, opreme i naoružanja u procesu projektovanja i proizvodnje zasniva se na činjenici da je tada njihova tajnost važnija nego u toku upotrebe. Zbog toga se sve prostorije gde se vrši projektovanje, proizvodnja i ispitivanje, stavljaju pod nadzor. Ukoliko se angažuju druge ustanove i preduzeća, ugovorom se preciziraju obaveze o čuvanju dokumentacije i drugih podataka. Pri ispitivanju modela i prototipova, mere i radnje za zaštitu tajnosti moraju biti precizno isplanirane zbog potrebe iznošenja sredstava iz prostorija, prevoženja i ispitivanja na poligonima. U tom slučaju vrši se maskiranje i neposredno obezbeđenje, naredbom se određuje i ograničava broj lica koja mogu prisustvovati ispitivanju, a podaci o dobijenim rezultatima se posebno čuvaju.

Zaštita naoružanja i opreme koja se koristi u komandama, jedinicama i ustanovama vrši se po *postojećim pravilnicima i uputstvima i naređenjima starešine komande, uz obavezne dopunske mere neposrednih starešina jedinice* ili ustanove koje se koriste sredstvima.

Kada se sredstva nabavljaju u inostranstvu, takođe se propisuju mere zaštite, bez obzira na to što su neke njihove tehničke karakteristike poznate. U takvim slučajevima ugovorom se obavezuju obe strane da štite podatke od treće države. Posebno treba štititi podatke koji se odnose na način korišćenja sredstava ili iz njega proizilaze, kao: formacijska pripadnost, količina, stanje itd. Ukoliko je na sredstvima izvršena modifikacija i usavršavanje, to može imati veći stepen tajnosti nego samo sredstvo. Zaštita podataka o sredstvima u toku prepiske vrši se na osnovu propisa iznetih u delu o zaštiti podataka uopšte.

Razmena naučno-tehničkih podataka na osnovu ugovora između država, ustanova i naučnih institucija o naučnim i tehničkim otrkićima ili usavršavanju postojećih tehničkih sredstava i naučnih metoda u tehnologiji rada – redovna je pojava. Ovakve razmene su u skladu sa principima političke, ekonomske i naučne saradnje ali je, istovremeno i pogodan način da zaintersovana strana dođe do podataka koji predstavljaju vojnu tajnu.

U trgovinskim aranžmanima radi nabavke sredstava naoružanja i opreme za potrebe Vojske, uporedo sa regulisanjem ekonomskih pitanja, neprekidna je težnja za dobijanjem podataka izvan onih koji su neophodni za nabavku određenih sredstava.U trgovinskim misijama stranih zemalja sreću se školovani obaveštajci ili penzionisani oficiri čije prisustvo govori o tome kakav se cilj želi postići i u obaveštajnom smislu.

Upućivanjem stručnjaka u inostranstvo na osnovama naučne i tehničke saradnje, školovanja, specijalizacije i naučnih skupova – seminara, koristi se najčešće kao legalan metod obaveštajnog rada, mada ima pokušaja da se pojedinci pridobiju raznim uslugama, ucenama, pritiscima itd. U ovakvim situacijama „legalnost" obaveštajnog rada se ogleda u tome što se u službenim razgovorima dotiču pojedine oblasti koje se odnose na Vojsku. Zbog toga je pripremljenost i budnost pojedinih lica kao i spremnost da pruže otpor pritiscima, provokacijama i drugim vrstama uticaja od bitnog značaja za zaštitu vojne tajne. S tim u vezi, bezbednosna priprema ljudi za odlazak u inostranstvo i boravak tamo,važan je preduslov njihovog pravilnog ponašanja, posebno ako im se ukaže na moguće situacije sa kojima će se tamo suočiti.

4.3.3. Zaštita tajnosti vojnih objekata

S obzirom na broj i značaj objekata, različito se prilazi njihovoj zaštiti. Objekti od posebnog značaja za odbranu zemlje su vojni i drugi objekti čije bi oštećenje, uništenje ili otkrivanje njihove namene i lokacije izazvalo štetne posledice po bezbednost i odbranu zemlje.

Bez obzira na dostignuti stepen razvoja sredstava za izviđanje, postoje mogućnosti da se preduzimanjem mera maskiranja i ukopavanja, legendiranjem radova, elektronskim ometanjem i dr. objekti uspešno zaštite.

Na osnovu kriterijuma o važnosti, težište treba da bude na zaštiti sledećih objekata:

– formacijski uređenih odbrambenih uporišta;
– specijalnih skloništa za komandovanje;
– skladišta naoružanja i opreme;
– objekata VOJIN i OSOJ;
– vatrenih položaja raketnih sredstava;
– podmorničkih baza;
– vojnih aerodroma;
– opitnih poligona i podzemnih vojnih fabrika kao i dokumenata koji se odnose na njih.

U fazi priprema za izgradnju objekata preduzimaju se određene mere kojih se moraju pridržavati projektanti, izvođači radova i drugi učesnici u izgradnji. To se odnosi i na korisnike kojima se objekat predaje na upotrebu.

Bitan preduslov za zaštitu objekata je da se ne dozvoli pristup licima koja po funkcionalnoj ili službenoj dužnosti nisu ovlašćena. Radi toga se preduzimaju razne mere ograničenja i zabrane, kao što su:

– maskiranje od uvida sa zemlje i iz vazduha, posebno specijalnih objekata;
– primena mera fizičkog obezbeđanja uz dopunu tehničkim sredstvima;
– isticanje raznih upozorenja u blizini objekata kojima se zabranjuje pristup, zadržavanje i fotografisanje;

– postavljanje saobraćajnih znakova, raznih vrsta ograda i prepreke;

– izbor ljudstva za zaštitu i usklađivanje njihove obuke i vaspitanja sa konkretnim uslovima;

– regulisanje pristupa objektu (prijavnice, propusnice, evidencija poseta itd.);

– kontrola lica i vozila pri ulasku u objekat i izlasku iz njega;

– sistematska kontrola propisanih mera;

– koordinacija i saradnja sa drugim službama i organima bezbednosti (SDB i MUP-a);

– kontraobaveštajna zaštita koju sprovode organi bezbednosti.

4.3.4. Uloga komandi, jedinica i ustanova u zaštiti tajnosti

Funkciju bezbednosti i zaštite komande, jedinice i ustanove VJ sprovode u duhu pravila i propisa po kojima su oni nadležni i odgovorni za organizovanje i sprovođenje mera bezbednosti uopšte a posebno u zaštiti tajnosti. Međutim, u propisima su date osnovne smernice i dužnosti komandi i ustanova, pa je njihova obaveza da ih prilagode i dopune prema svojim uslovima. To se postiže:

– obukom i vaspitanjem pripadnika Vojske da efikasno čuvaju sve što je od interesa za VJ;

– upoznavanjem potčinjenih sa podacima samo u onoj meri koliko je to potrebno za pravilno obavljanje njihovih funkcionalnih dužnosti;

– uočavanjem i otklanjanjem slabosti i propusta koji pogoduju oticanju podataka;

– neprekidnom kontrolom izvršenja propisanih i naređenih mera za zaštitu tajnosti;

– razvijanjem i jačanjem sistema zaštite u jedinicama i ustanovama.

Pošto povreda propisa o zaštiti tajne, zavisno od težine ugrožavanja, može da bude disciplinska greška, prestup ili krivično delo, komande – ustanove su obavezne da odmah preduzmu mere

kako bi se svaka povreda tajnosti u potpunosti ispitala, utvrdio stepen odgovornosti učinilaca i preduzele potrebne disciplinske mere ili predložilo pokretanje krivičnog postupka.

4.3.5. Zadaci pripadnika Vojske Jugoslavije i zaštiti tajnosti

Čuvanje državne, vojne i službene tajne nalaže da pripadnici VJ u nesližbenim razgovorima, a naročito izvan službenih prostorija i kasarni ili pred nepozvanim licima, preko pisama ili na drugi način ne iznose podatke koji se tiču službe. Dokumenta i druge tajne podatke zabranjeno je predavati, saopštavati ili na bilo koji način činiti dostupnim nepozvanim licima, otvoreno prenositi sredstvima veze, publikovati preko štampe, radija, televizije, filma ili na neki drugi način. Onaj ko primeti ili sazna da to neko čini, dužan je da o tome izvesti pretpostavljene starešine ili nadležne organe. Obaveza čuvanja vojne tajne ostaje i po prestanku službe u VJ.

Osnovni princip koga treba da se pridržavaju pripadnici Vojske jeste da sa podacima do kojih dolaze u obavljanju službe ne upoznaju lica kojima to nije potrebno radi obavljanja njihove dužnosti. To se odnosi i na pripadnike iste jedinice.

Svaki pripadnik VJ dužan je da čuva vojnu tajnu bez posebnog naređenja i bez obzira na koji ju je način saznao. Ako uoči ili dozna za postojanje ugrožavanja ili povrede vojne tajne, treba da upozna pretpostavljenog starešinu a sam da, bez odlaganja, preduzme odgovarajuće mere za njenu zaštitu. Ako se u slučajevima povrede vojne tajne sumnja na obaveštajnu ili neprijateljsku delatnost, treba da izvesti pretpostavljenog starešinu. U izvesnim slučajevima u službenim odnosima, a najčešće izvan njih, pripadnici Vojske neće dobiti naređenje da tajnu čuvaju ali ostaje obaveza da to čine.

5. BEZBEDNOSNO OBEZBEĐENJE TAKTIČKIH JEDINICA

Bezbednost TJ u borbenim dejstvima, prilikom izvršavanja borbenih zadataka (napad, odbrana, marševanje, obezbeđenje objekata i pravaca i drugi zadaci) ugrožena je između ostalog i dejstvom specijalnih snaga neprijatelja. Zbog toga se nameće potreba da se u pripremanju izvođenja borbenih dejstava bezbednosnom obezbeđenju pokloni posebna pažnja kako bi se iznašle mere i aktivnost za uspešno suprotstavljanje ovim snagama i postigao veći stepen bezbednosti taktičkih i operativnih jedinica u pripremanju i izvođenju borbenih dejstava.

5.1. POJAM, SADRŽAJ I ZADACI BEZBEDNOSNOG OBEZBEĐENJA

Pojam bezbednosnog obezbeđenja

Oružanu borbu nije moguće uspećno voditi ako njeni nosioci – oružane snage, a u okviru njih taktičke jedinice – nisu bezbedne. Zbog toga je potrebno stalno pratiti bezbednosnu situaciju u jedinicama i na bojištu i analogno tome preduzimati mere bezbednosnog obezbeđenja.

Bezbednosno obezbeđenje borbenih dejstava je nastavak sistema bezbednosti organizovanog u toku mira i njegovo prilagođavanje političko-bezbednosnim i borbenim uslovima a sprovodi se u svim uslovima pripremanja i izvođenja vidova i oblika borbenih dejstava.

Neprekidnost u organizovanju i sprovođenju mera bezbednosnog obezbeđenja povećava njegovu funkcionalnu efikasnost u toku rata. U borbenim dejstvima mirnodopska organizacija ne sme trpeti

veću reorganizaciju jer bezbednosno obezbeđenje iziskuje velike napore i inicijativu starešina i vojnika, kao i ostalih subjekata oružane borbe, da se komandama i jedinicama stvore što povoljniji uslovi za efikasno izvršenje borbenih zadataka.

Cilj bezbednosnog obezbeđenja je da se postigne što veći stepen bezbednosti komandi i jedinica u izvođenju borbenih dejstava i drugih borbenih radnji, da se postigne što veća tajnost u pripremi i izvođenju borbenih dejstava, da se spreči neprijatelj da prikuplja podatke o stanju i namerama jedinica i da se razbiju i unište obaveštajno-subverzivne snage i spreči njihova delatnost. Otuda se mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja sprovode kroz funkciju rukovođenja, rukovođenja i komandovanja i to na svim nivoima bez obzira na svu složenost dinamike rata. Za bezbednosno obezbeđenje komande, jedinice i ustanove odgovoran je starešina koji njima komanduje i rukovodi, a u okviru bezbednosnog obezbeđenja organ bezbednosti obavlja kontraobaveštajne i druge stručne bezbednosne poslove.

Prema tome, bezbednosno obezbeđenje borbenih dejstava organizuje se i sprovodi na osnovu odluke komandanta, naređenja pretpostavljene komande i procene bezbednosne situacije.

Bezbednosno obezbeđenje je posebna vrsta obezbeđenja i pored toga što sve ostale vrste obezbeđenja borbenih dejstava (moralno, PNHBO, obaveštajno, inžinjersko, pozadinsko i dr.) u sebi sadrže i bezbednosnu komponentu kojom se štite njihovi konkretni sadržaji prilagođeni određenom obliku i vidu borbenih dejstava. Bezbednosno obezbeđenje je kompleksna aktivnost koja u sebi sadrži niz konkretnih mera, radnji i postupaka u čijoj realizaciji učestvuju svi subjekti oružane borbe.

S tim u vezi, može se zaključiti da je bezbednosno obezbeđenje *taktičkih jedinica* u borbenim dejstvima skup mera, radnji i aktivnosti svih subjekata oružane borbe kojima se štite od obaveštajne i drugih oblika neprijateljske delatnosti. Obuhvata preventivne, borbene, kontraobaveštajne, vojnopolitičke, tehničke i druge mere kojima se pravovremeno otkrivaju i sprečavaju izvori i oblici neprijate-ljske delatnosti prema i u komandama, jedinicama i ustanovama koje pripremaju i izvode borbena dejstva.

Sadržaj bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava

Sadržaj bezbednosnog obezbeđenja nosioci bezbednosnog obezbeđenja ostvaruju kroz propisane mere, kao i mere koje proizilaze iz procene situacije svakog konkretnog borbenog zadatka. Ovakva dvojnost nastaje zbog toga što će u pojedinom rejonu i u zoni borbenih dejstava biti mnogo konkretnih problema, što je nemoguće unapred predvideti, a ni propisati konkretne mere za svaku borbenu situaciju.

Načelan sadržaj bezbednosnog obezbeđenja je:

– pravovremeno i efikasno otkrivanje, praćenje i svih nosilaca onemogućavanje obaveštajno-subverzivne delatnosti unutar i prema jedinicama;

– pravovremeno i efikasno otkrivanje, razbijanje i uništenje specijalnih i drugih ubačenih i ostavljenih snaga neprijatelja koji ispoljavaju svoju delatnost prema jedinicama ili prostoru (rejon – zona) na kome se izvode borbena dejstva;

– otkrivanje i sprečavanje nosilaca krivičnih dela krađe i oštećenja naoružanja, municije, borbenih i drugih značajnih materijalno-tehničkih sredstava;

– otkrivanje nosilaca i sprečavanje pojava izdajstva, dezerterstva, defetizma, panike, straha, kukavičluka i drugih *negativnih pojava* koje utiču na bezbednost jedinica;

– stalnu procenu bezbednosne situacije i preduzimanje mera suprotstavljanja;

– preduzimanje vaspitno-obrazovnih mera, mera informisanja i mera sopstvene propagande u jedinicama i na teritoriji radi blagovremenog obaveštavanja ljudstva i razvijanja svesti o potrebi preduzimanja mera bezbednosnog obezbeđenja u borbenim dejstvima;

– održavanje propisanog i naređenog režima bezbednosti u rejonu – zoni borbenih dejstava;

– određivanje težišnih zadataka organa bezbednosti i upotrebe jedinica vojne policije i

– organizovanje saradnje na zadacima bezbednosnog obezbeđenja.

Zadaci nosilaca bezbednosnog obezbeđenja

Iz ovako, napred, definisanih pojmova proizilaze i zadaci bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava kojim se realizuju:

– zaštita tajnosti odluka, zapovesti i naređenja kojima se regulišu planiranje, pripreme i izvođenje borbenih dejstava;

– zaštita snaga koje učestvuju u sredstvima kojima se izvode borbena dejstva;

– zaštita borbenog morala u jedinicama koje izvode borbena dejstva;

– zaštita tajnosti pokreta, manevara i grupisanja snaga i uređenja teritorije za borbena dejstva;

– zaštita stanovništva u zoni borbenih dejstava.

5.2. SNAGE KOJE UGROŽAVAJU BEZBEDNOST TAKTIČKIH JEDINICA U BORBENIM DEJSTVIMA

Doktrina upotrebe snaga evenutalnog agresora na našem ratištu sadrži u sebi celokupan obaveštajni rad i druge oblike subverzivnih aktivnosti prema našim snagama. S tim u vezi, neprijatelj će nastojati da prikupi što više podataka o našim pripremama, planovima i načinima upotrebe oružanih snaga, njihovom moralnom stanju, opremljenosti, obučenosti i uvežbanosti, kako bi što realnije procenio situaciju i donosio odluke koje mu garantuju uspeh u borbi. U tom cilju će (prema našim snagama) neprekidno primenjivati obaveštajnu, izviđačku, psihološko-propagandnu, diverzantsko-terorističku i druge oblike subverzivne delatnosti prema našim snagama.

Među brojnim snagama koje će ugrožavati bezbednost TJ u b/d, posebno će se ispoljavati obaveštajno-izviđačke snage, snage za specijalna dejstva, terorističke i ekstremno-nacionalističke snage.

5.2.1. *Obaveštajne i izviđačke snage*

S obzirom na koncepciju vođenja odbrambenog rata i strategije oružane borbe, jedinice VJ će izvoditi borbena dejstva u zahvatu fronta, u vlastitoj pozadini i na delovima teritorije koju je neprijatelj zauzeo (zaposeo). Neprijatelj (agresor) će zbog toga biti prisiljen da neprekidno preduzima raznovrsne i opsežne obaveštajne, izviđačke i druge mere i akcije radi:

– prikupljanja neophodnih podataka za organizovanje dejstava protiv jedinica VJ i VT jedinica, i

– da bi zaštitio svoje oružane snage i obezbedio uslove za uspostavljanje i funkcionisanje okupacionog sistema vlasti na zauzetoj (zaposednutoj) teritoriji.

Osnovni nosioci ovih zadataka su obaveštajne i izviđačke snage, radio-izviđačke jedinice, izviđačka avijacija, brodovi, pomorski i rečni diverzanti i druge vrste ronilaca, izviđačke grupe i odredi.

Obaveštajne i izviđačke snage stranih armija obaveštajne podatke o protivniku prikupljaju neposrednim osmatranjem, (izviđanjem pravaca, marš-ruta, objekata i prostorija, prepadima, zasedama, zarobljavanjem živog jezika, zaplenom dokumenata i slično) sa osmatračnica ili upućivanjem izviđačkih patrola (IP), izviđačkih i diverzantskih grupa (IG i IDG) i izviđačko-udarnih grupa. Ove snage opremljene su potrebnim opto-elektronskim sredstvima za izviđanje danju i noću, raznim senzorima, radarima za otkrivanje ciljeva na zemlji, radio-uređajima, helikopterima za izviđanje i drugim sredstvima koja olakšavaju i ubrzavaju rad na prikupljanju i obradi podataka.

Koliko i koji izviđački organi će biti formirani i angažovani u borbenim dejstvima sa našim taktičkim jedinicama i na koju dubinu će biti ubačeni zavisi od veličine i zadatka neprijateljevih jedinica. Tako na primer izviđačka četa, izviđačkog bataljona KoV SAD može formirati do 6 osmatračnica, do 5 IP jačine voda i do 12 IDG za dejstvo na dubinama do 80 km ispred prednjeg kraja. Slične mogućnosti imaju i taktičke jedinice KoV istočno-evropskih zemalja, u kojima se izviđanju i upotrebi obaveštajnih i izviđačkih snaga poklanja posebna pažnja.

Agentura – Osnovni zadatak agenture je da prikuplja podatke o našim jedinicama, posebno one sa najvećim stepenom tajnosti. S tim u vezi, neprijatelj nastoji da još u miru stvori što brojniju agenturu,

posebno na pravcima i objektima za koje proceni da će na njima u ratu dejstvovati. Ova agentura u miru, ispoljava samo najnužniju aktivnost i to u obimu koji treba da obezbedi praćenje situacije na pravcima i objektima i nastoji se sačuvati od otkrivanja pre otpočinjanja borbenih dejstava. Deo ove agenture se aktivira pred početak i u toku agresije na našu zemlju i tada dolazi do izražaja njena prava uloga. Na taj način agentura direktno ugrožava bezbednost jedinica u borbi, a najopasnija bi bila ona koju bi agresor uspeo da stvori u komandama i jedinicama VJ i vojnoteritorijalnim komandama kao nosiocima oružane borbe.

Radio-izviđačke jedinice – Ove snage su specijalizovane i opremljene za radio, radio-tehničko i elektronsko izviđanje. Koriste se i u doba mira, a posebno se angažuju u toku izvođenja borbenih dejstava kada su radio i radio-relejne veze u masovnoj upotrebi. Radio-izviđanjem se vrši:

– radio-prisluškivanje kojim se prati i otkriva sadržaj rada u našim radio-mrežama i pravcima;

– radio-goniometrisanje, čime se otkrivaju mesta i lociranja naših radio-sredstava, posebno tzv. upravnih radio-stanica i na taj način lokacije komandi;

– radio-tehničko izviđanje, kojim se otkriva razmeštaj radarskih instalacija na teritoriji i u borbenom rasporedu.

Osim ovih jedinica postoje i jedinice čiji je zadatak elektronsko ometanje našeg radio-saobraćaja, čime se nastoji onemogućiti uspešno rukovođenje i komandovanje u borbenim dejstvima, a posebno rad viših komandi.

Izviđačka avijacija – se redovno upotrebljava za prikupljanje podataka vizuelnim osmatranjem i primenom opto-elektronskih sredstava a posebno u toku borbenih dejstava. Mogućnosti savremene izviđačke avijacije su veoma velike, bez obrira na taktičko-tehnička, meteorološka i druga ograničenja. U ovu svrhu se, pored avijacije, uspešno koriste i helikopteri, bespilotne letelice i sateliti.

Brodovi, pomorski i rečni diverzanti i druge vrste ronilaca. U borbenim dejstvima na moru i obalnom području kao i u zahvatu reka i jezera za izviđanje, koriste se brodovi i podmornice opremljeni specijalnim radio-tehničkim i elektronskim sredstvima a njihova dejstva dopunjuju pomorski diverzanti i druge vrste ronilaca.

5.2.2. Snage za specijalna dejstva

U doktrinama potencijalnih agresora usvojena su i razrađena načela izvođenja specijalnih dejstava na našoj teritoriji u borbenom rasporedu i pozadini naših oružanih snaga. Ta dejstva obuhvataju: prepade na manje delove naših jedinica, starešine i kurire; diverzije na skladišta naoružanja, minsko-eksplozivnih sredstava, municije i pogonskog goriva, komandna mesta, centre veze, osetljive objekte i delove komunikacija i druge objekte oružanih snaga; terorističke napade na predstavnike vlasti, visoke vojne starešine i druga lica; diverzantske i terorističke akcije podmetanjem minsko-eksplozivnih sredstava u zgradama, prolazima, na javnim i drugim mestima okupljanja građana; trovanje vode, hrane, životinja, biljaka i dr.

Osnovna karakteristika ovih dejstava je da se pripremaju i izvode tajno, a neprijatelj će nastojati da ih izvodi što masovnije na svim mestima u naseljima i van njih a posebno na objektima od značaja za vođenje oružane borbe. Njegov cilj će biti da razvuče i iznuri naše snage, da nam nanese što više ljudskih i materijalnih gubitaka i da na taj način stvori opštu nesigurnost u rejonima – zonama naših jedinica i na teritoriji u celini.

Pored toga, neprijatelj će nastojati da upotrebom specijalnih jedinica razvije šira dejstva na našoj teritoriji radi stvaranja utiska o postojanju „gerilskih", „ustaničkih", „pobunjeničkih" i drugih pokreta dejstava koja se suprotstavljaju našim oružanim snagama i ciljevima oružane borbe. Njihova, upotreba, pored materijalnih i ljudskih gubitaka i posledica, ima za cilj realizaciju psihološko-propagandnih dejstava kojima se želi:

– izazvati sumnja u koncepciju odbrambenog rata;
– izazvati razdor između naroda i naših jedinica;
– stvoriti nepoverenje i razdor u samim jedinicama a posebno između vojnika i starešina i time direktno uticati na moralno stanje i borbenu gotovost jedinica;
– izazvati teže oblike nediscipline, otkazivanje poslušnosti i organizovano suprotstavljanje starešinama uključujući i pojave dezerterstva, odmetništva i slično.

Pri ovoj delatnosti neprijatelj računa na činjenicu da će se u toku izvođenja borbenih dejstava stvarati teške i komplikovane situacije izazvane visokim tempom borbenih dejstava i gubicima u jedinicama u kojima će ljudstvo biti psihički i fizički napregnuto i premoreno. U tu svrhu će intenzivirati i psihološko-propagandnu delatnost, radi čega će primenjivati radio i televizijsku propagandu, ubacivati letke raznog sadržaja a posebno onog o „bezizlaznoj situaciji", „uzaludnosti otpora i žrtava", proturati glasine, pozivati na predaju i drugo.

Za izvršenje svih navedenih zadataka neprijatelj ima na raspolaganju i određene specijalne jedinice.

Specijalne jedinice potencijalnih agresora su raznovrsne i mnogobrojne i one su po svojoj nameni, strukturi i osposobljenosti značajni deo strategijske ofanzivne komponente spoljne politike tih zemalja. Ove jedinice se nalaze u sastavu oružanih snaga ili van njih, a najčešće su vezane za ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno za centralnu obaveštajnu ili vojnoobaveštajnu službu. Brojno stanje tih jedinica se stalno povećava (posebno od 1982. godine, a pojedine zapadne zemlje formiraju i jedinstvene komande ovih jedinica) a razrađena je doktrina i taktika upotrebe tih jedinica, kako za samostalno izvršenje zadataka „u kriznim žarištima gde su dejstva oružanih snaga nepoželjna", tako i za slučaj podrške koju treba ove jedinice da pružaju konvencionalnim snagama pri izvođenju borbenih dejstava. S tim u vezi, razrađeni su jedinstveni i precizni planovi i programi obuke gde se posebna pažnja poklanja, pored izučavanja nekonvencionalnog ratovanja i taktike protivgerilskih dejstava i izučavanju stranih jezika i detaljnom upoznavanju teritorija na kojima se predviđa njihova upotreba.

Od ovih jedinica karakteristične su i značajne: – vazdušno-desantne (ili tzv. „zelene beretke"), rendžerske (ili tzv. „crvene beretke"), za psihološka dejstva, za civilne poslove (poslove okupacije), za protivterorističkа dejstva (ili tzv. „delta") za protivustanička dejstva, za ustanička dejstva i dr. Organizacija i formacija ovih jedinica postavljena je elastično i prilagođava se namenski za izvršenje svakog pojedinačnog zadatka regionu gde se predviđa njihova upotreba. Dejstvo ovih snaga može značajno ugroziti bezbednost taktičkih jedinica, kako u periodu priprema, tako i u toku izvođenja b/d.

Osnovni kriterijumi za biranje ljudstva za ove jedinice jesu potpuna odanost režimu dotične zemlje, maksimalna psihofizička stabilnost i spremnost da se u obuci osposobljavaju po principu „ubij ili ćeš biti ubijen".

Obaveštajne službe imaju i specijalne grupe za izvršenje određenih zadataka:

– likvidacija pojedinaca – atentatori,
– otmice – kidnaperi,
– krađa dokumenata i materijala – provalnici i sl.

Ove snage je veoma teško identifikovati i ustanoviti kome pripadaju jer nijedna obaveštajna služba ne priznaje da njima raspolaže.

5.2.3. *Terorističke i ekstremističke snage*

Iskustva iz istorije naših i drugih naroda pokazuju da snage koje se bave protiv ustavnog sistema vlasti i interesa sopstvenog naroda i zemlje, po pravilu su iz struktura ekstremnih nacionalista – secesionista a svoju delatnost sprovode u saradnji sa spoljnim neprijateljem, koji podstiče, podržava i pomaže takvu delatnost nastojeći da je maksimalno iskoristi za realizaciju svojih agresivnih planova i ciljeva prema SRJ. S tim u vezi, normalno je očekivati da će potencijalni agresor (ili vojna koalicija) u periodu koji bi prethodio agresiji na SRJ podsticati snage ekstremnih nacionalista – secesionista na intenzivnije delovanje a posebno u vidu:

– istupanja vođa organizacija ili partija ekstremnih nacionalista u agresorovim sredstvima javnog informisanja u kojima bi se pred svetskom javnošću isticala uloga, planovi i ciljevi ovih organizacija;

– najavljivanja formiranja „novih vlada, partija i oružanih formacija" iz ovih struktura;

– ubacivanje u našu zemlju manjih ili većih diverzantsko-terorističkih grupa (obučavanih u inostranstvu) koje bi dejstvom po važnim objektima u naseljenim mestima nastojale da unesu nesigurnost među stanovništvo i pripadnike Vojske Jugoslavije i na taj način otežaju pripreme za odbranu zemlje;

– nastojanja da se što veći broj naših građana na privremenom radu i boravku u inostranstvu odvrati od povratka u zemlju radi uključivanja u njenu odbranu;

– intenziviranje neprijateljskog delovanja prema pripadnicima VJ, a posebno radi širenja defetizma, eventulanog stvaranja grupa njihovih istomišljenika kao i obaveštajnog delovanja u korist agresora.

U toku agresije sva navedena neprijateljska delatnost ekstremnih nacionalista bila bi nastavljena sa još većim intenzitetom i agresivnošću a uzeli bi učešća i u:

– sastavu specijalnih snaga agresora koje bi izvodile navedena specijalna dejstva na našoj teritoriji;

– organizaciji i uspostavljanju okupacionog sistema vlasti agresora na zauzetoj (zaposednutoj) teritoriji i ulazili bi u sastav tih organa vlasti;

– ispitivanju ratnih zarobljenika i drugim oblicima obaveštajne delatnosti prema našim oružanim snagama;

– formiranju kvislinških oružanih snaga čija su „jezgra" stvorena u inostranstvu ili se pokušavaju formirati na našoj teritoriji;

– psihološko-propagandnoj delatnosti na zauzetoj (zaposednutoj) teritoriji, na frontu i u našoj pozadini kao i u izvršavanju drugih zadataka koje pred njih bude postavljao agresor.

Na frontu će ih agresor koristiti radi:

– prikupljanja podataka o našim jedinicama, posebno o TJ i TZJ;
– kao vodiče, tumače (ako znaju njegov jezik);
– širenja propagande među pripadnicima VJ;
– izvođenja diverzantskih akcija u taktičkoj i operativnoj dubini borbenog rasporeda naših jedinica.

U našoj pozadini agresor će ih koristiti:

– kao naoružane odmetničke „ustaničke" i druge grupe;
– kao diverzantsko-terorističke grupe čiji bi cilj bio unošenje nemira i nesigurnost među stanovništvom i napade na manje jedinice i starešine naših oružanih snaga;
– za saradnju, prihvat i obezbeđenje specijalnih snaga agresora ubačenih u našu pozadinu;
– za širenje neprijateljske propagande među stanovništvom i pripadnicima Vojske.

Na zauzetoj (zaposednutoj) teritoriji agresor će ove snage koristiti za:

– stvaranje organa kvinsliške vlasti;
– organizovanje organa i foruma „političkih partija";

– prikupljanje podataka o našim jedinicama koje dejstvuju na toj teritoriji;

– otkrivanje aktivista, nosilaca naše vlasti i otpora na toj teritoriji;

– formiranje kvinslinških formacija oružanih snaga, policijskih i bezbednosnih organa;

– organizovanje proizvodnje za potrebe agresora, funkcionisanje komunalnih, obrazovnih i drugih službi i sl.

5.3. MERE I AKTIVNOSTI U SUPROTSTAVLJANJU SNAGAMA KOJE UGROŽAVAJU BEZBEDNOST TAKTIČKIH JEDINICA U BORBENIM DEJSTVIMA

U cilju suprotstavljanja dejstvima navedenih snaga neophodno je preduzeti niz konkretnih mera i aktivnosti u svakoj jedinici i u svakom rejonu – zoni borbenih dejstava.

Pored opštih mera obezbeđenja, sama dinamika borbenih dejstava često će nametati potrebu preduzimanja i niza specifičnih mera u skladu sa konkretnom situacijom.

Pri preduzimanju mera i aktivnosti protiv snaga koje ugrožavaju bezbednost jedinica u borbi, treba imati u vidu i oslanjanje na sistem bezbednosti na teritoriji. To će omogućavati da za relativno kratko vreme efikasno deluju na planu bezbednosti a samim tim i pružati mogućnost da se borbena dejstva izvode pod povoljnijim uslovima.

Posebno se preduzimaju mere suprotstavljanja protiv obaveštajno-izviđačkih i specijalnih snaga neprijatelja na teritoriji i u jedinicama.

5.3.1. Suprotstavljanje obaveštajnim i izviđačkim snagama

Suprotstavljanje obaveštajno-izviđačkim snagama neprijatelja predstavlja stalnu delatnost svih subjekata bezbednosti u jedinicama. Ono direktno utiče na rezultate borbenih dejstava naših jedinica u

svakoj borbenoj situaciji. Zato moramo sprečiti neprijatelja u tome da detaljno upozna borbenu situaciju i time uticati na njegovu slobodu dejstva, prisiliti ga da odlučuje na bazi nedovoljno poznatih činjenica i da zakašnjava u procenama a time se utiče na razvoj borbe u sopstvenu korist.

Da bi se ovo postiglo, moraju se sprovesti sledeće mere i aktivnosti:

– obezbediti i čuvati posebno osetljiva dokumenta, objekte, materijalno-tehnička sredstva i lica;

– otkrivati, razbijati i uništavati neprijateljske izviđačke i druge ubačene delove u raspored naših snaga;

– stalno prikupljati podatke o neprijateljskim obaveštajno-izviđačkim snagama;

– kontrolisati propisane i naređene mere bezbednosti u jedinicama i na teritoriji.

S tim u vezi, vrlo su značajne i one mere koje preduzimaju naši obaveštajni organi i izviđačke snage. Prikupljanje podataka o neprijatelju, njegovim obaveštajnim i izviđačkim snagama omogućuje nam realnije procene a samim tim i adekvatnije mere bezbednosti.

5.3.2. Suprotstavljanje snagama za specijalna dejstva

Neprijatelj će u konkretnim borbenim uslovima, zavisno od situacije, nastojati da u pozadini naših snaga i gde mu to uslovi omogućavaju izvoditi svoja diverzantsko-teroristička, prepadna, psihološko-propagandna i druga subverzivna dejstva. Uspešno suprotstavljanje ovim dejstvima zavisiće od sopstvenih priprema i spremnosti za obračun sa takvim snagama.

Mere i aktivnosti protiv dejstva specijalnih snaga neprijatelja bile bi:

– stalno praćenje i otkrivanje ovih snaga, njihove jačine, opremljenosti, namera i načina upotrebe;

– procena osetljivih objekata i planiranje mera zaštite;

– razbijanje i uništavanje neprijateljevih snaga za specijalna dejstva;

– sprečavanje njihovog ubacivanja u rejon – zonu dejstva;

– određivanje snaga koje će intervenisati u slučaju pojave specijalnih snaga, snaga u rejonu – zoni dejstva naših jedinica;

– obučavanje i informisanje ljudstva u jedinicama i stanovništva o ispoljenim i mogućim specijalnim dejstvima neprijatelja, o njegovoj psihološko-propagandnoj delatnosti kao i o potebnim merama i aktivnostima bezbednosti;

– sprovođenje određenog režima bezbednosti u jedinicama i na teritoriji.

5.3.3. Suprotstavljanje ekstremističkim snagama

Vidljivo je da su brojne mogućnosti agresora da iskoristi ove snage i ukoliko bi u tome uspeo, umnogome bi uticao na bezbednosno obezbeđenje borbenih dejstava naših jedinica i vođenju oružane borbe u celini. Da bi se sprečila ovakva delatnost, neophodno je preduzeti niz mera i aktivnosti kojima se sprečavaju nosioci ove neprijateljske delatnosti prema i u Vojsci Jugoslavije, i to:

– otkrivanje mogućih baza i uporišta (jataka) ekstremista i terorista;

– organizovanje sistema osmatranja i obaveštavanja o pojavi odmetničkih grupa na teritoriji;

– određivanje snaga za razbijanje i uništavanje ovih grupa;

– usklađivanje mera i aktivnosti sa odgovarajućim organima na teritoriji;

– otkrivanje i hvatanje begunaca iz sastava jedinica VJ i utvrđivanje uzroka bekstva;

– identifikovanje nosilaca neprijateljske propagande i njihovog krivičnog gonjenja;

– sprečavanje i pronalaženje učinilaca sabotaže, krađe naoružanja i opreme;

– suzbijanje panike i druge destruktivne delatnosti u jedinicama;

– pravovremenog informisanja o ispoljenim aktivnostima neprijatelja i našim merama.

Koliko će naše mere i aktivnosti protiv delovanja ovih snaga biti efikasne zavisi od toga koliko smo u miru pripremljeni za takve zadatke i koliko smo osposobljeni da otkrijemo i identifikujemo te snage.

5.3.4. Mere i aktivnosti na teritoriji (u rejonu - zoni)

Mere i aktivnosti na teritoriji, rejonu – zoni izvođenja borbenih dejstava, predstavlja režim bezbednosti koga uspostavljaju jedinice ranga korpusa i više. Na njega se oslanjaju taktičke jedinice pri preduzimanju mera i aktivnosti protiv navedenih snaga koje ugrožavaju njihovu bezbednost.

S tim u vezi, najvažnije mere i aktivnosti na teritoriji su:

– *kontrola teritorije*, (svaka jedinica u svojoj zoni) primenom stalne službe patroliranja i obezbeđenja da bi se sprečilo ubacivanje, boravak i dejstvo neprijateljevih ubačenih delova;

– *kontrola saobraćaja* (suvozemnog, vazdušnog, rečnog, pomorskog, radio i TT), da bi se obezbedio nesmetan rad na komunikacijama i sprečio neprijatelj da se koristi našim sredstvima;

– *sklanjanje i evakuacija stanovništva*, da bi se izbegli nepotrebni gubici među stanovništvom i da bi se bez teškoća odvijala naša borbena dejstva;

– *sprečavanje panike, posle vatrenih, nuklearnih i drugih udara*, kada će biti neophodno energično postupiti da bi se uveo potreban red i disciplina;

– *zamračivanje*, da bi se otežalo nperijatelju da izviđa noću i uspešnije maskirao sopstveni raspored;

– *kontrola identifikacije lica*, da bi se otkrili eventualno ubačeni agenti, nosioci propagande i obaveštajno-izviđački organi neprijatelja;

Ove mere i aktivnosti na teritoriji usko su povezane sa merama i aktivnostima u jedinicama koje se preduzimaju protiv određenih

snaga dok će se režim bezbednosti podešavati prema zahtevima borbenih dejstava.

5.3.5. *Posebne mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja u odbrani*

Na bezbednosno obezbeđenje taktičkih jedinica u odbrani utiču: period rata, ciljevi napada neprijatelja, ispoljena i očekivana obaveštajno-subverzivna delatnost neprijatelja, ciljevi naše odbrane, karakteristike zemljišta i značaj objekata na njemu, funkcionisanje režima bezbednosti na teritoriji i bezbednosnog obezbeđenja u komandama, jedinicama i ustanovama i drugi uslovi. Veoma je bitno da li je mobilizacija završena ili je u toku. Ako je mobilizacija u toku, neprijatelj će nastojati, angažovanjem specijalnih snaga, da omete njeno pravovremeno izvršenje. Da bi se ove snage sprečile, potrebno je maksimalno angažovati sve subjekte bezbednosti u jedinicama i neposredno sadejstvo svih subjekata bezbednosti na teritoriji.

U početnom periodu rata, posebno u iznenadnoj agresiji, bezbednosno obezbeđenje se ostvaruje nastavkom i intenziviranjem mera koje se u pograničnom pojasu i po dubini realizuju i u toku mira. Mirnodopski sistem bezbednosti prerasta u bezbednosno obezbeđenje, odnosno u režim bezbednosti teritorije.

Međutim, treba imati na umu da je neprijatelj još u miru sprovodio mnoge oblike specijalnih dejstava, da je obaveštajno obrađivao određene pravce, da raspolaže brojnim podacima o jedinicama i o zoni – rejonu i da će samo pojačati intenzitet te aktivnosti. S tim u vezi, nameće se potreba da svi subjekti bezbednosti u jedinicama počnu da funkcionišu na ratni način, odnosno, znatno pre gotovosti za odbranu.

Pored toga, mora se imati u vidu da postoje manji i veći međuprostori u našem borbenom poretku i da to pruža mogućnost neprijatelju za infiltraciju raznih grupa (izviđačkih, diverzantskih i dr.). Zbog toga će biti neophodne jače snage za kontrolu zone – rejona borbenih dejstava. U tom periodu neprijatelj će pokušati da aktivira i svoju konzerviranu agenturu, intenziviraće vazdušno i elektronsko izviđanje i druga izviđanja da bi došao do što više podataka o našim jedinicama.

Moramo računati i s tim da masovni i snažni udari neprijatelja mogu kod pojedinaca (uglavnom bez borbenog iskustva) izazvati paniku, strah i dezorijentaciju u jedinicama kao i psihološke poremećaje i zakrčivanje komunikacija od strane civilnog stanovništva. Pri izvođenju odbrane u većoj dubini naše teritorije, za jedinice će od posebnog značaja biti da preduzmu mere za pravovremeno i bezbedno dovođenje snaga u zonu – rejon odbrane.

Zbog svega toga, prilikom pripreme i izvođenja odbrane posebno su značajne sledeće mere i aktivnosti:

– zaštita podataka o stanju, grupisanju i rasporedu jedinica;
– zaštita podataka o predstojećim dejstvima;
– upoznavanje ograničenog broja lica sa odlukom;
– zavođenje posebnog režima bezbednosti u komandi u toku donošenja odluke;
– zaštita prenošenja odluke potčinjenima;
– sprečavanje izviđanja sa zemlje i iz vazduha;
– preduzimanje mera protivelektronskog obezbeđenja;
– razbijanje agenture, izviđačkih i drugih ubačenih snaga neprijatelja;
– obuka i pravovremeno informisanje ljudstva o oblicima, metodama i ciljevima neprijateljske delatnosti;
– otkrivanje i preduzimanje mera prema nosiocima neprijateljskog delovanja u jedinicama;
– preduzimanje mera prema nosiocima neprijateljskog delovanja sa teritorije prema jedinicama;
– preduzimanje mera na planu kontraobaveštajnog obezbeđenja.

5.3.6. *Posebne mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja u napadu*

Na bezbednost taktičkih jedinica u napadu bitan uticaj ima i vreme koje je neprijatelj proveo u zoni – rejonu izvođenja borbenih dejstava kao i to da li se napad izvodi iz neposrednog borbenog dodira ili iz pokreta.

Ako je neprijatelj boravio kraće vreme u zoni – rejonu borbenih dejstava, nije imao dovoljno vremena da u okviru razvijanja okupacijskog sistema vlasti šire uspostavi svoje obaveštajno-bezbednosne strukture a sa druge strane svi subjekti društvene vlasti će uglavnom nastojati da organizovano funkcionišu jer neprijatelj nije imao dovoljno vremena za preduzimanje opsežnijih mera za njihovo razbijanje. To će omogućiti jedinicama u napadu brže i lakše uspostavljanje sadejstva sa subjektima društvene vlasti na planu uspostavljanja određenog režima bezbednosti.

A ako je neprijatelj duže vreme držao zonu – rejon gde se izvode borbena dejstva, imao je veće mogućnosti da razvije svoj obaveštajno-bezbednosni sistem.

Pored toga, prilikom izvođenja napada moramo računati na to da je neprijatelj stvorio i ostavio agenturu, delove izviđačkih i specijalnih snaga sa obaveštajnim i subverzivnim zadacima. Sigurno je da će vršiti kontaminaciju hrane i vode i primenjivati postavljanje mina iznenađenja.

Poznato je da napadna dejstva zahtevaju veliki utrošak materijalnih sredstava (municije, goriva, maziva), s toga će biti neophodno da dotur bude neprekidan, mada će neprijatelj sigurno nastojati da ga spreči ili omete, posebno velike potrošače (artiljerijske, oklopne i mehanizovane jedinice i drugo).

U napadu moramo voditi računa i o zarobljenicima i potrebi rešavanja ovog problema do njihove predaje organima koji su za to zaduženi.

Značajno je da li se napad vrši na neprijatelja koji je pravovremeno organizovao odbranu ili je to činio na brzu ruku, kao i da li se napad vrši iz neposrednog borbenog dodira ili iz pokreta.

Prilikom napada iz neposrednog borbenog dodira, pošto je neprijatelj iscrpio svoju napadnu moć i prisiljen je na odbranu, poseban problem za naše jedinice predstavlja tajnost pregrupisavanja snaga.

Sve će ovo, najčešće, zahtevati brzo rešavanje bezbednosne problematike u jedinicama kao i preduzimanje niz mera i aktivnosti i to:

– bezbednosnu pripremu ljudstva;

– određivanje delova jedinica za obezbeđenje osetljivih elemenata borbenog poretka;
– sadejstvo sa svim subjektima vojnoteritorijalnih organa i MUP-a na razbijanju neprijateljske agenture, specijalnih i drugih ostavljenih delova;
– utvrđivanje načina korišćenja sredstava u zoni – rejonu borbenih dejstava;
– obezbeđenje komunikacija za potrebe dotura i evakuacije;
– predviđanje snaga i vremena za obradu zarobljenika;
– zastupljenost svih mera tajnosti za pregrupisavanje ili dovođenje naših snaga, mera u očekujućim rejonima, na polaznim položajima kao i za manevar naših snaga;
– prilikom nasilnog prelaska reke obraćanje posebne pažnje na mogućnost diverzantskih dejstava po sredstvima za prelaz kao i na tajnost veza;
– u gonjenju se posebno angažovati na pronalaženju i uništenju neprijateljevih ostavljenih i razbijenih delova.

5.3.7. Posebne mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja pri kretanju

Kretanje kao borbena taktička radnja kojom se taktičke jedinice organizovano premeštaju iz jednog rejona u drugi u punoj borbenoj gotovosti i u skladu sa predstojećim zadatkom, vrši se marševanjem, prevoženjem, ili kombinovano u svim borbenim, zemaljskim i vremenskim uslovima.

Kretanje je veoma složena radnja, zbog stalne opasnosti od neprijateljevog dejstva sa zemlje (prodor oklopnih jedinica, mogućnosti pojave diverzantskih ili drugih ubačenih delova) kao i iz vazdušnog prostora.

Pored toga, uvek postoji mogućnost borbe u susretu i zato je nužno preduzeti i određene posebne mere i aktivnosti pri pripremi i izvođenju kretanja:

– pratiti sve postupke neprijatelja;
– vršiti striktnu kontrolu na sredstvima veze;

– čuvati u tajnosti odluku za kretanje (vreme početka, saopštavanje odluke samo zaintersovanim starešinama i dr.);

– ograničiti kretanje stanovništva;

– organizovati patrolnu službu i pretres rejona ukrcavanja, zastanka, odmora, predanaka i iskrcavanja;

– vršiti kontrolu napuštenih rejona;

– odrediti delove jedinica za brzo dejstvo protiv diverzantskih i izviđačkih grupa;

– uskladiti delatnost subjekata bezbednosti na teritoriji sa potrebama jedinica u kretanju.

5.3.8. Posebne mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja na zauzetoj teritoriji

Na bezbednost taktičkih jedinica na zauzetoj (zaposednutoj) teritoriji svakako će uticati mnogi faktori kao što su:

– vreme koje je neprijatelj proveo na toj teritoriji;

– jačina obaveštajno-izviđačkih i specijalnih snaga neprijatelja;

– dokle je neprijatelj stigao sa uspostavljanjem svog obaveštajno-bezbednosnog sistema;

– prisutnost snaga ekstremnih nacionalista kao i funkcionisanje našeg sistema bezbednosti.

Zbog toga će biti neophodno preduzimanje posebnih mera i aktivnosti:

– identifikacija neprijateljevih obaveštajnih organa;

– utvrđivanje stanja njegovih izviđačkih jedinica, namera i mogućnosti;

– utvrđivanje prisustva neprijateljevih specijalnih snaga, njihovih namera i mogućnosti;

– vršiti kontrolu u rejonima razmeštaja jedinica radi sprečavanja izviđačke i druge aktivnosti neprijatelja;

– zaštititi ljudstvo i MTS od raznih diverzantskih i drugih aktivnosti neprijatelja;

– stvoriti uslove za bezbednosno baziranje delova jedinica na zauzetoj – zaposednutoj teritoriji.

5.4. ZADACI STAREŠINA I NJIHOVE OBAVEZE U PLANIRANJU I REALIZACIJI BEZBEDNOSNOG OBEZBEĐENJA

Bezbednosno obezbeđenje borbenih dejstava organizuju i sprovode komande, jedinice i ustanove kao svoju redovnu delatnost. Za organizaciju i sprovođenje mera bezbednosnog obezbeđenja najodgovorniji je komandant jedinice.

Međutim, u realizaciji bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava učestvuju svi subjekti oružane borbe a kada su u pitanju jedinice VJ – onda i svi njeni pripadnici. Pored toga, za planiranje, pripremu i realizaciju mera bezbednosnog obezbeđenja odgovorne su starešine jedinica koje su jedino ovlašćene da odlučuju o tome koje će se mere, radnje i postupci obezbeđenja primeniti, koje će ih snage, na koji način, kada i u saradnji sa kojim subjektima izvršavati, da kontrolišu njihovo izvršavanje i da preduzimaju mere prema onima kojih ih ne izvršavaju.

Da bi uspešno izvršavale ovaj zadatak, starešine jedinica moraju da poznaju :

– opštu a posebno bezbednosnu situaciju u svojim jedinicama, u zonama – rejonima rasporeda jedinica, na pravcima pokreta i u zoni izvođenja borbenih dejstava, da znaju koje neprijateljske snage, na koji način i sa kim u saradnji mogu angažovati bezbednost priprema i izvođenja borbenih dejstava kao i sa kojim subjektima na terenu treba i mogu da sarađuju u realizaciji mera bezbednosnog obezbeđenja.

To znači da starešine jedinica neprekidno prate i procenjuju bezbednosnu situaciju i preduzimaju mere kojima se realizuje bezbednosno obezbeđenje. U rešavanju problematike bezbednosnog obezbeđenja taktičkih jedinica u borbenim dejstvima polazi se od:

– naređenja pretpostavljene komande, odnosno dobijenog zadatka;
– osnovne zamisli za upotrebu (angažovanje) jedinica;
– ispoljene aktivnosti neprijatelja;
– bezbednosnog stanja u jedinicama i na teritoriji.

5.4.1. U brigadi i puku

Radi preduzimanja mera i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava u jedinicama ranga brigade i puka, svi organi komande vrše stalnu procenu bezbednosne situacije u okviru svojih nadležnosti i obaveza. Oni predlažu komandantu mere i aktivnosti bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava koje treba preduzeti i učestvuju u njihovom sprovođenju i kontroli izvršenja.

U okviru opšte procene situacije, daje se i bezbednosna procena koju vrše sve starešine, a u koju načelno spada:

Procena neprijatelja

a) – *procena obaveštajno-izviđačkih snaga* kojom treba doći do zaključka: koje obaveštajno-izviđačke snage se mogu očekivati u zoni – rejonu rasporeda, pokreta i borbenih dejstava jedinice; koji objekti mogu posebno interesovati te snage; na koji će način ispoljiti svoju aktivnost i na koga se mogu osloniti, kojim merama i aktivnostima sprečiti ili omesti njihove aktivnosti;

b) – *procena specijalnih snaga*, kojom treba ustanoviti koje su to snage, na koje objekte, kada i sa kojim ciljem mogu ispoljiti dejstva, imaju li oslonce na teritoriji i koje mere i aktivnosti na blagovremenom otkrivanju i sprečavanju njihovog dejstva.

c) – *procena terorističkih i ekstremno-nacionalističkih snaga.*

Procena vlastitih snaga

Pored sadržaja opšte procene, obuhvata i sagledavanje bezbednosnog stanja, pojava i problema i njihovog uticaja na borbenu

gotovost jedinica, kako do tada preduzete mere utiču na bezbednosno obezbeđenje i koje mere, radnje i postupke treba preduzeti na poboljšanju tog obezbeđenja.

Procena situacije u zoni – rejonu boravka, pokreta i borbenih dejstava

Obuhvata sagledavanje bezbednosnih pojava i problema u zoni – rejonu i njihovog uticaja na bezbednost jedinice, pokreta i borbenih dejstava, osetljivih objekata i rejona i načina njihovog obezbeđenja, funkcionisanja sistema bezbednosti u zoni – rejonu i njihov uticaj na predstojeće aktivnosti jedinice.

Procena vremena

Pored njegovog sagledavanja kao doba godine i dana i meteorološko-atmosferske pojave, težišno sadrži sagledavanje vremena kao prostora, odnosno kada se i kakva neprijateljska delatnost prema jedinici i u njoj samoj može očekivati ili ispoljiti i kada i koje mere i aktivnosti treba preduzeti da bi se ta delatnost otkrila i sprečila ili ublažile posledice te delatnosti.

Pravovremenost u procenjivanju i predviđanju razvoja situacije i preduzimanju adekvatnih mera bezbednosnog obezbeđenja je osnovni uslov bezbednosti svake jedinice.

Ovde se mora napomenuti da organ bezbednosti, kao nosilac kontraobaveštajne delatnosti za potrebe komande i jedinica, vrši bezbednosnu procenu i podnosi komandantu predlog mera bezbednosti.

Regulisanje sprovođenja mera bezbednosnog obezbeđenja u taktičkim jedinicama

Po izvršenoj proceni bezbednosne situacije, podnošenju predloga i njegovom usvajanju od strane komandanta mere bezbednosnog obezbeđenja regulišu se posebnom tačkom zapovesti, pismenim ili usmenim naređenjem, što zavisi od nivoa komandovanja.

Ako se mere bezbednosnog obezbeđenja regulišu zapovešću, u tački zapovesti o neprijatelju daju se i osnovni podaci o is-

poljenoj i očekivanoj obaveštajnoj i subverzivnoj delatnosti neprijatelja.

U zapovesti pod posebnom tačkom – bezbednosno obezbeđenje, regulišu se:

– mere, radnje i postupci koje treba preduzeti na suprotstavljanju obaveštajno-subverzivnoj delatnosti neprijatelja u jedinicama i na teritoriji;

– mere i radnje koje treba preduzeti na organizaciji i uspostavljanju režima bezbednosti ili njegovom poboljšanju;

– težišni zadaci organa bezbednosti i jedinica vojne policije na izvršavanju zadataka iz njihovog delokruga.

5.4.2. U bataljonu

U bataljonu je za organizaciju i sprovođenje mera bezbednosnog obezbeđenja odgovoran komandant bataljona koji se u stručnom pogledu oslanja na pretpostavljenu komandu i svog pomoćnika za obaveštajno-bezbednosne poslove.

Bezbednosno obezbeđenje borbenih dejstava bataljona postiže se:

– merama i aktivnostima koje preduzima komanda bataljona i svaki starešina u okviru svoje nadležnosti;

– razvijanjem i podizanjem svesti, samoinicijative, budnosti i odgovornosti svih pripadnika bataljona;

– osloncem na sistem bezbednosti pretpostavljene komande;

– usklađivanjem mera i aktivnosti sa režimom bezbednosti u rejonu ili u pravcu dejstva bataljona.

Mere i aktivnosti koje se preduzimaju radi zaštite priprema i izvođenja borbenih dejstava u bataljonu su:

– zaštita tajnosti borbenih dokumenata;
– zaštita tajnosti pokreta jedinica;
– zaštita važnih objekata, tehnike i naoružanja;
– zaštita tajnosti rada sopstvenih veza;
– kontrola propisanih mera.

5.4.3. U četi - vodu

U četi – vodu se stalno razvijaju, organizuju i sprovode mere bezbednosti punim angažovanjem svih subjekata jedinice a oslanjaju se i na sistem bezbednosti koji organizuju druge jedinice u rejonima borbenih dejstava.

Za angažovanje i sprovođenje mera i aktivnosti protiv snaga koje ugrožavaju četu – vod u borbi, odgovoran je komandir. Ostali pripadnici čete – voda odgovorni su za bezbednost u okviru svojih prava, dužnosti i ovlašćenja.

Da bi se navedeno ostvarilo, neophodno je sprovesti:

– fizičke, tehničke i druge mere;

– razvijati i podizati svest, samoinicijativu, budnost i odgovornost kao i angažovanje svih pripadnika čete – voda na sprovođenju mera bezbednosnog obezbeđenja.

Ostale mere i aktivnosti se sprovode na način kako je to već navedeno za više jedinice, a moraju biti stalne, potpune, pravovremene, efikasne, međusobno usklađene i temeljito organizovane. Pored toga, mere i aktivnosti koje se sprovode u miru, sprovode se i u toku izvođenja borbenih dejstava.

Bezbednosno obezbeđenje taktičkih jedinica Vojske Jugoslavije u izvođenju borbenih dejstava zauzima značajno mesto u okviru ostalih vrsta obezbeđenja, što proizilazi iz karakteristika savremenih borbenih dejstava i mogućnosti neprijatelja u izvođenju specijalnih dejstava prema našim jedinicama. Naime, specijalna destva u okviru borbenih dejstava poprimaju masovni karakter. Kod potencijalnih agresora sve je više prisutna upotreba specijalnih jedinica koje se mogu angažovati na prostoru naše zemlje. Zbog toga je veoma važno organizovati uspešnu borbu protiv ovih snaga a time i zaštitu taktičkih i operativnih jedinica radi uspešnosti bezbednosnog obezbeđenja borbenih dejstava.

6. ORGANI BEZBEDNOSTI I VOJNA POLICIJA VOJSKE JUGOSLAVIJE

6.1. ORGANI BEZBEDNOSTI

6.1.1. Mesto i uloga organa bezbednosti u organizacijsko-formacijskoj strukturi komandi i jedinica Vojske Jugoslavije

Mesto i uloga organa bezbednosti Vojske Jugoslavije proizilaze iz njihovog delokruga rada utvrđenog zakonom, propisima donesenim na osnovu zakona, vojnim pravilima i stručnim i drugim propisima, sistema rukovođenja i komandovanja u VJ, njihove organizacijske strukture i odnosa sa drugim organima i službama koji obavljaju poslove državne bezbednosti. Mesto i uloga organa bezbednosti posebno se mogu videti i iz sledećeg:

– Organi bezbednosti VJ su stručni organi komandi, štabovi jedinica i ustanova za obavljanje poslova državne bezbednosti u VJ, koji su im zakonom stavljeni u nadležnost, a to je otkrivanje i sprečavanje nasilnih delatnosti usmerenih na podrivanje ili rušenje Ustavom SRJ utvrđenog poretka i ugrožavanje bezbednosti zemlje, VJ i priprema celog društva za odbranu;

– Organi bezbednosti izvršavaju stručne – kontraobaveštajne poslove, pri čemu sarađuju sa drugim organima i službama koji obavljaju poslove državne bezbednosti u društvu i Vojsci Jugoslavije (Ministarstvo unutrašnjih poslova – Služba državne bezbednosti i obaveštajni organi VJ);

– U sistemu rukovođenja i komandovanja mesto organa bezbednosti je tako postavljeno da su oni neposredno potčinjeni komandantu jedinice ili starešini ustanove u čijem se sastavu nalaze i odgovorni su im za svoj rad, kao i drugi organi komande.

Međutim, ovde se u odnosu na druge organe komande javlja i jedna specifičnost zbog prirode zadataka koje organi bezbednosti

izvršavaju, tako da organ bezbednosti pretpostavljene komande u stručnom pogledu rukovodi potčinjenim organima bezbednosti i usmerava i kontroliše njihov kontraobaveštajni rad.

Druga specifičnost u radu organa bezbednosti je ta da su oni jedini organi u VJ koji u izvršavanju svojih stručnih zadataka imaju prava identična pravima pripadnika Službe državne bezbednosti. Prema tome, mesto i uloga organa bezbednosti proizilazi iz njihove organizacijsko-formacijske strukture u VJ, delokruga i ovlašćenja koja imaju u odnosu na druge organe u vojnoj organizaciji i u sistemu državne bezbednosti, kao i iz značaja i osetljivosti ovih poslova za bezbednost Vojske Jugoslavije, njenu borbenu gotovost i spremnost za odbranu zemlje.

6.1.2. Zadaci organa bezbednosti

Delokrug rada, odnosno nadležnosti organa bezbednosti određeni su zakonima koji regulišu pitanja narodne odbrane, osnove sistema državne bezbednosti, zakona o vojnim sudovima i drugim saveznim zakonima.

Postojećim pravilom službe organa bezbednosti VJ potpuno i precizno su određeni zadaci, nadležnost i ovlašćenja organa bezbednosti u oružanim snagama, a odgovarajućim internim uputstvima regulisan je postupak organa bezbednosti u primeni posebnih metoda i sredstava rada na otkrivanju i sprečavanju obaveštajne delatnosti i svih drugih oblika subverzivnih aktivnosti.

Da bi se lakše sagledali zadaci organa bezbednosti, potrebno ih je razmotriti u okviru grupa poslova koji spadaju u njihov delokrug, odnosno mogu se svrstati po nosiocima ili po srodnosti. Po nosiocima se poslovi dele u one gde se organi bezbednosti javljaju kao nosioci i na one u kojima učestvuju kao stručni organi komandi, jedinica i ustanova Vojske Jugoslavije. Ako govorimo o srodnosti poslova, oni se mogu podeliti na: kontraobaveštajne, upravno-štabne, vojnopolicijske i krivično-pravne.

6.1.3. Kontraobaveštajni poslovi

Na osnovu postojećeg Zakona o odbrani i Pravila službe organa bezbednosti, organi bezbednosti javljaju se kao nosioci zadataka:

– otkrivanja, praćenja i sprečavanja obaveštajne i druge subverzivne delatnosti stranih vojnoobaveštajnih i obaveštajnih slu- žbi, koja se vrši u zemlji ili iz inostranstva, a usmerena je protiv Vojske Jugoslavije i njenih priprema i planova za odbranu zemlje;

– otkrivanje, praćenje i sprečavanje terorističke delatnosti u zemlji i iz inostranstva prema VJ i SRJ:

– otkrivanje i sprečavanje težih oblika kriminala usmerenog na podrivanje borbene gotovosti i morala VJ;

– sprovođenje mera i radnji kontraobaveštajne zaštite zadataka i poslova, dokumenata, MTS, podučja, zona i objekata od posebnog značaja za odbranu zemlje, kada je to određeno zakonom, drugim propisima ili odlukom nadležnog starešine u skladu sa tim propisima.

6.1.4. Upravno-štabni poslovi

Pored izvršavanja osnovnih kontraobaveštajnih zadataka organi bezbednosti učestvuju u realizaciji zadataka čiji su nosioci komande svih nivoa i u VJ. Kao stručni organi komande organi bezbednosti, svojim procenama i predlozima, omogućavaju svakom organu komande ili štaba da uspešnije planira mere i postupke bezbednosnog obezbeđenja iz svoje nadležnosti.

Organi bezbednosti učestvuju u planiranju i realizaciji bezbednosne obuke i vaspitanju u vojnim školama i akademijama, a u komandama, jedinicama i ustanovama oni su često i nosioci informisanja o stanju bezbednosti u VJ i subverzivnoj delatnosti prema njoj.

6.1.5. Vojnopolicijski poslovi

Zadaci i delokrug vojne policije posebno su razrađeni u narednom delu teksta, a ovde će biti ukratko navedeno koji su zadaci

organa bezbednosti u vezi sa vojnom policijom. Nadležnost organa bezbednosti u stručnom rukovođenju vojnom policijom je ista kao i načelnika rodova i službe u okviru komandi. Organ bezbednosti je odgovoran komandantu za obučenost, opremljenost i stanje jedinice vojne policije u celini i predlaže mu upotrebu jedinica vojne policije u miru, neposrednoj ratnoj opasnosti u ratu.

6.1.6. Krivično-pravni poslovi (rad organa bezbednosti po Zakonu o krivičnom postupku)

Na osnovu zakona kojim se uređuje krivični postupak (ZKP) organi bezbednosti imaju ista prava i obaveze ovlašćenih lica u organima Ministarstva unutrašnjih poslova. Na osnovu zahteva i naloga istražnih i sudskih organa, organi bezbednosti izvršavaju zadatke i preduzimaju odgovarajuće radnje koje prethode pokretanju krivičnog postupka (vršenje uviđaja, saslušavanje svedoka i drugo).

6.1.7. Ovlašćenja organa bezbednosti

U izvršavanju zadataka iz svog delokruga rada ovlašćene starešine u organima bezbednosti imaju prava ovlašćenih radnika Službe državne bezbednosti, što je regulisano saveznim Zakonom o vršenju unutrašnjih poslova i drugim zakonskim aktima. Posebnim aktom Ministarstva odbrane SRJ određeno je koje se starešine smatraju ovlašćenim starešinama u organima bezbednosti, i njima se izdaje posebna službena legitimacija.

Ovlašćene starešine u organima bezbednosti imaju pravo:

– legitimisanje pripadnika VJ i lica van sastava VJ, radi izvršenja zadataka iz svog delokruga, kada je neophodno utvrditi njihov identitet i kada su pozvani da pruže pomoć organima unutrašnjih poslova;

– lišenje slobode lica koje je izvršilo krivično delo iz nadležnosti vojnih sudova i u roku 24 časa privesti ga istražnom sudiji vojnog suda;

– određivanje pritvora do tri dana (načelnici OB armija i njima ravni) za lica koja su počinila KD iz nadležnosti vojnog suda;

– upotrebe fizičke sile radi savlađivanja otpora lica koje treba privesti i radi odbijanja napada na sebe ili drugo lice koje obezbeđuju;

– upotrebe oružja ako drugačije ne mogu: da zaštite život ljudi, da spreče bekstvo vojnog lica, izvršioca KD za koje je predviđena kazna zatvora 15 i više godina, da spreče bekstvo nevojnog lica zatečenog u vršenju krivičnog dela za koje je predviđena kazna zatvora 15 godina i više, da odbiju od sebe napad kojim im je ugrožen život.

Pri upotrebi vatrenog oružja organi bezbednosti su dužni da se pridržavaju propisanog postupka o upozorenju i redosledu radnji u odnosu na lice prema kome se oružje namerava upotrebiti.

6.1.8. Rukovođenje organima bezbednosti

Mesto i uloga organa bezbednosti u sistemu rukovođenja i komandovanja objašnjeni su u uvodu ove lekcije. Organima bezbednosti u miru u celini rukovode starešine ranga komandanta armije, njima ravne i više starešine. Oni imaju potpun uvid u rad organa bezbednosti, uključujući i kontraobaveštajne poslove. U neposrednoj ratnoj opasnosti i u ratu ova ovlašćenja imaju i komandanti korpusa, komandanti zona, odnosno vojnih okruga, njima ravne i više starešine. Načelnik GŠ VJ i Ministarstvo odbrane kontrolišu zakonitost rada organa bezbednosti stalnim uvidom u rad organa bezbednosti i njihovim pravilnim usmeravanjem

6.2. VOJNA POLICIJA

Delokrug i ovlašćenja vojne policije određeni su Zakonom o odbrani i Zakonom o vojnim sudovima, a potpunije su razrađeni Pravilom službe vojne policije, Uputstvom za primenu ovog pravila i drugim vojnim pravilima i propisima.

6.2.1. Pojam i namena vojne policije

Vojnu policiju sačinjavaju posebno obučene i opremljene formacijske jedinice Vojske Jugoslavije, koje u svom sastavu imaju dve osnovne specijalnosti – vojnopolicijsku i saobraćajnu. U novije vreme u okviru vojnopolicijske specijalnosti poseban akcenat daje se na obuku za protivteroristička dejstva.

Vojna policija je namenjena da, u okviru Vojske Jugoslavije, vrši poslove javne bezbednosti, a koji se odnose na zaštitu ljudi i imovine, bezbednost putnog vojnog saobraćaja, održavanje reda i discipline, kao i za poslove otkrivanja počinilaca krivičnih dela, za koje su nadležni vojni sudovi i koja se gone po službenoj dužnosti. Pored toga, organi vojne policije odgovorni su za razvoj i primenu tehničke zaštite (protivprovalna i protivdiverzantska), objekata od posebnog značaja, sredstava ratne tehnike i određenih prostora.

6.2.2. Zadaci vojne policije

Zadaci vojne policije proizilaze iz njene namene i ovlašćenja koja su joj zakonom i drugim propisima stavljeni u delokrug. Osnovni zadaci vojne policije su sledeći:

– vrši obezbeđenje operativno-strategijskih komandi i njihovih komandnih mesta, viših štabova i ustanova, objekata od posebnog značaja i drugih objekata kada je to regulisano naredbom nadležnog starešine, određenih pravaca, zona i rejona, visokih vojnih rukovodilaca i stranih vojnih delegacija, a u ratu i savezničkih vojnih misija i drugih stranih predstavnika pri VJ;

– pronalazi i privodi vojna lica koja su samovoljno napustila jedinicu i vojna lica koja se nalaze u bekstvu, obezbeđuje vojne zatvore, a u ratu i sabirne centre i logore ratnih zarobljenika;

– otkriva i privodi učinioce krivičnih dela iz nadležnosti vojnih sudova za koja se gone po službenoj dužnosti, otkriva i obezbeđuje tragove krivičnih dela i prikuplja potrebna obaveštenja koja mogu biti od koristi za krivični postupak;

– učestvuje u borbi protivdiverzantskih, terorističkih i drugih naoružanih grupa neprijatelja;

– reguliše i kontroliše vojni saobraćaj na javnim putevima i vežbovnim, i mobilizacijskim prostorijama i zonama borbenih dejstava;

– kontroliše sprovođenje propisanih i naređenih mera koje se odnose na obezbeđenje vojnog reda i discipline, kao i naređenog režima bezbednosti na javnim mestima u miru, kao i u ratu, kada se to posebno naredi;

– vrši protivdiverzijsku i protivprovalnu zaštitu objekata, sredstava i prostora iz nadležnosti organa i jedinica vojne policije;

– u ratu vojna policija izvršava još i zadatke koji se odnose na učešće u kontroli i kanalisanju pokreta stanovništva na pojedinim pravcima, prostorijama i zonama borbenih dejstava, i u borbi protiv eventualnog odmetništva, posebno u rejonima komandnih mesta, značajnih komunikacija i drugih objekata, kao i na drugim zadacima iz njenog delokruga koje nameće konkretna borbena situacija.

Zadatake iz svog delokruga vojna policija u miru izvršava na operativno-teritorijalnom principu. Ovaj princip u praksi znači da svaka jedinica vojne policije ima određenu teritoriju na kojoj izvršava vojnopolicijske zadatke za potrebe svih komandi i jedinica Vojske Jugoslavije, bez obzira u čijem se sastavu ona nalazi. Ovakvo postavljanje vojne policije u praksi se pokazalo racionalnim, jer se njime obezbeđuje pokrivanje teritorije u smislu izvršavanja vojnopolicijskih zadataka, naročito na planu potraga, sprovođenja, bezbednosti vojnog putnog saobraćaja, svih oblika krivičnih dela.

U mobilizaciji i u ratu jedinice vojne policije izvršavaju zadatke iz svog delokruga za potrebe jedinice u čijem se organskom sastavu nalaze, a u zoni borbenih dejstava ove zadatke izvršavaju u saradnji sa organima i jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova.

Zadatke iz svog delokruga vojna policija izvršava organizacijom i obavljanjem: službe obezbeđenja, potražne i sprovodničke službe, službe dežurstva, službe bezbednosti vojnog putnog saobraćaja i službe suzbijanja kriminaliteta.

6.2.3. Ovlašćenja vojne policije u vršenju službe

Zadatke iz svog delokruga vojna policija izvršava na osnovu zakona i Pravila službe vojne policije. Ovlašćene starešine vojne policije imaju ista prava kao i ovlašćene starešine u organima bezbednosti, odnosno, kao i radnici Službe javne bezbednosti, s tim da se ova ovlašćenja odnose na poslove iz delokruga vojne policije. U vršenju službe ovlašćene starešine vojne policije imaju pravo da preduzimaju sledeće mere: upozorenje, legitimisanje, privođenje, upotrebu fizičke snage, upotrebu gumene palice, upotrebu oružja, lišenja slobode, pretres lica i stana i oduzimanje predmeta. Pored toga, na osnovu procene situacije i iskazane potrebe, te naređenja nadležnog starešine u izvršavanju nekih od osnovnih zadataka (uspostavljanje vojnog reda i discipline, sprečavanje napada na vojne objekte, hvatanje diverzanata i sl.) pripadnici vojne policije mogu koristiti dresirane pse, upotrebiti suzavac i druga adekvatna sredstva koja obezbeđuju izvršavanje zadataka.

Pored represivnog delovanja u vršenju službe i primene propisanih ovlašćenja, pripadnici vojne policije deluju i preventivno u smislu pružanja pomoći vojnim licima, odvraćajući ih od postupaka koji su suprotni vojnim propisima i time doprinose sprečavanju izvršenja nedozvoljenih radnji ili krivičnih dela.

6.2.4. Rukovođenje i komandovanje vojnom policijom

Vojnom policijom komanduje komandant jedinice ili starešina ustanove kojem je ta jedinica neposredno potčinjena, a u stručnom pogledu njom rukovodi načelnik organa bezbednosti, koji ujedno odgovara komandantu za stanje i delatnost jedinice vojne policije.

Pravo odlučivanja o upotrebi jedinice vojne policije ima isključivo komandant kome je ta jedinica potčinjena, a predlog za njenu upotrebu i realizaciju komandantove odluke daje načelnik organa bezbednosti, koji u rukovođenju i usmeravanju jedinice vojne policije ima ista prava i dužnosti koja imaju i ostali učesnici rodova i službi dotične komande u rukovođenju jedinicama svojih rodova i službi.

LITERATURA

1. *Obaveštajno obezbeđenje oružanih snaga,* II U–50/1, pravilo, 1987. godina.
2. *Obaveštajno obezbeđenje ZTJ,* Č. Gilanović, pukovnik, skripta, 1990. godina.
3. *Obaveštajno obezbeđenje borbenih dejstava,* II U–4, udžbenik za vojne škole, 1980. godina.
4. *Pravilo brigada,* UP–54, pravilo, 1984. godina.
5. *Pravilo bataljon,* UP–62, pravilo, 1988. godina.
6. *Politička enciklopedija,* Savremena administracija, Beograd, 1975. godina.
7. *Mala enciklopedija prosveta*, Prosveta, Beograd, 1959. godina.
8. Vilić Dušan, *Terorizam visoke tehnologije,* Bezbednost i DSZ br. 5, Beograd, 1988. godina.
9. Vujaklija Milan, *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1972. godina.
10. Dimitrijević dr Vojin, *Terorizam*, Radnička štampa, Beograd, 1982. godina.
11. Ivančević dr Nikola, *Sistem bezbednosti Jugoslavije*, Univerzitet u Beogradu, 1993. godina.
12. Knežević dr Petar, *Diskusija*, Arhiv za pravne i društvene nauke br. 1–2, Beograd, 1980. godina.
13. Kovačević Sreten, *Terorizam i Jugoslavija,* Arkade print, Beograd, 1992. godina.
14. Simeunović dr Dragan, *Političko nasilje*, Radnička štampa, Beograd, 1989. godina.
15. Cvejić Tomislav, potpukovnik, *Terorizam*, lekcija, OBŠC Pančevo, 1985. godina.
16. *Intervju*, Beograd, 17.01.1986. godina.
17. *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo,* broj 2/1976. godina.
18. *Politika*, Beograd, 19.06.1986. godina.
19. *Tanjug-pres*, Beograd, 10.08.1992. godina.
20. *Bezbednost, udžbenik za bezbednosnu obuku u vojnim školama.*
21. *Bezbednosno obezbeđenje, ZTJ u borbenim dejstvima*, S. Jocić, pukovnik, skripta.

P I T A N J A

ORIJENTACIONA PITANJA ZA POLAGANJE ISPITA

a) Obaveštajno obezbeđenje (ObOb)

1. Pojam, cilj i zadaci ObOb taktičkih jedinica (TJ).
2. Sadržaji ObOb.
3. Načini prikupljanja obaveštajnih podataka.
4. Osnovni izvori obaveštajnih podataka.
5. Načini izviđanja u TJ KoV.
6. Izviđanje sa zemlje (osmatranje, prisluškivanje i dejstvo izviđačkih organa).
7. Izviđanje borbom.
8. Izviđanje rodova.
9. Elektronsko izviđanje.
10. Specijalno izviđanje.
11. Izviđanje iz vazdušnog prostora (vrste, zadaci i objekti).
12. Načini izviđanja iz vazdušnog prostora.
13. Izviđanje na moru (pojam, cilj i zadaci).
14. Načini i vrste izviđanja na moru.
15. Snage i sredstva za izviđanje na moru.
16. Dužnosti starešina osnovnih jedinica u organizaciji ObOb.
17. Organizacija i način izviđanja TJ u napadu.
18. Organizacija i način izviđanja TJ u odbrani.
19. Organizacija i način izviđanja TJ na maršu.

20. Organizacija i način izviđanja TJ u naseljenom mestu.
21. Organizacija i način izviđanja TJ na ZT.
22. Obaveštajna dokumenta koja se vode u bataljonu.

b) Bezbednosno obezbeđenje (BOb)

1. Pojam, cilj, sadržaj i zadaci bezbednosnog obezbeđenja TJ.
2. Ciljevi ugrožavanja bezbednosti SRJ i njihovi nosioci.
3. Oblici ugrožavanja bezbednosti SRJ.
4. Mere suprotstavljanja i zaštite od oblika ugrožavanja bezbednosti.
5. Pojam: obaveštajna i kontraobaveštajna služba.
6. Osnovne karakteristike rada savremenih obaveštajnih službi.
7. Sadržaj rada obaveštajnih službi i faze obaveštajnog ciklusa.
8. Metode i sredstva rada obaveštajnih službi.
9. Načelna organizacija i zadaci vojne obaveštajne službe.
10. Namena i zadaci specijalnih snaga.
11. Pojam, cilj, vrste i nosioci prevratničke delatnosti.
12. Od čega zavisi uspešnost komandira jedinice u borbi protiv obaveštajno-terorističke delatnosti?
13. Cilj primene terorizma protiv Vojske Jugoslavije.
14. Pojam i sadržaj vojne tajne i stepeni tajnosti.
15. Načini ugrožavanja vojne tajne.
16. Osnovni zadaci pripadnika Vojske Jugoslavije u zaštiti tajnosti.
17. Snage koje ugrožavaju bezbednost TJ u b/d.
18. Suprotstavljanje obaveštajno-izviđačkim snagama.

19. Suprotstavljanje specijalnim snagama.
20. Suprotstavljanje ekstremno-nacionalističkim i secesionističkim snagama.
21. Zadaci starešina i njihove obaveze u planiranju i realizaciji BOb.
22. Mere BOb u bataljonu i četi – vodu.
23. Mesto i uloga organa bezbednosti u organizacijsko-formacijskoj strukturi jedinica.
24. Zadaci organa bezbednosti.
25. Pojam, namena i zadaci vojne policije.
26. Ovlašćenja organa bezbednosti i vojne policije.

LIKOVNO REŠENJE KORICA

Branko LIKER

K O R E K T O R

Milena PAVLOVIĆ

SAMOSTALNI OPERATER

Stojanka GOJKOVIĆ

Štampa: Sekcija za štampanje i umnožavanje - Beograd, Neznanog junaka 38